DET KONGELIGE NORSKE

VIDENSKABERS SELSKABS

SKRIFTER.

MARINE BIOLOGICAL LABORATORY
LIBRARY

THRONDHJEM.
INTERESSENTSKABETS BOGTRYKKERI.
1892.

MARINE BIOLOGICAL LABORATORY
WOODS HOLE
LIBRARY

DET KONGELIGE NORSKE

VIDENSKABERS SELSKABS

SKRIFTER.

1888—90.

MARINE BIOLOGICAL LABORATORY
WOODS HOLE
LIBRARY
MASS.

THRONDHJEM.
INTERESSENTSKABETS BOGTRYKKERI.
1892.

Indhold.

1. Direktionens Aarsberetning for 1888 . . . . . Pag. I
2. Do. Do. - 1889 . . . . . - XI
3. Do. Do. - 1890 . . . . . - XXI
4. Index muscorum frondosorum in alpibus Norvegiæ meridionalis Lomsfjeldene et Jotunfjeldene hucusque cognitorum. Auctore I. Hagen . - 1
5. Notitser til Throndhjems Omegns Flora IV af V. Storm (med et Kort) - 17
6. Ad bryologiam Norvegiæ contributiones sparsæ, quas composuit I. Hagen . . . . . - 32
7. Supplementum muscorum frondosorum Alpium Lomsfjeldene et Jotunfjeldene. Auctt. Chr. Kaurin et I. Hagen . . . . . - 41
8. Oversigt over det kgl. norske Videnskabers Selskabs botaniske Samlinger ved Ove Chr. Dahl, Cand. mag. . . . . - 53
9. Biskop Gunnerus's Virksomhed fornemmelig som Botaniker, tilligemed en Oversigt over Botanikens Tilstand i Danmark og Norge indtil hans Død Kap. 1—3. ved Ove Dahl . . . . . - 102
10. Reiseberetning fra Adjunkt K. Lossius . . . . . - 254
11. Bemærkninger til Kortet . . . . . - 258

Direktionens Aarsberetning for 1888.

Til
Kongen!

Undertegnede Direktion for det Kgl. norske Videnskabers Selskab giver sig herved den Ære at aflægge underdanigst Beretning om Selskabets Virksomhed i 1888.

Selskabets aarlige Fest høitideligholdtes den 21de Januar, Deres Majestæts høie Fødselsdag, i Kathedralskolens Festsal ved et Foredrag af Selskabets Medlem Dr. med. L. Borthen over „Kunstig Belysning". Foredraget er trykt i Throndhjems Adresseavis for 1888 No. 20, 21 og 22.

Deres Maj.s Bidrag til Selskabet for 1888 er sammen med Bidraget for 1887 efter Deres Maj.s naadigste Beslutning anvendt til et Reisestipendium til zoologiske Undersøgelser i det nordenfjeldske Norge. Stipendiet blev, efter at Opfordring til at indsende Ansøgning om samme til Direktionen var udstedt i de offentlige Blade, tilstaaet Bestyreren af Selskabets zoologiske Samling, der i afvigte Sommer har anvendt det til Undersøgelser af Throndhjemsfjordens Dybvandsfauna. Om Udbyttet af disse Undersøgelser, hvorom underdanigst Beretning har været indsendt til Deres Maj. gjennem den Kgl. norske Hofforvaltning, henvises forøvrigt til nedenstaaende Meddelelse fra den zoologiske Samlings Bestyrer.

Bibliotheket har været aabent til Udlaan de 5 første Arbeidsdage i Ugen fra 12—2 samtidig med Læseværelset. Udlaansdagenes Antal har været 185, i hvilke der er skeet 1076 Udlaan,

indbefattende ca. 1950 Bind og Hefter. Laantagernes Antal har været 260. Med Athenæets Ophør ved første Halvaars Udgang er ogsaa Bibliothekets Udlaan af Skrifter til dette Læseselskab standset. Bibliotheket er i Aarets Løb forøget med ca. 400 Værker, deri indbefattet Tidsskrifter og Fortsættelser. De enkelte Bind og Hefter udgjør 980. Efter Fag har Tilvæksten været omtrent følgende: Theologi 20 Værker, 30 Bind, Lovkyndighed 8—11, Medicin 12—41, Filosofi 5—5, Pædogogik 14—74, Mattematik 20—32, Naturhistorie 46—98, Fysik og Kemi 21—25, Økonomi 20—50, Sprogvidenskab 24—32, Underholdende Læsning 23—38, Historie og Geografi 91—252, Litteraturhistorie 13—53, Lærde Selskabers Skrifter 65—149, Skrifter af blandet Indhold 18—55. — Af disse Skrifter er 145 indkomne ved Kjøb, Resten som Gave. Manuskript- og Diplomsamlingen har ikke modtaget nogen Forøgelse, hvorimod Kartsamlingen har erholdt 19 Expl., væsentlig som Gave, nogle ogsaa ved Kjøb. Bibliothekets Revision er ogsaa i det forløbne Aar fortsat af Bibliothekaren og medundertegnede Overlærer Dahle. Man har vundet at gjennemgaa Størsteparten af den historisk-geografiske Afdeling udenfor den nordiske Afdeling.

Oldsagsamlingen har i 1888 havt en Tilvæxt af 118 Katalognumere (Nr. 3771—3888), hvoraf enkelte omfatter flere Gjenstande. Af denne Tilvækst hører 24 Numere til Stenalderen. Deraf er 3 Økser med Skafthul fra Reitan i Ørlandets Sørbygd, fra Undlien i Aasen og fra Øisanden i Melhus. Af Økser uden Skafthul er to af Flint fra Karlsvik og Male i Bud i Romsdalen og en af anden Stenart fra Male. Hulmeisler er indkomne fra Skatvaal i Stjørdalen og Lokvik i Aure, den sidste sammen med endel Flintflekker. Fra Hojem paa Frosta er en Pilespids af Flint, fra Horstad i Flatanger en Pilespids af brun Skifer og fra Bøleseter i Flatanger er ogsaa i 1888 indkommet en Samling af Skifersager, som er katalogiseret under 11 Numere. Samlingen bestaar af en liden Økse, 6 Knive, alle mere eller mindre ufuldstændige, en hel Pilespids og Brudstykker af 7 andre Spidser. Dertil kommer endel mindre sikre Brudstykker og endel Affald af Flint. Findestedet paa Bøleseter er et af de rigeste i Landet. I Aarenes Løb har Samlingen herfra erhvervet: 7 Økser, 66 Spidser og 28 Knive

foruden endel mere usikre Brudstykker og en hel Del Flintaffald. Derhos har Samlingen fra den lige i Nærheden liggende Gaard Bølestrand, der i Grunden kan betragtes som et med Findestedet paa Bøleseter sammenhængende Fundfelt, 1 Økse, 17 Spidser og 12 Knive, ligesom der ogsaa herfra haves mere usikre Brudstykker og endel Flintaffald. Desværre bestaar den større Del af denne Samling kun af Brudstykker, dels vel fordi Sagerne i nyere Tid er blevne sønderbrudte under Dyrkningsarbeider, men dels vistnok ogsaa fordi Sagerne i Oldtiden er gaaet i Stykker under Tilvirkningen og Brugen. At der paa disse Gaarde inderst i Bølefjorden i lange Tider maa have været Bosted for Mennesker, der har brugt Vaaben og Redskaber af Sten, er utvivlsomt efter den store Mængde af Fund af saadanne Gjenstande. Af de mange Emner paa forskjellige Stadier af Fuldførelse, som er fundne, kan det ogsaa sees, at der her har været en Verkstedplads for Forarbeidelse af Skifersager.

Merkeligt er det, at der paa samme Sted findes en Mængde Affald af Flint, der tyder paa, at ogsaa Flintredskaber har været arbeidede paa Stedet, medens der ikke er fundet noget Redskab af Flint enten helt eller i Brudstykker. Om disse Flintrester er samtidige med Skiferfundene, tør Samlagsbestyreren ikke afgjøre efter de Oplysninger, som hidtil haves.

Til *Broncealderen* hører 7 Nr. i 2 Fund. Det ene Fund er en enkelt Broncecelt fra Bjørgum i Børgseskogn. Det andet er et større Fund fra en Stenrøs paa Sannan i Børgsen, hvori Sagerne fandtes liggende under nogle Stene. Fundet bestaar af en ufuldstændig Armring af Bronce, 3 Knapper af forskjellig Størrelse, et Slags Hængesmykke og Brudstykker af en Ring, ligeledes af Bronce, og endelig 12 flade Spiraler af samme Metal, der kan sees at have dannet brilleformede Smykker af samme Form som 2 Stykker i Fundet fra Stavaa i Opdal, som findes i Selskabets Samling (jf. Foreningens Aarsb. 1879 s. 207 og Kra.nia Vidsk. Forh. 1881). Kun 2 af Stykkerne lader sig nu passe sammen; forøvrigt er kun Rester levnede af den forbindende Bøile. Oplysningerne om Fun det er utilfredsstillende, hvorfor det ikke sikkert kan afgjøres, om det er et Gravfund.

Af *ældre Jernalders* Sager er bl. a. indkommet et Gravfund fra vestre Skjerve i Skogn, bestaaende af en Kjedel af Bronce, der fandtes fyldt med brændte Ben i Bunden af en Stenrøs. Den blev adskillig beskadiget under Optagelsen. Fra Haarberg paa Ørlandet er et Par Spydspidser, den ene fireegget, den anden med Agnorer. Som bekjendt findes dette Slags Spydspidser jevnlig parvis i ældre Jernalders Gravfund. Fra Berg paa Frosta er indkommet Brudstykker af en Kjedel af Bronce og et Økseblad af Jern af ældre Jernalders Form. Fra Rise i Opdal er kommet en Beltesten af Kvartsit. I det hele er af Gjenstande fra denne Periode indkommet 7.

Af *yngre Jernalders* Sager er katalogiseret 45 Nr. i 28 Fund. Blandt de mere betydningsfulde af disse kan nævnes: Fund af Vaaben og Redskaber af Jern fra Krokbek i Kvikne, Fiskvik i Stjørdalen, Klebu Prestegaard og Risegjerdet i Opdal. Fra Stamnes i Beitstaden er et Sverd af sjeldnere Form med Hjalter og Knop af Bronce. Fra Dyva i Stjørdalen en liden skaalformet Spende af Bronce af en meget gammel og sjelden Form, der vil blive afbildet i Aarsb. fra Foreningen til n. Fortidsminders Bevaring. Fra Laberget paa Frosta er indkommet et rundt Topstykke af en Broncespende af den bekjendte Form med Bøile og Ornamenter i irsk Stil. Af dette Stykkes Størrelse kan sluttes, at den Spende, hvortil det har hørt, har været endnu større end den største Spende af dette Slags, som hidtil kjendes, hvilken ogsaa findes i Selskabets Samling. Stykket er rigt ornamenteret ogsaa paa Undersiden.

Blandt Gjenstande fra *Middelalderen* er en af de smaa Relikviekrukker med 2 Ører, hvoraf Samlingen tidligere har 2 Exemplarer. Den er funden paa Viggen i Børgsen, hvor der tidligere har staaet en Kirke. Fra Hov i Aalen er nogle Jernsager. En smuk Nøgel af Bronce af en almindelig middelaldersk Form er funden ved Bratøren i Throndhjem.

Blandt Gjenstande, yngre end Reformationen, som i Aarets Løb er erhvervede, kan fremhæves en Spaserestok, som har adskillig personalhistorisk Interesse. Af de paa Sølvholkene indgravne Navne sees nemlig, at den har tilhørt Mag. Peder Skjelderup, Biskop i Throndhjem, død 1646, Jørgen Pedersen Skjelderup, Sogne-

prest i Skogn og siden residerende Kapellan til Domkirken, og Ole Christophersen Tønder, Sogneprest til Frue Kirke, død 1683.

Angaaende den *zoologiske Samlings* Tilvækst og Tilstand i det forløbne Aar indberetter Samlingens Bestyrer følgende:

Af Expl. vedkommende vor Fauna er ikke mange erhvervede; (saadanne Erhvervelser beror altid mest paa Tilfældighed); men et af disse er af megen Interesse, nemlig en Narhval (Monodon monoceros), der den 15de Februar fangedes ved Knarlagsund paa Hitren og erhvervedes for Musæet. Man kjender nemlig i Løbet af flere Aarhundreder kun et Par Exempler paa, at denne Art er observeret ved Norges Kyster, og vor Samlings Exemplar, der nu er opstillet baade i udstoppet Stand og som Skelet, er det eneste norske, der eksisterer i nogen Samling. Det er en voksen Han, hvis Krop har en Længde af $4^1/_2$ Meter, og hvis Stødtand er 1.60 M. lang.

Et henved 6 M. langt Skelet af en *Hyperoodon*, som strandede paa Frøien, er skjænket Musæet af Hr. Handelsmand Sivertsen dersteds. Arten er endnu ikke med Sikkerhed bestemt, da Exemplaret henligger paa Strandingsstedet til fortsat Præparation.

Af mindre almindelige Fuglearter, som er erholdte, i Aarets Løb kan nævnes *Fulica atra*, hvoraf 1 Expl. blev taget paa Inderøen og afgivet til Samlingen af Hr. Kapt. Rosen dersteds, *Turtur auritus*, der synes at have været paa en Udvandring i Begyndelsen af Vinteren, idet den observeredes i Rissen, hvorfra 1 Expl. erholdtes til Samlingen, og i Byens nærmeste Omegn, hvorfra den ligeledes samtidig erholdtes, medens flere Expl. bemærkedes. Af den kirgisiske Steppehøne (Syrrhaptes paradoxus), som har foretaget en større Udvandring over Europa, erholdtes desværre kun nogle Brudstykker, der opbevares som det eneste bekjendte Exempel paa, at Udvandringen har strakt sig til det nordenfjeldske Norge.

Hvad Fiske angaar, er det nu meget sjeldent, at der erholdes nogen Art af særegen Interesse, da saavel Fjorden som Kysten udenfor i denne Henseende har været noie undersøgt; af saadanne kan her kun nævnes *Lycodes pallidus*, hvorom mere nedenfor. Forøvrigt er den norske Fiskesamling suppleret ved Bytte med Universitetets Samling.

Der er anskaffet en Typesamling af norske Land- og Ferskvandsmollusker paa omtr. 100 Arter i talrige Expl., indsamlede og bestemte af Bergitte Esmark, der samtidig har skjænket en Samling afrikanske Arter. Alle disse er indordnede i den ældre Conchyliesamling, som ogsaa er bleven noget suppleret og omordnet.

Af udenlandske Pattedyr er udstoppet en Grønlandssæl og et Par andre. Fra Universitetets Dubletsamling er anskaffet et udstoppet Expl. af *Colobus guereza*, samt c. 100 Arter exotiske Fugle. Ligeledes er udstoppet 20 Stykker Fugleskind, som erholdtes i foregaaende Aar. Af det tilgodehavende Bytte fra Samlingens udenlandske Forbindelser er i sidste Aar intet ankommet.

Paa Grund af Forøgelse af den udenlandske Fuglesamling, som hidtil har været indordnet mellem den indenlandske, og den ringe Plads i Samlingens Hovedrum er nye faste Skabe opsatte i Forgangen, hvilke dog endnu ikke afgiver tilstrækkelig Plads for alle de udenlandske Arter.

Da de hidtil benyttede Arbeidsrum har været altfor smaa, er i Kjelderetagen indredet et større Lokale, som fornemmelig bruges til store Udstopningsarbeider og Skeletpræparation.

Med Hensyn til de zoologiske Undersøgelser i Fjorden, der foretoges af Samlingsbestyreren ved Hjælp af Deres Majestæts Bidrag til Selskabet for 1887 og 88 som Stipendium, og de derunder gjorte Fund og Iagttagelser vil Samlingsbestyreren som forhen give speciellere Meddelelser vedrørende de enkelte Dyreklasser, efterhaanden som det indsamlede Materiale bliver mere afsluttet og Arterne bestemte. Forøvrigt var ogsaa sidste Sommers Undersøgelser ledsagede af ugunstigt Veir. De foretoges hovedsagelig ved Stadsbygden og Bynesset. Til Fangst af Dybvandsfiske blev konstrueret en større Bundskrabe, der viste sig særdeles skikket til dette Brug, medens den mindre af den ældre trekantede Form sjeldnere fanger fritsvømmende Dyr som Fiske og Crustaceer, men derimod er langt hensigtsmæssigere i Bergbakker; paa den førstnævnte Maade erholdtes, foruden Mysider og andre Krebsdyr, Fiske som Icelus, Dybvandsflyndrer som *Glyptocephalus cynoglossus* og *Zevgopterus norvegicus* samt i Løbet af et Par Dage 4 Expl. af den ovennævnte *Lycodes pallidus*, en Art, der forhen kun var

kjendt i et Par Exemplarer, der opdagedes ved Spitsbergen paa den norske Nordhavsexpedition. Samlingsbestyreren fandt den ved Flak paa Bynesset paa 60—70 Favnes Dyb. 2 Expl. blev afgivet til Universitetsmusæet i Bytte mod andre Arter. Med den mindre Bundskrabe fortsattes især Undersøgelsen af Anthozoerne, hvoraf fandtes et Par Former, der synes at være nye. Samlingsbestyreren antager senere i Selskabets Skrifter at kunne give en Oversigt over de Former af denne Klasse, som forekommer i Fjorden. Forøvrigt er indsamlet en Mængde Dubletexemplarer til Bytte med andre Samlinger.

Mineralsamlingen har i 1888 modtaget flere betydelige Gaver, af hvilke følgende navnlig fortjener at fremhæves:

Fra Direktør I. P. Fries 18 smukke Stuffer af Gangmineraler fra Kongsberg: Fluespat, Kalkspat, Zeoliter, Albit, Svovlkis, Kobberkis. Fra Overinspektør Dr. Daae en Samling Mineraler (54 Stykker) fra Kragerø: meget smukke Krystaller af Skapolit, større Gangstykker med Hornblende, Melanit, Skapolit m. v. Fra Skibskaptein N. A. Vold 24 Stykker Kobber- og Blyertse fra Australien. Fra Artillerikaptein Fougner en Samling Mineraler paa 28 Stykker: Oligoklas, Ortit, Evxenit fra Tvedestrand, Titanjernkrystaller fra Kragerø, Feldspatkrystaller fra Næskilen m. v. I Tilslutning til den i 1887 tilveiebragte og til Belysning af Throndhjems Stifts Geologi ordnede Bergartsamling er i en ny Montre ordnet 34 Nr. af postglaciale fossile Fiske i Mergeller fra Throndhjems Stift, — samt enkelte fra Nordlands Amt, ligesom der i en ny Montre er paabegyndt en Fremstilling af Specimina fra throndhjemske Mineralforekomster, hvilken Samling man vil søge at faa saa fuldstændig som muligt.

Selskabets *Mynt- og Medaillesamling* er i 1888 foroget med 26 Medailler, 278 Mynter og 4 Pengesedler. Samlingen tæller nu i det hele omtrent 10900 Nr., hvoraf c. 890 Medailler og Medailleaftryk. I Aarets Løb er indkjøbt 11 Medailler, 19 Sølvmynter og 3 Kobbermynter; ved Bytte er erhvervet 2 Medailler. Henved 200 i Arkivet opbevarede mindre Mynter er ifølge Direktionens Beslutning indlemmede i Samlingen; blandt disse fremhæves 4 antike romerske Broncemynter fra Keisertiden, en norsk Penning fra

Harald Haardraades og en dansk Korshvid fra Kong Hans's Tidsalder. Fra det Kgl. norske Departement for det Indre har Samlingen modtaget som Gave 2 Expl. i Sølv (1 større og 1 mindre) af den ved Kgl. Resolution af 19de August 1885 indstiftede Belønningsmedaille for ædel Daad, fra Komiteen for Fiskeriudstillingen i Throndhjem 1887 1 Expl. i Bronce af Udstillingens Prismedaille, fra Direktionen for Selskabet for Norges Vel 1 Expl. i Sølv af den af dette Selskab nylig indstiftede Medaille „for lang og tro Tjeneste". De øvrige indkomne Gaver er skjænkede af 17 forskjellige private Personer. Haandbibliotheket er i Aarets Løb forøget ved Indkjøb af flere danske Myntkataloger.

Samlingerne har som tidligere regelmæssig været aabne for Publikum 2 Gange ugentlig (hver Gang $1^1/_2$ Time fra Kl. 12—$1^1/_2$), Myntsamlingen dog kun 1 Gang ugl.

I Turisttiden (Juli og August) har Samlingerne, efter at et Beløb i dette Øiemed var bevilget paa Aarets Budget, været holdt aabne hver Dag undtagen Søndag fra Kl. 1—2. Ogsaa udenfor disse Tider har Adgang kunnet erholdes ved Henvendelse til Vagtmesteren. Publikum er bleven underrettet herom, foruden ved Avertissementer i Bladene, ogsaa ved Opslag i Byens Hoteller og paa Dampskibe. Besøget har været jevnt godt, tildels meget talrigt.

Selskabet har i 1888 udgivet Aarsskrift for 1886 og 87 med følgende Indhold:

1. Indberetning om en botanisk Reise i det throndhjemske Sommeren 1886, ved Halfdan Bryn.
2. Notitser til Throndhjems Omegns Flora II og III af V. Storm.
3. Ornithologiske Notitser af V. Storm.
4. Solaster echinatus n. sp. tilligemed Oversigt over de i Throndhjemsfjorden fundne Asteroider af V. Storm.
5. Fortsættelse af Bidrag til Kundskab om Throndhjems Lavvegetation ved Overlæge C. Kindt.
6. Direktionens Aarsberetning for 1886 og 87.

ialt c. 6 Ark.

I Generalforsamling den 2den November foretoges Valg paa Vicepræses istedetfor Rektor H. Petersen og 2 Medlemmer af Direktionen istedetfor Overlærer H. Dahle og Brigadeintendant O.

Krefting, hvis Funktionstid var udløben. Valget havde det Udfald, at de Udtrædende gjenvalgtes. I samme Generalforsamling valgtse til Revisorer af Regnskabet for 1888 Provisor R. Hirsch og Kaptein A. B. Wessel.

Selskabets Formue ved Udgangen af 1888 udgjorde:

Hammers Legat i Pantobligationer	Kr.	86,630.00
Paulsens Do. i Do.		25,665.00
Aas & Hustrues Legat		12,000.00
Hammers Legats Rentefond		42.84
Paulsens Do. Do.		891.10
Fondet af 1881		714.81
I Sparebanken indsat af Kassabeholdningen		1,503.57
	Kr.	127,447.32

Derimod skyldte Selskabet til Kongsbergs Sølvverks Driftsfond . . . . . Kr. 18,000.00

Aarets Indtægter og Udgifter var i det væsentlige følgende:

Indtægt.

Hs. Maj. Kongens Bidrag for 1887 og 88	Kr.	800.00
Statskassens Bidrag for 1888		6,000.00
Kommunekassens Do.		2,000.00
Throndhjems Sparebanks Do.		1,888.00
Kontingent af indenbyes Medlemmer		708.00
Renter af Selskabets Obligationer		6,076.79
Udbytte af den Hjelmstj.-Rosencroneske Stiftelse		1,472.89
Refusion af Told af Spiritus		283.81
Diverse Indtægter		6.21
	Kr.	19,235.70

Udgift.

Lønninger	Kr.	6,560.00
Bibliotheket		2,349.99
Den zoologiske Samling		1,786.65
Oldsagsamlingen		177.73
Do. Bibliothek		21 30
Mineralsamlingen		54.80
	Overf. Kr.	10,950.47

Overf. Kr.	10,950.47
Myntsamlingen	190.16
Stipendier	800.00
Udgivelse af Skrifter	341.52
Renter tillagte Kapitalerne	1,578.38
Renter og Afdrag	2,652.20
Skatter og Grundafgifter	682.07
Lys, Brænde og Renholdelse	642.84
Arbeider ved Bygningen	1,565.81
Inventarium til Bygningen	16.23
Refusion ifølge Antegnelse	0.70
Diverse Udgifter	720.48
Kr.	20,140.86

Idet Selskabet ved sin undertegnede Direktion aflægger denne Beretning, beder det sig i Underdanighed bevaret i Deres Majestæts Bevaagenhed.

Throndhjem i Direktionen for det Kgl. norske Videnskabers Selskab, September 1889.

K. Rygh. **H. H. Petersen.** **C. W. Carstens.**
O. Krefting. **H. Dahle.**

I Richter.

(Direktionens Aarsberetning for 1889).

Til
Kongen!

Undertegnede Direktion for det Kgl. norske Videnskabers Selskab giver sig herved den Ære at aflægge underdanigst Beretning om Selskabets Virksomhed i 1889.

Selskabets aarlige Fest høitideligholdtes den 21de Januar, Deres Majestæts høie Fødselsdag, i Kathedralskolens Festsal ved et Foredrag af Selskabets Medlem, Direktør ved den tekniske Læreanstalt J. Jensen om „de Forandringer, som i det sidst forløbne Aarhundrede er foregaaet paa Produktionens Omraade, og den Indflydelse, de har havt paa vore Samfundsforhold". Foredraget er trykt i Throndhjems Adresseavis for 1889 Nr. 19, 20 og 21.

Deres Maj.s Bidrag til Selskabet for 1889 er efter Deres Maj.s naadigste Beslutning anvendt til et Reisestipendium til zoologiske Undersøgelser i det nordenfjeldske Norge. Dette Stipendium blev, efter forudgaaende Bekjendtgjørelse i de offentlige Blade, af Direktionen tilstaaet Bestyreren af Selskabets zoologiske Samling som eneste Ansøger. Han har i Sommerens Løb anvendt det til Undersøgelser af Throndhjemsfjordens Dybvandsfauna. Om Udbyttet af disse Undersøgelser, hvorom underdanigst Beretning har været indsendt gjennem den Kgl. norske Hofforvaltning, henvises forøvrigt til nedenstaaende Meddelelser fra den zoologiske Samlings Bestyrer.

Bibliotheket har, som tidligere, været aabent til Udlaan de 5 første Arbeidsdage i Ugen, i Regelen fra 12—2, samtidig med Læseværelset. Udlaansdagenes Antal har været 208, i hvilke der er skeet ca. 1130 Udlaan, omfattende ca. 1750 Bind og Hefter. Laantagernes Antal har været 268. — Bibliotheket er i Aarets Løb forøget med ca. 450 Værker, deri indbefattet Tidsskrifter og Fortsættelser. De enkelte Bind og Hefter udgjør ca. 1120. Tilvæksten har efter Fag været omtrent følgende: Theologi 19 Værker, 20 Bind, Lovkyndighed 16—33, Medicin 17—26, Filosofi 5—5, Pædagogik 11—24, Mathematik 26—33, Naturhistorie 87—196, Fysik og Kemi 13—18 Økonomi og Statistik 13—29, Sprogvidenskab 18—26, underholdende Læsning 26—45, historiske Videnskaber 106—198, Litteraturhistorie 20—83, lærde Selskabers Skrifter 59—152, Skrifter af blandet Indhold 8—9. Af disse Skrifter er ca. 200 indkomne ved Kjøb, Resten som Gave.

I denne Opgave er ikke medtaget en Samling af mere end 1000 Bind næsten udelukkende ældre medicinsk Litteratur, der er bleven skjænket Selskabet af Hr. Marinelæge I. Lie paa Horten, og som tidligere har tilhørt dennes nu afdøde Fader. Den vil blive særskilt opført i Aarets Tillægskatalog.

Manuskriptsamlingen har fra Hr. Apotheker Thaulow paa Moss modtaget 6 Bind throndhjemsk Personalhistorie for de sidste halvandet hundrede Aar, med Register, 1 Bind, samt Uddrag af Throndhjems Adresseavis 1767—1842, 2 Bind, alle udarbeidet af Giverens Fader, afdøde Konsul Chr. Thaulow.

Bibliothekets Revision har været fortsat som tidligere. I Aarets Løb har man tilendebragt Gjennemgaaelsen af den historisk-geografiske Afdeling (Litr. *L.*)

Oldsagsamlingen har i 1889 havt en Tilvækst af 133 Katalognumere (Katalognr. 3889—4021). Af denne Tilvækst tilhører 42 Nr. i 18 Fund Stenalderen. Blandt de enkelte Gjenstande fremhæves 2 Økser af Flint fra Skomsvold i Fosnæs og fra Udnæs paa Hiteren, samt 2 Økser uden Skafthul af anden Stenart. Økser med Skafthul er indkomne fra Haug i Bynæsset, Gomo i Rissen, fra Romsdalen og fra Valdres, de to sidste gjennem Opkjøbere og og derfor med ufuldstændig Opgivelse af Findesteder. Fra Opland

i Bynæsset er indkommet en ufuldstændig Hammer af Sten af den cirkelrunde Form med Skafthul i Midten. Meisler er erhvervede fra Borge i Lofoten, efter Opgivende funden i en liden Stenkiste, fra Otterøen i Romsdalen og fra Bølestrand i Flatanger. En ualmindelig stor Slibesten af Sandsten, ikke mindre end 65 Cm. lang og 23 Cm. bred, er indkommet fra Bud i Romsdalen, hvor den er funden paa Bunden af en Myr under Præstegaarden Karlsvik, sammen med en Spydspids af Flint, der ogsaa er indsendt, samt en Stenøkse med Skafthul og flere Spydspidser af Flint, der blev bortførte af en Opkjøber. — Af Skifersager er i Aarets Løb igjen erhvervet en Samling fra Bøleseter i Flatanger, hvorfra der tidligere forefindes Rækker af de for den arktiske Stenalder eiendommelige Gjenstande, men derhos ogsaa Rester af Flintarbeide. De nu indkomne Sager bestaar af Pilespidser og eneggede Knive, derhos endel Meisler og halvfærdige Emner, samt, som ofte tidligere, af endel Flintskjerver og Flintaffald. Som Tilfældet almindelig er paa dette Findested, bestaar ogsaa den sidste Sommers Fund mest af Brudstykker. Dog findes derimellem ogsaa enkelte hele Gjenstande, deriblandt en ualmindelig liden Pilespids af rød Skifer, kun 3 Cm. lang. Fra det lige ved Bøleseter liggende Findested Bølestrand er ogsaa iaar indkommet et Par Gjenstande, en Hulmeisel og et Stykke af en Pilespids af Skifer. Pilespidser af Skifer er forøvrigt ogsaa indkomne fra Kvernøen i Flatanger, fra Sandnes paa Alsten i Helgeland, hvor der tidligere gjentagne Gange er gjort Fund af denne Art, samt 2 Spidser fra Flaa i Øksendalen. Findestedet er dog for de sidstes Vedkommende mindre sikkert, da de er indkomne gjennem Opkjøbere. I det hele maa Aarets Udbytte for Stenalderens Vedkommende ansees for at være ualmindelig rigt efter Forholdene i det nordenfjeldske, og en stor Del deraf er smukke og instruktive Sager.

Fra *Broncealderen* er indkommet 3 Fund, hvoraf ialfald de to er Gravfund. Disse skriver sig fra to nær hinanden liggende Hauger paa Nesje i Veø Præstegjæld i Romsdalen. Som meget almindeligt i Gravhauger fra denne Periode, indeholdt de et Gravkammer, dannet af horizontalt lagte mindre Stenheller, lagte i Mur, med Bunden dækket af smaa runde Stene og med en stor Dæk-

helle. Kammeret i den ene Haug indeholdt en vel bevaret Spydspids af Bronce. En lignende er funden paa Ødegaard i Akerø Præstegjæld i Romsdalen. Efter Sigende skal ogsaa denne være funden i en liden Haug; men det kan dog ikke med nogen Vished ansees for et Gravfund.

Fra *ældre Jernalder* er indkommet 8 Numere. Særlig kan mærkes to Betalingsringe af Guld, spiralformede og slyngede i hinanden, som er fundne i en Haug ved Gaarden Skeid paa Leka i Namdalen. De er indløste fra Universitetets Samling, hvortil de oprindelig var indsendte. Fra Leding i Sundalen er indkommen en Kjedel af Bronce, uden at Fundomstændighederne er oplyste. Den er ufuldstændig, idet den nedre Del mangler. Fra Lundskin i Verdalen er kommet et Par Spydspidser af Jern, den ene med Agnorer, den anden med skarp Kant efter Midten, ualmindelig vel bevarede. De er fundne i en Gravkiste af eiendommelig Form, idet den dannedes af 2 Heller, der stødte sammen i Bunden, med en tredie til Dækhelle, saa at den havde et tresidet Tversnit. En Spydspids af Jern med skarpt ophøiet Kant efter Midten er ligeledes indkommet fra Bjørset i Soknedalen. Videre har Samlingen erhvervet 2 Beltestene af Kvartsit, den ene fra Hilstad i Meldalen, og et Økseblad af Jern fra Nesje i Veø Præstegjæld i Romsdalen.

Af Gjenstande fra *yngre Jernalder* er indkommet 38 Numere i 28 Fund. Der er saaledes kun faa og ikke meget store samlede Fund. Den overveiende Del bestaar af Vaaben og Redskaber af Jern.

Den kristelige Middelalder tilhører en Gravsten af Marmor fra Sakshaug Kirke med en Omskrift i Majuskler. Fremdeles en Vandkande til kristeligt Brug af Messing, af den kjedelformede Art med Tud paa to modsatte Sider og Menneskehoveder, der rager op fra Kanten paa to andre Sider, og i hvis Bagside der er anbragt Hul for Haddens Ender. Den er indkommen fra Bones i Støren. En liden Solskive af Skifer fra Selje tør vel ogsaa henføres til denne Tid. Den har Indskriften: ANNO 1407 og baade disse Tal og Timetallene ved Randen har gamle Former.

34 Numere tilhører *Tiden efter Reformationen*, af hvilke en større Del er indkommet som Gave. Blandt erhvervede Sager kan

især mærkes et Figurteppe med vævede Figurer, en Trækiste med Udskjæringer i ophøiet Arbeide og et Par Kaarder med Indskrifter.

Som sedvanlig er en Fortegnelse over de indkomne Gaver bleven offentliggjort ved Udgangen af hvert Halvaar. Blandt dem, der har skjænket Samlingen talrigere eller mere værdifulde Gjenstande, skal nævnes H. Bundtmager I. N. Bruun, Hr. Furersergeant O. Ødegaard, Hr. Kaptein Ziegler, Hr. Sergeant Næsje, Hr. Kjøbmand Borthen, Hr. Vagtmester Nergaard (Helgeland) og Hr. Postaabner Fandrem (Komagfjord).

Arbeidet med at præparere Oldsager af Jern efter den nyere og bedre Methode har i Aarets Løb været fortsat ikke alene med de nyindkomne Sager, men ogsaa, forsaavidt Arbeidstiden har strukket til, med værdifulde Sager af de ældre. For at ikke Samlingens Gjenstande af Jern skal gaa til Grunde, er det paatrængende nødvendigt, at der fremdeles fortsættes dermed. Men da Samlingen ikke har nogen Præparant til sin Raadighed, er det en Selvfølge, at det ikke kan drives i den Udstrækning, som ønskeligt kunde være, naar ikke en uforholdsmæssig stor Del af Bestyrerens Arbeidstid skal anvendes til dette mekaniske Arbeide.

Angaaende den *zoologiske Samlings* Virksomhed i det forløbne Aar indberetter Samlingens Bestyrer, at Samlingen af indenlandske Vertebrater ikke er forøget med mange Exemplarer. Af Hr. Kjøbmand T. Borthen er skjænket et Par Havkobber (Halichrus grypus) tilligemed Foster af samme. Et 13 M. langt Hvalskelet (af *Balænoptera musculus)* er indkjøbt, men af Mangel paa Plads endnu ikke opstillet. Af Fugle er udstoppet et Par Svaner, *Cygnus musicus,* af hvilken Art Musæet forhen kun havde 1 mindre godt Expl. Fra Universitetets Samling er gjennem Prof. Collett erholdt et Expl. af den kirgisiske Steppehøne *(Syrhaptes paradoxus).* Af sjeldne Fugle fra Omegnen kan nævnes *Buteo vulgaris* i flere Individer, hvoriblandt ogsaa Ungfugl, hvilket viser, at Arten ogsaa har ruget nordenfjelds, hvilket forhen har været betvivlet, samt *Loxia leucoptera*, der kun sjelden har forekommet i Landet, men i sidste Høst har været paa en større Udvandring, idet den daglig saaes i og omkring Byen i store Flokke, og talrige Exemplarer blev indsendte til Musæet. Forøvrigt er præpareret nogle alminde-

lige Arter i bedre Exemplarer eller andre Dragter end dem, som forhen havdes.

Af Fiske er udstoppet et voxent Expl. af Sildehajen *(Lamna cornubica)*, fanget i Gulosen i December; nogle for Throndhjemsfjordens Fauna nye eller sjeldnere Arter, som Samlingsbestyreren har taget ved Bundskrabning, nævnes nedenfor; forøvrigt er den norske Fiskesamling kompletteret med Exemplarer, erholdte ved Bytte med. Universitetets Samling.

Af udenlandske Pattedyr er udstoppet en Kjæmpekænguruh *(Halmaturus giganteus)*, Pungbjørn (Phascolarctos), et Par Gibboner (Hylobates), et Par Viverrer og *Paradoxurus*-Arter, Dverghjort (Tragulus), Murmeldyr (Arctomys monax) og andre Gnavere m. fl.

Blandt udenlandske Fugle kan nævnes et Par Grønlandsfalke, skjænkede af Hr. Løitn. Dietrichsen fra Nansenexpeditionen, nogle større Næshornfugle o. fl.

Gjennem Konservator Schneider paa Tromsø er anskaffet en større Samling europæiske Lepidoptera, fra Dr. Schneider i Basel er ved Bytte mod Sager indsamlede i Throndhjemsfjorden erholdt en stor Samling af Koraller i Pragtexemplarer, der tildels repræsenterer nyopdagede Arter.

Fortegnelse over nogle mere eller mindre værdifulde Gaver er averteret i en af Byens Aviser.

Trykte Kataloger over Pattedyr og Fugle, saavel udenlandske som norske, er nu færdige.

De zoologiske Undersøgelser i Throndhjemsfjorden har givet fortsatte Bidrag til Kundskaben om dens Fauna, hvilke efterhaanden vil blive mere specielt afhandlede for de forskjellige Brancher i Selskabets Skrifter, naar tilstrækkeligt Materiale er indsamlet og undersøgt. De mangeaarige Undersøgelser har vist, at Artsantallet ogsaa i Dybvandsregionen tiltager vestover mod Havet. Medens Undersøgelserne i foregaaende Aar har fundet Sted ved Rødbjerg og de indre Dele af Fjorden, paabegyndtes i sidste Sommer nøiagtigere Undersøgelse vestligere, navnlig ved Rissen og Lensvigen for at iagttage den nævnte Forandring af Faunaens Karakter. Som Exempler paa dette Forhold kan nævnes den korallignende Hydroide *Allopora Norvegica*, som aldrig er fundet østligere, men

her forekom i Mængde og tiltager i Hyppighed ud mod Havet, samt den nærstaaende *Stylaster gemmascens*, der vel ikke er sjelden inde i Fjorden, men ved Galgenesset i Rissen forekom i saadan Mængde, at den danner hele Koralbanker; fremdeles den sjeldne *Corymorpha uvifera*, der forekom i store Masser paa Okuliner. *Thuiaria thuja* er ved Indløbet til Fjorden overmaade hyppig, fandtes sparsomt ved Rissen, men er østenfor sporløst forsvunden. Af Echinodermer, hvormed et lignende Forhold finder Sted, kan nævnes *Antedon petasus*, der forekom i stor Mængde i de vestligere Dele, navnlig ved Lensvigen, sparsomt ved Rødbjerg, men aldrig er fundet østligere; fremdeles *Luidia Sarsii*, *Ophiocoma nigra*, *Ophiactis abyssicola* og *Ophiocten Kroyeri*, af Anthozoer *Briareum grandiflorum* og *Duva florida*. Forøvrigt kan af mærkeligere Fund fra sidste Sommer nævnes et overordentlig stort Exemplar af den sjeldne Søstjerne *Pteraster multipes*, hvorved samtlige ved Norges Kyster forekommende Arter af Asteroider nu er fundne i Throndhjemsfjorden, mange og store Eksemplarer af *Torellia vestita*, den sjeldne *Phascolozoma Loveni*, der paa en enkelt Lokalitet opfiskedes i hundredevis, *Solenopus Dalyelli*, flere Eksemplarer af *Sergestes Meyeri*, samt nogle endnu ubestemte, muligens nye Alcyonarier. Af Fiske bør nævnes Unge af *Chimæra monstrosa*, der forhen synes ganske ukjendt, *Callyonymus maculatus*, som forhen hos os kun var funden sparsomt ved Bergenskysten, *Gobius pictus & microps*, samt et større Eksemplar end forhen af *Cottunculus microps*, hvilket, idet denne Art hovedsagelig er funden i Throndhjemsfjorden, tillige bliver det største, som er fundet ved Norges Kyster.

Mineralsamlingen har dels ved Kjøb, dels ved Bytte med Dr. L. Schmelck i Kristiania erhvervet flere smukke Species fra norske Mineralforekomster. Med Rheinisches Mineralien — Comptoir i Bonn er indledet Forbindelse for at udnytte gjennem Bytte de mange Dubletter, Mineralsamlingen eier ved de betydelige Gaver fra Postmester Weibye, fra de Aallske Samlinger m. v. Af Gaver er der i det forløbne Aar kun tilflydt Samlingen mindre væsentlige Ting fra 3 forskjellige Givere. Den til Belysning af Throndhjems Stifts geologiske Forhold ordnede Samling af Bergarter er omord-

net og yderligere kompletteret med 45 Haandstykker fra nye Lokaliteter, ligesom Samlingen af Mineraler fra nordenfjeldske Mineralforekomster er udfyldt. Den i 1886 til Prof. C. Brøgger i Stockholm udlaante Samling af Mineralier fra Weibyes Samling er tilbagesendt og igjen indordnet i Samlingen.

Selskabets *Mynt- og Medaillesamling* er i 1889 forøget med 72 Medailler (hvoraf 52 i Sølv), 65 Mynter, hvoraf 3 i Guld, 28 i Sølv), 3 Jettons og 1 Pengeseddel. Samlingen tæller nu i det hele omtr. 11000 Nr., hvoraf omtrent 960 Medailer og Medailleaftryk. Indkjøbt er 14 Medailler, (hvoraf 7 i Sølv) og 17 Mynter, (hvoraf 3 i Guld); Resten er Gave fra 19 forskjellige Selskaber eller Personer. Særlig maa fremhæves den særdeles værdifulde Gave, som Samlingen har modtaget fra det Kgl. Sv. Vetenskaps Akademien i Stockholm af 44 af Akademiets Erindringsmedailler eller Minnespenningar, hvoraf 2 i Bronce, Resten i Sølv, hvorhos Akademiet ved sin Sekretær Hr. Prof. Dr. Lindhagen velvillig har givet Løfte om ogsaa at tilstille Samlingen Eksemplarer af de Medailler, som senere maatte blive prægede. Af indkjøbte Mynter kan mærkes en værdifuld gammelnorsk fra Kong Sverres Tid. Revision og delvis Omskrivning af Katalogen har været fortsat som tidligere.

Samlingerne har som før regelmæssig været aabne for Publikum 2 Gange ugl. fra 12—$1^1/_2$, Myntsamlingen dog kun 1 Gang ugl. I Turisttiden har de ligesom i forrige Aar været holdt aabne hver Dag fra Kl. 1—2 undtagen Søndagen. Ogsaa til andre Tider har Adgang kunnet erholdes ved Henvendelse til Selskabets Vagtmester. Besøget har været meget tilfredsstillende.

Ifølge Andragende fra Bestyrelsen for Throndhjems Fiskerimusæum har Direktionen indvilget i, at en Samling af grønlandske (eskimoiske) Redskaber og andre Gjenstande, der tilhører Selskabet (ialt 34 Nr. med 82 enkelte Gjenstande) overlades Fiskerimusæet til Opbevaring og Udstilling paa Betingelse af, at Sagerne holdes assurerede og tilbageleveres, saasnart Selskabet maatte kræve det.

Fra Prof. Blytt er modtaget en saavidt muligt fuldstændig Samling af norske Karplanter. Af Dr. I. Hagen er skjænket en Lichensamling.

I Generalforsamling den 16de Oktober foretoges Valg paa Præses og 1 Medlem af Direktionen istedetfor Hr. Overlærer C. W. Carstens, hvis Funktionstid var udløben. Til Præses gjenvalgtes Overlærer K. Rygh, til Medlem af Direktionen istedetfor Hr. Carstens, der havde frabedt sig Gjenvalg, valgtes Pastor S. Skavlan. I samme Generalforsamling valgtes til Revisorer af Regnskabet for 1889 Kaptein A. B. Wessel og Cand. philos. C. Dons.

Selskabets Formue ved Udgangen af 1889 udgjorde:

Hammers Legat i Panteobligationer	Kr.	86,630.00
Paulsens Do. i Do.		25,665.00
Aas & Hustrues Legat i Do.		12,000.00
Hammers Legats Rentefond i Sparebanken		306.11
Paulsens Do. Do. i Do.		2,027.92
Fondet af 1881		736.23
Kassabeholdning henstaaende i Sparebanken		2,074.16
	Kr.	129,439.42

Derimod skyldte Selskabet til Kongsbergs Sølvværks Driftsfond . . . . . Kr. 18,000.00

Det reviderede Regnskab for 1889 udviser følgende Indtægter og Udgifter:

Indtægt.

Beholdning fra 1888	Kr.	3,748.08
Hs. Maj. Kongens Bidrag for 1889		400.00
Statskassens Do. „ Do.		6,000.00
Throndhjems Brændevinssamlags Bidrag for 1889		2,000.00
Throndhjems Sparebanks Do. „ Do.		1,888.00
Kontingent af 181 Medlemmer		724.00
Renter af Selskabets Obligationer		5,716.07
Udbytte af den Hjelmstj.-Rosencroneske Stiftelse		1,496.37
Refusion af Told af Spiritus		366.68
Refusion ifølge Antegnelsen		10.46
Salg af Selskabets Skrifter		6 60
	Kr.	22,356.26

Udgift.

Lønninger	Kr.	6,606.00
Bibliotheket		2,859.41
Den zoologiske Samling		1,778.68
Den zoolog. Samlings Bibliothek		282.25
Oldsagsamlingen		192.12
Do. Bibliothek		117.55
Mineralsamlingen		5.75
Myntsamlingen		209.62
Stipendier		800.00
Udgivelse af Skrifter		120.50
Renter tillagte Kapitalerne		1,421.51
Renter og Afdrag		810.00
Skatter og Afgifter		682.07
Lys, Brænde og Renholdelse		388.02
Arbeider ved Bygningen		1,182.15
Inventarium til Bygningerne		31.00
Antegnelser til Regnskabet for 1888		36.95
Forskjellige Udgifter		910.72
Kassabeholdning ved Udgangen af 1889		3,921.96
	Kr.	22,356.26

Idet Selskabet ved sin undertegnede Direktion aflægger denne Beretning, beder det sig i Underdanighed bevaret i Deres Majestæts Bevaagenhed.

Throndhjem i Direktionen for det Kgl. norske Videnskabers Selskab, September 1890.

K. Rygh. **H. H. Petersen.** **O. Krefting.**
H. Dahle. **Sigv. Skavlan.**

I. Richter.

Direktionens Aarsberetning for 1890.

Til
Kongen!

Undertegnede Direktion for det Kgl. norske Videnskabers Selskab giver sig herved den Ære at aflægge underdanigst Beretning om Selskabets Virksomhed i 1890.

Selskabets aarlige Fest afholdtes paa Deres Maj.s høie Fødselsdag den 21de Januar i Kathedralskolens Festsal ved et Foredrag af Selskabets Medlem Læge M. Bøckmann over Infektionssygdomme. Foredraget er trykt i Throndhjems Adresseavis for 1890 No. 22 og 23.

Deres Maj.s Bidrag til Selskabet for 1890 er ifølge Deres Maj.s naadigste Beslutning anvendt til et Reisestipendium til zoologiske Undersøgelser i det nordenfjeldske Norge. Dette Stipendium blev, efter at være averteret i de offentlige Blade, tilstaaet Bestyreren af Selskabets zoologiske Samling. Han har i Sommerens Løb anvendt det til fortsatte Undersøgelser af Throndhjemsfjordens Dybvandsfauna. Om Udbyttet af disse Undersøgelser har underdanigst Beretning været indsendt gjennem den Kgl. norske Hofforvaltning. Forøvrigt henvises til nedenstaaende Meddelelse fra den zoologiske Samlings Bestyrer.

Bibliotheket har været aabent til Udlaan de 5 første Arbeidsdage i Ugen, samtidig med Læseværelset. Udlaansdagenes Antal har været 199, i hvilke der er skeet 979 Udlaan, indbefattende ca. 1600 Bind og Hefter. Laantagernes Antal har været 249. Bibliotheket er i Aarets Løb forøget med ca. 410 Værker, deri indbefattet Tidsskrifter og Fortsættelser. De enkelte Bind og Hefter udgjør ca. 900, fordelte paa følgende Fag: Theologi 16

Værker, 40 Bind, Lovkyndighed 7—10, Medicin 14—23, Filosofi 8—15, Pædagogik 17—86, Mathematik 15—27, Naturhistorie 54—137, Fysik og Kemi 15—22, Økonomi 12—22, Sprogvidenskab 15—26, Underholdende Læsning 10—16, Historiske Videnskaber 116—282, Litteraturhistorie 20—40, Lærde Selskabers Skrifter 72—148, Skrifter af blandet Indhold 16—28. Af disse Skrifter er 132 indkomne ved Kjøb, Resten som Gave. Manuskript- og Diplomsamlingen har i Aarets Løb ikke modtaget nogen Forøgelse. Revisionen er fortsat ved Gjennemgaaelse af Kvarter og Folianter i Afdelingerne for Theologi, Lovkyndighed og Sprogvidenskab. Desuden har man paabegyndt Revisionen af Oktaverne i Afdelingen for nordisk Litteratur.

Oldsagsamlingen har i det forløbne Aar havt en Tilvækst af i det hele 165 Numere (Katalognr. 4023—4186).

Af denne Tilvækst hører 25 Numere under Afdelingen Stenalderen, 10 Nr. i 7 Fund under den ældre Jernalder. 77 i 33 Fund under den yngre Jernalder, 9 under den kristelige Middelalder, medens Resten tilhører Tiden efter Reformationen.

Blandt de stenalderske Sager er nogle Dolke og Spydspidser af Flint. Saaledes er der fra Lerdal i Aure indkommet en Dolk og en Spydspids af Flint, fra Tornæs i Bud i Romsdalen en Dolk af Flint og fra Sundalen ligeledes en Dolk af Flint. Den sidste er erhvervet af en Opkjøber, der ikke nærmere kunde angive Findestedet. Fra Mysund paa Otterøen i Romsdalen er kommet en Spydspids af Flint, funden i en Stenrøs sammen med en anden lignende, der tidligere var solgt til en Opkjøber. Fra Veie i Skogn er erhvervet en usleben Øks af Flint. Og fra Findestedet paa Bølestrand i Flatanger er sammen med endel Sager af Skifer indkommet 4 meget smaa Skrabere, 2 smaa Pilespidser og forøvrigt endel Værkstedsaffald af Flint. Det er fundet i det samme Jordstykke, hvori Skifersagerne findes.

Af Stenøkser med Skafthul er erhvervet 2, en hel og vel bevaret fra Haarstad i Rennebu og Halvdelen af en over Skafthullet afbrukken fra Fleskhus i Verdalen.

Af Gjenstande fra den arktiske Stenalder er indkommet Fund fra Bøleseter, Bølestrand og Halmø i Flatanger og fra Løvstrand

i Bjørnør. Fra Bøleseter er erhvervet en hel Pilespids og Brudstykker af en Pilespids og en Spydspids, samt et Emne til en Spydspids, alt af Skifer. Det iaar fra Bølestrand indsendte bestaar, foruden de før nævnte Flintsager, af en Øks uden Skafthul af den arktiske Type, en ufuldstændig Pilespids og Brudstykker af 2 eneggede Knive af Skifer. Fra Halmø er kommet en vel bevaret og meget smuk enegget Kniv af rødbrun Skifer. Fundet fra Løvstrand bestaar af en hel Pilespids, to ufuldstændige Spydspidser og en ufuldendt Spydspids, alt af Skifer.

Fra Østgaard i Verdalen er indkommet et nyt Eksemplar af en meget sjelden Art Smykker af Sten, hvoraf der hidtil i det hele kun er fundet 3 Stykker i Landet. Det er desværre ufuldstændigt, idet kun den øvre Halvdel er bevaret. Det har i det væsentlige været ligt et fuldstændigt Eksemplar, som Samlingen tidligere har erhvervet fra Syd-Skjør i Bjørnør (Nr. 2650, afbildet i Aarsberetn. f. F. t. F. B. 1881 Fig. 4). Det tredie Eksemplar, der i Detaillerne er lidt forskjelligt, opbevares i Universitetets Samling og er fundet paa Bjørkebakken nær Ask Jernbanestation i Norderhov (afbildet i Aarsb. f. F. t. F. B. 1889 Fig. 4, jf. Pag. 140 Nr. 278).

Af de indkomne Fund fra ældre Jernalder maa fremhæves en i sin Art meget sjelden bøileformer Spænde af Jern fra Romfohjellen i Sundalen. Den vil blive afbildet i Aarsb. fra For. til n. Fort. Bev. for 1890. Den var desværre saa gjennemædt af Rust, at den gik istykker under et meget forsigtigt Forsøg paa Udludning; men der var forinden taget en nøiagtig Tegning af den. Paa Romfohjellen er der et meget stort Gravfelt, hvori der i Tidens Løb er gjort en Mængde Fund. Det, som deraf er indkommet til de offentlige Samlinger, hører i Regelen til yngre Jernalder. Udgravningerne der drives imidlertid uden Plan og Fundene sammenblandes. Skjønt denne Spænde tilligemed nogle Sager fra yngre Jernalder indkjøbtes paa Stedet af Samlingens Bestyrer, var det derfor ikke muligt at faa nogen fyldestgjørende Oplysning om de Forhold, hvorunder Spænden var funden. Fremdeles er af Gjenstande fra denne Periode indkommen en Kjedel af Bronce fra østre By i Verdalen, funden i en Stenrøs. Den er noget beskadiget; navnlig er Bunden løsnet fra Siderne. Som bekjendt er saadanne til Grav-

kar benyttede Broncekjedler ofte lappede med paaklinkede Bøder, et Bevis paa, at man har anvendt gamle, slidte Kjedler til dette Brug. Dette er i høi Grad Tilfældet med dette Eksemplar; navnlig bestaar Bunden næsten helt af saadanne Bøder, paaklinkede med Broncenagler.

Fra Sparbuen er indkommet en Fingerring af sølvblandet Guld, tildannet ved Hamring. Den er indsamlet af en Opkjøber, der har opgivet Findestedet som „Rønne", et Gaardsnavn, som ikke findes i Sparbuen. Man kunde antage, at det var en Forveksling for Tønne eller Røtte. Men det turde ogsaa hænde, at den egentlig skriver sig fra Rannem. Her er der nemlig for mange Aar siden fundet en Broncekjedel med 2 Fingerringe af Guld, hvoraf den ene for længe siden indkom til Universitetets Samling, ved hvilken Leilighed det blev opgivet, at den anden fremdeles var i Gaardeierens Besiddelse.

Ved de i Sommerens Løb paa Male i Bud Prestegjeld i Romsdals Amt af Filialafdelingen af Foreningen til norske Fortidsmindesmerkers Bevaring foretagne Udgravninger af en Samling Røser fremkom der endel Fund, der samtlige er blevne overladte til Samlingen. De fleste af dem tilhører den yngre Jernalder og kun 2 den ældre. I begge disse har der været urtepotformede Urner af Ler. Den ene er i den Grad knust, at dens oprindelige Udseende er ganske ukjendeligt, medens den anden nogenlunde har kunnet sættes sammen. Den er prydet med Baand af vertikale Furer og derimellem med Rækker af indtrykte trekantede Hak.

De indkomne, til den yngre Jernalder hørende Fund fra det nysnævnte Gravfelt paa Male er 7 i Tallet, men temmelig smaa. Med Undtagelse af et, der indeholder en større Samling Perler, bestaar de kun af endel Vaaben og Redskaber af Jern, der alle er i høi Grad medtagne af Rust, saa at ingen af dem har kunnet afrustes for Konserveringens Skyld.

Det betydeligste og bedste af de indkomne yngre Jernalders Fund er et Gravfund fra Hanset i Nessets Prestegjæld i Romsdalen, der gjennem Hr. Kaptein Ziegler er erhvervet for Samlingen. Det bestaar af et større Sæt Jernvaaben, Sverd, 2 Spydspidser, Pilespidser, Økseblad, samt Sigdblad, Bidselmundbid m. m. og der-

hos af et Ildstaal af Bronce og Staal af en meget sjelden Form. Jernsagerne er ualmindelig vel bevarede, saa at de alle paa et Par nær har ladet sig konservere paa en meget tilfredsstillende Maade. Af de øvrige indkomne Fund fra denne Periode kan nævnes et fra Gravfeltet paa Hovin i Sundalen, bestaaende af en Kjedel, en stor Samling Klinksøm og nogle andre Ting af Jern, alle i meget gjennemrustet Tilstand. Fra Fundpladsen paa Risegjerdet i Opdal er ogsaa indkommet endel Redskaber af Jern. Fra Romfohjellen i Sundalen er blandt andet erhvervet en liden rund Spende af Bronce. Fra Tjønnen i Rennebu er et Par skaalformede Spender af Bronce med nogle Jernsager. Fra Berg i Høilandet et Fund af flere Jernsager. Fra Haugan i Inderøen en Ringnaal af Bronce med nogle andre Sager. Derhos er der indkommet en Mængde Fund af enkelte Gjenstande af større eller mindre Interesse.

Af middelalderske Sager er bl. a. indkommet et Fund fra Throndhjems By, som er fremkommet ved Gravning under en Gaard i Erling Skakkes Gade ligeoverfor den tekniske Skole og indsendt fra Stadsingeniøren. Det bestaar af et Vævspyd af Ben af almindelig Form og af 2 Kamme af Ben, begge af meget sjelden Form. Den ene har, saavidt vides, kun et Sidestykke i et Ekspl., der i 1880 blev fundet i en Gravrøs fra Broncealderen paa Todnæs i Sparbuen, men som maa antages at være kommet ned i Røsen i senere Tid (Aarsb. 1880 Fig. 25). Men denne var kun et Brudstykke, medens den nu fundne er nogenlunde fuldstændig. Den er ikke alene eiendommelig ved sin Størrelse, idet den er 25 cm. lang, men ogsaa ved, at de Skinner, der efter Midten sammenholder de Plader, hvoraf Tinderne er udskaarne, ved den ene Ende er forenede til et temmelig tykt og langt Haandtag. Skinnerne og Pladerne holdes sammenklinkede ved en Mængde Broncenagler. Den anden Kam, som ligeledes er meget eiendommelig, vil blive afbildet i Aarsb. f. F. t. n. F. B. for 1890. I omtrent samme Strøg af Byen er tidligere paa flere Steder gjort Fund af lignende middelalderske Gjenstande. Endvidere er erhvervet et Par store Økseblade og endel andre Gjenstande af middelaldersk Form.

En betydelig Del af Tilvæksten tilhører Tiden efter Reformationen, hvoraf meget er indkommet som Gaver. Adskillige Gjen-

stande er dog ogsaa kjøbte. Under Mangelen af et norsk Folkemusæum, der kan optage den særlige Opgave at give et Billede af Folkets Kultur i de sidste 3 hundrede Aar, er det nødvendigt, at Oldsagsamlingerne strækker sig saa langt som muligt i at erhverve karakteristiske Prøver af indenlandsk Arbeide og norske Brugsgjenstande fra denne Tid.

Endel af Samlingens Aarstilvækst er, som sedvanligt, indkommet ved Gave. Fortegnelse over Giverne er paa almindelig Maade ved hvert Halvaars Udgang offentliggjort i throndhjemske Blade. Af Givere, der har skjænket et større Antal Gjenstande, bør særskilt nævnes Selskabets Medlem Hr. Bundtmager I. N. Bruun. At forøvrigt Antallet af Gaver i det hele er mindre end i tidligere Aar, er en naturlig Følge af den Virksomhed med Opkjøb af Antikviteter fra alle Tidsaldre, som i stor Udstrækning drives omkring i alle Bygder. Dette har selvfølgelig ogsaa bidraget til at drive Prisen paa Oldsager betydelig opad, dels fordi meget nu maa erhverves af Opkjøberne og ikke direkte af de oprindelige Eiere, dels fordi Samlingens Interesser tilsiger at betale rundeligere end før for at fremme direkte Afhændelse til Samlingen. En stor Del af, hvad der indsamles af Opkjøberne, kommer nemlig slet ikke nogen offentlig Samling tilgode, og forsaavidt det kan reddes for en saadan, mangler det i Regelen de for dets videnskabelige Værd saa afgjørende nøiagtige og paalidelige Oplysninger om Fundforholdene. Arbeidet med Præparation af Jernsager ved Afrustning er fortsat og i Regelen med meget tilfredsstillende Resultater. Derved er paa adskillige Sverdklinger og Spydblade afdækket smukke damascerede Arbeider og paa enkelte Sverdklinger ogsaa Indskrifter.

Den zoologiske Samling er i 1890 bleven forøget i det væsentlige paa følgende Maade.

Af indenlandske Pattedyr er kun udstoppet en Fjeldræv (*Canis lagopus*), hvilken Art forekom temmelig hyppig i Byens Omegn sidst forløbne Høst paa Grund af Lemænernes Vandring. Dernæst er anskaffet og udstoppet Isbjørn (*Ursus maritimus*) i to Ekspl., hvoraf det ene er usedvanlig stort og det andet er en Unge, et Par Pungbjørne (*Phascolarctos*) fra Australien, skjænkede Samlin-

gen af der boende Handelsmand Weisert, samt nogle af de i forrige Aar fra Universitetets Samling som Skind erholdte Ekspl.

Af indenlandske Fugle kan nævnes *Strix uralensis*, der ligeledes efterfulgte Lemænerne paa deres Vandring og syntes, skjønt i det hele taget sjelden, at forekomme ret hyppig ogsaa i Byens Omegn i afvigte Vinter, dernæst flere Ekspl. af Ryper (*Lagopus albus*), der kan tjene til at fuldstændiggjøre de Sviter af denne Art, som forhen fandtes i Samlingen, en Varietet af Røi (*Tetrao urogallus*), nye Ekspl. af *Somateria spectabilis* og *Polysticta dispar*, erholdte ved Bytte fra Tromsø Musæum. Af udenlandske Fugle er udstoppet: sort Svane (*Cygnus plutonius*) *Platalea ajaja*, Phasaner, *Penelope* o. fl.

Af norske Fiske er ikke mange erholdte. Nogle er erhvervede ved Bytte fra Universitetets Samling, blandt hvilke *Orcynus pelamys*, hvoraf kun et Par Ekspl. er fundne ved Norges Kyster. Desuden er udstoppet en Haakjærring (*Somniosus microcephalus*), fanget i Throndhjemsfjorden. Ved Bytte med Sødyr, indsamlede i Throndhjemsfjorden, er talrige udenlandske Fiske og Reptilier erholdte fra Dr. Schneider i Basel, fra hvem paa samme Maade er erholdt en Samling Insekter, navnlig tropiske Sommerfugle, talrige Crustacea, hvoriblandt et Par Kjæmpekrabber (Macrocheira Kämpferi) fra Japan, fremdeles Echinodermer og Koraller. Forøvrigt har vort Musæum staaet i Forbindelse med Riksmusæum og Universitetet i Stockholm, Universiteterne i Kjøbenhavn og Upsala, samt Naturaliehandlere, hvorved foruden ved Kjøb Samlingen især af Conchylier, Echinodermer og Koraller er blevet betydelig udvidet i sidste Aar.

En stor Samling (i 6—700 Nr.) udenlandske Land- og Ferskvandsmollusker er skjænket Selskabet af Frøken Birgithe Esmark.

Af den norske Nordhavsekspeditions Udbytte er erholdt en Samling Pycnogonider, ligesom forhen er modtaget Fiske og Echinodermer.

Den zootomiske Afdeling er forøget med 8 Skeletter af Pattedyr og Fugle, samt 14 Cranier.

Med Samlingens Udvidelse har nogle Omordninger fundet Sted. Da saaledes Samlingens Bestyrer ved Undersøgelser i Selskabets ældre Skrifter og Fortegnelser var kommet efter, hvilke Eksem-

plarer der har tilhørt Gunnerus' Samling, indordnede han dem, saavidt muligt, i en særskilt Afdeling, hvorom der antagelig vil blive givet særskilt Beretning.

De zoologiske Undersøgelser i Fjorden har i Sommeren 1890 været foretagne i den ydre Del af samme, paa forskjellige Steder ved Rissen, især ved Galgenesset og Hasselviken paa de største Dyb og kun undtagelsesvis paa ringere Dyb. I Almindelighed er man kommen til det Resultat, at ved disse Trakter findes Fjordens største Dyb og paa visse Punkter ogsaa den paa Arter rigeste Fauna, der i flere Henseender er afvigende fra den i Fjordens indre Dele. Som Eksempel kan anføres, at den Sæk, som var fæstet til Bundskraben, og som havde en Længde af henved 2 Meter, ved 1 Drag opgjennem Bergbakkerne fra 250—150 Favnes Dyb indeholdt følgende tildels zoologiske Sjeldenheder: den store Musling *Lima excavata* i henved et halvt hundrede Ekspl., Koraller i Masse, bestaaende af 3 Arter: *Lophelia prolifera, Amphelia ramea* og *Allopora norvegica,* til hvilke bl. a. var fæstet mangfoldige Dybvandshydroider, hvoriblandt den sjeldne *Corymorpha uvifera* i stor Mængde, fremdeles Søtræer: *Muricæa placomus* og Grene af *Paragorgia arborea* med paasiddende *Astrophyton Linckii* og *A. Lamarckii, Briareum grandiflorum,* ligeledes i Masser, *Sarcophyton purpureum, Brisinga endecacnemos,* flere Actinier, endvidere af Mollusker: flere levende Ekspl. af *Neptunea Turtoni, Chiton abyssorum, Torellia vestita,* blandt Crustaceer: *Pandalus propinqvus, Galathodes tridentata* og en vrimlende Mængde af forskjellige Amfipoder, hvoriblandt den forhen kun i den arktiske Region fundne *Acanthozone hystrix*, for ikke at nævne de talrige Annelider, Ophiurer m. m., der skjuler sig i Korallernes Hulninger, og andre Dyr, der sidder fæstede til deres Ydre. Blandt andre Ting af Interesse, som fandtes i sidste Sommer, kan nævnes et nyt Ekspl. af den af den zoologiske Samlings Bestyrer som ny Art beskrevne *Solaster echinatus*, en formentlig ny Art af Slægten *Marsenina,* samt adskillige Eks. af *Buccinopsis eburnea*, en Mollusk, der forhen ikke er funden i Throndhjemsfjorden og forøvrigt er ganske sjelden. Talrige Ekspl. af de forskjellige Dyreklasser blev desuden

indsamlede dels til Supplering af Musæets indenlandske Samling, dels til Bytte med andre Musæer.

Mineralsamlingen har i 1890 modtaget som Gave nogle Mineraler fra inden- og udenlandske Findesteder. Bergartssamlingen er foroget med Haandstykker fra Fjeldkomplekset „Troldheimen“ og fra Trakterne om Essandsjø m. m. Den Samling, der er anlagt til Belysning af de throndhjemske Distrikters Ertsforekomster, er bleven suppleret ved Stuffer m. v. fra Selbu Værks, Esna og Killingdals Gruber.

Fra den internationale Grubeudstilling i London har Samlingen gjennem Hr. Professsr Vogt, som med offentligt Opdrag besøgte Udstillingen for at varetage norske Musæers Interesser, modtaget en Samling Mineraler fra Ertsforekomster særlig i de engelske Kolonier, samt en Samling fra nordlandske Marmorforekomster. Denne Samling er nu udstillet i Montrer istedetfor den tidligere udstillede Samling af Fossiler, som af Mangel paa Plads har maattet magasineres.

Mynt- og Medaillesamlingen er i afvigte Aar forøget med 13 Medailler, 440 Mynter (hvoraf 8 Guldmynter), 2 Jettons og 10 Pengesedler. Indkjøbt er 3 Medailler, 11 Mynter og 2 Pengesedler: ved Bytte med Dubletter af Selskabets Samling er erhvervet 7 Medailler, 89 Mynter, 1 Jetton og 1 Pengeseddel. Resten er indkommet som Gave fra 21 forskjellige Foreninger eller Personer. Samlingen tæller nu ialt ca. 11,500 Nr Fra Kgl. Vetenskaps Akademien i Stockholm har Samlingen modtaget som Gave 1 Ekspl. i Sølv af Akademiets i 1890 prægede Erindringsmedaille over afdøde Generalintendant Akrell, fra Søndre Bergenhus Amts og Bergens Bys Landhusholdningsselskab 2 Ekspl. af dets Prismedaille, fra Hr. Bundtmager Bruun hersteds foruden flere Mynter 1 svensk og 1 tysk Broncemedaille. Fra Throndhjems Politikammer har man modtaget en Samling af 340 mindre Mynter i Sølv og Kobber, hvoraf 136 norske efter 1814, de øvrige dansk-norske, væsentlig fra forrige Aarhundrede. Alle disse Mynter var for flere Aar siden fundne i en Stenur i Bymarken sammen med et større Beløb i norske Ti- og Femdalersedler, hvilke sidste indløstes af Norges Bank. Da den yngste Mynt er en norsk Tolvskilling fra 1853, er det hele Fund sandsynligvis nedlagt i et af de nærmest

paafølgende Aar. Der findes mange Dubletter deriblandt, men ingen sjeldne Mynter, og Metalværdien er ubetydelig. De vil dog maaske senere komme til Anvendelse som Byttemiddel.

Paa Grund af den i senere Aar voksende Interesse for private Samlinger og forøget Konkurrence er Prisen paa Mynter og Medailler nu steget betydelig, ligesom Gaver indkommer sjeldnere end før. Revision og delvis Omskrivning af Katalogen har været fortsat.

Samlingerne har som tidligere regelmæssig været aabne for Publikum 2 Gange ugentlig (hver Gang $1^1/_2$ Time fra Kl. 12—$1^1/_2$), Myntsamlingen dog kun 1 Gang ugl. I Turisttiden har de været holdt aabne hver Dag fra Kl. 1—2 undtagen Søndag. Ved Henvendelse til Vagtmesteren har ogsaa Adgang kunnet erholdes udenfor denne Tid. Besøget har været meget tilfredsstillende.

Da flere af de botaniske Samlinger, som er i Selskabets Besiddelse, ikke befandt sig i den ønskelige Orden og tiltrængte en Revision, blev det ved Direktionens Beslutning af 30te April overdraget Hr. Cand. mag. O. Dahl at gjennemgaa og ordne samme. Hr. Dahl har nu tilendebragt dette Arbeide, hvorom henvises til hans i nærværende Aarsskrift indtagne Afhandling: „Oversigt over det Kgl. norske Videnskabers Selskabs botaniske Samlinger".

I Generalforsamling den 8de Oktober foretoges Valg paa Vicepræses istedetfor Rektor Petersen og 2 Medlemmer af Direktionen istedetfor Major Krefting og Overlærer Dahle, hvis Funktionstid var udløben. Valget havde det Udfald, at de Udtrædende gjenvalgtes. I samme Generalforsamling gjenvalgtes Kaptein A. B. Wessel og Cand. philos. C. Dons til Revisorer af Regnskabet for 1890.

Selskabets Formue ved Udgangen af 1890 udgjorde:

Hammers Legat i Pantobligationer	Kr.	86,930.00
Paulsens Do. i Do.	„	27,665.00
Aas & Hustrues Do. i Do.	„	12,000.00
Hammers Legats Rentefond i Sparebanken . .	„	276.03
Paulsens Do. Do. i Do. . .	„	249.35
Fondet af 1881	„	758.31
Kassabeholdning henstaaende i Sparebanken . .	„	3,417.08
	Kr.	131,295.77

Derimod skyldte Selskabet til Kongsbergs Sølvværks Driftsfond	„	18,000.00

Regnskabet for 1890 udviser følgende Indtægter og Udgifter:

Indtægt:

Beholdning fra 1889	Kr.	433.38
Hs. Maj. Kongens Bidrag for 1890	„	400.00
Statskassens Do. „ Do.	„	6,000.00
T.hjems Brændevinssamlags Do. for Do.	„	2,000.00
T.hjems Sparebanks Do. for Do.	„	1,888.00
Kontingent af 186 Medlemmer	„	744.00
Renter af Selskabets Obligationer	„	5,799.75
Udbytte af den Hjelmstj. Rosencroneske Stiftelse	„	1,602.92
Refusion ifølge Antegnelse	„	4.16
	Kr.	18,872.21

Udgift:

Lønninger	Kr.	6.804.00
Bibliotheket	„	2,470.41
Den zoologiske Samling	„	2,088.62
Oldsagsamlingen	„	254.78
Do. Bibliothek	„	111.45
Mineralsamlingen	„	69.93
Myntsamlingen	„	111.58
Stipendier	„	900.00
Udgivelse af Skrifter	„	861.15
Renter tillagte Kapitalerne	„	1,513.43
Renter og Afdrag	„	810.00
Skatter og Afgifter	„	682.07
Lys, Brænde og Renholdelse	„	582.89
Arbeider ved Bygningerne	„	194.30
Inventarium til Bygningerne	„	60.00
Udgifter til Ordning og Revision af Selskabets botaniske Samlinger	„	300.00
Forskjellige Udgifter	„	200.69
Kassabeholdning	„	856.91
	Kr.	18,872.21

Idet Selskabet ved sin undertegnede Direktion aflægger denne Beretning, beder det sig i Underdanighed bevaret i Deres Majestæts Bevaagenhed.

Throndhjem i Direktionen for det Kgl. norske Videnskabers Selskab. December 1891.

K. Rygh. **H. H. Petersen.** **O. Krefting.**

H. Dahle. **S. Skavlan.**

I. Richter.

Index

muscorum frondosorum in alpibus Norvegiæ meridionalis Lomsfjeldene et Jotunfjeldene hucusque cognitorum.

Auctore **I. Hagen.**

Procul adhuc abest, quin flora bryologica patriæ nostræ satis cognita sit. Plures jam viri sagacissimi laborem curamque laude maxima dignam in muscis investigandis impenderunt, sed ob superficiem terræ latam, asperam, scrutatori difficultates multorum generum præbentem exigua modo pars Norvegiæ sic explorata est, ut muscos ejus bene cognitos esse diceres; tractus Christianiensis et alpes Dovrefjeld, deliciæ illæ botanicorum, soli sunt loci, quorum musci accuratissime investigati sunt.

Jotunfjeldene quoque, alpes Europæ septentrionalis altissimas, quibus montes editiores usque ad Ural et Carpathos frustra quæreres, jam diu attentionem et studium bryologorum attraxisse crederes. Attamen perpauci fuerunt, qui ibi muscos collegerunt. Primus, quantum scio, cl. N. G. Moe, præfectus horti botanici Christianiensis, decennio sexto hujus sæculi in Lomsfjeldene et Jotunfjeldene muscos, ut herbas quoque et lichenes, collegit, sed, exceptis Bryis Moëi, Brownii, Orthotricho macroblephari, messis ejus mihi ignota est. — Dein post lustrum beat. Zetterstedt, anno 1858 mensem in paroecia Lom versatus, præcipue Lomsfjeldene ascendebat atque in Lomseggen, Sulhejms Storhø, Præstsæterfjeldene muscos plures rariores collegit, sed etiam Jotunfjeldene, e. gr. Lauvhø et Hejistuguhø atque ambitum prædii Roshejm scrutatus est. In descriptione hujus itineris (in Öfversigt af kgl. Vet. Akad. Förh. 1859, pag. 407) numerum muscorum e Lom relatorum

Trykt 28de juni 1889.

129 æstimavit; Orthotricho lævigato autem addito, anno 1862 primum descripto, in 130 augetur, quorum e scriptis et herbario ejus ca. 85 cognovi. - Per viginti annos sequentes nullus bryologus has alpes visitavit, priusquam amic. N. Bryhn annis 1879 et 1880 more recentiorum per medias Jotunfjeldene ambulans, muscos aliquot collegit, quorum plurimos benigne mecum communicavit. — Ipse mensem augusti anni 1887 in Lom transegi, ubi muscos circa Røshejm, in Visdalen ad radices et latus occidentale montis Lauvhø, circa casas alpinas Raubergstulen et Juvvashytten investigans, plures species raras reperi. — Æstate anni sequentis cll. dominæ S. Møller (circum Juvvashytten et Røshejm) et F. Rye (ad lacum Gjendin, in valle Storådalen, prope Røshejm) muscos collegerunt et speciminibus literisve de inventis suis benigne certiorem me fecerunt. — In „Hedwigia“ (t. XXV) cl. Warnstorf muscos nonnullos a d.re Krause in zona alpina tractus Jotunhejm lectos commemorat.

Post iter beati Zetterstedti ad hunc diem numerus muscorum ex alpibus illis cognitorum a 130 ad 228 auctus est. Quum autem respicis, hunc numerum ex exploratione paucorum modo mensium effectum esse, et partem alpium Jotunfjeldene longe maximam adhuc pæne ignotam esse, sine dubio admittes, has regiones scrutatione accuratissima esse dignas. Equidem non dubito, quin laborem visitatoris muscis plurimis rarissimis remuneraturæ sint! Ut animos bryologorum in hanc partem patriæ adhuc immerito neglectam adverterem, summam operis jam peracti in catalogum sequentem, muscos frondosos complexum, collegi. (Hepaticas lectas cl. Kaalaas publici juris faciet.)

Rev. Kaurin, bryologo nostro peritissimo et semper ad consilia communicanda prompto, qui in muscis criticis determinandis sæpe me adjuvabat, gratias quam maximas ago; etiam cl. Warnstorf, qui sphagna a me lecta recensuit, gratiam debeo.

Nidarosiæ die 20 maji 1889.

F. R. significat. speciem a cl. domina F. Rye lectam mecumque communicatam esse.
S. M. — — - - — S. Møller — —
Zt. — — a beato Zetterstedt (in Öfvers. af kgl. Vet. Akad. Førh. 1859 pagg. 419-421) e Lom indicatam esse.
Zt. hb. — — a beat. Z. lectam et inter muscos ab eo relictos asservatam esse.
Zt. R. Gr. — Zetterstedt, Revisio Grimmiearum Scandinaviæ.
! — speciem a me lectam esse.

---

1. *Sphagnum Girgensohni* Russ. st.: Raubergstulen (altit. 1050 m)!
2. *S. subsecundum* N. v. Es. st.: Raubergstulen!
3. *S. squarrosum* Pers. *var. imbricatum* st.: Hoft et Røshejm ad ripas fluminum!
4. *S. teres* Ångstr. *var. imbricatum* st.: Galdhø (14—1500 m)!
5. *S. cuspidatum* Ehrh. *var. mollissimum* st.: Galdhø (ca. 1750 m)!
6. *Andreæa petrophila* Ehrh. c.fr.: ad rupes frequens!
7. *A. alpestris* (Thed.) c.fr.: Lauvhø, ad Hejlstugubræen (Zt. hb.); Galdhø!
8. *A. obovata* Thed. c. fr.: Galdhø (ca. 1600 m)! Fleskenåsdalen (Bryhn).
9. *A. Hartmani* Thed. st.: Uladalen sub Simlebræ (Bryhn).
10. *A sparsifolia* Zett. c. fr.: Galdhø (1800 m.), ad saxa aqua nivali irrigata frequens!
11. *A. Blyttii* Sch. c.fr.: Lomseggen (Zt. hb.); Galdhø altit. ca. 1500 m! Prope lacum Juvvatn (S. M.); Fleskenåsdalen (Bryhn).
12. *A. nivalis* Hook. st.: Fleskenåsdalen (Bryhn).

13. *Gymnostomum curvirostre* (Ehrh.) c. fr.: (rarum: Zt.) ad rupes humidas prope Røshejm et in Visdalen pluribus locis!
14. *Dicranoweisia crispula* (Hedw.) c. fr.: (Zt. hb.) Ad saxa frequens usque ad lacum Juvvatn (1876 m), in cujus vicinitate ditissime fructificans *var. atrata* cava inter lapides obducit!
15. *Rhabdoweisia fugax* (Hedw.) c. fr: Røshejm ad rupem!
16. *Cynodontium torquescens* (Br.) c.fr.: (Zt.) Circum Røshejm frequens! In Visdalen prope pontem fluminis Gokkra (ca. 850 m.)!
17. *C. polycarpum* (Ehrh.) c.fr.: Lomseggen (Zt. hb.).
18. *C. virens* (Sw.) c.fr : Lomseggen (Zt. hb.). Frequentissimum circa Røshejm, in Visdalen, circa Raubergstulen! Jotunhejm in regione alpina (Krause sec. Warnstorf).
    var. serratum c. fr.: Visdalen 7—900 m!
19. *C. Wahlenbergii* (Brid.) c.fr.: Raubergstulen!
    var. compactum c.fr.: Vetti (Bryhn).
20. *Dichodontium pellucidum* (L.) st.: Hoft, Røshejm!
21. *Ångstrømia longipes* (Somft.) c.fr.: ad ripam fluminis Visa prope Hoft cæspitem singulum parvulum legi!
22. *Dicranella crispa* (Ehrh.) c.fr.: frequens circa Røshejm, in Visdalen et in Galdhø usque ad 14—1500 m!
23. *D. Schreberi* (Hedw.) c.fr.: prope Hoft!
24. *D. squarrosa* (Stark.) st.: (Zt.) in rivulis supra Raubergstulen!
25. *D. cerviculata* (Hedw.) c.fr.: Raubergstulen!
26. *D. varia* (Hedw.) c.fr.: In Visdalen (ca. 700 m)!
27. *D. subulata* (Hedw.) c.fr.: frequens circa Røshejm, in Visdalen, supra Raubergstulen!
28. *Dicranum fulvellum* (Dicks.) c.fr.: Røshejm (S. M.)
29. *D. Starkei* W. M. c.fr.: (Zt.) Biti (Bryhn).
30. *D. Blyttii* Br. eur. c.fr.: (Zt.) Ad rupem madidam vallis Lejrdalen (ca. 700 m)!
31. *D. montanum* Hedw. st.: Ad lignum putridum prope Visdalssætrene (900 m)!
32. *D. albicans* Br. eur. st.: (Zt.) In Galdhø non rarum inter 1200 et 1800 m! Gjendeboden (Bryhn).
33. *D. elongatum* Schleich. c.fr.: Lauvhø (Zt. hb.); in Vis-

dalen! St. in Lejrdalen et in Galdhø, ubi ad 1800 m usque frequens!

34. *D. congestum* Brid. c.fr.: Præstsæterfjeldene (Zt. hb.)
35. *D. fuscescens* Turn. c.fr.: Røshejm, ad lignum putridum prope Visdalssætrene (900 m)! St.: Raubergstulen! C. fr.: Gjendin (F. R.)
36. *D. brevifolium* Lindb. c.fr.: Circum Røshejm satis frequens! In Visdalen prope pontem fluminis Gokkra!
37. *D. scoparium* (L.) st.: Lauvhø (Zt. hb.); Visdalen!
38. *D. Bergeri* Bland. st.: Røshejm! Præstsæterfjeldene (Zt. hb.); c.fr.: Raubergstulen! st.: Storådalen (F. R.)
39. *D. undulatum* Ehrh. c.fr.: Visdalssætrene!
40. *Campylopus Schwarzii* Sch. st.: Supra Vettisæteren (Bryhn).
41. *Fissidens osmundoides* (Sw.) st.: Hoft!
42. *Blindia acuta* (Huds.) c.fr.: (rara: Zt.) frequens circa Røshejm, in Visdalen! Gjendin (Bryhn, F. R.)
43. *Ceratodon purpureus* (L.) c.fr.: Frequens usque supra Raubergstulen! Sterilis in planitiem circum Juvvatn ascendit!
44. *Ditrichum tortile* (Schrad.): Jotunhejm in regione alpina (Krause sec. Warnstorf).
45. *D. flexicaule* (Schleich.) c.fr.: Røshejm! Lauvhø (Zt. hb.) *var. densum* st.: Røshejm, Visdalen!
46. *D. glaucescens* (Hedw.) c. fr.: Prope Røshejm, in Lejrdalen!
47. *Distichium capillaceum* (L.) c.fr.: Circum Røshejm frequens, in Visdalen!
48. *D. inclinatum* (Hedw.) c. fr.: Røshejm, Visdalen!
49. *Pottia latifolia* Schwägr. (forma mutica) c. fr.: Visdalen in altit. ca. 750 m! Galdhø (Bryhn).
50. *Didymodon rubellus* (Hoffm.) c. fr.: frequens! *var. intermedius* Limpr. c.fr.: Galdhø!
51. *Desmatodon latifolius* (Hedw.) c.fr.: (Zt.) Frequens circa Røshejm, in Visdalen, prope Raubergstulen! Sulhejms Storho et ad litus boreale lacus Bygdin prope Nybud (Bryhn).
52. *Barbula icmadophila* Sch. st.: Ad saxa riparia fluminis Bævra prope Røshejm passim!
53. *B. fallax* Hedw. st.: Røshejm!

54. *B. tortuosa* (L.) st.: Ibidem!
55. *B. fragilis* (Wils.) st.: Røshejm, Visdalen!
56. *B. mucronifolia* Schwägr. c. fr.: (parce: Zt.) Røshejm (S. M.) Visdalen!
57. *B. aciphylla* Br. eur.: Præstsæteren (Zt.)
58. *B. ruralis* (L.) c. fr.: Lomseggen (Zt.); non rara! Etiam, sed sterile, prope Juvvatn!
59. *Grimmia platyphylla* Mitt. st.: Plantas singulas cæspiti Sphagni squarrosi ad flumen Bævra prope Røshejm lecto immixtas reperi!
60. *G. apocarpa* (L.) c. fr.: (Zt. hb.) Frequens!
61. *G. alpicola* Sw. c. fr.: Juxta flumen Bævra prope templum Galde (S. M.)
62. *G. contorta* (Wahlenb.) c. fr.: In partibus editioribus alpis Galdhø passim, usque ad latus nivis æternæ Styggebræen, 2044 m. (S. M.!)

Dignitas specifica *Grimmiæ Hageni* Kaur. (Nyt. Mag. for Naturv. t. XXXI pag. 217) mihi valde dubia videtur, postquam Gr. contortam a cl. domina S. Møller $^{17}/_{8}$ 1888 prope Styggebræen lectam vidi.

Rev. Kaurin Gr. Hageni colore inferne fusco, superne luteo, foliis brevioribus, inferne latioribus, strictis, costa sub apice dilatata, cellulis irregulariter incrassatis, porosis, a Gr. contorta distinxit. Sed color et directio foliorum casu modo aliquo orti esse videntur; omnibus aliis notis enim congruit cum planta ad Styggebræen lecta, quæ rursus forma Gr. contortæ est, licet foliis brevioribus incurvisque et tela cellulari undulata atque porosa discrepans. Quæ discrimina autem parvi momenti sunt. Auctores (Juratzka, Boulay) enim indicant, Gr. contortam locis aridis ventosis depauperatam ita foliatam esse, et, quod ad rete attinet, transitiones sese præbent; quum in planta prope Styggebræen nata folia occurrunt, quorum rete cum illo typico Gr. contortæ quadrat, tum in Gr. contorta cellulas undulatas porosas supra basim juxta costam sæpe vidi; quin etiam in specimine, quod veram Gr. contortam esse ob folia e basi erecta patentia, longe lineali-lanceolata, sicca maxime

crispa nullum dubium esse potest, rete totum ut in Gr. Hageni optime porosum irregulariterque incrassatum inveni!

Itaque ex iis, quæ adsunt, stirps a rev. Kaurin descripta vix aliud esse videtur atque forma Gr. contortæ (= Gr. incurva Schwaegr.?), ob habitum peculiarem pro specie propria imponens. Quod quomodo re vera se habeat, investigationibus ulterioribus in natura instituendis dirimendum est.

63. *G. torquata* Grev. st.: (Zt.) Frequens!
64. *G. funalis* (Schwägr.) c. fr.: (Zt.) Røshejm!
var. epilifera st.: Lauvhø (Zt. hb.)
65. *G. elatior* Br. eur. *var. subfunalis* Limpr. st.: Røshejm (Zt. hb.!)*)
66. *G. Doniana* Sm. c. fr.: „In Sulhejms Storhø, in Lomseggen, in Lauvhøen, ad Hejlstugubræen atque præcipue abundans supra Røshejm“ (Zt. R. Gr. pag. 82). Røshejm, Visdalen, Lejrdalen!
67. *G. ovata* W. M. c. fr.: (Zt.) Røshejm (Bryhn!) Visdalen!
68. *G. commutata* Hüb.: „Prope Sulhejm . . . . ad altitudinem 1500 ped. eam legimus, sporangia tamen albida frigore emortua gerentem“ (Zt. R. Gr. pag. 89 & hb.); c. fr.: Røshejm (S. M.)
69. *G. montana* Br. eur. st.: Juxta Røshejm (Zt. R. Gr. pag. 91).
70. *G. alpestris* Schleich.: „Paucis locis legimus ut in Lomseggen et in Sulhejms Storhø“ (Zt. R. Gr. pag. 93. Forsan G. Ungeri). Ad saxa juxta Styggebræen (2044 m.)!
71. *G. Ungeri* Jur.: Sec. beat. Lindberg (Medd. af Soc. p. F. F. fenn. 9, pag. 159) Zt. hanc plantam in „Lomfjellet“ legit.

*) In enumeratione Bryinearum Dovrensium (Kr.a Vid. Selsk. Förh. 1888 no. 6) cl. Kindberg præter Grimmiam papillosam suam (= Gr. elatiorem var. subfunalem) affert: „*G. elatior.* „Dovre“ Zetterst. revis. Grim. Scand.“ Re vera beat. Z. in rev. Grimm. Scand. pag. 79 Grimmiam elatiorem et e Dovre et e Lom indicat. Sed duas formas hujus speciei distingvebat, infraalpinam et alpigenam, quarum illa Gr. elatior typica, hæc autem var. subfunalis est. Et e speciminibus in herbario ejus relictis et e catalogo muscorum, in opere „Grimmieæ et Andreææ exsiccatæ“ inscripto divulgatorum, (opus ipsum non vidi) elucet, eum formam alpigenam „subfunalem“ in Dovre (ad Kongsvold) et in Lom reperisse, sed nihil ostendit, formam typicam infraalpinam quoque his locis legisse.

72. *G. mollis* Br. eur.: „In superiore parte montis Lomseggen . . . . . abundans, st.“ (Zt. R. Gr. pag. 95).
73. *G. elongata* Kaulf. c. fr.: Circa Røshejm præcipue ad ripas petrosas flum. Bævra (Zt. hb. S. M.!)
74. *G. unicolor* Grev. st.: (Zt.)
75. *Rhacomitrium aciculare* (L.) st.: Røshejm (Zt. R. Gr. pag. 112)
76. *Rh. sudeticum* (Funk) st.: (Zt. R. Gr. pag. 116); Fleskenåsdalen (sec. Bryhn).
77. *Rh. heterostichum* (Hedw.) c. fr.: Gjendin (F. R.)
78. *Rh. fasciculare* Schrad. st.: Lomseggen, Lauvhø (Zt. hb.)
79. *Rh. microcarpum* (Hedw.): „Ubique vulgare . . . . Prope Præstsæteren plantam legi fructiferam, ad terminum arboreum appropinquatum; sed supra 3500 ped. eam semper sterilem esse observavi“ (Zt. R. Gr. pag. 125). Sulhejms Storhø (st., Zt. hb.); Røshejm, Lejrdalen (c. fr.!), prope Juvvatn (st.!)
80. *Rh. lanuginosum* (Hedw.) st.: Frequens! „In summo apice montis Lomseggen (6500 ped.)“: (Zt. R. Gr. pag. 127).
81. *Rh. canescens* (Hedw.): (Zt. R. Gr. pag. 131). Circum Røshejm ad ripas fluminis Bævra frequens, etiam c. fr.!
var. ericoides st.: Røshejm! Visdalssætrene! Hejlstugubræen (Zt. hb.). Prope Juvvatn! Gjendin (F. R.)
82. *Hedwigia ciliata* (Dicks.) st.: Røshejm!
83. *Coscinodon pulvinatus* Spreng. c. fr.: „Circum Røshejm et Sulhejm frequens, in Lomseggen et Lauvhø supra limitem arborum ascendit“ (Zt.); Røshejm, Visdalen! Tussehø (S. M.)
84. *Amphoridium lapponicum* (Hedw.) c. fr.: Røshejm!
85. *A. Mougeotii* (Br.) st.: (Zt.) Røshejm!
86. *Orthotrichum anomalum* Hedw. c. fr.: Visdalen (750 m)!
87. *O. lævigatum* Zett. c. fr.: Røshejm, ubi abundans! Visdalen! Prope templum Galde (S. M.)
88. *O. rupestre* Schleich. c. fr.: Lomseggen (Zt. hb.); Røshejm, Visdalen!
89. *O. obtusifolium* Schrad. st.: Visdalen!
90. *O. Killiasii* C. Müll. c. fr.: Visdalen!
var. macroblephare: Lomseggen (Moe sec. Hartm. Skand. Fl.)

91. *O. alpestre* Hornsch. c. fr.: Circum Røshejm et in Visdalen frequens!
92. *Encalypta rhabdocarpa* Sch. c. fr.: Sulhejm (Zt. hb.); Røshejm, in Visdalen frequens!
93. *E. ciliata* Hedw. c. fr.: Røshejm, Visdalen!
94. *E. brevicollis* Br. c. fr.: Hoft, Visdalen!
95. *Tetraphis pellucida* (L.) c. fr.: Røshejm (S. M.) Prope Visdalssætrene!
96. *Dissodon Froelichianus* (Hedw.): Præstsæteren (Zt.)
97. *D. splachnoides* (Thunb.) st.: Lomseggen (Zt. hb.)
98. *Tayloria tenuis* (Dicks.) c. fr.: (Zt.) Circum Raubergstulen et in Galdhø usque ad 1500 m! Gjendeshejm (Bryhn).
99. *Tetraplodon mnioides* (L.) c. fr.: (Zt.) Raubergstulen, Galdhø! Biti (Bryhn).
100. *Splachnum sphæricum* Sw. c. fr.: (Zt.) Visdalssætrene, Raubergstulen, Galdhø! Skineggen (Dr. A. Peter).
101. *S. vasculosum* L. c. fr.: (Zt.) Hoft, Raubergstulen! Galdhø (Bryhn).
102. *Funaria hygrometrica* (L.) c. fr.: Røshejm!
103. *Mielichhoferia nitida* Hornsch.: (Zt.) Circum Røshejm st. frequens! Fructiferam ibidem leg. S. M.
var. elongata st.: Røshejm!
104. *Leptobryum pyriforme* (L.) c. fr.: Repp, Visdalen!
105. *Webera acuminata* (Hornsch.) c. fr.: Raubergstulen, Galdhø! Skineggen (S. M.). Dioica, sed floribus masculis gemmiformibus terminalibus facile distingvenda.
106. *W. longicollis* (Sw.) c. fr.: Sulhejm (Zt. hb.); Røshejm!
107. *W. nutans* (Schreb.) c. fr.! (Zt. hb.) Frequens! Saltem ad altitudinem 1800 m. usque *(var. bicolor)* ascendens!
108. *W. cucullata* (Schwägr.) c. fr.: (Zt.) Circum Raubergstulen frequens et optime vigens; in Galdhø altit. 15—1600 m formam macriorem legi! Prope Juvvatn (S. M.)
109. *W. crassidens* (Lindb.) c. fr.: Singulam capsulam in cæspite Bryi Holmgreni, e Galdhø proveniente, observavi!
110. *W. cruda* (L.) c. fr.: Frequens!

111. *W. annotina* (L.) st.: Ad ripas fluminis Bævra prope Røshejm, in Galdhø!
112. *W. commutata* Sch. st.: „Lomsfjeldene“ (Zt. hb.); c. fr.: Gjendin et Storådalen (F. R.); Vetti (Bryhn).
113. *W. gracilis* (Schleich.) c. fr.: In arena fluminum Bævra et Visa vulgaris! Formam elongatam sterilem gemmiferam (Bryum filum Sch. Synops. ed. 2 pag. 470) in arena flum. Visa prope Hoft legi. Sec. cl. Boulay hæc forma in W. gracilem transgreditur.
114. *W. pulchella* (Hedw.): Røshejm (sec. Bryhn).
115. *W. albicans* (Wahlenb.) st.: Lomseggen (Zt. hb.)
var. glacialis st.: Sulhejms Storhø (Bryhn); in rivulis supra Raubergstulen sociis Bryo Duvalii, Scapania irrigua cet. læte proveniens!
116. *Bryum arcticum* (R. Br.) c. fr.: Passim, circum Røshejm, in Visdalen!
var. minor Kaur. (B. micans Limpr.) c. fr. prope Røshejm!
117. *B. purpurascens* (R. Br.) c. fr.: Non rarum, in arena fluminis Bævra prope Røshejm! Raubergstulen et Galdhø! Visdalen (Hartm. Skand. Flora)!
118. *B. Brownii* Br. eur. c. fr.: Moe sec. cl. Philibert (Rev. bryol. 1886 pag. 19.)
119. *B. pendulum* (Hornsch.) c. fr.: In Visdalen frequentissimum!
120. *B. archangelicum* Br. eur. c. fr.: Ad terram nudam macram in Bæverdalen circum Røshejm frequens! et prope templum Galde (S. M.) In Visdalen!
121. *B. Moëi* Sch. c. fr.: „Bæshøgda“ Moe in herb. univ. Christ. False Sch. in Synops. ed. 2 pag. 418 „Boshøgden“ scribit. (An re vera Beshø?). Mihi dictum est, hanc speciem raram prope Røshejm quoque ad rupem madidam socia Saxifraga Cotyledone observatam esse.
122. *B. inclinatum* (Sw.) c. fr.: Røshejm!
123. *B. Holmgreni* Lindb. c. fr.: Ad viam inter templum Galde et Raubergstulen! Galdhø! — Præcedenti affine, sed sporis fuscis et præcipue textura exothecii satis diversum.
124. *B. uliginosum* Br. c. fr.: Visdalen!

125. *B pycnodermum* Limpr. c. fr.: Visdalen!
126. *B intermedium* Brid. c. fr.: Circum Røshejm passim; ad ripas rivuli e monte Sulhejms Storhø defluentis pulcherrimum!
127. *B. cuspidatum* Sch. c. fr.: In Bæverdalen prope templum Galde (S. M.) Visdalen!
128. *B. cirratum* Hornsch. c. fr.: Circum Røshejm et Rauberg-stulen minime rarum! Visdalen (Zt. hb.!)
129. *B. pallescens* Schleich. c. fr.: Sulhejm (Zt. hb.) Frequens circa Røshejm, in Visdalen!
var. boreale c. fr.: ibidem!
130. *B. alpinum* L.: (Zt.)
131. ***Bryum gelidum*** mihi in sched.

Characteres. Compacte cæspitosum, parce radiculosum, apice rufum, filiforme; folia erecta, concava, ovata, apicalia ovato-lanceolata, omnia acuta, sub apice obtuse dentata, non limbata, margine recta, costa sub vel in apice evanida, rete laxum. Sterile solum cognitum.

Descriptio. Cæspites tumidos, compactos, inferne fuscos, radiculis parcis brunneis papillulosis contextos, zonis conspicuis interdum arena deposita distinctis notatos, inde pallide ochraceos, superne rufo-brunneos vel squalide olivaceos, ipso apice læte luteo- et viridi-variegatos, opacos formans, filiforme, parce ramosum — subsimplex, ad 7 cm usque longum, ca. 0.65 mm crassum.

Caulis flexuosus, rubro-fuscus, summo apice solo viridis, ca. 0.14 mm diametro metiens, rotundato-pentagonus, fragilis.

Folia ad basim innovationum remota, ad apicem earum imbricata, angulis vix vel breviter angusteque saltem decurrentibus, costa tamen longe et late decurrente, erecta — erecto-patentia, inferiora innovationis cujusque minora (ca. 0.5 mm longa, 0.36 mm lata), late ovata, cetera majora, (0.7—1 mm longa, 0.28—0.37 mm lata, ideo ratio inter latitudinem et longitudinem ut 1 : 2.5—2.7,) ovata vel ovato-lanceolata, summa longiora et angustiora, omnia in apicem raro obtusiusculum, vulgo autem acutum angustata, margine recta, (nunquam recurva,) dimidio inferiore integerrima,

superiore obsolete vel obtuse dentata, concava—carinata; costa decurrens, fusca, subflexuosa, valida, (basi ca. 0.06 mm lata), sensim angustior, in vel sub apice dissoluta; cellulæ rhomboideæ — elongato-hexagonæ, ca. 0.05 mm longæ, ca. 0.011 mm latæ, marginales angustatæ, omnes leptodermes vel distinctius et subfusce quidem incrassatæ, intus uniformiter luteo-virides, granulis chlorophylli carentes.

Flores fructusque ignoti.

Ad terram aqua nivali irrigatam alpis Galdhø altitudine metr. ca. 1850 $^{11}/_{8}$ 1887 legi.

A proximo *Bryo zonato* (cujus specimen a beat. Lorentz lectum scrutari mihi licuit,) differt colore, foliis ad apicem distinctius dentatis, margine nunquam recurvis, præsertim autem cellulis multoties majoribus. A *Bryis alpino* et *Mühlenbeckii* densitate cæspitum, gracilitate, foliorum forma margineque recto et structura, ab illo præterea defectu nitoris, costa non excedente distingvitur.

132. *B. Mildeanum* Jur. st.: Ad ripas flum. Bævra prope Røshejm et Kvamme!

In par. Våge quoque ad ripam flum. Otta juxta Åsoren hanc speciem legi.

133. *B. argenteum* L. st.: Røshejm!

134. *B. claviger* Kaur. st.: Ad ripas flum. Bævra prope Røshejm frequens! Gjendin (F. R.)

Species hæc elegantula multis jam locis zonæ subalpinæ (et alpinæ?) Norvegiæ lecta vix rara est.

135. *B. pallens* Sw. c. fr. Locis uliginosis usque supra Raubergstulen haud rarum!

136. *B. obtusifolium* Lindb. st.: In Galdhø ad terram aqua nivali humectatam haud rarum!

137. *B. Duvalii* Voit st.: In rivulis supra Raubergstulen!

138. *B. ventricosum* Dicks. c. fr. Vulgaris!

139. *B. neodamense* Itz. st.: In Galdhø ad lacum Juvvatn usque!

140. *B. filiforme* Dicks. st.: Ad ripam flum. Bævra prope Røshejm frequens!

141. *B. concinnatum* Spruce st.: Røshejm (Bryhn).

142. *Plagiobryum Zieria* (Dicks.) st.: (Zt.) Røshejm (S. M.)

143. *Mnium undulatum* (L.) st.: Røshejm!
144. *M. serratum* (Schrad.) st.: Visdalen!
145. *M. orthorrhynchum* Br. eur. c. fr.: Lomsfjeldene (Zt. hb.); Visdalen!
146. *M. lycopodioides* Hook. c. fr.: Røshejm (Bryhn).
147. *M. spinosum* (Voit) st.: Ibidem (Bryhn).
148. *M. cinclidioides* (Blytt) st.: In cæspitibus sphagnorum ad Hoft et in Visdalen!
149. *M. punctatum* L. st.: Røshejm, Raubergstulen!
150. *M. subglobosum* Br. eur. c. fr.: Hoft!
151. *M. hymenophylloides* Hüb. st.: Circum Røshejm frequens, in Visdalen!
152. *Cinclidium stygium* Sw. c. fr.: Hoft!
153. *Amblyodon dealbatus* (Dicks.) c. fr.: Ad rupes madidas umbrosas et ad terram humidam in Visdalen passim!
154. *Catoscopium nigritum* (Hedw.) c. fr.: Visdalen! Galdhø (Bryhn).
155. *Meesea uliginosa* Hedw. c. fr.: (Zt.) Bæverdalen (Bryhn); Røshejm, Hoft, Visdalen!
156. *Paludella squarrosa* (L.) c. fr.: (Zt.) Hoft, Visdalssætrene!
157. *Aulacomnium palustre* (L.) c. fr.: Røshejm, Visdalen, Raubergstulen!
158. *A. turgidum* (Wahlenb.) st.: (Zt.) In Galdhø frequens; juxta Hoft usque ad 550 m descendit!
159. *Bartramia ithyphylla* Brid. c. fr.: Lomsfjeldene (Zt. hb.); Røshejm!
160. *B. Halleriana* Hedw. c. fr.: In Visdalen juxta pontem flum. Gokkra (ca. 850 m)!
161. *B. Oederi* (Gunn.) c. fr.: Non rara, Røshejm, Visdalen!
162. *Conostomum tetragonum* (Vill.) c. fr.: Sulhejms Storhø (Zt. hb.); Røshejm (S. M.); Raubergstulen, Galdhø! St. ad Juvvatn! Gjendeboden (Bryhn).
163. *Philonotis fontana* (L.) c. fr.: (Zt. hb.) Frequens!

var. borealis mihi.

Characteres. Cæspites densi; caulis filiformis, uniformiter foliosus, folia erecto-patentia, late ovato-lanceolata, obtusa, superne dentata, margine non recurva, concava, costa in apice

dissoluta, rete basilare laxum, apicale densius; cellulæ præcipue apicales dorso mamillosæ.

In alpe Galdhø altit. ca. 1800 m ad terram humidam $^{11}/_{8}$ 1887 legi.

Quamvis habitu longe a typo recedens, vix species propria est.

164. *Timmia bavarica* Hessl. c. fr.: Præstsæterfjeldene (Zt.); Visdalen!
165. *T. austriaca* Hedw. c. fr.: (Zt.) Circum Røshejm sparsa! Visdalssætrene!
166. *Pogonatum urnigerum* (L.) c. fr.: Visdalen, Lejrdalen!
167. *P. alpinum* (L.) c. fr.: (Zt.) Røshejm, Visdalen, Raubergstulen! Galdhø (Bryhn).
var. septentrionale c. fr.: (Zt.) In Galdhø frequens!
168. *Polytrichum piliferum* Schreb. c. fr.: In Galdhø ad altitudinem lacus Juvvatn usque!
? *var. Hoppei* c.fr.: Forma procera, 2.5 cm. alta, seta 4 cm. longa, capsula erecta, aurantia, prope Raubergstulen lecta huic varietati afferenda videtur!
169. *P. strictum* Banks st.: Lomseggen (Zt. hb.); Galdhø! C. fr.: Røshejm!
170. *Fontinalis gracilis* Lindb. st.: Gjendeshejm (Bryhn).
171. *Dichelyma falcatum* (Hedw.) st.: Gjendin (F. R.)
172. *Neckera oligocarpa* Br. c. fr.: Bæverdalen (Bryhn); st.: Røshejm!
173. *Leucodon sciuroides* (L.) st.: Circum Røshejm et Hoft ad saxa passim!
174. *Myurella julacea* (Vill.) c. fr.: (Zt.) In Visdalen satis frequens!
175. *M. apiculata* (Hüb.) st.: Røshejm!
176. *Leskea nervosa* (Brid.) st.: Røshejm (Bryhn, S. M.), Visdalen!
177. *Pseudoleskea atrovirens* (Dicks.) c. fr.: (Zt. hb.) Non rara!
178. *P. catenulata* (Brid.) st.: Sulhejm (Zt. hb.); Røshejm, Visdalen!
179. *P. tectorum* (Braun) st.: In Visdalen, altit. ca. 700 m!
180. *Thujidium decipiens* de Not. st.: Hoft!
181. *Th. abietinum* (L.) st.: Røshejm!

182. *Th. Blandowii* (W. M.) st.: Hoft! Visdalen prope pontem fluminis Gokkra!
183. *Pterygynandrum filiforme* (Timm) st.: Bæverdalen pluribus locis!
var. heteropterum st.: Røshejm!
184. *Lescuræa saxicola* Mol. st.: „Lomsfjeldene" (Zt. hb.)
185. *Pylaisia polyantha* (Schreb.) c. fr.: Visdalen!
186. *Climacium dendroides* (L.) st.: Hoft!
187. *Homalothecium sericeum* (L.) st.: Røshejm (F. R.)
188. *Camptothecium nitens* (Schreb.) st.: Hoft! Visdalen!
189. *Brachythecium salebrosum* (Hoffm.) c. fr.: Røshejm (S. M.); st.: Gjendin (F. R.)
**turgidum* st.: Galdhø inter alios muscos!
190. *B. albicans* (Neck.) st.: Lejrdalen!
191. *B. collinum* (Schleich.) c. fr.: Visdalen altit. ca. 750 m!
192. *B. velutinum* (L.) st.: Røshejm!
193. *B. trachypodium* (Brid.) c. fr.: Ibidem (! S. M.). St.: Visdalen!
194. *B. reflexum* (Starke) c. fr.: Visdalssætrene!
195. *B. latifolium* (Lindb.) st.: In rivulis supra Raubergstulen altit. ca. 1200 m! Gjendin (F. R.)
196. *B. rivulare* Br. eur. st.: Hoft (Zt. hb. S. M.) Røshejm (S. M.
197. *B. plumosum* (Sw.) st.: Prope templum Galde (S. M.)
198. *Plagiothecium pulchellum* (Dicks.) c. fr.: Røshejm, Visdalen!
199. *P. silvaticum* (L.) c. fr.: Røshejm! St.: prope Juvvatn (S. M.)
200. *Amblystegium serpens* (L.) c. fr.: Andvord, Røshejm!
201. *Hypnum chrysophyllum* Brid. st.: „Lom" in cæspite Camptothecii nitentis (F. R.)
202. *H. stellatum* Schreb. c. fr.: Passim: Røshejm, Visdalen! Præstsæterfjeldene (Zt. hb.); Gjendin (F. R.)
203. *H. aduncum* Hedw. st.: Røshejm (F. R.)
204. *H intermedium* Lindb. c. fr.: Hoft!
205. *H. exannulatum* Gümb. st.: Raubergstulen!
206. *H. revolvens* Sw. st.: Lomseggen (Zt. hb.); c. fr.: Visdalssætrene!
207. *H. uncinatum* Hedw. c. fr.: Frequens; st. (sed floribus masculis et femineis instructum) ad Juvvatn!

208. *H. filicinum* L. c. fr.: Røshejm (S. M.); Visdalen!
209. *H. rugosum* L. st.: (Zt.) Circum Røshejm frequens!
210. *H. arcuatum* Lindb. st.: Gjendin (F. R.)
211. *H. Heufleri* Jur. Circum Røshejm vulgare! Ad Juvvatn!
212. *H. crista castrensis* L. st.: Lejrdalen, Visdalssætrene!
213. *H. palustre* Huds. st.: Røshejm! C. fr.: Visdalen!
214. *H. alpestre* Sw. st.: Lomseggen (sec. Bryhn), Visdalen (Bryhn!); Sulhejmssæteren (Zt. hb.); Gjendeboden (sec. Bryhn).
215. *H. dilatatum* Wils. c. fr.: (Zt.) In rivulis frequens!
216. *H. alpinum* Sch.: Prope Spiterstulen Glitretind versus (sec. Bryhn).
217. *H. arcticum* Somft. c. fr.: In rivulo ad radices montis Sulhejms Storhø prope Røshejm! In rivulis vallis Visdalen non rarum!
218. *H. polare* Lindb. st.: Ad saxa riparia fluminis Bævra minime rarum: prope templum Galde abundans (S. M.); prope Røshejm frequens!

    Flumina Bævra et Otta sequens, ad præd. Åsoren paroec. Våge saltem descendit.

219. *H. ochraceum* Wils. st.: Circum Hoft et Røshejm sub variis formis frequens! In rivulis supra Raubergstulen!
220. *H. Breidleri* Jur. c. fr.: Visdalssætrene (900 m)!
221. *H. giganteum* Sch. st.: Hoft!
222. *H. Schreberi* Willd. c. fr.: Lomseggen (Zt. hb.); st.: Raubergstulen!
223. *H. purum* L. st.: Prope Røshejm cæspiti H. Heufleri inspersum (F. R.)
224. *H. stramineum* Dicks. st.: Lejrdalen, Præstsæterfjeldene (Zt. hb.); c. fr.: Raubergstulen! st.: in alpe Galdhø ad 1800 m. usque! Gjendin (F. R.)
225. *H. trifarium* W. M. st.: Røshejm (sec. S. M.)
226. *Hylocomium splendens* (Hedw.) st.: frequens!
    var. alpinum st. ad Juvvatn!
227. *H. umbratum* (Ehrh.) st.: Prope templum Galde (S. M.)
228. *H. triquetrum* (L.) st.: Røshejm!

Notitser

til

Throndhjems Omegns Flora

af V. Storm.

IV.

(Fortsat fra Selsk. Skrifter 1887)

Det vil sees af nedenstående såvel som foregående Notitser, at adskillige af de alpine Planter, der i Blytts „Norges Flora" ere betegnede som almindelige eller temmelig almindelige gjennem hele Landet, kun sjelden eller slet ikke ere påtrufne i Throndhjems Omegn på et meget stort Område trods mangeårige Undersøgelser. I Byens nærmeste Omegn findes nemlig kun få, isolerede Fjelde af 7—800 Meters Høide, og det er således hovedsageligen Selbofjeldene (hvilke jeg yderligere har undersøgt i de sidste Par Somre), som her komme i Betragtning; men disse synes at høre til de mest ufrugtbare og på Arter fattigste Fjelde. Den på Fjeldplanter ellers så rige Vidjeregion mangler her på mange Steder næsten ganske; man kommer fra Skovregionen somoftest strax op på de veirhårde nøgne Flader uden Urer el. bratte Bergvægge, og hvor Grønsværet i Furerne omkring den nøgne Sten hovedsageligen består af *Salix herbacea*, på lidt frodigere Steder af *Polypodium alpestre*. Dog er der på enkelte Steder, navnlig på Fjeldene mellem Mostadmarken og Selbostranden meget frodige Lier, men de nå ikke nogen betydelig Høide og Udstrækning.

Med Tydalen derimod, som endnu ikke er medregnet i Floraens Område, men kun hist og her er berørt, begynder en langt rigere

Fjeldflora, som også spores i den subalpine Vegetation, når man reiser efter Landeveien.

Equisetum variegatum, som ikke er optaget Throndhj. Omegns Flora, fandtes i sidste Sommer på Elvebredderne ned mod Selbosøen og er da sandsynligvis ikke sjelden i Fjeldene; på samme Måde forekommer den (if. N. Fl.) ved Orklas Bredder.

E. hiemale er ikke sjelden i Mostadmarkens Skove og navnlig op mod Vennafjeldet.

Polypodium alpestre (rhoeticum) er nu fundet meget almindelig i Fjeldtrakterne og er som mange andre Arter i Regelen mere alpin, jo længer man kommer mod øst. På Stadsbygden fandt jeg den i sidste Sommer i Kårlien på kun 100 Meters Høide frodig under Almetræerne, i Klæbo i Kløvsjøåsen, hvor flere subalpine Arter gå usædvanlig langt ned, i Mængde på kun 180 Meters H., i Mostadmarkens høiere liggende Skove hyppig og navnlig i ganske overordentlig Masse opover hele Gyversadelen og nærliggende Lier; fremdeles findes den meget almindelig på alle de østligere Høifjelde, navnlig ovenfor Trægrændsen i Urer, hvor den danner Massen af Grønsværet: Grønfjeldet, Skarvene, Fongfjeldet, Brugnfjeldet og Tydalsfjeldene.

P. robertianum, ny for Omegnens Flora, forhen ikke fundet nærmere end Snåsen, fandtes i sidste Sommer (af Th. Knudtzon, der har meddelt Exemplarer af den) i Humlevigen i Gevingåsen på flere Steder nær Jernbanelinien og Fjorden.

Woodsia hyperborea. I Selbo på mange Steder såsom i Garbergsuren og Rolsetbergene, i Lexdalen på Bergene især omkring Elverum; i nedre Stjørdalen og Åsen (if. Bryn) hyppig.

Aspidium lonchitis er også på de østligere Fjelde hyppig: Vasfjeldurerne, Fuglemsvåtten, Brugnfjeldet, Høiderne i Garbergsdalen, navnlig nord for Langli ved Vandet, i Mængde i Stygstidalen og på Grønfjeldet, på Måltopfjeldet og i Urerne på Fongfjeldet o. s. v.

Aspidium angulare, der idethele ansees for ganske sjelden, forekommer i den trange Del af Selbo i usædvanlig Mængde og er næsten den hyppigste Bregne på Strøget mellem Rolset og Floren på Nordsiden af Elven opover Urerne i Granskoven og ligeledes

op gjennem Rotldalen til omkr. 350 Meters Høide o. H. og af betydelig Størrelse og Frodighed.

Polystichum oreopteris er også i de østligere Trakter hyppig og der, som allerede N. Fl. (Tillægget) bemærker, subalpin. I stor Masse på Vasfjeldets Inderside i Klæbo, fra omkr. 300 Meters H. op til over 600, og i endnu større Mængde under Fuglemsvåtten i Selbo, navnlig strax over Gråsjøvoldene samt Strandbygfjeldene; endvidere i Dalen ved Vandet nord for Langli og i stor Mængde i Grønfjeldets Lier henimod Skarvene samt (if. Bryn) også langt ind i Tydalen.

Cystopteris montana. I Klæbo i Kløvjoåsen lige mod Hyttefossen, temmelig sparsomt i Bækkeleiet.

Asplenium ruta muraria. Mellem Flak og Klefstad på Bynesset i en brat Bergvæg ved Fjorden (strax øst for Pladsen), det nærmeste Voxested ved Throndhjem.

Allosurus crispus. I stor Mængde på de østligere Høifjelde (Fongen, Blåhammeren) i Urerne med *Polyp. alpestre*.

Lycopodium inundatum, hidtil kun fundet i de vestlige Trakter, traffes i Selbo på den nordlige Bred af Gråsjøen 300 M. o. H. i Selskab med *Juncus stygius* og *Splachnum ampullaceum*.

Selaginella spinulosa, som er hyppigst i de vestligere Trakter, bemærkedes ofte i Selbo ind til Grønfjeldet.

Lycopodium alpinum, der if. Hartm. Fl. er sjelden axbærende, traf jeg som sådan hyppig på alle Fjelde østover; Vasfjeldet i Mængde, Mostadmarkfjeldene og Selbo; i Tydalen hyppig på kun 500 Meters H. på tørre Marker lige ved Kongeveien og på Vikåsen i Mostadmarken frodig i Granskoven paa omkr. 300 M. H.

L. complanatum er meget sjeldnere, navnlig i de østligere Trakter, hvor jeg ikke bemærkede den; nær Byen på Høiderne ved Jonsvandet, men især i Bymarken; i Stadsbygden på Bjørneråsen o. fl. St.

Hierochloa borealis forekommer endvidere i Tømmerdalen, på Bynesmyrene ved Berg og Skogstad, i Klæbo hyppig, navnlig på Myrene ved Sve, ved Målsjøen, langs Nidelven, i Mostadmarken, i Selbo langs Rotlelven.

Milium effusum er ikke hyppig. Nærmest Byen på Sydsiden

af Fjorden har jeg truffet den i Klæbo, i Duguråsen, navnlig ned mod Målsjøen på åbne Steder i Granskoven samt i Lierne under Vennafjeldet på Siden mod Viken; fremdeles i Urerne under Fongen.

Carex pulicaris, som mest tilhører de vestlige Trakter, er endnu på Selbosøens Nordside hyppig og findes paa Høiderne ovenfor Teigen endog i usædvanlig Mængde op til over 300 M., øst om Søen bemærkedes den aldrig.

C. rupestris, der er en ægte Høifjeldsplante og ny for Omegnens Flora, forekommer i Klæbo i Kløvsjøåsen neppe 200 M. strax syd for den ny Vei til Målsjøen, ved Bækkene i Mængde uden at være didført fra høiere Trakter, da Åsen ligger isoleret og er kun omkr. 300 M. h.; ganske på samme Måde findes den imellem Stigen og Teigen, men bemærkedes aldrig på Selbofjeldene.

C. chordorhiza. På Bynesmyrene ved Skogstad o. s. v., i Klæbo i Mængde, såsom på Myrene ved Sve og Målsjøen, i Mostadmarken hyppig o. s. v. temmelig alm.

C. muricata. I Selbo i Garbergsurerne og mellem Rolset og Floren, i Klæbo i Kløvsjøåsen, i Åsen (if. Bryn) ved Lo, Hesthagen, Sunddalen, Hoplen, Leangen. Næsten altid i Urer (søndenfjelds if. N. Fl. på Enge).

C. teretiuscula. På Bynesset på Skogstadmyrene, i Strinden på Myren under Tvereggen samt ved Vikeraunstjernets øvre Ende.

C. elongata. På Bynesset på Bergsmyrene, i Klæbo ved Sagbrugsdammen ved Sve op mod Rasveiten.

C. alpina (Vahlii), som ei er optaget i Throndhj. Fl., forekommer ikke i den nærmeste Omegn førend på Mostadmarkfjeldene, navnlig hyppig i de frodige Lier under Vennafjeldet, Fuglemsvåtten og Gyversadelen; i Garbergsdalen fra Stygstisæteren; på øvrige Selbo- samt Tydalsfjelde; her ofte som ved Lovøja almindelig på fugtige Egne (500 M.) og med Elven sparsomt lige ned til Selbosøen (200 M.).

C. Buxbaumii. I Klæbo på flere Steder og navnlig frodig og i Mængde overalt ved Målsjøen, i Mostadmarken hyppig, navnlig ved Elvens Udløb i Foldsjøen og ved Tjernene nær Kongeveien til Fuglem samt på Fjeldmyrene; i Tydalen f. Ex. ved Lovøja.

C. pulla N. Fl. (vesicaria * saxatilis Ht.), der ganske synes at savnes på de nærmeste Fjelde, er derimod hyppig i Selbo og Tydalen.

C. rigida. Når Br. siger, at den til Forskjel fra andre alpine Arter aldrig går ned i Lavlandet, da kan kan dette kun gjælde den typiske Form; *β inferalpina* er overmåde almindelig i Klæbo, Mostadmarken og Selbo o. fl. St. under de mangfoldigste Former; mest udpræget er en ved Bredderne af Selbosøen f. Ex. ligeoverfor Brøttem, og som ved sine langt stilkede, hængende Ax og spidse, næsten bråddede Skjæl meget ligner C. *salina* (cfr. Ht. Fl.).

C. juncella. Meget hyppig i Klæbo ved Vasdraget fra Målsjøen og Rasveiten, endvidere ved Bredderne af Selbosøen og Elven øst om denne.

C. aquatilis. Ikke sjelden langs Nidelven, også indenfor Selbosøen og der navnlig i Stagna ved G. Evjen og Sagbruget vest om Floren. I den store Bugt af Selbosøen ved Tømrabækken i Mængde i Selskab med

C. acuta, der i den store typiske Form er sjelden og forøvr. navnlig fandtes i Stadsbygden i Myrene ved Svebakkene og de øverste af Modalen. If. N. Fl. ved Throndhj. På Bynessets Myre ved Skogstad findes en mindre Form (var. personata?)

C. hornschuchiana, der især tilhører vestlige Trakter, men endnu findes hyppig ved Jonsvandet og i Klæbo, fandtes også sparsomt til Fuglemsmyren i Selbo, men aldrig østligere.

C. rotundata, som af Hartm. henføres til var. af. C. *ampullacea*, og som jeg ikke sjelden har fundet i Tydalen, bemærkedes i sidste Sommer tilfældig ved Selbosøens Bred (180 M.) ligeoverfor Brøttem.

C. rariflora er hyppig også på Fjeldene i Mostadmarken og Selbo på meget fugtige Steder nær Søerne.

C. ustulata, ei optaget i Throndhj. Fl., er hyppig på Fjeldene i Selbo og Tydalen; på førstnævnte Sted navnlig i Mængde i Gardalen op mod Bringen, på sidstnævnte ned til Løvøja (500 M.).

C. glauca; foruden som forhen nævnt, også på Bynesset mellem Klefstad og By; men aldrig bemærket i de østlige Trakter.

C. vesicaria er ingenlunde almindelig udbredt og navnlig ikke i den nærmeste Omegn og de vestlige Trakter (cfr. N. Fl., Til-

lægget). I lavere Egne såsom på Bergsmyrene på Bynesset og øverst i Modalen (med C. acuta) findes en stærkt udpræget var. pendula og tildels langs Nidelven indenfor Selbosøen, hvor Arten er meget almindelig og i Fjeldene lidt efter lidt går over til C. saxatilis.

C. ampullacea er langt almindeligere end foreg. og forekommer helst i dybere Vand og Indsøer, men varierer betydeligt. I lavere Egne såsom ved Osen i Jonsvandet, Søerne i Klæbo o. fl. St. bliver den overordentlig høi (efter N. Fl. 2 Fod) og med over 3 Tommer lange næsten hængende Hunax (efter N. Fl. indt. 1½"), næsten altid med Hanblomster i Spidsen. Bastarder forekomme sandsynligvis (lacustris Ht.?); sådanne Mellemformer bemærkede jeg især i Mostadmarken i Elven ved Broen strax syd for Viken samt ved dens Udløb i Foldsjøen.

Rhynchospora alba. I Klæbo ikke sjelden og navnlig omkring de små Tjern ved den nye Vei til Målsjøen og på Myrene over Sve og Tellugen, i Mostadmarken og i Selbo i tæt Mængde over Myre mellem Setsås og Tømra; Ørkedalen (Nissen), Frosten (Br.).

Scirpus pauciflorus. Den større Form på Skogstadmyrene på Bynesset, den mindre på mange Steder nu almindelig fundet, navnlig på Klæbomyrene, især omkr. Målsjøen, samt i Mostadmarken til op i Fjeldmyrene under Venna- og Våttafjeldet.

Scirpus lacustris. I Stadsbygden i Sjøen ved Hermstad, i Klæbo i Rasveiten og Målsjøen, i Åsen i Hammervandet (Br.), i Vandene i Høilandet (Knudtzon).

Sc. sylvaticus går op mod Rønningen i Klæbo, men blev aldrig bemærket østligere.

Heleocharis uniglumis, hidtil kun fundet ved Fjorden, forekommer ved Selbosøen, navnlig vest for Brøttem og der i Selskab med Sagina nodosa, som også er sjelden længere fra Havet.

Scheuchzeria palustris, forhen kun sjelden fundet i Omegnen, er i Klæbo og Mostadmarken almindelig, især på meget våde Steder omkring Pytter i Myrene ved Tanem, Sve, Tellugen og Målsjøveien; under Vennafjeldet i Mængde på Myrene op til over

400 M. o. H., samt på de høiere liggende Myre over Brugndalen på Sydsiden af Selbosøen.

Alisma plantago. I Nidelven ovenfor Stavne, i Selbo i Pytterne ved Evjen, i Lexdalen i Elven, i Rissen i Skougdalselven.

Juncus effusus, som har sin Nordgrændse her i Egnen, har jeg mest seet i lidt subalpine Trakter, hvilket formentlig beror på Underlagets Beskaffenhed, såsom på Høiderne ovenfor Hyttefossen i Klæbo, samt i Mostadmarken, 200—400 M. o. H.; den opnår en ganske overordentlig Størrelse (efter Ht. Fl. kun af samme Høide som I. conglomeratus). Efter Br. på mange Steder på Nordsiden af Fjorden, også i høiere liggende Trakter, såsom ved Ramslierne, formentlig Artens Nordgrændse.

J. castaneus, som idetheletaget ikke hører til de almindelige Arter, forekommer i Mængde (og ofte med 2 a 3 Hoveder) i alle de østlige Fjeldtrakter allerede på Fjeldmyrene i Mostadmarken, især under Vennafjeldet og Fuglemsvåtten; på Fjeldsiderne i Selbo findes den hyppigt på kun 2 à 300 M. H., sjelden med Elven ned i de laveste Egne.

Juncus stygius, som idetheletaget er temmelig sjelden og helst forekommer på kalkholdigt Underlag, er ganske almindelig i Klæbo og Mostadmarken, navnlig på Myrene mellem Rasveiten og Målsjøen stor og med flere Hoveder; den enhovedede Form er hyppig ved Tjernene mellem Viken og Fuglem samt på Fjeldmyrene mellem Gråsjøen og Våtten.

Juncus biglumis, der ligesom I. *triglumis* savnes på de nærmeste Fjelde ved Throndhj., begynder på Vennafjeldet og er senere hyppig på de østligere Fjelde, altid høiere end den sidstnævnte Art.

Luzula arcuata på Tydalsfjeldenes høieste Topper, såsom på Blåhammeren (i Selsk. med Ranunculus pygmæus & glacialis, Cardamine bellidifolia).

Orchis latifolia. (N. Fl.). På Bynesset på Myrene ved Onsøjen og sparsomt på Bergsmyren. Der hersker megen Uoverensstemmelse hos Forfatterne i Benævnelse og Begrændsning af de hulstenglede Orchisformer. Den på nævnte Steder voxende Form har i det violette faldende Blomster og oftest uplettede Blade, den som jeg har henført til *O. incarnata*, N. Fl, (angustifolia α Ht.)

har næsten lyst rosenrøde Blomster i korte, tætte Ax og uplettede Blade (cfr. Not. I & II); *cruenta,* som forekommer ved Ejstenstadmyren på Opstrinden på kalkholdigt Underlag samt flere steds i Selbo, har endnu mere violette Blomster, høiere Ax og Stengel og meget store, brune Pletter, der ofte løbe sammen på Blade og Stengel. Overgangsformer mellem disse 3 har jeg ikke bemærket.

Gymnadenia conopsea. På Bynesset i „Apotheket" henimod Mulen, på Høiden, i Mostadmarken almindelig op til Høifjeldene og ned mod Selbo, også på Myrer og der af anden Form end den i Stadsbygdens Lier, hvilken sidste må henføres til var. densiflora; endvidere i Klæbo i Kløvsjøåsen. Ved Løvøja meget hyppig på begge Sider af Dalen op til omkr. 900 M. o. H.

Platanthera montana. På Stadsbygden på Bergene i Kårlien samt i den øvre Del af Modalen (formentlig Artens Nordgrændse) i svær Mængde. If. Bryn på Høiderne ved Selbo Kirke, if. Nissen i Ørkedalen.

Peristylis viridis. Meget almindelig, ofte i store Masser i de subalpine, frodigere i Lier i de østlige Trakter, Vennafjeldet, Fuglemsvåtten, Gyversadelen, Grønfjeldet og Tydalsfjeldene ned til Løvøja; i de østligste Trakter mest den brunblomstrede Varietet, der if. Ht. forekommer i det tilgrændsende Jemtland.

P. albidus bemærkedes derimod aldrig i Engene øst om Byen, men er langt hyppigere end foreg. i de vestligere, også helst i Fjeldtrakter; kun ved Flak har jeg seet den i Havets Niveau.

Listéra ovata forekom i det øvre af Modalen i så tæt Mængde, at den næsten udgjorde Massen af Græsset på Egnene; også hyppig i de østlige Fjeldlier i Mostadmarken, Selbo og Tydalen.

Goodyera repens forek. evdvidere i Klæbo i Skoven nedenfor Sve samt mellem Kløvsjøåsen og Målsjøen; efter N. Fl. på Fongfjeldet.

Potamogeton polygonifolius. I Rasveiten i Klæbo; den i Fergstad Mølledam på Byåsen forekommende synes også at høre hid. Ny for Omegnen.

P. gramineus I stor Mængde overalt i Nidelvens Dalføre, især i Pytter langs Bredden, i Klæbo, ved Selbosøens sydlige Bred og i største Mængde i Grøfterne ved Øerne nedenfor Kvello samt

i Mostadmarkens Vasdrag overalt; på de 2 sidstnævnte Steder angiver Br. (l. c.)

P. nitens at forekomme.

Humulus lupulus. I Selbo i Garbergsurerne, Bårseturen, Rotldalen og Bergene øst om Rolset, i Klæbo i Stabmarken, på Bynesset foruden som forhen nævnt, på Hougen vest for Klefstad mod By samt i begge Hougene øst om samme; i Lexvigen ved Bjørnebo og Svebakken (Br.), i Vagnvigen og Modalen (id.).

Salix phylicifolia, ei optaget i Thr. Fl., forekommer f. Ex. i Klæbo under Sve kun 180 M. o. H. og derfra op mod Vasfjeldet; flere steds i de indre Fjeldtrakter.

Salix myrsinites, ikke optaget i Thr. Fl., forekommer på Vasfjeldet, navnlig ved Klæbosætrene (omkr. 400 M.) og opover.

Salix herbacea. Overmåde almindelig på samtlige Fjelde og danner på ufrugtbare Steder det væsentligste Grønsvær; på frugtbarere Steder såsom på Mostadmark- og Tydalsfjeldene viser den sig hyppig som var. *fruticosa,* med over tommelange, meget grovt og dybt indskårne Blade; undertiden findes disse ganske helrandede, hvorved den kommer til at ligne *S. polaris,* der if. N. Fl. findes på Fongen.

S. reticulata På Vennafjeldet og øvrige Mostadmarkfjelde, såvel på tørre steile Berge som på de flade Myre. I Tydalen mellem Løvøja og Mosjøen lige ved Kongeveien, kun lidt over 500 M.

Oxyria reniformis fandtes i Sommeren 1889 i svær Mængde lige ved Byen i Havets Niveau, hvilket ikke forhen har vist sig; især strax ovenfor Stavne.

Kønigia islandica, der forhen er angivet for Kjølifjeldet, fandt jeg i sidste Sommer på Strækningen derfra i ganske overordentlig Mængde, især langs Elven idetmindste til Grønsøen, på Sætergårdpladsene og på Myrene, hvor den ofte havde helt blodrød Farve.

Af **Polygonum aviculare** forekommer på „Kalvskindet" i Byen på sandholdige Steder en Form med langt udskydende Nødder; måske *β angustissimus* (N. Fl.).

Fagopyrum tataricum. I 1889 i Selbo, i Mostadmarken, på Byåsen ved Fergstad, hyppig i Havreagre; i Humlevigen.

Daphne mezereum. I Klæbo i Randlien og Stabben, i Selbo i Rotldalen, i Tydalen i Lierne mellem Løvøja og Mosjøen frodig op til omkr. 600 M. H.

Petasites frigida synes også at høre til de Fjeldplanter, der begynde med Tydalen; jeg fandt den først på Fjeldmyrene under Fongen samt Blåhammeren.

Erigeron alpinus går kun undtagelsesvis med Elven ned i det egentlige Selbo, men er i Tydalen overmåde almindelig i alle Lier og på Enge.

Gnaphalium supinum. Almindelig på alle Fjelde. **G. norvegicum** almindelig i alle frodigere, subalpine Lier. Den førstnævnte er fra Tydalen af almindelig på tørre Marker, fra 500 M.- ved Græsli i Granskov lige ved Kongeveien.

Centaurea jacea. I overordentlig Masse overalt på „Selbostranden" og derfra, sandsynligvis ved Transport, ved Viken i Mostadmarken nær Kongeveien, 300 M. o. H.

Lactuca muralis. I Selbo i Urerne på Nordsiden af Fjorden mellem Rolset og Floren samt op gjennem Rotldalen i Mængde op til over 300 M., altid i Selskab med den ovennævnte Polyst. angulare.

Mulgedium alpinum fandtes med snehvide Blomster med lange Randkroner sparsomt i Skovene under Fongen i Selbo. På Sydsiden af Fjorden har jeg kun ved Flak seet den lige til Havfladen.

Galium triflorum. I Selbo i den trangere Del, navnlig i de østligste Urer ved Veien mellem Rolset og Floren, undertiden på samme Steder som Asperula, men selv uden Blomster kjendelig ved den nedliggende Stengel og kun 6-bladede Kredse. Ligeledes er den fundet i Støren af Dr. Hagen, men hvad jeg har anført om dens Forekomst i „Apotheket" (Not. I), er uden Tvivl skeet ved Feiltagelse; jeg har senere besøgt Stedet, men kun fundet en særegen Form af *G. aparine* med usædvanlig brede Blade, oftest 6 i Krandsen.

Asperula odorata. I Klæbo i Stabben, i Selbo i Rotldalen og mellem Floren og Rolset, det østligste Sted, hvor jeg fandt den; på Bynesset foruden som forhen nævnt også øst for Klefstad i Urerne på begge Sider af Engene ned mod Fjorden og i Flaklierne,

i Åsen (Bryn, men sjelden, kun ved Hesthagen); i Stadsbygden endvidere i Kårlien i Mængde: i Modalen og i Lexvigen overalt, hvor Ulmus voxer (Br.).

Gentiana nivalis, der i N. Fl. angives at være „almindelig på Fjeldene", er såvel af Br. som mig forgjæves søgt; jeg har kun bemærket den i de østligste Egne nær den svenske Grændse, såsom ved Stuedal; Br. fandt den ikke engang i Sylfjeldene.

Mentha arvensis, som ikke er hyppig i Byens nærmeste Omegn, er meget almindelig gjennem Klæbo og Selbo og navnlig angs Elven som var. *riparia.*

Scutellaria galericulata (næsten glat, cfr. Not. I) forek. i Selbo på Øerne i Nidelven, især ved Kyllo samt ved Udløbet af Tømra.

Myosotis sylvatica er ikke hyppig. Nærmest Byen har jeg seet den i Duggurâsen i Klæbo, i Brøttemsurerne, i Vennafjeldets Lier; i de indre Fjeldtrakter almindelig på frodige Steder; ofte i Selsk. med Milium effusum.

Cuscuta epilinum, forhen kun fundet på et Par Steder i Landet, fandt jeg Sommeren 1889 i stor Mængde over en Linager ved Fuglem i Selbo. Den var stadigt forsynet med Bracteer under Blomsterhovederne (efter N. Fl. stundom med sådanne), men må formedelst øvrige Charakterer henføres til nævnte Art.

Polemonium coeruleum. I Mostadmarken overalt i Bergene go nord for Viken, i Stadsbygden i Hundedalen sparsomt.

Veronica alpina, som ikke er fundet på de nærmere Fjelde ved Throndhj., begynder på Vennafjeldet i Mængde fra omkr. 500 M. o. H. og der ofte på meget fugtige Steder som var. *hirsuta* Bl. el. *lasiocarpa* (Ht.); østover er den meget alm. i Fjeldtrakterne.

V. saxatilis På Fuglemsvätten og flere af Skifferbergene på Nordsiden af Selbosøen, undertiden ned til denne; endvidere på Fongfjeldet o. fl. St.

Euphrasia gracilis er meget hyppig gjennem Klæbo, Mostadmarken og til denne grændsende Del af Selbo (maske foretrækker den kalkholdig Jordbund?); den er især meget kjendelig om Høsten ved sin Høide og langt fremskydende Kapsel, en Charakter, der ikke findes udhævet i N. Fl. og Ht. Fl.

Pedicularis lapponica forekommer meget almindelig i Lyngmark på de østlige Fjelde (Selbo og Tydalen); på Fjeldene i Lexviken (Br.), Ørkedalen (Nissen).

P. Oederi. Ligeledes meget hyppig i Selbo, helst i fugtige Birkelier fra Gardalen og den øvre Del af Rotldalen. Den går overalt lavere ned end foreg. og er alm. på Enge ved Løvøja, hvor den stod med moden Frugt i Begyndelsen af Juli; kun under Snefondene stod den endnu i Blomst tilligemed foreg. Forek. endvidere på Ørkedalsfjeldene.

P. sceptrum carolinum findes temmelig nær Byen, nemlig strax ved Begyndelsen af Selbosøen i Klæbo henimod Brøttem, hvorhen den dog må være bragt med Vandet; dette er udentvivl også Tilfælde på Fuglemsmyren, skjønt den voxer omkr. 400 M. fra Søen; thi jeg fandt den ingensteds på de høiere Myre førend i de østlige Trakter fra Foden af Fongen, hvorefter den er meget almindelig; i Dalen ved Elven går den også flere steds ned, navnlig mellem Rolset og Floren ved Landeveien.

Utricularia vulgaris. Til denne Art må henføres en i Rasveiten i Klæbo forekommende; den var vistnok steril, men med overordentlige svære Grene og med Blade med Blærer som hos den nævnte.

U. intermedia, der ligesom øvrige Arter af Slægten ikke er fundet i Throndhjems Nærhed, er meget hyppig i Klæbo, Mostadmarken og til den grændsende Dele af Selbo, men viser sig meget forskjellig efter Localiteten, idet den findes såvel på næsten tørre Myre som i dybere Vand: overalt omkr. Sve og Tellugen, ved Selbosøen mellem Brøttem og Trangfossen, samt omkr. Tømras Udløb og i Stagna ved Evjen, endvidere i de større Tjern lige ved Landeveien mellem Viken og Fuglem samt på de fleste af Mostadmarkens Myre op til 600 M. H. under Vennafjeldet; hyppigt blomstrende; af Bryn fundet på Lexvigstranden, af Nissen i Ørkedalen.

U. minor, som efter N. Fl. skal være den almindeligste, har jeg kun bemærket i Pytter ved Nidelven øst om Selbosøen samt i små Fjeldsøer syd for samme op til en Høide af over 600 M. under Brugnfjeldet.

I Holmtjernet nær Mostadmarken fandtes en steril Utricularia

af ringe Størrelse, med blærebærende Blade, der måske tilhører *U. neglecta* (cfr. N. Fl.).

Azalea procumbens og **Phyllodoce coerulea** almindelige på Fjeldene i Mostadmarken, Selbo og Tydalen.

Monotropa glabra, som for omkr. 10 År siden fandtes på Hladehammeren, forekom i 1889 i Mængde i Birkeskoven på den nordøstlige Side, men havde også udbredt sig på andre Steder, såsom nedenfor G. Heimstad. I Åsen ved G. Lo (Br.).

Diapensia lapponica almindelig på Fjeldene i Mostadmarken, Selbo og Tydalen.

Sanicula europæa i Kårlien på Stadsbygden.

Archangelica officinalis. Når undtages, at jeg traf den tilfældig ved Selbosøens Bredder blandt sådanne Planter, der er did ført med Vandet, samt at den sagdes at forekomme i Brugndalen lige mod Brøttem, bemærkedes den østover intetsteds før i Tydalen, hvor den er almindelig. Af Angelica sylvestris forekommer ved Kropelven nær Throndhj. en var. (*major* Ht.), som bliver adskilligt over mandshøi.

Saxifraga stellaris. I Klæbo i Granskoven under Sve, neppe 200 M. o. H. Forøvr. meget alm. på Fjeldene fra Vasfjeldet og Mostadmarken af overalt østover.

S. nivalis. I Mostadmarken ved Værket på Klippevægge o. fl. St. østover; meget sjeldnere end foreg., men går ofte længere ned. I Tydalen hyppigere.

Thalictrum flavum. I Selbo i Øerne i Elven ved Kyllo o. s. v., ved Tømras Udløb, ved Bækken vest for Fuglem, i Uren ved Bårset; i Klæbo langs Elven under Sve og Moen, på Bynesset under Skogstadbjergene, i Åsen ved Lo (Br.).

Ranunculus aconitifolius; i Klæbo i Vasfjeldurerne og Stigen og i Brugndalen, i Mostadmarken under Vennafjeldet og Våttafjeldet. I overordentlig Mængde synes den først at forekomme i Tydalen.

Corydalis fabacea findes ogsaa paa Sverresborg; paa Gjedestranden i Almlien. (Nissen).

Nasturtium palustre og **Barbarea stricta** over hele „Selbostranden .

Turritis glabra; ved Byen i Hoemsbakkerne, i Selbo i Garbergsurerne, i Åsen mangesteds (Br.)

Cardamine silvatica I Mostadmarken i de fugtige Lier paa Nordvestsiden af Vennafjeldet, paa Bynesset i Skovene ned mod Elgset.

Alliaria officinalis; ved Hoplen i Åsen samt i Hjellanurerne i Stjørdalen (Br.)

Viola epipsila (suecica Fr. Ht. Fl.) forekommer endvidere hyppigt i Selbo, især paa „Stranden". Er om Høsten endnu mere adskillelig fra V. *palustris* ved sine stærkt forstørrede Rodblade, der opnå en Længde såvel som Bredde al 80 mm. samt ved sin store Mængde af kleistogame Blomster (i al Fald i Sommeren 1889 ligesom V. sylvatica).

V. canina **montana** (med overordentlig store Stipler) fandtes hyppig på Selbostranden.

Stellaria borealis, ei optaget i Thr. Fl., forekommer ikke sjelden i Fjeldtrakterne i Selbo.

Cerastium trigynum, ej optaget i Thr. Fl. forekommer fra Mostadmarkfjeldene af (men ikke fundet nærmere Trondhjem) alm. paa Fjeldene i Selbo og Tydalen.

C. arvense har i senere År vist sig nær Jernbanerne, såsom ved den gamle Vei til Sluppen. Forhen ikke angivet for det nordenfjeldske.

C. viscosum Hyppig i Klæbo og Selbo.

Viscaria alpina er efter N. Fl. ikke fundet mellem Røros og Ranen. Jeg så den paa Fjeldvidderne over Løvøja i Tydalen; ligeledes er det mig meddelt, at den er fundet på Fjeldene i Rennebu.

Myricaria germannica. I Selbo ved Søens Bredder såsom nedenfor Fossum og langs Elven samt langs Rotla og langt op efter Bækkene; ovenfor de store Fosse bemærkedes den ikke; på Byåsen findes den mellem Tungen og Gråkallen 3 a 400 M.

Epilobium alsinefolium. Hyppig paa Fjeldene i Mostadmarken, Selbo og Tydalen; E. **lineare** paa Fjeldmyrene i Mostadmarken.

Cotoneaster vulgaris. Ved Throndhj. i Bjergene ovenfor Belvedere i Åsvejen.

Dryas octopetala. På den øverste Top af Fuglemsvätten i Selbo.

Sibbaldia procumbens. Almindelig på Fjeldene i Mostadmarken (Vennafjeldet fra omkr. 500 M.) Selbo og Tydalen.

Astragalus alpinus kan ikke siges at være almindelig i Fjeldene: jeg bemærkede den ingensteds som tydelig stationær forend i Tydalen, hvor den findes særdeles hyppig; derimod går den langs Elven og derfra undertiden op i nærliggende Lier, som mellem Rolset og Floren; på Nordsiden af Fjorden er den hyppigere også på de lavere Fjelde.

A. aroboides. Hyppig i Tydalen ved Løvøja i Mængde ned til 500 M.

Vicia sylvatica Almindelig på Tydalsfjeldene op til mindst 700 M. o. H. såsom mellem Løvøja og Mosjøen.

Ad bryologiam Norvegiæ

contributiones sparsæ,

quas composuit **I. Hagen.**

Catalogus hic muscos frondosos complectitur, præsertim ab amico F. E. Conradi et a me ipso diversis locis Norvegiæ, ubi in itineribus per tempora breviora morati sumus, lectos. Quos amic. Conradi publicandos misit, circum Christianiam*) et Holmestrand, in paroeciis Hurum, Botne, Nykirke (par. Borre adnexa) aliis legit; signo (C.) notati sunt. — Per hos quinque annos ipse, occasione data, præcipue his locis muscos observavi:

In par. *Modum*, circum balneas et ad Gravfossen versus, (altitudine supra mare ca. 160 m.)

Ad opp. *Hamar*, vel potius in viciniis ejus borealibus secus lacum Mjøsen (altit. ca. 120 m.)

In par. *Nordre Fron* provinciæ Gudbrandsdalen, ubi flumen Vinstra versus in ambitu prædii Lo et ad Kvamsporten, angustias jugi cujusdam inter paroeciam capitalem et adnexam Kvam siti, excursiones feci. Hoc loco inprimis partes ad latus orientale viæ publicæ positas, rupium schistosarum arboribus frondosis obtectarum plenas investigavi. Quorum locorum altitudinem supra mare 250 m. æstimo.

Ad Kvitlandet par. *Våge*, (ca. 370 m.) jugum nudum petrosum ad latus meridionale lacus Vågevand prodiens.

In viciniis proximis opp. *Ålesund***).

Pluribus locis *circum Nidarosiam*, e. gr. par. Støren, (ca. 80

*) Stationes a cl. Kiær in catalogo muscorum Christianiensium indicatas prætereo.

**) Ex hoc loco species tantum a cl. Berggren in „Bryologiska skizzer från Norges kusttrakter“ (Bot. Not. 1872) non commemoratas affero.

m.) Melhus, (Vasfjeldet, ubi in altitudine ca. 250 m. excursiones institui,) Klæbu, (Hejmdal, 140 m.) Bynæsset, (ad latus boreale montis Gråkallen, 510—540 m.), Nedre Stjørdal, (in Gevingåsen juxta Hell, cujus loci altitudo vix 30 m. superat). Strinden autem et territorium oppidi prætereo, quia propositum est, florulam bryologicam regionis hujus, quum satis cognita erit, seorsum describere.

Levanger. Ultra fretum in sinum Ejdsbotten ducens ad rupes species singulæ lectæ sunt, plures autem in jugo montis *Borgsåsen*, ubi Zygodon rupestris stationem quam maxime borealem adhuc cognitam habet. Monti Borgsåsen contiguum *Rindleret* adjacet, pratum litorale planum temporibus recentioribus exsiccatum, ubi terra etiamnunc aqua marina ita imbuta est, ut plagæ latæ æstatibus siccis ob salia efflorescentia albescant. Qualis locus quamvis muscis parum idoneus videatur, tamen species plures profert, quarum nonnullas alpinas e. g. Pogonatum alpinum cum var. septentrionali ad litus maris crescere minime crederes. — Ex aliis locis quoque (Rinden, Svedjan) paroeciæ ruralis Levanger et parte contigua par. Værdalen (Rindsem) stationes muscorum, etiam vulgariorum, affero, quia musci hujus tractus adhuc perfecte incogniti sunt*).

Species e par. *Oddernæs* (prope opp. Kristiansand) indicatæ omnes ab amico cand. theol. L. Hansen lectæ et benigne communicatæ sunt.

Sphagnum Girgensohni Russ. st.: Levanger, (Svedjan,) Melhus.
S. squarrosum Pers. st.: Hamar, (Furunæsset).
S. teres Ångstr. st.: Levanger, (Rinden).
S. contortum Schultz st.: Oddernæs.
S. medium Limpr. st.: Levanger, (Svedjan), Melhus.
S. papillosum Lindb. st.: Ålesund.
Pleuridium nitidum (Hedw.) c. fr.: Østre Aker, (Ryen, C.)
Hymenostomum microstomum Hedw. c. fr.: Svelvik, (Berger, C.)

*) J. E. Zetterstedt, qui anno 1838 per hanc regionem profectus est, muscum nullum, nisi fallor, hinc indicat. J. Ångstrøm quoque, itinera ad Mostamarken per hæc loca faciens, ea neglexisse videtur.

Gymnostomum rupestre Schleich. c. fr.: Nykirke, (Rydningen, C.), nordre Fron, (juxta flum. Vinstra,) Stjørdal, (Gevingåsen).

G. curvirostre (Ehrh.) c. fr.: Nordre Fron, (Lo).

Anoectangium compactum (Schleich.): Melhus, (Vasfjeldet, st.,) Stjørdal (in Gevingåsen, abundanter fructiferum).

Dicranoweisia crispula (Hedw.) c. fr.: Modum, nordre Fron, (Lo,) Våge, (Kvitlandet,) Levanger, (Rinden).

Cynodontium schisti (Wahlenb.) c. fr.: prope stationem viæ ferreæ Ljan ditionis Christianiensis.

C. torquescens (Br.) c. fr.: vix usquam hanc speciem vulgarem desideravi.

C. polycarpum (Ehrh.) var. *strumiferum* c. fr.: Våge, (Kvitlandet).

C. virens (Sw.) c. fr.: Levanger, (Rindleret).

C Wahlenbergii (Brid.) c. fr.: ibidem, inter gramina abundans.

Dichodontium pellucidum (L.) c. fr.: Hurum, (Knatvold, C.), st.: Modum, nordre Fron, (Vinstra,) c. fr.: Levanger, (Borgsåsen).

Dicranella crispa (Ehrh.) c. fr.: Våge, (Kvitlandet,) Levanger, (Rinden,) Værdalen, (Rindsem).

D. Grevilleana (Br. eur.) c. fr.: Ryenbergene prope Christianiam, in fossa viæ copiose.

D. varia (Hedw.) c. fr.: Klæbu, (Hejmdal,) Værdalen, (Rindsem).

D rufescens (Dicks.) c. fr : Svelvik (Berger, C.).

D. heteromalla (L.) c. fr.: Levanger, (Rinden,) Værdalen, (Rindsem).

Dicranum Starkei W. M. c. fr.: Gejranger, (juxta Djupvatn, ca. 1030 m.,) Bynæsset, sub apice montis Gråkallen.

D. Blyttii Br. eur. c. fr.: Melhus, (Vasfjeldet).

D. montanum Hedw. c. fr : Støren, (Spjeldet).

D. longifolium Ehrh. st.: Oddernæs, Ålesund.

D. elongatum Schleich. st.: Melhus, (Vasfjeldet).

D. fragilifolium Lindb. st.: Nordre Fron, (Lo,) ad truncum arboreum putridum.

D. Bergeri Bland. c. fr.: Bynæsset, (Gråkallen); st.: Klæbu, (Hejmdal).

Campylopus Schwarzii Sch. st. et

Leucobryum glaucum (L.) st. ad Ålesund stationem quam maxime borealem adhuc cognitam habent.

Fissidens bryoides L. c. fr.: Holmestrand (C.), Frogner et Kværner prope Christianiam. (C.)

Seligeria recurvata (Hedw.) c. fr.: Nykirke, (Rydningen, C.,) ad saxa arenacea litoris Mjøsen prope Hamar.

var. *pumila* c. fr : Hovedøen prope Christianiam. (C.)

Blindia acuta (Huds.) c. fr.: Oddernæs, Nykirke, (Rydningen, C.) Røken, (Bugten, C.) Ålesund, Melhus, (Vasfjeldet,) Stjørdal, (Gevingåsen).

Trichodon cylindricus (Hedw:) c. fr.: Modum.

Ditrichum tortile (Schrad.) c. fr. et

var. *pusillum* c. fr.: Levanger, (Rindleret).

D. homomallum (Hedw.) c. fr.: Gejranger (altit. 650 m.).

D. flexicaule (Schleich.) c. fr.: Hamar ad moenia diruta templi, nordre Fron, (Lo,) Stjørdal, (Hell); omnino ad substrata argillaceo-vel calcareo-schistosa vulgare videtur.

D. glaucescens (Hedw.) c. fr.: Våge, (Kvitlandet,) Støren, (Spjeldet).

Distichium inclinatum (Ehrh.) c. fr.: Levanger, (pluribus locis, in Rindleret autem copiosissime).

Pottia lanceolata (Dicks.) c. fr.: Frogner prope Christianiam. (C.)

Barbula brevirostris (Hook. & Grev.) c. fr.: Støren, (Rognæs).

B. ambigua Br. eur. c fr : Nordre Fron, (Kvamsporten, ubi ad terram sat frequens).

B. muralis (L.) c. fr.: Hamar, ad muros ædis.

B. rigidula (Dicks.) c. fr.: Ibidem; Holmestrand. (C.)

B. fragilis (Wils.) st.: Levanger, (trans fretum et in Rindleret).

B. subulata (L.) c. fr.: Støren, (Spjeldet), Melhus, (Vasfjeldet,) Levanger, (Borgsåsen;) ad schista Nidarosiensia haud rara.

B. mucronifolia (Schwägr.) c. fr : Nordre Fron, (Lo, Kvamsporten).

Grimmia maritima Turn c. fr.: Nykirke, (C.), Ålesund, Levanger.

G. Schultzii Brid. c. fr : Botne, (Ekelund, C.)

G. funalis (Schwägr.) c. fr.: Våge, (Kvitlandet,) st.: Bjørnør, (Sandmo).

G. Mühlenbeckii Sch. c. fr.: Næsset par. Ås. (C.), Hamar.

G. Hartmani Sch. st.: Oddernæs, Ålesund, Levanger, (Borgsåsen).

G. elatior Br. eur. st.: Oddernæs, Holmestrand ad rupes silvæ publicæ (C.)

G. Doniana Sm c. fr.: Støren, (Rognæs).

G. commutata Hueb. c. fr.: Næsset par. Ås (C.) st.: Hamar, Støren, (Rognæs).

Rhacomitrium patens (Dicks.) st.: Oddernæs.

Rh. protensum Br. eur. st.: Ekeberg prope Christianiam, (C.) c. fr: Ålesund.

Rh. microcarpum (Funk) c. fr.: Støren, (Rognæs,) Levanger, (Rinden)

Zygodon rupestris Lindb. st.: Levanger, (Borgsåsen).

Ulota Drummondii (Grev.) c. fr.: Kristiansund, Støren, (Spjeldet, Engen,) Stjørdal, (Gevingåsen). In ditione Nidarosiensi forsan species frequentissima generis.

U. Ludwigii (Brid.) c. fr.: Støren, (Spjeldet,) Melhus, (Lodgård).

U curvifolia (Wahlenb.) c. fr.: Hurum, (Rødtangen, C)

U. Bruchii Brid. c. fr.: Holmestrand, (østre Gausen, C.) Støren, (Spjeldet).

U. crispula (Br.) var. *intermedia* c. fr.: Støren, (Spjeldet).

U. Hutchinsiæ (Sm.) c. fr.: Oddernæs, Hurum, (Rødtangen, C.) Bjørnør, (Sandmo).

Orthotrichum anomalum Hedw. c. fr.: Hamar, Våge, (Sørum).

O rupestre Schleich. var. *Sturmii* c. fr.: Ålesund, Kristiansund.

O. obtusifolium Schrad. c. fr.: Hamar.

O. stramineum Hornsch. c. fr.: Kristiansund, Melhus, (Lodgård), Værdalen, (Rindsem).

O. pumilum Sw. c. fr.: Melhus, (Lodgård).

O. pallens Br. c. fr.: Lysaker prope Christianiam (C.).

O. leiocarpum Br. eur. c. fr.: Botne (C.).

Encalypta rhabdocarpa Schwägr. c fr: Nordre Fron, (Kvams-

porten,) Våge, (Kvitlandet,) Levanger, (Borgsåsen, Rindleret, ubi in arena litorali madida copiose).

E. streptocarpa Hedw. st.: Levanger, (Borgsåsen).

Splachnum ampullaceum L. c. fr.: Sælbu, (Fuglem leg. Storm).

Webera longicollis (Sw.) c. fr.: Ekeberg prope Christianiam (C).

W. cucullata (Schwägr.) c. fr.: Klæbu, (Hejmdal).

W. Breidleri Jur. st.: Gejranger, (prope Djupvatn, ca. 1030 m.), Bynæsset, (sub apice montis Gråkallen, ca. 540 m).

W. carnea (L.) c. fr.: Holmestrand. (C.).

Bryum pendulum (Hornsch.) c. fr.: Nordre Fron, (Kvamsporten).

B. archangelicum Br. eur. c. fr.: Våge, (Kvitlandet,) Levanger (ad rupes oppido oppositas).

B. inclinatum (Sw.) c. fr.: Nordre Fron, (Lo,) Våge, (Åsoren).

B. Warneum Bland. c. fr.: Hurum, in litore maris prope Rødtangen (C.).

Apud nos antea in alpibus Dovrefjeld, nunc primum in regione campestri lecta.

B. uliginosum (Brid.) c. fr.: Nordre Fron, (Kvamsporten).

B. intermedium Brid. c. fr: Klæbu, (Hejmdal), Stjørdal, (Gevingåsen).

B erythrocarpum Schwägr. c. fr.: Nykirke, (C.) Østre Aker, (Ryen, C.).

B. juliforme (C. H. de Solms-Laub.) B. campestre Lindb. st.: Ålesund.

Civis floræ Europæ borealis nova, prius ex insula Madeira, Algeria, Italia, Algarvia, ora Galliæ occidentali usque ad Brest indicata; in insulis Britannicis, quantum scio, nondum observata.

Planta nostra, primo visu fulgore aureo insignis, cum descriptione ampla B. campestris, a beat. Lindberg data,*) et cum specimine Italico (prope Levigliano Alpium Apuanarum leg. Bottini,) quod sueta liberalitate rev. Kaurin mihi commodavit, bene congruit, præsertim notam gravissimam a B. filiformi discernentium pulchre præbens; cellulæ medii folii enim distinctissime flexuosas et multo

*) Manipulus muscorum primus, in Not. ur. sällsk. p. f. et f. Fenn. förh. XI, 1870, Pag. 41.

graciliores quam eædem B. filiformis sunt, ut ostendunt hæ mensuræ: 0.08—0.125 mm. longæ, 0.009—0.010 mm. latæ sunt, (ideo longitudine 8ies—14ies latitudinem superante,) quum in B. filiformi, multa specimina scrutatus e stationibus inter se longe distantibus orta, cellulas easdem non flexuosas et 0.042—0.077 mm. longas, 0.006—0.009 mm latas, (latitudo earum ad longitudinem ut 1: 5—8.5 se refert,) reperirem. Folia plantæ nostræ forsan minus distincte apiculata, sed hic illic apice obtuse dentato leniter recurva. Quum neque fructus B. juliformis neque specimina sterilia satis multa viderim, judicium proprium de jure specifico ejus controverso conformare non licuit; pro specie tamen attuli, ut bryologorum, qui in Norvegia occidentali versantur, attentio ei adhibeatur.

B. concinnatum Spruce st.: Holmestrand (C.).

Plagiobryum Zierii (Dicks.) c. fr.: Nordre Fron, (Lo) Schistorum tractus Nidarosiensis incola haud rara, e. gr.: Støren, Vasfjeldet, Gevingåsen, Borgsåsen.

Mnium undulatum (L.) st.: Røken, (C.) Klæbu, (Hejmdal).

M. hornum L. c. fr.: Ålesund, Støren, Levanger, (Rinden).

M. serratum (Schrad.) c. fr.: Nordre Fron, (Kvamsporten,) Levanger, (Borgsåsen).

M. stellare Hedw. st.: Holmestrand, in silva publica (C.)

M. cinclidioides (Blytt) c. fr.: Lysakertjærn prope Christianiam, (C.); st.: Levanger, (Borgsåsen).

Amblyodon dealbatus (Dicks.) c. fr.: Nordre Fron, (Kvamsporten), Levanger, (Rindleret).

Bartramia norvegica (Gunn.) c. fr.: Modum, Våge, (Kvitlandet), Melhus, (Vasfjeldet).

B. Oederi (Gunn.) c. fr.: Botne, (C.) Nykirke, (Rydningen, C.), Støren.

Conostomum tetragonum (Vill.) c. fr.: Bynæsset sub apice montis Gråkallen.

Philonotis calcarea Br. eur. c. fr.: Klæbu, (Hejmdal)

Timmia bavarica Hessl. c. fr.: Nordre Fron, (Kvamsporten).

T. austriaca Hedw. c. fr.: Våge, (Kvitlandet).

Oligotrichum hercynicum (Ehrh.) c. fr.: Støren, (Spjeldet), Bynæsset, (Gråkallen).

Pogonatum aloides (Hedw.) c. fr : Ålesund.

P. alpinum (L.) c. fr.: In alpinis et subalpinis tractus Nidarosiensis frequens; in Levanger (Rindleret) ad altitudinem fere æquoris una cum

var. *septentrionali* c. fr.

Fontinalis antipyretica L. st.: Selbu, (Kvello, leg. Storm).

Neckera oligocarpa Br. eur. c. fr : Nordre Fron, (Kvamsporten).

Leucodon sciuroides (L.) c. fr : Oddernæs.

Myurella julacea (Vill.) c. fr.: Nordre Fron, (Kvamsporten), st.: Nykirke, (C.) Støren, (Engen), Levanger, (Rindleret).

Anomodon longifolius (Schleich.) st : Levanger, (Borgsåsen).

A attenuatus (Schreb.) st.: Botne, (Løkkene, C.).

A. viticulosus (L.) c. fr : Svelvik, (Berger, C.).

Pseudoleskea atrovirens (Dicks) st : Bynæsset, ad latus montis Gråkallen, ca. 500 m.

Ps. catenulata (Brid.) st.: Hamar, Nordre Fron, (Kvamsporten).

Thujidium decipiens de Not. c. fr : Klæbu, (Hejmdal), st.: Stjørdal, (Gevingåsen), Levanger, (Borgsåsen)

Th. tamariscinum (Hedw) st.: Ålesund, Støren, Stjørdal, (Gevingåsen).

Cylindrothecium concinnum (de Not) st : Levanger, (Rinden).

Climacium dendroides (L.) c. fr. (setis vetustis præditum): Levanger, (Rindleret).

Brachythecium salebrosum (Hoffm.) **turgidum* (Hartm.): Levanger, in Rindleret inter gramina, præsertim sub juniperis frequens et ditissime fructificans.

B. glareosum Br. eur. st.: Botne, (C.) Støren, (Spjeldet).

B. albicans (Neck.) st.: Støren, Levanger, (Rinden).

B. Starkei (Brid.) c. fr.: Levanger, (Borgsåsen, Rinden).

B curtum (Lindb) c fr.: Nykirke, (Korterud, C)

Eurhynchium diversifolium Br. eur. st.: Våge, inter Åsoren et Snerle ad terram arenosam.

E piliferum (Schreb.) st.: Levanger, (Borgsåsen, Rinden)

E. Stokesii (Turn.) st : Ålesund.

Plagiothecium piliferum (Sw.) c. fr.: Melhus, (Vasfjeldet).

P. pulchellum (Hedw.) c. fr.: Modum, Stjørdal, (Gevingåsen).

P. undulatum (L.) st.: Levanger, (Rinden).

P. Mühlenbeckii Br. eur. c. fr.: Melhus, (Vasfjeldet).

P. silesiacum (W. M.) c. fr.: Levanger, (Borgsåsen, Rinden).

Amblystegium subtile (Hedw.) c. fr.: Holmestrand, (C.).

A. confervoides (Brid.) c. fr.: Ibidem, (C.).

Hypnum chrysophyllum (Brid.) st.: Nordre Fron, (Kvamsporten).

H. polygamum (Br. eur.) st.: Levanger, (Rindleret).

H. Kneiffii (Br. eur.) st.: Nykirke, (Korterud, C.).

H. rugosum L. st.: Nordre Fron, (Kvamsporten), Støren, (Spjeldet).

H. incurvatum Schrad. c. fr.: Nordre Fron.

H. callichroum Brid. c. fr.: Stjørdal, (Gevingåsen).

H. sarmentosum Wahlenb. st.: Klæbu, (Hejmdal).

Hylocomium umbratum (Ehrh.) st.: Melhus, (Vasfjeldet), Levanger, (Borgsåsen, Rinden).

Supplementum

indicis muscorum frondosorum alpium Lomsfjeldene et Jotunfjeldene.

Auctt. **Chr. Kaurin** et **I. Hagen.**

Æstate anni 1889 de flora bryologica harum alpium observationes iterum institutæ sunt, quibus cognitio ejus amplificata est et quoad numerum et distributionem specierum. Non dubitamus regionem illam inter eas, quæ bryologis illecebras maximas præbent, ducere. Ut serius indicabimus, magna copia specierum florulam illam augemus, quamvis, ut prius, etiam hoc anno partem solam exiguam alpium illarum, et quidem septentrionalem, investigare nobis liceret. Plures detegere restat.

Hoc anno in montem Lomseggen, ca. 2200 m. altum, excursiones plures factæ sunt, quibus species complures, apud nos adhuc præsertim in Dovre repertæ, inventæ sunt, e. gr. *Webera Breidleri, Plagiobryum demissum, Hypnum Goulardi, Orthothecium chryseum;* hic quoque *Sarcoscyphus revolutus* capsulis instructus ab uno nostrum et E. Ryan detectus est. Florula hujus montis Dovrensi similior est quam illa alpium Jotunfjeldene, cujus causa, ut videtur, in structura montium Lomsfjeldene schistosa quærenda est, quum Jotunfjeldene, saltem editiores, e quarzo, quod vocant geologi alpinum, parte autem valde maxima e gabbro exstructæ sint. Re vera geographi Lomsfjeldene ad alpes Dovrenses pertinere censent.

Sed Jotunfjeldene nullo modo inferiores sunt. In Galdhø musci multo altius ascendunt quam in ullo alio monte Europæ septentrionalis; altitudine 1900—2000 m. enim latæ regiones nive nudas se præbent, ubi ad saxa et ad terram inter ea obtectam musci optime vigent et sæpe fructificant, ut *Andreæa Blyttii*, *Grimmiæ contorta* et *sessitana*, *Polytrichum sexangulare*, *Webera polymorpha*. Quin etiam altitudine, quam 2300 m. esse æstimamus, Ole Vole, filius maximus natu ductoris illius Knud Vole, muscos ad terram humidam lateris montis Galdhøpiggen collegit et nobis benigne dedit. Loco illo, certissime statione muscorum Europæ

borealis editissima, in altitudine cacuminis montis Snehætten, *Dicranum fulvellum* cæspitibus extensis, *Weberæ sp.* (verisimile *W. polymorpha), Rhacomitrium lanuginosum, Andreæa sparsifolia* vitam duram degunt sociis *Ranunculo glaciali, Solorina crocea, Peltigera venosa.* Quem locum investigatione accuratiore maxime dignum serius visitare nobis propositum est.

Muscos sequentes nunc primum in alpibus nostris invenimus:

Sphagnum acutifolium
— *rigidum*
Dicranoweisia compacta
Dichodontium flavescens
Dicranella Grevilleana
Dicranum falcatum
— *longifolium*
— *grønlandicum*
— *arcticum*
— *Bonjeani*
Campylopus Schimperi
Desmatodon systylius
— *obliquus*
Grimmia sessitana
Ulota curvifolia
Encalypta commutata
Webera polymorpha
— *Schimperi*
— *Breidleri*
Bryum lacustre
— *cæspiticium*
Plagiobryum demissum
Mnium cuspidatum
— *affine*
— *medium*
— *stellare*
— *Blyttii*
Cinclidium subrotundum
Meesea longiseta
Timmia norvegica
Catharinea undulata
Oligotrichum hercynicum
Polytrichum sexangulare
— *gracile*
Neckera complanata
Orthothecium chryseum
Brachythecium glaciale
— *rutabulum*
Eurhynchium strigosum
— *diversifolium*
Plagiothecium denticulatum
Hypnum Sommerfeltii
— *fluitans*
— *vernicosum*
— *falcatum*
— *hamulosum*
— *callichroum*
— *Bambergeri*
— *molle*
— *Goulardi*
— *sarmentosum*
— *cuspidatum*
— *badium*
— *scorpioides*
Hylocomium Oakesii
— *squarrosum.*

Sphagnum acutifolium Ehrh. st.: Slethavn 1220 m., Rundhø 1400 m.

S. Girgensohni Russ. st.: locis iisdem.

S. teres Ångstr. st.: Galdhø 1600 m.

S rigidum (N. v. Es.) st.: Galdhø 1500 m.

Andreæa Hartmani Thed. c. fr.: Galdhø 1700 m.

A. sparsifolia Zett. st.: Ad radices montis Galdhøpiggen (ca. 2300 m.) typica!

Dicranoweisia compacta (Schleich.) c. fr.: Supra Røshejm 700 m., Slethavn 1220 m.; utroque loco parce.

Cynodontium torquescens (Bruch) c. fr.: Supra Repp 750 m.

C. polycarpum (Ehrh.) *var. strumiferum* c. fr.: Juxta viam ad Mytingsæteren ducentem, 650 m.

C. virens (Sw.) c. fr.: E frequentissimis.

C. Wahlenbergii (Brid.) c. fr.: Non rarum: Lomseggen (Borgakampen) 1300 m., Slethavn 1300 m., Visdalen inter flumina Gokkra et Smiugjela 800 m.

Dichodontium flavescens (Hook. et Tayl.) st.: Lauvhø 1400 m.

Dicranella Grevilleana (Br. eur.) c. fr.: Visdalen prope Smiugjels-ødegård 840 m.

D. squarrosa (Starke) st.: Røshejm 550 m.

D. subulata (Hedw.) c. fr.: Lejrdalen infra Storebræ 1250 m.

Dicranum fulvellum (Dicks.): In Galdhø vix rarum, sed sterile solum visum. Loca altissima ascendit, ad terram humidam enim lateris montis Galdhøpiggen (altit. ca. 2300 m.) cæspites latissimos (magnitudine duas palmas manuum æquantes) et 2—3 cm. profundos formans. Specimina locis altioribus lecta cellulas folii superioris habent quadratas nec elongatas.

D. Starkei W. M.: Vulgaris! E. gr. Galdhø 1600—1950 m. st.; Slethavn 1220 m. et Rundhø 1300 m. c. fr. Circum Slethavn variat foliis strictis, haud curvatis.

D. falcatum Hedw. Lomseggen 1600 m. c. fr. jun.

D. longifolium Hedw. st.: Lomseggen 650, Røshejm 550 m.

D. albicans Br. eur. st.: Lomseggen, 1600 m.

D. elongatum Schwägr. c. fr.: Røshejm 700 m., supra Raubergstulen 1230 m., Bakkesæteren 970 m.

D. grønlandicum Brid. c. fr.: Slethavn 1220 m. E speciminibus archetypis *D. grønlandici* (Grønlandia leg. Breutel) et *D. tenuinervis* Zett. nobis judicantibus, nullum inter ea discrimen esse constat. Prioritatis causa nomen Bridelii conservari debet, cujus synonyma sunt *D. tenuinerve* Zett. et *D. labradoricum* C. Müll.

var. jotunicum nobis.

Foliis erecto-patentibus — patentibus.

Characteribus ceteris cum typo congruens, directione foliorum diversa habitu plane alio induitur.

In Galdhø pluribus locis sterile observatum; supra Raubergstulen, 1230 m., pulcherrime fructificat.

D. fuscescens Turn.: E frequentissimis; prope Juvvatn (1880 m.) formam sterilem valde compactam observavimus.

D. brevifolium Lindb. c. fr.: Lomseggen (Borgakampen) 1300 m.; st.: Bakkesæteren 970 m., Slethavn 1220 m.

D. scoparium (L.) sub variis formis frequens usque ad altitudinem 1500 m.

D. arcticum Sch. st.: Rundhø 1300 m.

D Bonjeani de Not. st.: Hoft 550 m., Vasmyr 600 m.

Camp ilopus Schimperi Milde st.: Prope Mytingsæteren (900 m.) ad rupem humidam umbrosam cæspitem latum, 6 cm. profundum formans. In Norvegia antea in Dovrefjeld solum, et in statu quidem maxime depauperato lectus.

Fissidens osmundoides (Sw.) st.: Lomseggen (Borgakampen) 1300 m., juxta Raubergstulen infra Dugursmålskampen 1200 m., Visdalen inter flum. Gokkra et Smiugjela 800 m., Slethavn 1220 m., ideo omnino non rarus in fissuris rupium.

Ceratodon purpureus (L.) Galdhø in altit. 1950 m., fructibus optime evolutis onustus!

Ditrichum flexicaule (Schleich.) st.: In planitie circum lacum Juvvatn 1880 m.

D. glaucescens (Hedw.) c. fr.: Lauvhø 1400 m.

Distichium inclinatum (Hedw.) c. fr.: ibidem.

Pottia latifolia Schwägr. c. fr.: Røshejm 550 m.

Desmatodon latifolius (Hedw.) c. fr.: Mytingsæteren 900 m.

var. muticus (Brid.) c. fr.: Ad latus montis Sulhejms Storhø 800 m., supra Raubergstulen 1230 m.

D. systylius Br. eur. c. fr.: Røshejm 550 m., Lauvhø 1400 m.

D. obliquus Br. eur. c. fr. Specimina in herbario universitatis Christianiensis asservantur, a cl. Moe in Lomseggen lecta.

Barbula fragilis (Wils.) st.: Raubergstulen 1230 m.

Grimmia platyphylla Mitt., in indice pag. 6 commemorata, ad specimina ab uno nostrum in Knudshø lecta et a beato Lindberg ita nominata determinata erat. Nunc autem certi sumus, plantam utramque nil aliud esse atque — *Aulacomnium palustre!*

G. contorta (Wahlenb.) copiosissime circa hospitium Juvvashytten provenit. Varietas *Hageni* Kaur. non est nisi forma locis valde expositis crescens, habitu tamen adeo singulari, ut facile eam pro specie propria habeas. Fructus hujus varietatis perrari sunt et sæpe abortivi.

G. torquata Grev. st.: Lomseggen (Borgakampen) 1300 m.

G. elatior Br. eur. *var. subfunalis* st.: Ad flum. Bævra prope Åmillom 500 m.

G. Doniana Sm. c. fr.: Infra Mytingsæteren 650 m.

G. sessitana de Not.

Speciem, ad saxa prope Styggebræen lectam et in indice pag. 7 G. alpestrem nominatam re vera G. sessitanam esse, jam ante impressionem indicis suspicio erat, sed deficientibus et speciminibus certis G. sessitanæ et descriptione ejus satis accurata, res tunc dijudicari non potuit. Sed ope descriptionis diligentissimæ ab ill. Limpricht*) serius in lucem proditæ nullum dubium nobis restat, quin species illa revera G. sessitana sit, antea ex Alpibus solum cognita. In Galdhø sat frequens nobis obvia erat ad saxa inter 1500 et 2050 m., ubique fructus proferens. Species distincta est, a G. alpestri præsertim seta curvata vel potius geniculata et capsula ad basim stomatibus instructa diversa. Folia pro more marginem unius lateris recurvatum habent, specimina in altitudine ca. 1500 m. autem lecta sæpius marginem erectum ostendunt. Flores masculi ramum proprium tenent, qui, quum planta crescat

*) Die Laubmoose Deutschlands, Oesterreichs und der Schweiz I, pag. 755—756.

et partes ejus inferiores marcescant, individuum proprium fit et inflorescentiam dioicam simulat.

G. alpestris Schleich. c. fr.: Statio unica certa est Lauvhø 1400 m.

G. mollis Br. eur. c. fr.: Lomseggen 1600 m., Galdhø 1600 m.

Ad schista montis Lomseggen altit. 1600 m. et ultra vulgaris, hic illic uberrime fructificans. Lapides planos schistosos præoptat aqua nivali periodice inundatos. In Galdhø quoque fructificat, sed, ut videtur, raro ibi provenit.

var. aquatica st.: Galdhø 1500 m.

Rhacomitrium sudeticum (Funk.) st.: Lomseggen 1300 m.

Rh. lanuginosum (Ehrh.) st.: Plantulæ singulæ in cæspite Weberæ ad latus montis Galdhøpiggen 2300 m. lectæ.

Rh. canescens (Hedw.) *var. ericoides* st. Slethavn 1220 m.

Amphoridium lapponicum (Hedw.) c. fr.: Lomseggen (Borgakampen) 1300 m., infra Dugursmålskampen 1200 m.

A. Mougeotii (Br. eur.) st.: Supra Repp 750 m.

Ulota curvifolia (Wahlenb.) c. fr.: Juxta viam ad Mytingsæteren 650 m.

Orthotrichum Killiasii (Müll.) c. fr.: Ad saxa prædii Øjjordet de monte Tussehaugen delapsa 550 m.

O. alpestre Hornsch. In Visdalen non solum ad rupes et saxa, sed etiam ad truncos juniperi et populi tremulæ provenit.

Encalypta commutata Hornsch. c. fr.: Lomseggen (Borgakampen) 1300 m., Sulhejms Storhø 1170 m.

E rhabdocarpa Sch. c. fr.: Lauvhø 1400 m.

E. ciliata Hedw. c. fr.: Supra Repp 780 m.

E. brevicollis Br. c. fr.: Visdalen juxta flumen Smiugjela 840 m.

Dissodon splachnoides (Thunb.) c. fr.: Vix in ulla palude, ubi muscos legimus, hanc speciem desideravimus. Locorum, ubi eam observavimus, sequentes nominamus: Lomseggen 1400 m., Raubergstulen 1230 m., infra Mytingsæteren 650 m., Slethavn 1300 m., Visdalen 880 m., Gokkerdalen 1200 m.

Splachnum sphæricum Sw. c. fr.: Vulgare, non solum locis humilioribus, ut in palude Vasmyr (600 m.), juxta viam ad My-

tingsæteren 650 m., circum Slethavn 1220 m., sed in Galdhø quoque altit. 1950 m. formam fructiferam quamvis maxime depauperatam observavimus.

S. vasculosum L. c. fr.: Vasmyr 600 m.

Webera acuminata (Hornsch.) c. fr.: Infra Dugursmålskampen 1200 m., Gokkerdalen 1000 m.

W. polymorpha (Hornsch.) c. fr.: Lomseggen 1000—1600 m., in Galdhø haud rara usque ad 1950 m. Weberæ species sterilis ad latus montis Galdhøpiggen (ca. 2300 m.) lecta huc referanda videtur.

W. longicollis (Sw.) c. fr.: Supra Repp 750 m.

W. cucullata (Schwägr.) c. fr.: Vulgaris. Sulhejms Storhø 1170 m., Slethavn 1220 m., Rundhø 1400 m., Gokkerdalen 1200 m.

W. crassidens (Lindb.) in indice pag. 9 commemorata nil aliud ac forma degenerata aliæ Weberæ speciei est.

W. Schimperi (C. Müll.) st.: Galdhø 1800 m. in aqua nivali stagnante.

Inflorescentia hujus speciei haud constans videtur. Plantae masculæ videntur; sed in plantis femineis sæpe antheridia infra pedicellum in foliorum axillis observavimus. Vix aliud ac varietas W. nutantis!!

W. Breidleri Jur. st.: Lomseggen (Borgakampen) 1300 m.

W commutata Sch. c. fr.: Supra Raubergstulen 1300 m.; n Lejrdalen circum Slethavn passim, præsertim ad terram macram inter saxa et lapides morænæ a glacie æterna Storebræ formatæ copiose (1250 m).

W. gracilis (Schleich.) c. fr.: Gokkerdalen 1200 m., Lauvhø 1400 m. Forma elongata sterilis juxta flum. Smiugjela 840 m.

W. albicans (Wahlenb.) st.: Røshejm 600 m., Slethavn 1300 m.

var. glacialis st.: Lomseggen supra Åmillom 1000 m.

Bryum arcticum (R. Br.) c. fr.: Lauvhø 1400 m.

B. purpurascens (R. Br.) c. fr.: Repp 560 m., Gokkerdalen 1200 m. In paludibus, ad ripas fluminum et rivulorum e frequentissimis, sed vix supra 1300 m. observatum.

B. pendulum (Hornsch.) c. fr.: Røshejm 580 m.

B. archangelicum Br. eur. c. fr.: Lauvhø 1400 m.

B. inclinatum (Sw.) c. fr.: Forma foliis latioribus plus subito acuminatis supra Raubergstulen 1300 m.

B. lacustre Bland. c. fr.: Hoft 550 m.

B. uliginosum (Bruch) c. fr.: In Visdalen inter flum. Gokkra et Smiugjela in palude 800 m. Inter gramina prædii Øjjordet (530 m.) forma capsula sangvinea satis insignis.

B. intermedium Brid. c. fr.: Gaupar 550 m., infra Storebræ 1250 m.

B. cirratum Hornsch. c. fr.: juxta viam inter flum. Gokkra et Smiugjela 800 m., Slethavn 1220 m.

B. cuspidatum Sch. c. fr.: In Visdalen prope flum. Smiugjela 840 m.

Inter has tres formæ innumeræ intermediæ sunt quæ eodem jure ad unam et ad alteram referri possunt.

B. pallescens Schleich. c. fr.: Supra Raubergstulen 1230 m.

B. alpinum L. st: Gaupar 550 m.

B. cæspiticium L. c. fr.: In viciniis casæ Raubergstulen infra Dugursmålskampen 1200 m.

B. claviger Kaur. st.: Ad rupes flum. Smiugjela 840 m.

B. obtusifolium Lindb. st.: In Galdhø, sed vix vulgare, ut duobus locis solum (1800 m. et 1950 m.) adhuc observatum.

B. Duvalii Voit st.: Gokkerdalen 1000 m.

Plagiobryum demissum (Hornsch.) c. fr.: Lomseggen 1600 m.

Mnium cuspidatum Hedw. st.: Hoft, Røshejm 550 m. in pratis.

M. affine Bland. st.: Røshejm 650 m.

M. medium Br. eur. st. (c. flor.): Supra Repp in silva ca. 700 m.

M. serratum (Schrad.) st. Lomseggen (Borgakampen) 1300 m., supra Raubergstulen 1230 m., Slethavn eadem fere altitudine.

M. stellare Hedw. st.: Røshejm 600 m., supra Raubergstulen 1230 m.

M. cinclidioides (Blytt) in paludibus frequens, sed plerumque sterile; fructus solum ad latus fossæ prædii Øjjordet (530 m.) copiosos et ad ripas rivuli infra Mytingsæteren (650 m.) parcos observavimus.

M. punctatum L. st.: Lomseggen 1300 m.

M. subglobosum Br. eur. c. fr. jun.: Raubergstulen 1230 m.

M. Blyttii Br. eur. st.: Lomseggen 1300 m.

Cinclidium stygium Sw. c. fr.: Vasmyr 600 m., Smiugjelsødegård 840 m.

C. subrotundum Lindb. st.: Hoft 600 m.; c. fr.: Supra Repp 750 m., Mytingsæteren 900 m.

Amblyodon dealbatus (Dicks.) c. fr.: Røshejm 550 m., prope Smiugjelsødegård 840 m. abundanter.

Catoscopium nigritum (Hedw.) c. fr.: Hoft 550—700 m., prope Smiugjelsødegård 840 m.

Meesea longiseta Hedw. c. fr.: Vasmyr 600 m. parce.

Paludella squarrosa (L.) c. fr.: Hoft 700—750 m., supra Repp 750 m., Visdalen 800 m.

Aulacomnium turgidum (Wahlenb.) st.: Lomseggen (Borgakampen) 1300 m.; c. fr.: Supra Raubergstulen 1230 m., Mytingsæteren 900 m.

Bartramia ithyphylla Brid. c. fr.: Slethavn 1220 m.

B. Halleriana Hedw. c. fr.: Supra Repp 750 m.

Philonotis fontana (L.) Inter formas nostra opinione ad hanc speciem referendas præsertim *Ph. seriata* Mitt., quæ seorsum nominetur, digna videtur. Uberrime fructiferam ad latus montis Sulhejms Storhø haud procul a tugurio Røshejmskjællet (730 m.) et supra (1000 m.) vidimus.

Timmia austriaca (Hedw.) st.: Bakkesæteren 970 m.

T. norvegica Zett. st. Prope Røshejm (550 m.) parce, ad Bakkesæteren autem abundanter, cæspites 10 cm. profundos latos formans.

Catharinea undulata (L.) c. fr.: Røshejmskjællet 730 m.

Oligotrichum hercynicum (Ehrh.) c. fr.: Lomseggen supra Åmillom 1000 m., Rundhø 1300 m.; st.: ibidem 1400 m.

Pogonatum alpinum (L.) *var. septentrionale* c. fr.: Lomseggen 1000—1600 m., Galdhø 1950 m.

Polytrichum sexangulare Flørke c. fr.: Galdhø 1950 m., Rundhø 1300—1400 m.

P. gracile Menz. c. fr.: Hoft 550 m., infra Mytingsæteren 650 m.

P. piliferum Schreb. *var. Hoppei* c. fr.: Lomseggen 1600 m.

P. strictum Banks c. fr.: Slethavn 1220 m.

Neckera complanata (L.) *var. tenella* st.: Røshejm 550 m.

Pseudoleskea atrovirens (Dicks.) c. fr.: Sulhejms Storhø 1000 m.

var. brachyclados c. fr.: Ibidem, Slethavn 1220 m.; st.: supra Raubergstulen 1300 m.

Ps. tectorum (A. Br.) st.: Røshejm 550 m.

Thujidium abietinum (L.) st.: Slethavn 1220 m.

Th. Blandowii (W. M.) c. fr.: Supra Hoft et Røshejm 700—750 m., Mytingsæteren 900 m., Visdalen 800 m.

Pterygynandum filiforme (Timm) st.: Gokkerdalen 1000 m. Folia corpusculis ellipticis biseptatis dense obsita, illis Orthotrichi obtusifolii similibus.

Lescuræa saxicola Mol. st.: Lomseggen (Borgakampen) 1300 m.; c. fr.: Sulhejms Storhø prope Røshejm 1000 m.; st.: Slethavn 1220 m., Lauvhø 1400 m.

Pylaisia polyantha (Schreb.) c. fr.: Juxta viam ad Mytingsæteren (650 m.) ad saxa.

Climacium dendroides (L.) st: Lomseggen 1000 m., supra Raubergstulen 1300 m.

Orthothecium chryseum (Schwägr.) st.: Lomseggen (Borgakampen) 1300 m.

Camptothecium nitens (Schreb.) c. fr.: Supra Hoft et Røshejm 700—750 m.; st.: Gokkerdalen 1200 m.

Brachythecium salebrosum (Hoffm.) st.: Lomseggen (Borgakampen) 1300 m.; c. fr.: supra Raubergstulen 1230 m., st.: circum Juvvatn 1880 m., st.: Lejrdalen infra Storebræ 1250 m., Visdalen 750 m.

B. trachypodium (Brid.) c. fr.: Slethavn 1220 m.

B. reflexum (Starke) c. fr.: Sulhejms Storhø 1000 m., supra Raubergstulen in salicetis 1230—1300 m., Slethavn 1220 m.

B. glaciale Br. eur. c. fr.: Lomseggen ca. 1500 m., Lauvhø 1400 m.

B. latifolium (Lindb.): Supra Raubergstulen in salicetis sterile copiosissime. Unam plantam fructiferam observavimus. Seta 3 cm. longa, flexuosa, capsula 2 mm. longa, 1 mm. lata, horizon-

talis, breviter elliptica. Perichaetialia sensim acuta, acumine brevi. Peristomium 0.55 mm. l., inferne 0.11 mm. latum, pallide flavum haud papillosum. Processus rimosi, *cilia tenuissima, longe appendiculata.* Spori pallide flavi, haud papillosi, 0.015—0.22 mm. Hæc planta fructifera in herbario universitatis Christianiensis asservatur.

B. rutabulum (L.) st.: Lomseggen 1600 m.

Eurhynchium strigosum (Hoffm.) *var. præcox* st.: Røshejm 600 m.

E. diversifolium Br. eur. st.: Røshejm 650 m.

Plagiothecium pulchellum (Dicks.) c. fr.: Lomseggen (Borgakampen) 1300 m., infra Dugursmålskampen 1200 m.

P. denticulatum (L.) st.: Lomseggen (Borgakampen) 1300 m.

P. silvaticum (L.) st.: Prope Mytingsæteren 900 m., Bakkesæteren 970 m.

Hypnum Sommerfeltii Myr. c. fr.: Juxta viam ad Mytingsæteren ducentem 650 m.

H. fluitans L. st.: Lomseggen 1500 m.

H. vernicosum Lindb. st.: Gokkerdalen 1000 m.

H. revolvens Sw. c. fr.: Hoft 550 m., Visdalen 800 m.

H. falcatum Brid. st.: In Visdalen duobus locis, scilicet ad viam infra præd. Bakken 620 m. et prope Smiugjelsødegård 840 m.

H. hamulosum Br. eur. st.: Lomseggen (Borgakampen) 1300 m.

H. challichroum Brid. c. fr.: Infra Dugursmålskampen 1200 m.; st.: Bakkesæteren 870 m.

H. Bambergeri Sch. st.: Lauvhø 1400 m.

H. alpestre Sw. st.: Lauvhø 1400 m., prope Smiugjelsødegård 840 m.

H. molle Dicks. st.: Rundhø 1400 m.

H. dilatatum Wils. st.: Lomseggen (supra Åmillom) 1000 m., c. fr.: Lauvhø 1400 m.

H. Goulardi Sch. st.: Lomseggen 1500 m.

H. arcticum Somft. st.: Lomseggen (supra Åmillom) 1000 m.

H. ochraceum Wils. st.: Galdhø 1700 m., Mytingsæteren 900 m., Smiugjela 840 m.

H. Breidleri Jur. c. fr.: In palude juxta viam ad Mytingsæteren 650 m.

H. sarmentosum Wahlenb. c. fr.: In rivulis non rarum, e. gr.: Lomseggen, Galdhø, ubl sterile ad altitudinem 1880 m. saltem ascendit.

H. cuspidatum L. st.: Gaupar, Røshejm, 550 m.

H. stramineum Dicks. st.: In Galdhø frequens. Ubi terram siccam tenet, characteres *var. obscuri* (Hartm.) præbet, sed haud raro a terra ad saxa et lapides quoque progreditur; tunc omnes transitiones a typo ad formam cum descriptione *H. nivalis* Lor. perfecte congruentem observavimus, quare speciem beati Lorentzii solam varietatem *H. straminei* esse convicti sumus.

H. trifarium WM. st.: Gokkerdalen 1200 m.

H. badium Hartm. st.: In paludibus sæpius nobis obvium fuit, e. gr.: Lomseggen (Borgakampen) 1300 m., supra Røshejm 700 m., Vasmyr 600 m., Lauvhø 1400 m., sed ubique sterile.

H. scorpioides L. st.: Supra Røshejm 700 m.

Hylocomium Oakesii (Sull.) st.: Lomseggen (Borgakampen) 1300 m., supra Raubergstulen 1300 m., Slethavn 1220 m.

H. squarrosum (L.) st.: Inter gramina alluviorum fluminis Bævra prope Repp et Øjjordet, ca. 550 m.

Oversigt

over

Det kongelige norske videnskabers selskabs botaniske samlinger

ved

Ove Chr. Dahl, cand. mag.

Fra mai til juli maaned 1890 var det mig overdraget at ordne selskabets plantesamlinger. Disses righoldighed og den uorden, hvori jeg forefandt dem, tillod mig i denne tid kun at bringe dem i en foreløbig orden, og her skal derfor blot meddeles en kort oversigt over de samlinger, selskabet besidder, hvortil skal knyttes nogle bemerkninger angaaende herbariernes samlere, forsaavidt disse kjendes.

Her skal begyndes med de yngste samlinger.

I. *Den fra Christiania universitet 1889 opsendte samling af norske karplanter, bestaaende af 1250 arter, ordnede i overensstemmelse med Blytts Norges flora.*

Ved hvert exemplar ligger en navneseddel med paaskrift: *E. Museo Botanico Christianiensi,* samt angivelse af, hvor og af hvem planterne er samlede. I regelen findes ogsaa vedlagt vedkommende finders originale navneseddel.

Til denne samling er skrevet en katalog, hvori tillige er anført hver plantes finder og findested, forsaavidt dette er angivet paa etiketterne. En fortegnelse over de norske karplanter, der ei forefindes i samlingen, men ei bør mangle i et norsk normalherbarium er vedlagt katalogen.

II. En samling af *norske karplanter,* saaledes som de vedlagte navnesedler angiver, fra *Vestfinmarken* af *N. Lund.*

Nikolai Lund var ifølge Kraft og Langes forfatterlexikon født i Drammen 1814, blev 1832 student og studerede efter andenexamen først philosophi og siden botanik. I 1841 fik han af Det kongelige norske videnskabers selskab i Trondhjem et stipendium paa 150 spd. „til i botanisk Hensigt at bereise *Nordlandene* og *Vestfinmarken*“ (se Schwachs „Kort Udsigt over det kgl. norske Vidensk. Selskabs Hist.“, selsk. skr. 4 b.). Samme aar var der af universitetets stipendiefond for naturvidenskabelige reiser i fædrelandet tilstaaet ham et stipendium paa 40 spd. til at foretage en botanisk reise gjennem Jarlsberg og Laurvigs amt samt paa øerne i den sydlige del af Christianiafjorden. Dette stipendium blev dog anvendt som tilskud til hans stipendium til Vestfinmarken; se hans *„Reise gjennem Nordlandene og Vestfinmarken i Sommeren 1841“ Christiania 1842.* Samme aar var der tilstaaet prof. *M. N. Blytt* et stipendium til en botanisk reise i Nordland og en del af Vestfinmarken. Denne reiste i forveien til Helgeland og var ledsaget af gartner *Moe.* Prof. Blytt undersøgte Tromsø fogderi, medens Lund fik det hverv at undersøge den *nordligste del af Vestfinmarken indtil Nordcap* (cfr. hans reiseberetning p. 35).

Sin ovenfor omtalte reiseberetning angiver Lund i fortalen som nærmest bestemt til almenlæsning og karakteriserer dens indhold som „en fordringsløs Række af Skildringer og Bemærkninger“, hvorfor han har samlet det rent botaniske i det tilføiede anhang. Bogen fik dog en temmelig ublid medfart i en recension i *Morgenbladet* (1842 n. 217) og *Granskeren* (V. 235—239, 241—143, Christiania 1843), især paa sidste sted, hvor forfatterens „usmagelige, kuriøse og svulstige sprog“ punkt for punkt gjennemgaaes paa den vis, at udtrykkene løsrives fra sin sammenhæng. Skjønt man vistnok for en del kan være enig med disse recensenter i, at der paa flere steder er en vis bredde i stilen, og at den noget lærde og pedantiske tone ofte stikker af mod forsøgene paa at give kvikke og underholdende skildringer, vil dog enhver naturelskende læser med interesse følge Lund paa hans botaniske vandring og med fornøielse modtage hans vistnok ofte noget phantastiske, men af en dyb kjærlighed til naturen og af umiddelbarhedens friskhed prægede skildringer.

Hans indflettede bemerkninger om befolkningens levevis i disse fjerne egne af vort land er heller ikke uden interesse.

I fortalen til anhanget, der indeholder en fortegnelse over Vestfinmarkens phanerogame flora, bemerker Lund (p. 99): „*En Plantes nordligste Lokalitet er for det meste verificeret ved tørrede Exemplarer af Planten, hvilke er deponerede i det kongelige norske Videnskabers Selskabs Herbarium*".

Lunds samling har været ordnet i naturlige familier efter prof. Fries's system. Denne ordning er derfor bibeholdt, og med hensyn til slægternes rækkefølge er den fulgt, som forfatteren selv anvender i sit botaniske anhang.

Herbariet indeholder kun *190 arter*, men Lunds *fortegnelse over de phanerogame planter*, han iagttog paa sin reise, omfatter *det dobbelte antal*. Planterne er *rigtig bestemte* og godt konserverede. Af arter, der findes i herbariet, men ei er nævnte i hans fortegnelse, skal nævnes **Cakile maritima Scop.** og **Anthoxanthum odoratum L.**, planter, der vistnok er udeglemte paa sidste sted. Desuden kan bemerkes, at der i fortegnelsen opføres **Thalictrum flavum L.**, fra Maalselvdalen og Salten, medens exemplaret i hans herbarium, der desværre mangler navneseddel, snarere synes at være **Th. simplex L.**, for hvilken der dog i Norges flora ei angives noget nordligere voxested end Værdalen.

I anhanget leverer dernæst Lund til slutning en sammenligning mellem Vestfinmarkens flora, støttende sig til sine egne og prof. Blytts iagttagelser, og den norske phanerogame flora i almindelighed. Denne parallel er af adskillig interesse i plantegeografisk henseende, navnlig for en tid, da det nordlige Norges flora var forholdsvis mindre undersøgt. Den vestfinmarkske flora regner Lund fra Tromsø (69° 40′ n. br. til Nordcap 71° 10′ n. br.) Resultatet af hans undersøgelser er, at den samlede norske phanerogame flora har 34 familier, 227 slægter og 703 arter mere end den vestfinmarkske. Disse 34 familier er med hensyn til slægter og arter sparsomt repræsenterede i Norge, noget, der tyder paa, at de formedelst sin physiologiske natur hører hjemme under sydligere bredder. Derimod er de familier, der er hyppigst repræsenterede i Norge, ogsaa talrigst med hensyn til arter og slægter i

Finmarken. Dette forhold sætter Lund i forbindelse med organismens afpasning efter de klimatiske og geografiske forhold. Endvidere kommer han ved sine undersøgelser til det resultat, at monocotyledonernes antal stiger i forhold til dicotyledonernes, eftersom man nærmer sig polerne, noget, som ogsaa er fremhævet af andre botanikere, f. ex. af Wahlenberg for Laplands og Sveriges vedkommende.

I 1841 og ligeledes i de to følgende aar tilstodes der Lund et aarligt stipendium af universitetet til at lægge sig efter botanik, særlig plantephysiologi. I 1842 var der af videnskabernes selskab i Trondhjem tilstaaet ham et botanisk stipendium til Østfinmarken stort 200 spd., hvortil kom et tilskud af 100 spd. af universitetets stipendiefond, forat han kunde udstrække reisen lige til grænsedistrikterne mod Rusland og anvende derpaa et tidsrum af 5 maaneder (cfr. univers. ann. 2 r. 2 b. p. 547). Paa reisen skulde han ogsaa foretage høidemaalinger til bestemmelse af planternes vækstgrænse.*) De paa denne tur indsamlede planter skjænkede han til universitetet. Til disse hører blandt mange andre sjeldne planter **Catabrosa latifolia Fr.**, som da første gang samledes i Norge ved Mortensnes i Østfinmarken, samt af den fra universitetet opsendte samling: Catal. n. 323: **Veratrum album** *β* **Lobelianum Bernh.** — fra *„Østfinmarken“*, n. 483: **Rumex Acetosella L.** *β graminifolius A. Bl.* — fra *„Tanaelv“*, n. 801: **Pinguicula villosa L.** — fra *„Tanen“*, n. 831: **Ledum palustre L.** fra *„Finmarken“*, n. 1041: **Moehringia laterifolia Fenzl.** *„Klosterelv i Østfinmarken“*, n. 1086: **Dianthus superbus L.** *„Østfinmarken“*.

I det følgende aar foretog Lund i 1ste semester fra mai maaneds begyndelse to gange ugentlig botaniske excursioner i Christiania omegn og foredrog i begyndelsen af 2det semester planternes naturlige system. Senere fik han det akademiske kollegiums tilladelse til at tilbringe vinteren i Upsala for at fortsætte sine studeringer under veiledning af prof. Fries. Her studerede han 1843—1844 og sidste halvdel af 1845**). Vaaren 1846 afreiste han til Sydamerika, ligeledes i botanisk øiemed, men døde allerede aaret efter i Venezuela.

*) Om denne reise se *Botaniske notiser* 1846 no. 3 og no. 5—6.

**) Under sit ophold her skrev Lund: *Conspectus Hymenomcyetum circa Holmiam crescentium*, Chria. 1846.

Lund var en meget begavet naturforsker, skarpsindig i sine iagttagelser og en flittig plantesamler, iøvrigt noget philosophisk anlagt, hvilket klarest viser sig i hans: *„Haandbog i Christiania phanerogame flora, Christiania 1846“*, tilegnet prof. *M. N. Blytt*. Her viser han sig vistnok som en tilhænger og varm beundrer af sin store lærer prof. *Fries's system*, men ei enig med ham i opfatningen deraf, idet han, gaaende ud fra den sats, at naturen er Guds verk, hævder, at naturens system falder indenfor den menneskelige erkjendelses grænser, medens Fries mener, at naturen ikke er bunden ved nogle af os opgjorte systematiske bestemmelser, men udgjør et afsluttet hele, hvilket vi, som ikke kan opfatte naturen i denne form, maa sønderdele og siden sammenflikke for at faa den almene oversigt, som vi efterstræbe (Frie's udtalelse i Hartmans Skand. Fl. 4 udg. p. 100).

Væxtriget definerer Lund paa en meget philosophisk maade (p. IV) „som et organsk Helt, differentieret i en sammenhængende Ledbygning af over- og underordnede Grupper med Væxtrigets Ide som Top eller Centralpunkt“. Denne Lunds Christianiaflora, der, som han selv siger i forordene, var færdig i manuscript, før prof. M. N. Blytts: *„Enumeratio plantarum vascularium, quæ circa Christianiam sponte nascuntur 1844“* udkom, er et grundigt arbeide, der hviler paa en rigdom af botaniske iagttagelser, om det end nu paa grund af de fortsatte undersøgelser af Christianiaegnens flora og lokaliteternes forandringer har maattet vige pladsen for prof A. Blytts: *„Christiania Omegns Phanerogamer og Bregner, Christiania 1870“*.

III a. *Flora lapponica*, saa benævnt efter de omslags udenpaaskrift, hvori størstedelen af denne samling laa. Omslagene er derhos numererede (Nr. 1 — Nr. 19 incls.), og hvert numer indeholder efter udenpaaskriften en af de linnéiske klasser. Dog er der ikke den rigtige rækkefølge.

Fasc. No. 1 indeholder saaledes *Tetrandria* (ɔ: 4de klasse), No. 2 *Triandria* (ɔ: 3die klasse), No. 3 *Icosandria* (ɔ: 12te klasse), No. 4 *Pentandria* (ɔ: 5te klasse), No. 5 *Octandria* (ɔ: 8de klasse), No. 6 *Hexandria* (ɔ: 6te klasse), No. 7 *Polyandria* (ɔ: 13de klasse), No. 8, 9, 10 *Decandria* (ɔ: 10de kl.), No. 11 *Didynamia* (ɔ: 14de kl.).

No. 12 *Tetradynamia* (ɔ: 15de kl.), No. 15 *Syngenesia* (ɔ: 16de kl.). No. 16 *Dioecia* (ɔ: 22de kl.), No. 17, 18 *Monoecia* (ɔ: 21de kl.), No. 19 *Polygamia & Cryptogamia* (ɔ: 23de og 24de klasse).

Denne rækkefølge er bibeholdt, skjønt det ei er usandsynligt, at omslagene kan være ombyttede, og at de linnéiske klasser har fulgt efter hinanden i den rigtige orden. Skjønt det ei angives hverken udenpaa omslagene eller inde i arkene ved angivelsen af findestederne, hvem der har samlet planterne, er det dog utvivlsomt, at dette har været *provst Deinboll.* Angaaende denne i mange henseender bekjendte mands liv se Halvorsens: „Norsk Forfatterlexikon under *Peter Vogelius Deinboll* og Erlandsens „Nordenfjeldske Geistlige". Han var født i Kjøbenhavn 1783, efter theologisk embedsexamen 1815 konstitueret som sognepræst til Vadsø; senere blev alle kald i Østfinmarken overdraget ham, og 1819 blev han tillige provst i provstiet. I 1824 forflyttedes han til Løiten og 1832 til Bolsø og Molde. I 1857 tog han afsked og tilbragte sine sidste aar dels i Drammen og Holmestrand, dels i og ved Christiania. Han døde 1874. Sit yndlingsstipendium botanik fortsatte han sit hele liv igjennem lige til sine sidste aar. Angaaende et andet herbarium af Deinboll se p. 60 *„Plantæ exoticæ"*.

Saavel Schwach som Asmus Møller i deres afhandlinger om Det kongelige norske videnskabers selskabs historie gjør opmærksom paa, at Deinboll, der var selskabets medlem, fik understøttelse til en især i botanisk henseende foretagen reise til Østfinmarken (Schwach l. c.). Schwach anfører derhos: „Herved erholdt Selskabet en Samling af Planter fra hin Egn; men en belovet Beretning om de paa Reisen gjorte Bemærkninger eller Iagttagelser er hidtil udebleven". Se ogsaa Budstikken IV, 1823 — Nr. 73—74 („Indberetning om det kongelige norske Videnskabers Selskabs Forfatning 1821—1822"), hvor der anføres, at der af det hammerske legat var udbetalt provst Deinboll et stipendium, samt at selskabet havde modtaget underretning om, at han havde tilendebragt den efter dets anmodning og paa dets bekostning foretagne videnskabelige reise til de norsk-russiske fællesdistrikter, men at de herved samlede bemerkninger og naturalier ei endnu var indleverede.

Den indleverede plantesamling er dog en reiseberetning god

nok. Forresten har Deinboll selv i et brev til den danske professor Hornemann omtalt de vigtigste af sine fund („Udtog af et Brev fra Provst Deinboll i Vadsø, Finmarken" — i Tidsskr. f. Naturvidensk. I. Kbhvn. 1822).

Af herbariet selv, saaledes som det foreligger, fremgaar forresten, at det er Deinboll, der er samleren.

Fastheftningen af planterne ved knapnaale og skriften (ialfald paa de fleste ark) ligner fuldstændig exemplarer i univers. botan. samling og i Deinbolls store herbarium, der nu eies af hans søn i Christiania. Desuden kan man se det af tilføielsen til no. 175 (i min catal.), hvor der staar: **„Carex n. spec? (arctica mihi) legi 1822 prope Berlevaag in Finmarkia orientali"**; thi denne plante var det, som den franske botaniker Gay gav navnet **Carex Deinbolliana** efter dens finder, et navn, som prof. M. N. Blytt bibeholder i sin flora, fordi han *„vilde benytte Anledningen til at vise Erkjendtlighed mod Deinboll, som har gjort sig fortjent af vort Fædrelands Flora ved at give rige Bidrag til Kundskaben om Østfinmarkens Vegetationsforholde"*. En planteslægt **Deinbollia** er ogsaa opkaldt efter ham, (cfr. Hornemann i Krøyers: Naturh. Tidsskr. I. 1837 p. 594). Deinbolls samling indeholder vistnok kun 230 planter; men den er af stor interesse baade i og for sig selv som indeholdende planter fra de norsk-russiske fællesdistrikter („**Lapponia**"), hvor han *„har fundet adskillige Planter, der var undgaaede Rudbechs, Linnés, Vahls og Wahlenbergs Opmærksomhed"* (Hornemann l. c.), men ogsaa derved, at den ei synes tidligere at være gjennemgaaet. I Norges flora citeres nemlig kun nævnte brev fra Deinboll, og enkelte steder ytres der tvivl angaaende rigtigheden af hans angivelser. Saaledes heder det i anledning af **Pedicularis Oederi**: *„Opgives for Østfinmarken af Deinboll, hvilket sandsynligvis er feilagtigt"*. Planten ligger dog rigtig bestemt i herbariet (catal. n. 124 under navnet: **Pedicularis Oederi,** *flammea β major Walenb.)*.

Ligeledes betvivles (l. c. p. 1255) Deinbolls angivelse at have fundet **Carex muricata L.** *i Østfinmarken*. Exemplar af planten ligger i herbariet (catal. n. 193).

Fremdeles kan anføres, at der i herbariet findes exemplarer af

Lathyrus pratensis L. og **Oxytropis lapponica Gaud.** (benævnt: **Phaca lapponica (Hartm.) montana (Vahl),** deri følge Norges flora ei er bemerket i Østfinmarken i de senere tider.

Herbariet indeholder tillige et par planter, der ei er fundne paa norsk grund, nemlig **Cineraria campestris (Retzii)** *alpina Linnei*: „ad sinum Varangriæ in Finmarken legi 1820 circa Bomeni Eid" — (Rusland, 4 mile fra den norske grænse — cfr. Norges flora p. 593), samt **Cypripedium bulbosum L.** (Calypso borealis Salisb.): in Lapponia ad flumen Kemense rarissime.

Det er kun undtagelsesvis, at planterne er urigtig bestemte, nogle faa — **Carices** og **Salices** — er kun forsynede med slægtsnavn, ligesom Deinboll med sit aabne øie for den mindste afvigelse i planternes form af og til viser sig for tilbøielig til at opstille en *„nova species"*.

Da denne lille samling fra vort lands nordligste egne turde have endel interesse, skal en fortegnelse over dens indhold blive vedføiet nærværende oversigt som anhang.

III b. *Plantæ exoticæ.* Denne samling indeholder henved 560 planter, der ligger i omslag med paaskrift: Plantæ exoticæ no. 21—47 incls. Skrift og anordning forresten ligner den, der findes i „Flora lapponica", hvorfor utvivlsomt ogsaa dette herbarium er at henføre til provst Deinboll. I „Flora lapponica" er omslagene merkede med no. 1—19, i „Plantæ exoticæ" begynder numrene paa omslagene med no. 21 —, men oprindelig synes der her at have staaet no. 20. I no. 21 er paa de fleste planteark skrevet: *E. Gallia, Dedit Prof. Collsmann*)* — eller *E. Sicilia, Ded. Prof. Schouw.**)*

No. 22 begynder med Linnés 4de klasse, no. 23 og no. 24 indeholder 3die klasse, forresten er der den samme rækkefølge som i de linnéiske klasser. Vi har altsaa ogsaa her en lignende uregelmæssighed som i samlingen: „Flora lapponica".

---

*) Prof. i chirurgi ved Kjøbenhavns universitet *Johan Collsmann* var en dyrker af botaniken og samlede et betydeligt herbarium. Han døde 1830. Prof. Lehmann opkaldte en planteslægt **Colsmannia** efter ham.

) *Joachim Fredrik Schouw*, professor i botanik i Kjøbenhavn, især bekjendt som plantegeograf, undersøgte Italiens flora 1816—1820, død 1852; en planteslægt **Schouwia er benævnt efter ham.

Fasc. no. 47 indeholder planter af omtrent alle linnéiske klasser, en del af disse bærer paaskriften: „*Norvegia*“, ell. „prope *Christianiam*“. Denne fasc. har derfor maaske oprindelig kun indeholdt norske planter, samlede af Deinboll i omegnen af Christiania, hvor han opholdt sig i sine sidste aar og i sin høie alderdom — ved siden af flittige besøg i Tøiens botaniske have — endog foretog længere botaniske ture som til Nordmarken.

IV. En liden plantesamling paa henved 350 exemplarer, kun forsynede med navne, men uden angivelse af, hvem der har fundet dem, eller hvor de er samlede*). Exemplarerne er godt bevarede, en del fæstede paa den vis, at der i arket er udskaaret strimler, hvorigjennem planten er stukket. Arkene laa inde i nogle numererede omslag (no. 1—5 incls.) og var øiensynlig ordnede efter Linnés system.

Planterne**) er i det hele taget rigtig bestemte, dog findes der af og til tildels merkelige feiltagelser: **Juncus pilosus L.** er benævnt *Briza media*. **Potentilla anserina L.** er benævnt *P. argentea*. Ved **Angelica silvestris L.** er navnet urigtig bleven rettet til *Ægopodium Podagraria*. **Silene rupestris L.** er paa et ark rigtig bestemt, paa et andet ark benævnt *Arenaria serpyllifolia*. Ligeledes er **Stachys palustris L.** saavel rigtig bestemt som ligger paa et ark under navn af *S. silvatica*. **Senecio vulgaris L.** er benævnt *S. Jacobæa*. **Geranium pusillum L.** er benævnt *Geranium molle*? **Ranunculus Flammula L.** er først bleven benævnt *R. reptans*, hvorpaa artsnavnet er understreget og *lingua?* tilføiet. **Pyrola chloranta Sw.** er benævnt *Pyrola rotundifolia*, (arterne er ei adskilte af Linné). **Galium uliginosum L.** er benævnt *Galium palustre*. **Stellaria uliginosa L.** er benævnt *Cerastium semidecandrum*. **Brassica campestris L.** er benævnt *Sinapis arvensis*. *Astragulus glycyphyllus* er intet andet end **Lathyrus silvestris L.** **Trifolium spadiceum L.** er benævnt *Tr. agrarium*. **Hieracium aurantiacum L.** er først benævnt *Hieracium dubium?*, der er understreget, hvorpaa („*cymosum*“ *?*) er tilføiet.

*) Herbariet synes utvivlsomt at være samlet i *Telemarken* af *Wille*, cfr. p. 64 flg.

**) Til moserne er her ei taget hensyn, da disse først bør gjennemgaaes af en specialist.

Nogle feil kan muligens bero derpaa, at planterne ei er fæstede paa det rigtige ark. Saaledes ligger paa et ark **Eriophorum vaginatum L.** benævnt *E. polystachium*, medens **E polpstachium a L.** (= **E. angustifolium Roth.**) paa et andet ark er benævnt *E. vaginatum*.

Phleum alpinum L. forekommer rigtig bestemt, men tillige benævnt *Alopecurus pratensis*.

Alopecurus geniculatus forekommer som navn paa **Phleum pratense L.**

En del benævnelser viser en paafaldende overensstemmelse med Gunn. herb. & flora.

Agrostis capillaris forekommer som navn paa **A. vulgaris L.** lgs. Gunn. Fl. Norv. n. 458.

Mentha arvensis L. er benævnt *Mentha aquatica* ligesom i Gunn. hb. (saavel i det num. (n. 223) som i det unum. B. 139—140.) — **Melampyrum silvaticum L.** er benævnt *M. pratense*. I Gunn. hb. (n. 146) viser der sig ogsaa nogen ustøhed i adskillelsen af disse to arter.

Crepis tectorum L. er benævnt *Hieracium umbellatum*, ligesom i Gunn. hb. 138, 2. **Gnaphalium norvegicum** Gunn. Fl. 841 er benævnt *Gn. sylvaticum*. Samtlige ark i Gunn. hb. n. 1056 **Gnaphalium** *hyperboreum* (= **norvegicum**) er rettet fra **Gn.** *silvaticum* n. 227.

Ophrys paludosa L. er benævnt *Ophrys linifolia*, overensstemmende med Gunn. Fl. 962 (i registret *lilifolia*). **Cerastium vulgatum L.** er benævnt *C. viscosum* ligesom Gunn. hb. n. 536. **Erysimum hieracifolium L.** er benævnt *Cheiranthus erysimoides*, ligesom Gunn. hb. 585, 2 — (se Blytt 4 skand. naturfm. forhl. p. 216).

Tofjeldia borealis Wbg. er benævnt *Anthericum calyculatum* ligesom i Gunn. hb. & Fl. n. 190 (= **Anthericum calyculatum** Fl. Dan. tab. 36, Linné. Fl. Sv.: **Ant. calyc.** *β*).

Galeopsis speciosa Mill. er benævnt *G. Tetrahit* (= *G. Tetrahit var γ* L. Fl. Sv. — cfr. Gunn. hb. 75, 1).

Af antelinnéiske navne forekommer:

Sisymbrium Nasturtiam aqaticum)* som navn paa **Carda-**

*) cfr. *Camerarius Epitome 270.*

mine silvatica Link. (Cardamine hirsuta L. & Gunn. Fl. 195). *Sisymbrium Irio hirsutum* som navn paa **Cardamine hirsuta Hartm.**

Campanula persicifolia L. er benævnt *C. rotundifolia*; senere er dette understreget og *„graminea?“* tilføiet, **Pinguicula vulgaris L.** er benævnt *P Clusii* (cfr. *Clusius Hist. rar. I. p. 311).*

Paa grund af de ovenfor anførte overensstemmelser med Gunnerus's flora og herbarium kan maaske den antagelse ligge nær, at samleren har staaet i forbindelse med *Gunnerus* eller benyttet hans flora. At det ei kan have været Gunnerus selv, der har samlet planterne, fremgaar deraf, at der iblandt dem findes flere planter, der ei er optagne i hans flora. En del af disse er saa godt som udelukkende indskrænkede til det søndenfjeldske, medens Gunnerus's planter næsten uden undtagelse er samlede nordenfjelds.

Et par planter, der ei vides med sikkerhed at være fundne i Norge, findes i herbariet nemlig: **Phleum arenarium** benævnt *Phleum alpinum calyx ciliatus an arenarium?* Om denne art siger M. N. Blytt (Norsk Flora 1847 p. 118 og Norges Fl. p. 63): „Hornemann anfører i Plantelæren *Phleum arenarium* som foregivet funden i Telemarken, formodentlig efter Angivelse af *Wille,* som vel ei har nævnt den i *Sillejords Beskrivelse,* men i *hvis lille Plantesamling, opbevaret i Norske Videnskabers Selskab, der ligger et Exemplar af Planten anført som funden i Telemarken*“. Paa arket er her ligesaalidt som ellers i dette herbarium nogen angivelse af voxested. Desuden findes der i dette herbarium et exemplar af **Aira canescens L.** Denne græsart anfører Gunnerus efter *Strøm* som voxende paa Søndmøre (Fl. n. 918). *Krogh* anfører den som norsk i *Nordfjords Beskrivelse* og *Wille* som voxende i *Sillejord* i sin beskrivelse af dette prestegjeld. *M. N. Blytt* siger om den i *Norges Fl.* p. 98: „Jeg har i et gammelt Herbarium, som blev angivet for blot at indeholde norske Planter seet Exemplarer af denne Art tilligemed **Airopsis caryophyllæa** — uden Angivelse af Voxested“. Da planten ellers ikke er funden i Norge, er det dog tvivlsomt, om den er vildtvoxende. Om det er dette herbarium, hvortil Blytt sigter, ved jeg ikke. *Airopsis caryophyllæa* findes ialfald ikke deri.

Men sammenligner man planterne i herbariet med dem, *Wille* i sin *Sillejords Beskrivelse* (Kjøbenhavn 1768) anfører som voxende der, vil man ikke blot i denne bog finde nævnt omtrent alle herbariets planter, men ogsaa en merkværdig overensstemmelse i nomenclaturen. Det, som strax bringer tanken hen paa, at planterne muligens er fundne i Telemarken, er, at der i herbariet ligger et exemplar af **Phyteuma spicatum L.**, her benævnt „*P. spicata*“ ligesom og i Willes ovenfor omtalte bog. Denne plante er nemlig i Norge kun funden paa og søndenfor *Mjøsstranden i Telemarken* (cfr. Norges fl. 684 — og A. Blytt: Nye Bidrag til Kjendsk. om Karplant. Udbred. i Christiania Videnskabss. Forhdl. 1882 & 1886).

Dette anfører ogsaa Wille i sin bog p. 121: „*Phyteuma spicata:* Vadder-Rod, en af Stedets rare og merkværdige Urter, ikke tilforn funden i Norge eller Sverige, voxer i Mængde ved Pladsen *Lien* paa *Mjøsstranden,* men ikke saa overflødig ved *Quambek, Wetterhuus* og andre Steder.“

Af sjeldnere planter, der forefindes i herbariet og omtales i Sillejords Beskrivelse, skal der, foruden de ovenfor anførte **Aira canescens L.** og **Phyteuma spicatum L.,** nævnes følgende, hvoraf de aller fleste kun findes søndenfjelds, eller ialfald er sjeldnere nordenfjelds. **Asperula odorata L. Lysimachia vulgaris L.** (Sillej. Beskr. p. 118: „Her er meget rar og alene funden ved Vandet ved Sillejords Kirke“). **Campanula persicifolia L.** (Sillej. Beskr. p. 107: „rar“, i hb. benævnt *Campanula graminea*). **Gentiana purpurea L.** (Sillej. Beskr. p. 113: „Voxer mest og næsten ene i Fjeldene i Mængde“). **Selinum Carvifolia L.** i hb. benævnt *Selinum sylvestre.* Sammenlign hermed Sillejords Beskr.: „Selinum sylvestre, hvis Rod er delt i adskillige Grene, og Selinum lactescens, hvis Rod er enkelt, voxer begge ved Klokkerstuen og paa den lille Ø ved Præstegaardens Quærne-Hus. **Selinum carvifolia L.** er vistnok ikke ellers opgivet for Siljord, men den kan neppe være forvexlet med *umbelliferer* som **Chærophyllum sylvestre L., Angelica sylvestris L.,** eller **Selinum palustre L.,** da disse ogsaa findes i herbariet og med undtagelse af den sidste ogsaa nævnes i plantefortegnelsen. Den anførte *Selinum lactescens*

synes ifølge herbariet, hvor der ligger et exemplar med dette navn, neppe at have været nogen anden end den, der benævnes *Selinum sylvestre*. I denne forbindelse kan forresten anføres, at **Tordylium Anthriscus L.**, der i Norges flora p. 881 opgives som voxende ved Siljordsvandet, hverken nævnes i plantefortegnelsen eller forefindes i herbariet.

Dianthus deltoides L. Lychnis alpina & **Viscaria L.** (hb. *Lychnis viscosa v. Viscaria).* **Sedum album L.** (Sillejords Beskriv. p. 126: „funden i Kivle-Fjeldet"). **Mespillus Cotoneaster L. Origanum vulgare L. Pedicularis Sceptrum Carolinum L.** (Sillej. Beskr. p. 121: „Denne meget rare Urt voxer paa Myrene under Præstegaarden"). **Cardamine silvatica L.**, benævnt i hb. og i plantefortegnelsen p. 127: *Sisymbrium Nasturtium aquaticum.*

Malva rotundifolia L. *(= borealis Wallm.*, i hb. og Sillej. Beskr. p. 120). **Trifolium agrarium L.** (Sillejords Beskr. p. 129. Expl. i hb. er maaske *T. spadiceum L.).* **Orobus tuberosus L.** (Sillej. Beskr. p. 120).

Matricaria Chamomilla L. (Sillej. Beskr. p. 118: „voxer ved Gaarden Graver udenfor Sillejords-Vandet og nogle andre faa Steder paa Leer-Jorden"). **Anthemis arvensis L.** (Sillejr. Beskr. p. 105). **Artemisia Absinthium L.** (Sillej. Beskr. p. 106). **Jasione montana L.** (Sillej. Beskr. p 115: „temmelig rar, voxer i Veien til Lie-Støl"). **Lobelia Dortmanna L.** (Sillej. Beskr. p. 117: „paa Skuddevold-Myren"). **Polypodium aculeatum** (i herbariet rettet fra *spinulosum) = Aspidium lobatum Sw.* (**Polypodium spinulosum Retz.** derimod paa et andet ark, først benævnt *P. aculeatum).* Sammenlign hermed Sillej. Beskr. p. 122: „*Polypodium aculeatum*, Spiire Slaak med stærk Laaddenhed over hele Stilken, voxer i Quænhuus-Juvet ved Præstegaarden."

Desuden kan anføres, at **Hieracium aurantiacum L.** i hb. først er benævnt *dubium?* og senere rettet til: *„aurantiacum (cymosum?)"* Hermed kan sammenlignes, hvad der anføres i Sillej. Beskr. p. 113: „*Hieracium dubium*, Timmeltære, den ligner *H. Auricula*, men er større, bliver ved Indtørrelsen rød paa Blomster-Bladene, dog saa at *Stamina* eller Meel-Traadene med *Antheræ* beholde deres

gule Farve. Blomsterne ere 7 à 8 og sidde alle paa lange Stilke og i en Klynge i Toppen; den hele Plante har en hvid Loddenhed".*)

Af Overensstemmelser i nomenclaturen mellem herbariet og plantefortegnelsen i Willes Sillejords Beskr. kan ved siden af de ovenfor anførte nævnes:

Alisma Plantago aquatica (Sillej. Beskr. p. 104: „voxer i Myrene ved Vasmoen"). **Carex acuta β sev nigra verna** (Sillej. Beskr. p. 108, i hb. benævnt *Carex verna varietas,* = *C. vulgaris Fr. var.).* **Cerastium viscosum** (Sillej. Beskr. p. 109, rimeligvis = *C. vulgatum L.*, da denne i hb. ligger under dette navn). **Chenopodium viride** (= *Chenopodium viride L.* Sp. 319, Gunn. Fl. n. 298) i hb. og i Sillej. Beskr. p. 109.

Convallaria sigillum Salomonis (Sillej. Beskr. p. 110: „en rar Urt, voxer i Bjerg-Kløfterne ved Pladsen Klevene." I hb. findes et expl., hvis navn er rettet fra *Convallaria Sigillum Salomonis* til *C. multiflora*, = *C. Polygonatum L.*). **Juncus articulatus L. var.** (Sillejords Beskr. p. 115: *„Juncus articulatus,* hvoraf gives en *Varietas vivipara* med mange høie Stilke i Toppen, som en Busk, funden i Myren ved Vasmoen"). Hermed kan sammenlignes, at der i herbariet findes et exemplar, benævnt *Juncus articulatus var. prolifera.*

Mentha aquatica (Sillej. Beskr. p. 119: „Myr-Mynt, i Quislinene ved Præstegaarden"). Det exemplar, der ligger under dette navn i hb., er *Mentha arvensis L.*

Rubus cæsius (Sillej. Beskr. p. 125: „Bjønne-Bær"). Det exemplar, der ligger i hb. under dette navn, er *Rubus suberectus Ands.*

Senecio Jacobæa nævnes i Sillej. Beskr. p. 126, men det exemplar, der ligger i hb. under dette navn, er intet andet end *Senecio vulgaris L.*

*) Dette er rettet blandt trykfeilene til:
H. aurantiacum, Timmeltære voxer gemeenligen halv Alen hei, har aflange og lodne Blade ved Roden, en endnu mere lodden og nøgen Stilk, hvorpaa kun sidde een hoist to smaae Blade. Blomsterne sidde i en Klase i Toppen og ere purpurrøde, dog saa, at ***corollulæ hermaphroditæ*** og ***pappus*** ere gule.

Gnaphalium sylvaticum var. minor (Sillej. Beskr. p. 113: „funden ved Pladsen Klevene"). Exemplaret i hb. under dette navn er *Gnaphalium supinum L.*

Sparganium natans (Sillej. Beskr. p. 127: „i Fladsiø ved Aarhuus og Vasmoen"). Det exemplar, der ligger under dette navn i hb., er *Sparganium minimum Fr.*

Hertil kommer **Dentaria bulbifera L.**, der forekommer i hb., men ei nævnes i plantefortegnelsen, medens den i Norges fl. p. 978 opgives at være funden paa *Skrimfjeld* af *Wille.*

I anledning af den ovenfor omtalte **Phleum arenarium L.** kan bemærkes, at grunden til, at den ei nævnes i plantefortegnelsen, vistnok har været den, at Wille ei har været sikker paa, om han har bestemt den rigtig. I hb. er der nemlig ved exemplaret, som ovenfor anført, skrevet *Phleum alpinum calyx ciliatus, an arenarium?*

I modsætning hertil er der meget faa planter, der findes i *herbariet*, men ei nævnes i *Sillejords Beskr.*

Jeg har blot optegnet følgende: **Bromus arvensis L.**, **Myosurus minimus L.**, **Pulmonaria maritima L.**, **Potentilla anserina L.** (benævnt *Potentilla argentea*; i plantefortegnelsen p. 123 er kun opført **Potentilla norvegica, verna** et **erecta**), **Lythrum Salicaria L.**, **Glechoma hederacea L.**, **Erysimum Barbarea L.** (= *Barbarea stricta Fr.*), **Lathyrus silvestris L.** (i hb. benævnt *Astragalus glycyphyllus*), **Geranium pusillum L.** (benævnt *G. molle?*), **Arnica montana L.**

Orchis conopsea L., **Satyrium viride** & **albidum L.**, **Ophrys cordata**, **Monorchis** & **paludosa L.** (benævnt *O. linifolia*) & **Corallorhiza L.**

En stor del af disse, saaledes alle de sidstnævnte *Orchideer*, findes forresten i Thelemarken.

Men *Wille* har sandsynligvis ogsaa botaniseret andre steder end i *Thelemarken*, saaledes vistnok paa den tid, han var hjelpepræst hos naturforskeren, *Hans Strøm* paa *Eger* (fra 1786, samme aar som *Sillejords Beskrivelse* udkom). Hvis man ei skal anse overensstemmelserne med Gunnerus's hb. for tilfældige (hans flora har han ialfald, som rimeligt kan være, benyttet), kunde maaske disse

skrive sig fra den tid, han var præst ved Frue kirke i *Trondhjem* og videnskabsselskabets sekretær. Se hans *vita*, der nedenfor skal anføres.

Hans Jacob Wille var (ifølge Erlandsen: Den nordenfjeldske Geistlighed p. 70 flg.) født i *Sillejords* præstegjeld *1756*, blev 1779 personel kapellan hos faderen, 1786 hjelpepræst paa Eger hos den dygtige naturforsker *Hans Strøm*. I 1788 blev han sognepræst til Gryten, 1792 til Vor frue kirke i Trondhjem, hvor han døde 1808. Han var sekretær ved „Det kgl. norske videnskabers selskab" fra 1793 til 1804 og desuden medlem af flere udenlandske videnskabsselskaber (se Erlandsen l. c. og Nyerups og Krafts lit. lex. p. 663). Især gjorde han sig bekjendt ved sin ovenfor omtalte *Sillejords Beskrivelse* (Kbhvn. 1786), et verk, der i sin tid blev anbefalet af det topografiske selskab i Christiania som et mønster for udarbeidelsen af lignende topografier. Af naturvidenskabelige skrifter kan desuden nævnes: *Physisk og antiqvarisk Reise gjennem Thelemarken 1ste Hefte* (Kbhvn. 1800), samt at han (ifølge Nyerups Catal. over det norske Vidsk. Selsk. Saml.) i manuscript efterlod sig: *Fortsættelse af physisk-antiquarisk Reise igjennem Thelemarken* i *Aaret 1789*, og *Fortegnelse over Urter fundne i Thelemarken*. Disse manuscripter, der vilde have været af interesse at sammenholde med den ovenfor anstillede sammenligning mellem herbariet og *Beskrivelsen over Sillejord*, opbevares paa Det kgl. norske videnskabers selskabs bibliothek i *Trondhjem**) og har ei været benyttede ved denne undersøgelse.

V. *Gunnerus's herbarium*. Planterne i dette herbarium er samlede af *videnskabsselskabets stifter, biskop Johan Ernst Gunnerus, født 1718, død 1773, biskop i Trondhjems* stift *1758—1773*. Her vil det være for vidtløftigt nærmere at gaa ind paa denne betydelige personligheds videnskabelige, særlig *naturvidenskabelige* virksomhed. Kun skal bemærkes, at planterne for største delen er fundne af Gunnerus personlig paa hans *visitatsreiser* i det vidtløftige stift — fra Romsdalen til Østfinmarken — mellem

*) Hammer haandskriftsaml. quart *n. 49*.

aarene *1764 og 1772*: endel er indsendte til ham fra stiftets præster eller samtidige inden- og udenlandske botanikere.*)

Professor *M. N. Blytt* har allerede 1825**) gjennemgaaet den gunneriske samling. Ved det fjerde skandinaviske *naturforskermøde i Christiania 11—18 juli 1844* „*holdt* han *et Foredrag angaaende nogle kritiske norske Planter, især med Hensyn til Gunnerus's Opgivende og hans Herbarium, hvorhos de tilhørende Exemplarer forevistes.*" (Cfr. mødets forhandlinger *Chr.a 1847 p. 215—219.*) Desuden findes der i *universitetsbibliothekets* exemplar af *Gunnerus's Flora Norvegica* endel *randbemærkninger,* skrevne med prof. *M N. Blytts* haand, der vistnok er fra samme tid. Endelig citeres samlingen af ham i *Norsk flora* (Christiania 1847) og stadig i *Norges flora* 1ste del. I de øvrige dele af *Norges flora*, udgivne af nuværende prof. *A. Blytt*, citeres kun leilighedsvis herbariet. Af disse citater fremgaar, at der i herbariet dengang fandtes mange numre, som det nu under ordningen ei har lyktes mig at faa tag i, uagtet jeg tror at have gjennemgaaet alle de gamle samlinger, hvoriblandt en stor del af Gunnerus's planter laa spredt.

Her skal nævnes en del af dem, Blytt citerer paa de anførte steder, men som jeg ei har kunnet finde i herbariet.

No. 97 **Gentiana purpurea:** „Ex. i Herb. ere fra *Søtfjeldet* i *Budalen,* formodentlig dens nordlige Grænse". (Bl. 4 skand. natfm. forhl. p. 215)

No. 154 **Primula integrifolia:** „Herb. n. 154 er en Form af *P. norvegica* med smalere Blade og lidt større Kroner end *P. scotica*". (Bl. randbem. Fl. Norv., = *P. finmarkica Jacq.* iflg. Bl. natfm. fhl. l. c.)

No. 357 **Trifolium arvense:** „Herb. n. 357 er intet andet end en Form af *Tr. pratense,* og paa et andet Ark under samme No. og Navn er *Trifolium medium*". (Bl. randbem.: i natfm. fhl.

*) En redegjørelse angaaende dette tilligemed en oversigt over *Gunnerus's naturhistoriske virksomhed,* støttet til de oplysninger, der findes i hans *herbarium, Flora Norvegica* og den righoldige *naturvidenskabelige korrespondance* i hans efterladte *kopibog* fra *1763—1773* (opbevaret paa stiftsarkivet i Trondhjem), haaber jeg med det første at kunne levere.

**) Se N. fl. p. 309 (*Gagea minima*).

heder det blot „det paaklistede Exemplar er *Trifolium medium*“). Ved ordningen af herbariet er kun forefundet et exemplar benævnt *Trifolium arvense*, og dette er = **T. pratense L.** Blomsterne er her ei udsprungne, og paa grund af det i denne tilstand længere bæger har vel Gunnerus antaget det for at være *T. arvense.*

No. 439 **Salix arenaria**: „Ex. fra *Vangsfjeld* er *S. Lapponum var. latifolia.*“ (Bl. natfm. fhl. p. 216. Smlgn. randbem. = *S. limosa Wahlenb.)*

I herbariet ligger kun et exemplar paategnet „*Aalbygfjeld 23 Juli 1764*“ (i Holtaalen); dette synes snarere at tilhøre S. *glauca L.*

No. 458 **Agrostis capillaris** er ifølge Herb. *A. vulgaris.* (Bl. natfm. fhl. 216 & randbem. Fl. Norv.)

No. 475 **Sedum reflexum** er ifølge Herb. *S. annuum.* (Bl. natfm. fhl. 216)

No. 485 **Sedum sexangulare** — fra *Hitteren* — er ogsaa efter Herb. *Sedum annuum.*

No. 511 **Sisymbrium Irio** i Herb. er *S. palustre.* (Bl. natfm. fhl. p. 216 & randbem.)

No. 512 **Potentilla nivea** er ifølge Gunnerus's Exemplar, der tydeligen er Originalen til Figuren i Bogen *Fragaria vesca L.* (Bl. natfm. fhl. l. c.)

No. 666 **Arenaria multicaulis**, No. 1078 **Arenaria ciliata** og 1100 **Arenaria norvegica** ere identiske. De 3 Ex. i Herb. savne Navne. (Bl. natfm. fhl. l. c.)

No. 728 **Dianthus arenarius** er efter Ex. i Herb. *D. barbatus L.* (Bl. l. c.). Det exemplar, der nu findes i hb., kan ei være andet end **D. deltoides L.**

No. 744 **Cardamine petræa** er *Arabis petræa.* (Bl. l. c.) Det i hb. forefundne expl. er **Arabis alpina L. β. glabrata.**

No. 791 **Vicia cassubica** er *V. Orobus D. C.* (Bl. randbem. og natfm. fhl. = *Orobus sylvaticus L.*)

No. 820 **Salix rosmarinifolia** fra *Finmarken* er en smalbladet *S. Lapponum.* (Bl. natfm. fhl. l. c. og randbem. Fl. Norv.)

No. 821 **Salix amygdalina** fra *Tromsoe* er efter Ex. *S. hastata.* (Bl. natfm. fhl. og randbem.)

Dog har det paa den anden side lyktes mig at finde nogle

planter, som Blytt dels paa de anførte steder siger „savnes i Herbariet", dels ef synes at have seet ved sin gjennemgaaelse deraf.

No. 200 **Poa aquatica**. Bl. natfm. fhl. p. 215: „Anføres voxende i Holtaalen, hvilket er meget tvivlsomt". I hb. ligger nu 2 explr., hvoraf det ene, der mangler voxested og er noget ufuldstændigt, er rigtig bestemt (= *Glyceria aquatica Sm.*), det andet, der efter paaskriften „NB. NB. n. 51" synes at være samlet 1764, da Gunnerus visiterede og botaniserede i Dalernes provsti, er **Phalaris arundinacea L.**

No. 223 **Mentha aquatica** er ifølge Herbariet en smalbladet *M. arvensis*. (Bl. natfm. fhl. l. c.). Foruden et par exemplarer (hb. 293), hvortil vistnok Blytts ord sigter, har jeg fundet et helt lidet hefte, uden paa hvilket er skrevet *Mentha arvensis*, rettet til *M. aquatica*. Exemplarerne i dette hefte er stygt behandlede, men synes kun at være grove, bredbladede former af **M. arvensis L.** Som voxesteder staar paa arkene angivet *„Finlierne"* (Snaasen) ell. *„Snaasen d. 8. August 1765"* og tillige de norske Navne *„Skovmynte — Voldhumle"*. Disse navne anvender dog Gunnerus i sin flora n. 114 paa *Mentha arvensis L.*, medens han kalder *Mentha aquatica L.* (fl. n. 223) *Vand-Mynte*, og ved voxesteder for den sidst nævnte art anføres kun: *Habitat ad fluvios Stenkjær-Elven et Namsen, unde mihi missa est.*

Man kan derfor antage, at Gunnerus har været i tvivl om, hvorhen han skulde henføre disse exemplarer; men ved udarbeidelsen af sin flora har han henført dem til **M. arvensis L.**

No. 247 **Pedicularis flammea** fra Vangsfjeldet er *P. Oederi, Vahl.* (Bl. natfm. fhl. p. 215 og randbem.). Dette gjelder kun det ene af de to exemplarer med dette navn, nr. og voxested. Det andet er et noget ufuldstændigt expl. af **P. lapponica L.**

No. 507 **Poa angustifolia** findes ei i hb. og er formodentlig en smalbladet *Poa pratensis*. (Bl. l. c. p. 216). Under dette nr. og navn er i hb. fundet 4 explr., hvoraf 1 — benævnt *Poa angustifolia b.* (først skrevet: *n. 73 Aira cærulea* NB.) — synes at være **Poa trivialis L.** 2 og 3 — først benævnt *„Gramen n. 76. Festuca fluitans"* — synes, som Bl. har formodet, at være en form af **Poa pratensis L.** 4 er **Poa alpina L.**

No. 565 **Carduus nutans** er efter Gunn. Ex. *C. lanceolatus.* Af de explr., jeg har forefundet i hb., er 1, 2, 4 **Serratula arvensis L.**, 3 er nederdelen af **Sonchus arvensis L.**, vistnok bleven paaklæbet ved en forbytning af arkene.

Et exemplar n. 720 **Carduus lanceolatus** — *Tjøtøe d. 23. Aug. 1770* er *Carduus crispus L.*

No. 648 **Medicago falcata.** „Gunn. kan hermed have forvekslet *M. lupulina*". (Bl. l. c. p. 217). I hb. findes to explr. under dette numer og navn (*M. falcata*) rigtig bestemte, men uden angivelse af voxested og maaske ikke fundne i Norge, idet det ene ark er paaskrevet *Muller* (cfr. *Gunneriana III*), det andet ei stemmer med den sedvanlige skrift i Gunnerus's egen samling.

No. 651 **Sium latifolium** kan neppe være funden paa *Tromsøe.* (Bl. l. c. p. 217 — I Fl. Norv. nævnes *Borchgrewinch* som hjemmelsmand for angivelsen — og randbem. *Fl Norv. univsbibl.* „*Findes ei i Herb.*' Smlgn. dog Norges fl. p. 871: „Ifølge *Bl.* ligger der i Gunnerus's Herb. et Exemplar af Planten"). Voxested er ei angivet paa arket, hvis paaskrift ei ligner den sedvanlige i Gunnerus's egen samling, og det er derfor muligt, at Gunnerus kan have optaget exemplaret fra en anden, udenlandsk samling, der har været i hans eie.

No. 696 **Orchis odoratissima** findes ei i Norge. „Gunnerus's Ex. er en spæd *Orchis conopsea*". (Bl. l. c. p. 217; men i randbem. heder det: „*Savnes i Herb.*"). Expl. i hb. er paaskrevet *Carlsøe* og er, som Bl. paa det først anførte sted antager, **O conopsea L.**

No. 718 **Melampyrum nemorosum** er maaske *M. cristatum,* da den første ei er fundet i Norge. (Bl. l. c. p. 217, og randbem. Fl. Norv. „*Savnes i Herb.*")

I hb. er fundet et exemplar under dette nr. og navn rigtig bestemt. Men paaskriften — liden og zirlig — og navnets anbringelse paa bagsiden af arket med tilføielse: *Didynamia Angiospermia,* uden angivelse af noget voxested, stemmer overens med samlinger, der vistnok synes at have været i Gunnerus's eie, men rimeligvis har været ham skjænkede af andre botanikere og ialfald for størstedelen indeholder *udenlandske* planter.

No. 726 **Scabiosa Columbaria** findes ikke i Norge, hvorfor formodentlig en monstrøs Form af *S. arvensis* er forvekslet med-den. (Bl. natfm. fhl. p. 217 — og A. Bl. N. fl. p. 538 Anm. — samt Bl. randbem. Fl. Norv. „*Savnes i Herb.*"). I hb. ligger et exemplar, benævnt *Scabiosa Columbaria*, der, skjønt rodbladene mangler, synes at være rigtig bestemt. Paaskrift og arkets udseende i det hele ligner vistnok størstedelen af Gunn.s herbarium; men da intet voksested er angivet, er det meget usikkert, om Gunnerus har fundet dette exemplar paa det i Fl. Norv. n. 726 angivne sted: *Vedøen i Romsdalen.*

No. 745 **Orchis Morio**. I N. fl. p. 339 antager Bl., at Gunn. sandsynligvis har forvekslet *Orchis Morio* med *Orchis mascula*, samt anfører i anledning af *Orchis mascula* (l. c. 339—340). „Den i Herb. under No. 694 (*Orchis militaris*) liggende Plante, samlet ved *Flakstad Præstegaard i Lofoten*, er den virkelige *Orchis mascula*. Den er af Gunnerus ogsaa kaldet *O. militaris*, men dette Navn er paa Etiquetten udslettet og forandret til *Orchis Morio*. Den virkelige *Orchis Morio* findes ei i Herb."

Hb. n. 694 har jeg ei kunnet finde. Derimod har jeg i den store udenlandske samling (VII) fundet et expl. n. 745: *Orchis Morio „Carlsøe."* Dette har mistet sin ene rodknolle. Man kunde maaske tænke sig, at Gunnerus (eller en af hans amanuenses) har faaet et expl. i denne form — maaske allerede presset — og antaget det for at være *Orchis Morio*, medens det i virkeligheden ei er andet end **Orchis maculata L.**

Angaaende **Orchis maculata** kan i denne forbindelse anføres følgende: Naar Bl. N. fl. p. 343 anfører: „*Orchis maculata*, Gunn. Fl. n. 253, ei Hb. 253 som er *Orchis latifolia var. brevifolia*" — gjelder dette kun det ene af de to explr. under dette nr. og navn, nemlig det, der er paaskrevet: „*Ormsæt i Aure den 6te Juli 1766*", medens det andet exemplar, paaskrevet: „*Tromsøe Præstegaard*", er rigtig bestemt.

Den af Bl. l. c. omtalte langbladede skyggeform af **Orchis maculata** fra *Selnæsfjeldet ved Grytten Præstegaard* under n. 650 og benævnt *Orchis latifolia?* — har jeg ei kunnet finde i herbariet. Heller ikke har jeg kunnet finde **Orchis latifolia** hb.

n. 695 benævnt *Orchis abortiva*. Derimod forefindes endnu de sammesteds omtalte exemplarer af **Orchis maculata** uden nr. og navn fra *Carlsøe i Finmarken* i den unumererede samling (B. 176—179).

Endvidere skal anføres: Blytt siger i 4. skand. natfm. fhl. p. 216 (cfr. ogsaa N. fl. 110 og randbem. til Fl. Norv.):

„No. 610. **Cynosurus cæruleus** findes ei i Hb., og da den ikke senere er funden i Norge, er den tvivlsom; maaske er **C. cristatus**, der paa den vestlige Kyst faar blaa Ax, forvekslet med den?"

I hb. er dog fundet 3 explr. under det *rigtige* nr. og navn. Disse mangler dog alle angivelse af findestedet, men de to er paaskrevne *„Tonning"*.

Fra denne botaniker, om hvem mere nedenfor, ligger der flere planter i *Gunnerus's herbarium*, samlede dels i omegnen af *Trondhjem*, dels i *Aafjorden* og dels i *Nordland*. Ældre forfattere som *Vahl* og *Wilse* vil ogsaa have fundet den, den første i *Thelemarken*, den anden i *Spydberg* — (se Bl. l. c.); men da den ei senere er funden i Norge, betvivler Bl. disse angivelser.

No. 586 **Bromus tectorum**. Bl. N. fl. p. 151 bemærker: *„Bromus secalinus* Herb. n. 586 under Navnet *Br. tectorum"* og p. 154: „Den af Gunnerus i hans Flora under n. 586 anførte *Br. tectorum* er efter Herb. intet andet end *Br. secalinus L."* I den anledning maa anføres, at af de to exemplarer, jeg har forefundet, kan det ene, paaskrevet *„Tonning"*, ei være andet end et ungt exemplar af **Bromus arvensis L.**, det andet, hvorved der først er skrevet „n. 73 NB. NB.", er intet andet end **Festuca elatior L.**

Derimod ligger **Bromus secalinus**, som ogsaa Blytt l. c. anfører, rigtig bestemt i herbariet under n. 164.

Centaurea nigra L. (ei anført i Gunn. Fl. Norv.). Et expl. af denne plante ligger i det unumererede herbarium (B. 172) paategnet: *Sandvigtangen i Snaasevandet 14 Juli 1769.* Naar der i N. fl. p. 605 anføres: *Centaurea nigra L. Holtaalen (Gunn. Herb.)*, maa dette muligens gjelde andre exemplarer end de nu forefundne (B. 169—170: *„Funden paa Rynningsøen under Holtaalens Præstegaard d. 20de Juli 1764"*), der neppe kan

være andet end **Centaurea Jacea L.** (exemplarerne er dog temmelig ufuldstændige) eller bero paa en forveksling med exemplaret fra Holtaalen, hvorfra forresten baade Blytt (l. c.) og Hartmann i Skand. fl. anfører den.

No. 89 **Carex vesicaria**. I Bl. N. fl. heder det: „I Herb. ligger denne Art (*C. vesicaria L.*) paa 3 Ark rigtig bestemt, under samme Numer og Navn paa 2 andre Ark: *Carex pallescens* og *Carex panicea*." Af de 5 exemplarer, der er fundne ved ordningen, kan ialfald intet være *C. pallescens L.* Et expl., temmelig ufuldstændigt, synes at kunne være **C vesicaria L.**, et, der er paaskrevet „n. 64 en *carex fra Engan*" (over hvilket er skrevet: „89 NB. NB. *panicea β.*"), synes snarere at maatte henføres til **C. vaginata Tausch**. — end *C. panicea L.* De øvrige 3 kan neppe være andet end **C ampullacea Good**. Et af disse er paaskrevet „*Bakke Karudsdam*", hvor Gunn. i floraen (n. 89) angiver at have samlet *Carex vesicaria*. Med bemærkningerne i N. fl. kan forresten sammenlignes *randbem.* ved dette numer i univers.bibl.'s expl. af Fl. Norv.: „Herb. n. 89 er *C. ampullacea*. Paa et andet Blad under samme No. og Navn *C. panicea* og fremdeles paa 3 Blade rigtig". Heraf synes at fremgaa, at *pallescens* paa det anførte sted i Norges fl. er trykfeil for *ampullacea*.

No. 271 **Lycopodium complanatum**. I Blytt N. fl. p. 37 heder det: „*Lycopodium alpinum* — Gunn. Fl. n. 327 og Hb. 271 (under Navn af *L. alpinum*)." Dette maa naturligvis bero paa en trykfeil for: „Gunn. *Fl. n. 272* og Hb. *271* under Navn af *Lycopodium complanatum*"; thi dette stemmer med nr. og navn i *Fl. Norv.* og herbariet. Dog skal bemærkes, at af de fem forefundne exemplarer under navn af *L. complanatum* er kun 4 **L. alpinum**, det femte (fra *Holtaalen*) er utvivlsomt **L. complanatum L.**

No. 612 **Pulmonaria officinalis**. I Blytts foredr. ved 4 skand. natfm. p. 218 heder det: „**Pulmonaria angustifolia** n. 1115 og *P. officinalis* n. 612 ere i det mindste i den senere Tid ei fundne i Norge." Herbariet citeres ikke. I randbem. i Fl. Norv. univsbibl. heder det: „*Sacnes i Herb.*" Ved ordningen er dog forefundet et exemplar, der vistnok synes at være taget af Gunnerus selv; men da det savner angivelse af voksested, og planten ei ellers er

funden vildvoksende i Norge (*Ramus* er Gunnerus's hjemmelsmand i Fl. Norv.), er expl. rimeligvis taget fra en eller anden have.

Hermed tror jeg at have anført de vigtigste uoverensstemmelser mellem Blytts bemærkninger paa de anførte steder og resultatet af mine undersøgelser under ordningen.

Disse uoverensstemmelser har utvivlsomt for største delen sin grund i, at Gunnerus's herbarium ogsaa paa den tid, Blytt undersøgte det, har befundet sig i uorden, og at mange exemplarer, beklageligvis netop flere omstridte, senere er komne afveien. Iøvrigt henvises til den samlingen vedlagte *haandskrevne katalog,* hvori hvert exemplar er bestemt, og alle bemærkninger paa arkene er afskrevne. I denne har jeg ogsaa, for at have alt samlet, afskrevet M. N. Blytts oftere omtalte *foredrag ved 4de skand. naturforskermøde* samt *randbemærkningerne,* skrevne med *M. N. Blytts* haand, i universitetsbibliothekets exemplar af Gunnerus's *Flora Norvegica.*

Ordningen af Gunnerus's samling var allerede for nogle aar siden paabegyndt af hr. cand. med. *Halfdan Bryn.* Det, han fandt af herbariet, ordnede han i pakker og indlagde i hylderne overensstemmende med en liste, der indeholdt den linnéiske planteinddeling og blev forefunden blandt gunneriske sager.

Jeg har her fortsat Bryns arbeide, idet jeg dog har fundet næsten dobbelt saameget af Gunnerus's herbarium spredt blandt de øvrige samlinger.

Gunnerus's samlinger har jeg delt i:

Gunnerus's herbarium A., der indeholder alle planter, der er forsynede med navne og numre, svarende til hans Flora Norvegica. Numrene følger efter hinanden, ei efter noget system, men eftersom planterne kom til hans kundskab (cfr. indledningen til floraen). Dette udgjør den allerstørste del af samlingerne.

Gunnerus's herbarium B., hvor arkene vistnok ei er numererede men forsynede med voxesteder og ofte ialfald foreløbige forsøg til bestemmelse af planterne. For citeringens skyld har jeg numereret denne samling og ligeledes ordnet den efter det linnéiske system.

Gunnerus's herbarium C., hvor der vistnok hverken findes navne,

numre eller findesteder paa arkene; men paa grund af skriften og den maade, hvorpaa planterne er fæstede, tilhører dog disse utvivlsomt Gunnerus's herbarium af indenlandske planter.

Gunnerus's herbarium D., indeholdende udenlandske planter, væsentlig tagne i en eller anden have.

Gunnerus's herbarium E., ligeledes indeholdende udenlandske planter, men indbyrdes overensstemmende deri, at exemplarerne oprindelig har været fastklæbede andensteds; senere er arkstykkerne udklippede og paany fastklæbede.

Gunnerus's herbarium F., der indeholder danske og et par svenske planter, samlede af Gunnerus under hans ophold i Kjøbenhavn vaaren 1772 og paa hans hjemreise gjennem Sydsverige samme aar. Navne, tids- og stedsangivelser findes paa arkene.

Gunnerus's herbarium G., udgjørende en stor foliant, paa hvis blade er fastklæbet en mængde planter, samlede af Gunnerus selv, dels i Trondhjems omegn, dels paa hans visitatsreiser*), dog ogsaa deriblandt endel dyrkede planter. I regelen findes tilføiet navn samt findested. Denne bog har Gunnerus ført med sig paa sine ture og fastklæbet planterne i den, eftersom han havde faaet dem nogenlunde presset. Paa enkelte blade kan man se, at han har klippet exemplarer ud for at benytte dem i sin numererede samling.

Ved *Gunneriana* betegnede jeg ved min ordning af samlingerne mindre herbarier, der sandsynligvis har været i Gunnerus's eie, men som jeg ei med sikkerhed kunde angive var samlede af Gunnerus selv.

Gunneriana I, en liden samling, funden paa *Vangsfjeldet i Opdal 24de Aug. 1772*, i *Holtaalen* eller ved *Gjølme i Orkedalen August—Septbr. samme aar.* Da det nu ved hjelp af cirkulærerne i hans efterladte kopibog har lyktes mig at konstatere, at Gunnerus paa den tid visiterede i Dalernes provsti og netop paa vedkommende datum var paa angjeldende sted og hvilede fra sin geistlige forretning, burde denne samling være optagen blandt *Gunn. herb. B.* Arkenes udseende og paaskrift er dog indbyrdes overensstemmende, men ei svarende til Gunnerus's herbarium *A. B. C.*

*) Mellem aarene 1759 (i Nordland) og 1764. (Gunnerus's ældste plantesamling).

Gunneriana II, en liden samling, tagen i Gudbrandsdalen „ved Sinchelstøtten" eller i nærheden af *Tofte 27de Juni 1772*. Denne kan ogsaa være samlet af Gunnerus selv; thi han kom tilbage fra Danmark 1ste juli og tog da den 3die august fat paa sin visitatsreise i Dalernes provsti, da han havde maattet afbryde denne i juli 1771, idet han paa den tid fik befaling til at indfinde sig i Kjøbenhavn for at være Struense behjelpelig med en reform af det danske universitet. Denne samling burde derfor ogsaa rettest indordnes under Gunn. herb. B.

Gunneriana III er en liden samling, der bærer paaskriften *Muller* og paaklæbede navnesedler. Den synes blot at indeholde udenlandske sager. Endel exemplarer, der bærer samme paaskrift, er numererede overensstemmende med Gunn. Fl. Norv. og optagne i Gunnerus's herbarium A. Denne samling har altsaa tydeligvis været i Gunnerus's eie.

Denne *Muller* tror jeg med bestemthed at kunne sige har været den bekjendte samtidige store danske zoolog og botaniker *Otto Friderich Müller* (f. 1730, d. 1784. Cfr. Worms lex. II. p. 88—91, III. 548—549), den samme, der fortsatte Oeders udgivelse af *Flora Danica* og udgav *Flora Fridrichsdalina* 1767, hvortil hans broder, den bekjendte blomstermaler og kobberstikker, *Christian Friderich Müller* (f. 1744, d. 1814 — se Weilbach: Dansk Konstnerlexikon, Kbhvn. 1877—78), hjalp ham. Denne flora blev brugt til excursionsflora i Kjøbenhavns omegn.*) Han gjorde et par reiser til Norge; men disse skal ei paa langt nær have været saa frugtbringende for *Flora Danica* som Oeders. Grunden dertil skal have været den, at han manglede baade ungdommelig raskhed og let legemsbygning til at bestige fjelde og udholde en alpinsk reises besværligheder. Han maatte altsaa have hjelp til sine undersøgelser og havde i den henseende megen nytte af studenten *Rasmus Winther Assens*, senere præst i Aarslev i Jylland, der fulgte ham paa hans reise i Norge 1780, og af sin yngre „lettere" broder *C. F. Müller*,

*) Efter Hornemann i Krøyers Naturh. Tidsskr. I. Kbhvn. 1837, — p. 121 flg. og p. 568 angaaende den af den yngre Linné efter ham benævnte slægt *Müllera*. — *Flora Fridrd.* bedømt i dänisch. Journal, Kopenh. 1767 p. 379.

der fulgte ham som maler. Han gjorde ogsaa en tur til Telemarken, hvor han dog ikke kom videre end til Siljord paa grund af reisebesværligheder og legemssvagheder.*) *Oeder* havde imidlertid søgt saa godt og fundet saa meget, at de norsk-alpine planter, som han fandt, ikke var mange. De 6 hefter, som Müller udgav af *Flora Danica*, indeholder kun 7 norsk-alpine planter: *Artemisia Norvegica, Lychnis apetala, Poa alpina vivipara, Satyrium repens, Phaca frigida, Rosa cinnamomea* og *Orchis cruenta.*

At det har været denne botaniker, der har indsendt disse planter, fremgaar af et par interessante breve, jeg har fundet i *Gunnerus's kopibog,* og som her skal aftrykkes:

Gunn. kopibog p. 237 n. 63.

d. 15. Dec. 1767 til *Olaus Møller.***)*

For Deres meget ærede Skrivelse af 11. Septbr. og det mig derudi udviste Venskab tacker jeg skyldig og gratulerer Dem til *den lykkelige Hjemkomst fra den udenlandske Reise* og til *Deres smukke Flora Friderichsdalina.***) Jeg er Dem meget forbunden for den *belovede Skat af udenlandske Urter* og er igjen redebon til at tjene dem med norske, endskjønt jeg ei af alle rare er forsynet med Doupletter, formedelst at jeg har givet bort til gode Venner her i byen, dels og sendt nogle til Upsal. Dog skal med en Skipper, der efter Julen skal gaa herfra, tilsendes dem saa mange af de forlangte, som jeg har in duplo og er i den Stand, at de fortjene at sendes bort. De øvrige skal jeg tage ad notam, naar jeg igjen skulde komme paa de Kanter, hvor de voxe, eller de mig blive tilsendte. Jeg er med beste Ønsker og med Consideration Velædle og Vellærde H. Møllers tjenstberedvillige Tjener.

Gunn. kopibog p. 240 n. 80.

d. 11. Jun. 1768 til *Studios. Müller.*

Skipper Rønnes uformodentlig hastige Reise før Nytaar var

*) Se herom *O. F. Muller: Reise gjennem Øvre-Tillemarken til Christiansand og tilbage. Kbhvn. 1778.*

**) Olaus Møller maa naturligvis være en skrivfeil for Otto Friedrich Müller, rimeligvis begaat af Gunnerus's sekretær.

) O. F. Müller reiste 1765—*1767* som hovmester for grev von Schulin gjennem Tyskland, Schweitz, Italien, Frankrig, Nederlandene. Hans Flora ***Fridrichsdalina udkom i Stratsburg *1767.*

aarsag til, at jeg dengang ei fik sendt nogle af de belovede urter, og siden har ingen mig bekiendt leilighed gaaet. Nu forestaar min Visitatz-Reise, hvorfra jeg ei kommer hjem førend ultimo august. Skulde De imidlertid have nogle *Urter* eller andre *Naturalier* at overlade og faar afsendte, vil jeg gjøre mig en fornøjelse af saadant efter mulighed at gjengjelde.

Gunneriana IV bestaar af nogle faa planter, der bærer paaskriften: fra *D. Montin.* Denne er den *svenske botaniker*, Linnés elev, *Lars Montin,**) f. 1723 — d. 1785, der var provincialmedicus i Halland, hvis flora han undersøgte ved siden af, at han ogsaa botaniserede i Luleå Lapmark. Han skildres som en samvittighedsfuld læge, grundig lærd og dygtig naturforsker, der samlede et stort herbarium, som senere blev skjænket til Kgl. Vetensk. Akademien i Stockholm.

Efter ham er benævnt planteslægten *Montinia* og insektet *Tortrix Montinia.* I 1772 blev han medlem af *Vidensk. selskab* i *Trondhjem.* (Bibl. Lexik. öfv. namnkunnige svenska Män. IX. 138. Ups. 1843).

Gunneriana V. Herunder er sammenfattet endel mindre samlinger, om hvilke det er uvist, hvor de hører hjemme. Størstedelen ialfald synes at have været i Gunnerus's eie, da der paa bagsiden af arkene findes overstrøgne numre, svarende til hans Fl. Norv. Skrift og udstyr stemmer ogsaa tildels sammen med enkelte ark i hans samling. Paa endel ark mangler enhver angivelse, endog navne.

Dette sidste er ogsaa tilfælde med

Gunneriana VI, der kun indeholder udenlandske planter. Enkelte af arkene er numererede med blyant.

VI. *Tyrholms herbarium.* Dette udgjør en særdeles stor samling, der er forsynet med fortløbende numre og paaskriften „*Tyrholms*" oppe i den øvre kant. Det sidste numer er 1066; men adskillige numre mangler. Arkenes udseende er noget forskjelligt, dels store ark, hvor planterne er fæstede til papiret paa den vis, at der er sat tillakkede papirstrimler over dem. Paa disse

---

*) D. betegner her som ellers ofte i Gunn. hb. og flora foran personnavne ***Dominus*** (smlgn. ovenfor H. Möller = Hr. M.).

strimlers frie ende er der paa undersiden skrevet navne, der stemmer med Linnés *spec. plant.* De andre ark er af langt mindre format, med navne i regelen skrevne paa bagsiden og ofte meget zirlig udstyrede, idet planten er stukket ned i en fastklæbet kulørt blomsterurne. Oppe paa blomsten er der af og til fastklæbet et af papir lavet insekt; desuden er der ornamenter i arkenes øvre hjørne. Ark med lignende forziringer og med samme skrift findes ogsaa optagne i Gunnerus's numererede samling.

Imellem 1039 og 1065 er der en større lakune. Men blandt de gunneriske samlinger fandtes et lidet hefte, paa hvis blade der er fæstet planter. Disse blade er numererede: No. 1042—1064 og forsynede med paaskriften „Tyrholms", skrevet med samme haand som i Tyrholms øvrige samling. Dette hefte er forresten ganske forskjelligt fra denne, idet navnene er langt ældre — antelinnéiske — kun et slægtsnavn eller latiniseren af folkesprogets navne („trivialia"). Ved siden af staar derhos paa den fastsyede navneseddel *tyske* plantenavne og *Ao. 1738.* Dette gjør det rimeligt, at denne plantesamling er noget ældre end den øvrige, men har været i vedkommende Tyrholms eie. Senere er den hele samling gaaet over til en anden eier (rimeligvis Gunnerus), og alt er bleven numereret, eftersom denne fik fat paa arkene. Numrene slutter sig nemlig ei til noget system, men rækkefølgen er vilkaarlig ligesom i Gunn.s Flora Norvegica.

Dog synes der af og til i herbariet at være en vis overensstemmelse mellem rækkefølgen og de linnéiske klasser, ligesom nogle ark er betegnede med tal, svarende til disse. Det er derfor sandsynligt, at herbariet før den vilkaarlige numerering har været ordnet efter Linnés system.

En del af de omtalte store ark er tydelig blevne afskaarne oventil; paa enkelte ark er saaledes halvdelen af numret borte, og man kan se det nederste af *y* efter paaskriften „Tyrholms". Dette har derfor maaske ogsaa været tilfældet med en del ark (c. 150), der mangler numre og betegnelsen „Tyrholms", men forresten aldeles ligner de øvrige, specielt med hensyn til anbringelsen af navnene paa undersiden af de tillakkede papirstrimler. Ved disse ark kan maaske en del af lakunerne i samlingen udfyldes.

Jeg har ordnet samlingen i *centurier*, overensstemmende med numrene, væsentlig for at se, hvor meget der manglede, og udfylde lakunerne under ordningen af de øvrige herbarier. Planterne laa nemlig tildels sammen med de gunneriske samlinger, og dette maa have været tilfældet allerede dengang, da prof. M. N. Blytt gjennemgik samlingerne; thi i Norg. fl. 1ste del citeres Tyrholms samling som henhørende til Gunnerus's herbarium (se f. ex. p. 248 ved *Carex hirta*). Da, som ovenfor omtalt, flere ark, der bærer Gunnerus's numre, svarende til dem i hans flora, i skrift og udstyr ligner Tyrholms, er det vel sandsynligt, at Tyrholms herbarium er gaaet over i Gunnerus's eie. Men da Tyrholms samling er et *internationalt* herbarium uden angivelse af voxesteder, maa man ialfald være meget forsigtig med at antage planter, der tilhører det, for norske.

Med hensyn til, hvem denne Tyrholm har været, kunde man først tænke paa cancelliraad, sorenskriver i Guldalen, *Peter Christian Tyrholm*, f. 1727 d. 1794 (se Kraft og Nyerups literaturlexikon), da der i Asmus Møllers „Videnskabernes Selskabs Historie" nævnes, at en cancelliraad Tyrholm skjænkede naturalier til videnskabernes selskab. Men, at denne har været botaniker, har jeg ei nogetsteds kunnet finde. Det sidste gjælder ogsaa Gunnerus's samtidige *provsten Tyrholm* (Edvard Meyer Tyrholm, 1713—1784, provst i Nordmøre). Derimod har dette været tilfældet med en tredje Tyrholm, der levede paa Gunnerus's tid, nemlig *Niels Henrik*, der var søn af consistorialraad Michael Tyrholm, sognepræst til Vandsø i Christiansands stift. I 1760 blev denne præst til Fredriks hospital i Kjøbenhavn og 1765 sognepræst til Bragernæs og Strømsø, hvor han døde 1766 (cfr. Nyerups og Worms lexica). Denne har nemlig skrevet en dansk oversættelse af *Oeders* indledning til plantelæren (1 del Kjøbhvn. 1764) samt: *Du Hamels Underretning, hvorledes Træer, Urter og Frøe best kand forsendes til Søes* (overs. Kbhvn. 1764). At det har været denne, ved hvis død samlingen gik over i Gunnerus's eie, synes at fremgaa af et brev, som jeg har fundet i Gunnerus's efterladte kopibog, p. 304 d. 19 Juli 1766 til H. *Hans Hammond.**) (19).

---

*) Se om denne: Erlandsens Den Nordenfj. Geistlighed p. 90. (f. 1734— d. 1792; i 1764 blev han residerende kapellan til *Bragernæs* og *Strømsø*.)

„Paa Grund af Deres Hilsen ved H. Raadmand Friedlieb, hvorfor tjenstlig tackes, har jeg end det Haab, at om *Linn. fl. Lappon.* forefindes blandt H. Tyrholms efterladte Bøger, De da vist er saa god at kjøbe den til mig; og, da jeg sikkert formoder, at den salige mand, som en *kyndig botanicus og Eldsker af Planter,* ogsaa maa have efterladt sig et *herbarium vivum* over *danske* og *norske Urter,* saa anmodes Deres Velærværdighed tillige at ville have den Godhed *at kjøbe samme for mig,* naar det er at faa tilkjøbs, da jeg med al Fornøielse betaler saadant og er til al Gjentjeneste beredvillig.

NB. Da dette var skrevet indløb et Brev fra H. Hammond".

Til den samme Hans Hammond i „*Brevig*" forekommer ogsaa et brev p. 302, hvor der tilslut tales om hans lyst til naturhistorien.

VII. *En særdeles stor udenlandsk samling,* hvori de forskjellige arter er *numererede* og indlagte i omslag, der bærer *slægtsnavne* og ligeledes er forsynede med *numre.* Da disse gaar op til over *1300,* og der inde i hvert omslag findes planter f. ex. med paaskrift No. 1—20, uden at alle mellemliggende nr. er repræsenterede, og endnu flere slægtsnumre mangler, kunde det se ud, som om en stor del af samlingen manglede. Dette behøver dog ikke at være tilfældet, thi ved at tælle efter i Linnés hovedverk „*Species plantarum*" er det lyktes mig at konstatere, at *numrene* udenpaa *slægtsomslagene* og paa de indenfor disse liggende *arter* ganske *stemmer overens med ordningen i dette verk.* Samleren har aabenbart anlagt sit herbarium med det maal for øie at skaffe sig et nogenlunde fuldstændigt linnéisk herbarium.

Da denne samlings exemplarer laa i omslag, er den godt konserveret og udgjør maaske uden sammenligning den *smukkeste* af alle selskabets botaniske samlinger, ligesom den er den *righoldigste.*

Hvem der har samlet den, findes der ingen oplysning om. Samlingen laa i et skab, til hvis hylder arkene passede. Dette har øiensynlig været eiet af en botaniker, da der er malet en blomst paa døren, og hylderne er forsynede med navnene paa de linnéiske klasser. Rimeligvis har samlingen været eiet af Gunnerus eller en af de andre her nævnte gamle botanikere.

I dette skab fandtes ogsaa *Deinbolls „Plantæ exoticæ“* samt et mixtum af *gunneriske* sager.

Fremdeles forefindes der nogle mindre samlinger, hvis samlere er ubekjendte.

VIII. *Et lidet herbarium,* hvori arkene er forsynede med *navne og latinske beskrivelser af planterne i overensstemmelse med Linnés spec. plant.,* der citeres.

IX. *Et lidet herbarium,* bestaaende af *store ark,* paa hvilke der hovedsagelig er fastklæbet *udenlandske planter* uden *nogen orden.* Arkene indeholder *heller ikke noget navn eller nogensomhelst* skreven *oplysning.*

X. Hertil kommer nogle samlinger, hvor planterne ligger *løse i graat papir.*

a. I den første af disse er arkene forsynede med *navnesedler* og *klassemærker* overensstemmende med *Linnés verker.*

b. I den anden er der paa de graa papirark skrevet *latinske betegnelser for planterne, svarende til dem, der brugtes i de ældste botaniske verker* fra slutningen af 17de og begyndelsen af 18de aarh. Linnés verk, *Species plantarum* (udg. 1753) med *nommenclatur,* bestaaende af *slægts-* og *artsnavn,* sees ei at være benyttet, hvorimod hans ældste arbeider som *Hortus Cliffortianus* (1737) citeres. Samlingen turde muligens være fra lidt før midten af det 18de aarh., maaske før udgivelsen af Linnés *Spec. plant.*

c. I den tredje ligger planterne *uden noget navn* eller *nogensomhelst betegnelse* af, hvor de har hørt hjemme.

Da disse 3 samlinger tildels laa indbyrdes blandede med hinanden, har de rimeligvis udgjort *to* eller kanske blot *en* samling.

XI. Fra Gunnerus's tid eller maaske lidt senere skriver sig rimeligvis ogsaa en *større samling* af planter, ordnet efter Linnés system og forsynet med navne paa arkene eller paa indlagte sedler. Denne samling bestaar utvivlsomt af flere herbarier nemlig:

a. et, der er indlagt i graa numererede ark med vedlagte navnesedler —

b. og et, der bestaar af fastklæbede planter med navne skrevne paa arkene. Flere af disse sidste ligner med hensyn til ud-

styr og skrift de smaa ark i Tyrholms samling. Men da tiden ei tillod mig at gjennemgaa disse samlinger, har jeg ladet dem ligge sammen og det saa meget mere, som de for det meste konsekvent er indordnede i hinanden ei alene med hensyn til klasser, men ogsaa med hensyn til slægter. Det maa altsaa have været en botaniker, der har ordnet dem, og forholdet mellem samlingerne indbyrdes og til Gunnerus's og Tyrholms sager bør først undersøges, før de udskilles. Her skal blot bemærkes, at der paa bagsiden af klassesedlen: *Classis III Triandria* staar et brudstykke (en afskrift) af en journal, underskrevet af „*Henrich Tonning, kongelig Krydsinspecteur paa Trondhjems leed. Trondhjem d. 27de Juni 1780.*" Denne Tonning (f. 12 juli 1732) var en botaniker, der levede paa Gunnerus's tid, i hvis kopibog han hyppig nævnes som hans amanuensis. Han var først hører ved Trondhjems latinskole, men reiste siden til Upsala, hvor han 1768 blev *doctor medicinæ* (Dissert. *Rariora Norvegiæ* — Ups. 1768). Han var medlem af Det kgl. norske videnskabers selskab i Trondhjem, hvor han holdt botaniske forelæsninger. I 1773 udgav han en „*norsk medicinsk og oeconomisk Flora*". Kbhvn. 1773, hvor planterne er ordnede efter det linnéiske system. Ifølge Nyerups literaturlexikon blev han tilsidst *taxatør* ved *toldboden* og døde 1796. Det kan derfor være muligt, at Tonning idetmindste har *ordnet* disse samlinger, enten disse er erhvervede af ham selv eller fra Tyrholm (d. 1766) komne i Gunnerus's eie.

XII. Tilslut skal anføres, at der blandt de gamle herbarier fandtes en stor *foliant*, paa hvis blade der er fastklæbet *planter*, forsynede med *meget gamle navne*.

Paa titelbladet er skrevet et *latinsk carmen* med store, forskjellig farvede bogstaver. Over dette staar *D. Oligeri Jacobæi carmen in herbarium vivum filii dilectissimi Jacobi Jacobæi simili huic adornatum exemplari, et plantis Daniæ nostræ inquilinis refertum, collectore Joachimo Hallingio.* Under dette carmen staar *1694.*

Denne *Oligerus Jacobæus* (ell. *Holger Jacobsen)* var en be-

kjendt dansk zoolog (1650—1701); 1679 blev han *professor medicinæ* ved Kbhvn.s universitet. Se forresten: *Gosch*: Udsigt over Danmarks zool. Literatur. Kbhvn. 1873 p. 256 flg. og *Worms* Lexikon over lærde Mænd I. 486—487. Paa det sidstnævnte sted opføres Jacobæernes genealogi, hvoraf sees, at *Oligerus Jacobæus* havde en søn *Jacob Jacobæus*. Denne var ifølge Worm. l. c. alumnus paa Borchs collegium, blev 1703 decanus ved 5te bord paa klostret og 1710 sognepræst til Faxø og senere provst i herredet. Han døde 1738.

I Worms lexikon nævnes III *287* en *Jochum Halling, magister philosophiæ* og sognepræst i Saxkiøbing menighed i Lolland, der *1784* udgav „Gudelige Taler ved Brudevielser". At det er denne, der betegnes som samleren, sees af Didrichsens „For hundrede Aar siden" (Nath. Tidsskr. 3 R. VI., 1885—86). Den bekjendte *Peder Kylling* siger om ham, at han endog i sine studenterdage vidste lige saa meget som han selv, og etatsraad prof. med. *Joh. v. Buchvald* betegnede ham som *optimus his temporibus botanicus*. Han skal ogsaa have efterladt sig et *„herbarium vivum"*, ved Tidens Længde noget beskadiget. (1776).

XIII. Desuden har jeg fundet *3 bøger*, mellem hvis blade der ligger *planter*.

a. Den ene af disse er en meget tyk foliant, der bærer udenpaaskriften: *Fra Berg- til Botanik-Protokol Translateret d. 21de Juli 1775 af —*

Navnet er udslettet. Man kunde her tænke paa *Peder Hiort*, direktør ved Røraas kobberverk. Denne fulgte Gunnerus paa hans botaniske ture under visitatsen paa Røraas 1764 (cfr. Fl. Norv. n. 278), paa hvilken tid han var bergskriver sammesteds (cfr. planteark med paaskrift: „Bergskriverens Gaard paa Røraas").

Naturvidenskabelig interesseret var af bergmænd ogsaa *Frederich Schindel*, etatsraad og bergraad i over-bergamtet søndenfjelds (cfr. Fl. Norv. n. 160 og hb. 160).

*) Efter *Chr. Bruun:* „Den lærde Amager-Sognedegn *Jochum Hallings* Levnet" (meddelt efter et haandskr. i det kgl. bibliothek i Kjøbenhavn) i Danske Samlinger I. 60 flg.

Begge disse nævnes som medlemmer af videnskabernes selskab 1774.

Blandt disse omtales ogsaa *Chrtstian Ernst Helzen,* assessor i over-bergamtet; men om denne har interesseret sig for at samle planter, ved jeg ikke.*)

b. Den anden er en foliant, hvori er skrevet forordninger af Christian den sjette. Anno 1737.

c. Den tredje er en gammel bog af Bartholomæus Deichmann, biskop over Viborg stift. Trykt udi Odense Aar 1704.

De indlagte planter synes paa grund af navnesedlerne i de to sidste bøger at være samlede i en forholdsvis sen tid.

*) Cfr. dog Nyerups og Krafts lit.lexk., hvor ved siden af mineralogiske afhandlinger nævnes: „Om Urter, Græs og Mosarter, anvendelige i Nødsfald til Menneskers Føde". — T.hjem 1805.

Katalog

over

Flora Lapponica (se pag. 57.)

Fasc. No. 1.

1. Plantago maritima *L.**) in Finmarkia orientali. IV, 1.
2. „ lanceolata *L.* *sine loco.*
3. Pinguicula alpina *L.* Finmark. orient. II, 1.
4. „ villosa *L.* in Varangria Finmark. orient.
5. Veronica saxatilis *L.* e Finmarkia orientali.
6. „ officinalis *L.* in „ „
7. „ alpina *L.* „ „
8. „ longifolia *L.* e „ „
9. Circæa alpina *L.* „ „

Fasc. No. 2.

10. Scirpus (= *Scirpus rufus Wahlenb.*) e Finmark. orient. III, 1.
11. „ Bæothryon *Ehrh.* e Finmarkia orientali. (= *pauciflorus Lightf.*)
12. Scirpus cæspitosus *L.* - „ „
13.

---

*) Synonymer er her tilføiede med cursiv, ligesaa forfatternavnene, der omtrent altid mangler. Nomenclaturen er dog i regelen overensstemmende med den linnéiske (L. tilføies aldrig), undertiden svarende til Wahlenbergs eller Hornemanns, i hvilket tilfælde disses navne ofte anføres og her gjengives med sedvanlig tryk. De tilføiede romertal betegner de linnéiske klasser.

14. 15. Eriophorum alpinum *L.* e Finmarkia orientali.
16. „ polystachion *L.* in „ „
(= „ *angustifolium Roth*).
17. Cobresia scirpina Hornem.
(Scirpus Bellardi Wahlenberg).
18. Alopecurus geniculatus *L.* e „ „ III, 2.
19. 20. Phleum alpinum *L.* - „ „
21. Phleum - „ „
= *Alopecurus nigricans Hornem.*
22. Holcus odoratus var. borealis e „ „
(= *Hierochloa borealis Roem. et Schult.*)
23. Milium effusum *L.* e Finmarkia orientali.
24. 25. Agrostis vulgaris *L.* - „ „
26. „ alpina *Wahlenb.* - „ „
(= „ *rubra L. fl. Sv.)*
27. Arundo lapponica *Wahlenb.* e „ „
28. Arundo Calamagrostis *sine loco.*
= *Calamagrostis Pseudophragmites Rchb.*
29. Aira flexuosa varietas montana *Wahlenb.* e Finmarkia orientali.
30. „ alpina *L.* - „ „
31. „ atropurpurea *Wahlenb.* - „ „
(= *Vahlodea atr. Fries).*
32. „ spicata *L.* - „ „
(= *Trisetum spicatum P. B.*)
33. Poa alpina *L.* - „ „
34. „ glauca *Vahl* - „ „
35. „ maritima *Hornem.* - „ „
(= *Glyceria maritima Wahlenb.)*
36. Agrostes algida Wahlenberg - „ „
(= *Catabrosa algida Fr.*)
37. Melica nutans *L.* m. „ „
„ coerulea *L.* e „ „
(= *Molinia coerulea Mœnch).*

39. Festuca ovina *L.* vivipara e Finmarkia orientali.
40. 41. Triticum repens *L.* - „ „
41. = *Triticum caninum L.*
42. Koenigia islandica *L.* e „ „ III, 3.
43. Montia fontana *L.* - „ „

Fasc. No. 3.

44. Dryas octopetala *L.* - „ „ XII, 6.
45. Tormentilla erecta *L.* - „ „
46. Rubus arcticus *L.* - „ „
47. „ saxatilis *L.* in „ „
48. Potentilla aurea (verna *β* Wahlenb.) e „ „
49. Rosa majalis *β* cinerea e Lapponia ad flumen (= *R. cinnamomea L.*) Ivajolocki.

Fasc. No. 4.

50. Primula stricta (Horn.) e Finm. orient. V, 1.
51. „ norvegica Hornemann in „ rarissime.
52. Gentiana glacialis *Wahlenb.* e „ orient. (= „ *tenella Rottb.)*
53. „ nivalis *L.* - „ „
54. „ serrata *Gunn. β* detonsa - „ „
55. „ involucrata var. sive nov. sp. cum corrollis coeruleis e Finm. orient. (= *Gentiana involucrata Rottb. β cærulescens Wahlenb.*)
56. Azalea procumbens *L.* e Finm. orient.
57. Myosotis deflexa Wahlenb. in monte Rastekaise (= *Echinospermum d-um Lehm.*) Finmarkiæ orientalis.
58. Ligusticum scoticum *L.* e Finmarkia orientali. V, 2. (= *Haloscias Scotica Fr.)*
59 Statice Armeria *L.* - „ „ V, 5. (= *Armeria maritima Willd. γ sibirica Fr.)*
60 Drosera longifolia *L.* e Finmarkia orientali.
61 „ rotundifolia *L.* - „ „
62 Sibbaldia procumbens *L.* - „ „

Fasc. No. 5.

63 Vaccinium Myrtillus *L.* - „ „ VIII, 1

64 Vaccinium vitis idæa *L.* e Finmarkia orientali.
65 „ Oxycoccos *L.* sterile e „ „
66 Epilobium angustifolium *L.* - „ „
67 „ alpinum *L.* - „ „
68 Rumex digynus *L.* Rheum digynum Wahlenberg
e Finmarkia orientali. VI, 2.
69 Polygonum amphibium *L.* ad flumen Pasjock Lapponiæ. VIII, 3.
70 „ viviparum *L.* e Finmarkia orientali.
71 Paris quadrifolia *L.* - „ „ VIII, 4.

Fasc. No. 6.

72 a. Juncus bufonius in „ „ VI, 1.
= „ *alpinus Vill.*
b. Juncus triglumis *L.* - „ „
c. Juncus e „ „
= J. *stygius L.*
d. Juncus trifidus *L.* - „ „
e. „ „ *L.* var. monanthos Hornemann
e Finmarkia orientali.
73 a. „ parviflorus Wahlenberg spadiceus *sine loco.*
(= *Luzula Wahlenbergii Ruprecht*).
b. Juncus spadiceus Wahlenberg e Finmarkia orientali.
= *Luzula parviflora Desv.*
c. „ arcuatus Wahlenberg - „ „
(= „ *arcuata Hook*).
d. Triglochin palustre *L.* in „ „
74 Convallaria verticillata *L.* - „ rarius.
= „ *polygonatum L.*

Fasc. No. 7.

75 Ranunculus glacialis *L.* ex alpe Rastekaise in Finmarkia orientali. XIII, 6.
76 „ hyperboreus *L.* e Finmarkia orientali.
77 „ pygmæus *Wahlenb.* - „ „
78 „ n. sp. R. Tanensis mihi prope Berlevaag in Finmarkia orientali.
(= 79).
79 „ sulphureus Phips prope Nordkap in Finmarkia.

(= Ranunculus *altaicus Laxm.)*

80 „ flammula *L.* e Finmarkia orientali.
81 „ acris *L.* in „ „
82 Thalictrum alpinum *L.* - „ „
83 „ flavum *β* rotundifolium Wahlenb. e „ „
(= Thalictrum *Kemense Fr.*)
84. Pulsatilla vernalis Mill. (Hornem.) ex alpe Dovre.
85 Anemone nemorosa *L.* e Nordland austr.

Fasc. No. 8.

86 Stellaria graminea *L.* e Finmarkia orientali. X, 3.
87 crassifolia (Wahlenberg) - „ „
88 „ cerastoides *L.* - „ „
(= *Cerastium trigynum Vill.)*
89 Alsine stricta *Wahlenb.* e „ „
90 „ biflora *Wahlenb.* - „ „
91 Alsine - „ „
= A. *hirta Hartm.*
92 Alsine rubella? e Varangria Finm. orient. X, 5.
= *Sagina procumbens L.*
93 Alsine e Finmark. orientali.
= 92.
94 Sagina procumbens *L.* - „ „
= 95.
95 Spergula saginoides *L.* - „ „
(= *Sagina saxatilis Wimm.*)
96 Spergula nodosa *L.* e „ „
97 „ arvensis *L.* - „ „
98 Cerastium alpinum L. - „ „

Fasc. No. 9.

99 Saxifraga Hirculus *L.* in Finmark. orient X, 2.
100 „ oppositifolia *L.* e „ „
101 „ nivalis *L.* var. - „ „
102 „ stellaris *L.* - „ „
103 „ petræa *L.* - „ „
104 „ rivularis *L.* - „ „
105 „ cæspitosa *L.* - „ „

106 Saxifraga cæspitosa *L.* var. grønlandica e Finmark. orient.
107 „ cernua ?
108 „ bulbifera } = *cernua L.* in alpe Rastekaise Finmarkiæ orientalis.
109 „ n. sp.? hyperborea mihi lecta 4. Aug. 1822 (= *Saxifraga stellaris β comosa* Wahlenb.) in promontorio Nordcap Finmarkiæ.
(anføres for Nordcap ogsaa af Th. Fries. Norg. fl. 903).

Fasc. No. 10.

110. Andromeda hypnoides *L.* e Finmarkia orientali. X, 1.
111. „ polifolia *L.* - „ „
112. Menziesia cærulea. *Smith* - „ „
(= *Phyllodoce c. Gr. et. Godr.*)
113 a. Ledum palustre *L.* e „ „
b. Diapensia lapponica *L.* - „ „ V, 1.
c. Pyrola minor *L.* - „ „ X, 1.
= P. *rotundifolia L.*
114 Pyrola uniflora *L.* e Finmarkia orient.
115 „ secunda *L.* var. - „ „
116 Dianthus superbus *L.* - „ „ X, 2.
117 Silene acaulis *L.* - „ „ X, 3.
118 Lychnis alpina *L.* - „ „ X, 5.
119 „ apetala *L.* - „ „
120 Arenaria peploides *L.* - „ „ X, 3.
121 Chrysosplenium alternifolium *L.* - „ „ VIII, 2.
= C. *tetrandrum. Th. Fr.*
122 Tofjeldia borealis *Wahlenb.* - „ „ VI, 1.

Fasc. No. 11.

123 Pedicularis Sceptrum Carolinum *L.* e. „ „ XIV, 2.
124 „ Oederi (*Vahl*) flammea *β* major Wahlenb. e Finmarkia orient.
125 Bartsia alpina *L.* e Finmarkia orient.
126 Linnæa borealis *L.* prope Nordcap Finm.
127 Thymus serpyllum *L.* e Finmark. orient. ad flumen Thanæ. XIV, 1.

Fasc. No. 12.

128 Draba hirta *L.* e Finmarkia orientali. XV, 1.
129 Draba androsacea *Wahlenb.**) Dugsfjeld prope Nordcap.
= „ *hirta L. α stricta Lindbl. (D. trichella Fr.?)*
130 Draba incana *L.* e Finmarkia orientali.
131 Cardamine pratensis *L.* - „ „ XV, 2.

Fasc. No. 13.

132 Phaca frigida *L.* - „ „ XVII, 3.
133 „ sordida *Wahlenb.* - „ „
(= *Oxytropis campestris DC.*)
134 Phaca lapponica Hartmann, montana Wahlenb.
e Finmarkia orientali.
(= *Oxytropis l. Gaud.*)
135 Astragalus alpinus *L.* e Finmarkia orientali.
136 „ oroboides (Hornemann) - „ „
leontinus (Wahlenberg)
137 Lathyrus pratensis *L.* in „ „
138 Pisum maritimum. *L.* var. Dugsfjeld prope Nordcap 300
pedes supra mare.
(= *Lathyrus maritimus Fr.)*

Fasc. No. 14.

139 Cypripedium bulbosum *L.* in Lapponia
(=*Calypso borealis Salisb.)* ad flumen Kemense (rarisime). XX.
140 Satyrium viride *L.* in Finmarkia orientali.
141 „ albidum *L.* - „ „
142 Ophrys alpina *L.* e „ „
(= *Chamærepes a. Spr.)*
143 Epipactis cordata *Sw.* e Finm. orient.
(= *Listera c. R. B.*) ex alpe Peizen.
144 Cymbidium corrallorhizon *Sw.* Finm. orient.
(= *Corallorhiza innata R. B.)*

---

*) Skaftet er vistnok bladløst, men haaret, hvorfor arten ei kan henføres til ***D. Wahlenbergii Hartm.*** (= ***D. androsacea Wahlenb.*** cfr. Blytt Norg. fl. 984). men maa være en reduceret form af ***D. hirta L.***

Fasc. No. 15.

145 a b	Viola biflora *L.*	e Finm. orient. in „ „	XIX, 5 (V, 1).
146	„ palustris *L*	e „ „	
147	Hieracium alpinum *L.*	in „ „	XIX, 1.
148	Serratula alpina *L.*	- „ „	
149	Sonchus sibiricus *L.* (= *Mulgedium s — m Less.*)	ad flumen Thanæ prope Karasjock in Finmarkia.	
150	Tussilago frigida *L.* *(Petasites fr. Fr.)*	in Finmark. orient.	XIX, 2.
151	Cineraria campestris Retzii γ alpina Linnei	ad sinum Varangriæ in Finmarkia leg. 1820 circa Bomeni Eid.	
152	= 151.		
153 154	Erigeron alpinus *L.*	in Finmarkia orientali.	
155	Gnaphalium dioicum *L.* var.	- „ „	
156 157	„ alpinum *L.*	- „ „	
158	„ sylvaticum *L.*	- „ „	

Fasc. No. 16.

159	Salix polaris *Wahlenb.*	ex alpe Rastekaise in Finm. orient.	XXII, 2.
160	Salix = *S. hastata L.*	e Finm. orient.	
161	Salix = *S. phylicifolia Sm.*	- „ „	
162	Salix majalis = *S. nigricans Sm. (forma).*	- „ „	
163	Salix lanata (Wahlenberg)	- „ „	
164	„ glauca *L.*	- „ „	
165	Salix = *S. nigricans Sm.*	- „ „	
166	Salix reticulata *L.*	- „ „	

167 Salix hastata *L.* e Finm. orient.
168 „ herbacea *L.* - „ „
169 „ myrtilloides *L.*
= *S. sarmentacea Hartm. (forma).*
170 Salix myrsinitis *L.* e Finm. orient.

Fasc. No. 17.

171 Carex petræa *Schk.* prope Nordcap rara XXI, 2.
(= *Carex rupestris Allion.*)
172 Carex capitata *L.* e Finmarkia orientali.
173 „ cordoriza *sine loco.*
(= C. *chordorrhiza Ehrh.)*
174 Carex incurva *Lightf.* e Finmarkia.
175 „ n. sp.? („arctica mihi") legi 1822 prope Berlevaag in
(= *Carex Deinbolliana Gay)* Finmarkia orientali.
176 Carrex norvegica *Wild.* e Finmarkia orientali rara.
177 „ atrata *L* - „ „
178 „ Buxbaumii Wahlenb. - „ „
179 „ n. sp. - „ „
= C. *vaginata Tausch.*
180 „ pulla *Good.* - „ „
181 „ salina var. cuspidata Wahlenb. -
e Finmarkia orientali rara.
182 „ globularis *L.* - „ „ „
183 „ rotundata - „ „
= 180.
184 „ pauciflora (Wahlii) - „ „
= C. panicea var. pauciflora Wahlenb.
= C. *vaginata Tausch.*
185 „ limosa var. irrigata *Wahlenb.* - „ „
(= C. *limosa L, nec = irrigua Hoppe*).
186 „ atrofusca *Schk.*
(= C. *ustulata Wahlenb.*) e Finmarkia orientali.
187 „ capillaris *L.* - „ „
188 „ pedata *L.* - „ „ rara.
189 „ filiformis *L.* - „ „

Fasc. No. 18.

190	Carex dioica *L.*	e	Finmarcia	orientali.
191	„ leukoglochin *Ehrh.*	-	„	„
	(= C. *pauciflora Lightf.*)	-	„	„
192	„ microglochin	-	„	„
	= C. *pulicaris L.**)			
193	Carex muricata?	in	„	„
	(= C. *muricata L.*)			
194	Carex lagopina *Wahlenb.*	e	„	„
195	„ glareosa (Wahlenberg)	-	„	„
196	„ loliacea	-	„	„
	(= C. *Personii Sieb.*)	-	„	„
197	„ curta	in	„	„
	(= C. *canescens L.*)	-	„	„
198	„ Wahlii. (Schk.) alpina *Wahlenb.*	e	Finmarkia	orientali.
199	„ atrata var. Sive nova sp.	-	„	„
	(= C. *atrata L.*)			
200	„ cæspitosa var.?	e	Finm.	orient.
	(= C. *salina Wahlenb. forma*).			
201	„ cæspitosa?	-	„	„
	(= C. *salina Wahlenb. forma*).			
202	„ pilulifera?	e	Nordlandia	meridionali.
	(= C. *pilulifera L.*)			
203 a b	„ pallescens?	e	Finmarkia	orientali.
	= C. *flava L.*			
204	„ digitata *L.*	-	„	„
205	„ vesicaria *L.*	-	„	„
206	„ ampullacea *Godr.*	-	„	„

Fasc. No. 19.

207	Veratrum album *Gunn.*	-	„	„	XXIII.
208 a b	Rhodiola rosea *L.*	-	„	„	
209	Polypodium Ilvense *Sw.*	-	„	„	XXIV.

*) *C. pulicaris L.* ligger i universitetets musæum samlet af D. ved Vadso. (Norg. fl. p. 178).

210	Aspidium fragile *Sw.* (= *Cystopteris fragilis Bernh.*)	e	Finmarkia orientali.	
211	Pteris crispa Sm. (= *Allosurus crispus Bernh.*)	e	„	„
212	Blechnum Spicant *Roth*	-	„	„
213	Osmunda Lunaria *L.*	-	„	„
214	Lycopodium alpinum *L.*	-	„	„
215	Lycopodium selaginoides *L.*	-	„	„
216	Equisetum reptans, n. sp. Wahlenberg (= E. *scirpoides Mich.*)	e	„	„
217	Hippuris vulgaris *L.*			I, 1.

Indfiltret i *Hippuris vulgaris* ligger et exemplar af *Ruppia rostellata Koch.* *Hippuris* har Deinboll efter Norg. fl. (p. 1127) samlet ved Vadsø, og vi har saaledes rimeligvis ogsaa her nordgrænsen for *Ruppia,* saafremt da denne er taget sammesteds som *Hippuris.*

Tillæg.

I. Fra hr. konservator Storm i Trondhjem har jeg under trykningen af nærværende arbeide modtaget følgende meddelelse:

I en katalog over Det kgl. norske videnskabers selskabs skrifter, trykt 1779 og udarbeidet af selskabets daværende sekretær Lorens Wittrup, staar følgende:

Regnum Vegetabile:

Herbarium vivum, centuriæ 1—10 in Flor. Norveg. Gunneri descriptum.
„ fascicul. 1—12 ab Gunnero collect. partim enodat.
„ Jacob Jacobæi in libro comp. part. læs.
„ centur. 1—11 ab H. Tyrholm collect.
„ fascic. 1—7. herbar. indigen. part. enod.

I fortegnelsen over giverne til selskabet heder det om Tyrholm: Peter Christ. Tyrholm, R. M. a Cons. Cancell. & Judex Nomarch. Nedenæss.

II. Angaaende *Willes* skrifter og efterladte manuscripter (cfr. pag. 68) skal anføres følgende: Af „Physisk og antiquarisk Reise igjennem Thelemarken" udkom blot indledningen under titelen: „Indledningen til Reisen igjennem Thelemarken i Norge 1786 af Hans Jacob Wille. Første Hefte". Kbhvn. 1799. Beretningen om selve reisen kom derimod aldrig i trykken, men efterlodes i manuscript til videnskabernes selskabs bibliothek i Trondhjem (cfr. Erlandsens Efterretn. om Geistligh. i Thjems Stift p. 72), hvor den nu savnes. Prof. Ludv. Daae har dog i et privatbibliothek i Christiania fundet nogle brudstykker af et concept til reisebeskrivelsen og udgivet et udtog deraf tilligemed nogle utrykte supplementer til Sillejords Beskrivelse (efter det i det trondhjemske videnskabsselskab opbe-

varede oprindelige haandskrift) under titelen: „Utrykte Optegnelser om Thelemarken af H. I. Wille. Udgivne i Uddrag af Dr. L. Daae", Kristiania 1881. (Separataftryk af Norsk historisk Tidsskrift, 2. Række, III.)

Willes „Fortegnelse over Urter fundne i Thelemarken" findes sammen med hans breve til Hammer (daterede „Dramdal paa Eger 1787") i den sidstes bogsamling (manuscr. qv. 50) paa det trondhjemske videnskabsselskabs bibliothek. Haandskriften er her fuldstændig overensstemmende med den, der findes paa arkene i „Willes" herbarium. Af plantenavnene (saavel latinske som norske) findes de allerfleste tillige anførte i Sillejords Beskrivelse. Ved enkelte er skrevet „R. g. Tell." o: „Reisen gjennem Thelemarken"; disse har altsaa været anførte i manuscriptet til dette skrift. De i fortegnelsen nævnte planter findes for største delen i herbariet og stemmer med dette i nomenclaturen.

I Nyerups katalog over Det kgl. norske videnskabers selskabs samlinger p. 636 omtales ogsaa et manuscript af Wille „Beskrivelse over et Blomsts Dele" (Hammers haandskriftsaml. qv. 49).

III. I *Gunneriana* IV (cfr. pag. 80) ligger desuden et lidet hefte, indeholdende 8 planteark, paaskrevne „Slangbusch". Dette har rimeligvis været Hinrich von *Schlanbusch*, generalmajor i infanteriet, oberst og chef for oplandske regiment (død $^{7}/_{4}$ 1785) Fra denne findes der i den hammerske haandskriftsaml. (qv. 50) et brev til cancelliraad Hammer paa Melbostad i Gran angaaende tillavning af bringebærmjød, dateret „Hverven" (paa Ringerike) „2. April 1777".

I denne forbindelse skal ogsaa anføres, at den hos Nyerup (l. c. p. 636) omtalte „Fortegnelse over Biskop Gunnerus's Naturalsamling 1774" (Hammers haandskriftsaml. qv. 45) ei længere findes paa videnskabsselskabets bibliothek i Trondhjem.

Tilslut skal bemærkes, at nævnte *Hammers* botaniske samlinger, der findes blandt hans øvrige efterladenskaber paa videnskabsselskabet i Trondhjem, ei er medtagne i denne oversigt over selskabets botaniske samlinger.

Indhold.

I. Den fra Christiania universitet opsendte samling af norske karplanter . . . . . p. 53
II. Planter samlede i Vestfinmarken af N. Lund. 1841 . . . . . - 53
III. Deinbolls herbarier.
a. *Flora Lapponica* . . . . . - 57
b. *Plantæ exoticæ* . . . . . - 60
IV. Willes herbarium . . . . . - 61
V. Gunnerus's herbarier . . . . . - 68
VI. Tyrholms herbarium . . . . . - 80
VII—XI. Herbarier af ukjendt oprindelse, for det meste indeholdende udenlandske planter . . . . . - 83
XII. Et gammelt dansk herbarium fra c. 1700, forsynet med indledningsdigt af Oligerus Jacobæus . . . . . - 85
XIII. Planter, indlagte mellem bladene i boger . . . . . - 86
Katalog over Deinbolls *Flora Lapponica* . . . . . - 88
Tillæg . . . . . - 99

Biskop Gunnerus's virksomhed

fornemmelig som botaniker

tilligemed en oversigt over botanikens tilstand i Danmark og Norge indtil hans død

ved Ove Dahl.

Efterat jeg ifjor vaar havde ordnet de botaniske samlinger paa Det kongelige norske videnskabers selskab i Trondhjem, modtog jeg opfordring til i selskabets skrifter at give en oversigt over herbarierne.

Det syntes mig da at kunne være paa sin plads samtidig at give en noget fyldigere fremstilling af videnskabsselskabets stifter, biskop Gunnerus's, betydning specielt for botaniken i vort land.

I den anledning fik jeg mig tilstillet Gunnerus's herbarium til fornyet gjennemsyn paa universitetets botaniske musæum. Planterne gjennemgikkes og bestemtes, og alle paa arkene skrevne bemerkninger angaaende, naar og hvor planterne var tagne, anførtes i en katalog, der vedlægges samlingen.

Forat man skal kunne følge Gunnerus under hans botaniseren ved Trondhjem og paa hans visitatsreiser, har jeg i det første af de tilføiede anhang ordnet det indsamlede materiale*) i kronologisk følge efter angivelserne i herbariet og floraen. Hertil har jeg føiet visitatscirculærerne for de aar, hvorfra man har angivelser om, at han har samlet planter.

---

*) Her er dog ikke medtaget *alger*, *lav* og *moser*, da disse først bør gjennemgaaes af specialister.

Disse circulærer er hentede fra en i stiftsarkivet i Trondhjem opbevaret kopibog, der indeholder Gunnerus's offentlige og private korrespondance 1763—1773.

Fra denne har jeg i andet anhang ogsaa optaget endel breve af naturhistorisk indhold, skrevne af Gunnerus fornemmelig til stiftets prester.

Omvendt skal ogsaa der meddeles endel breve af samme indhold fra presterne til Gunnerus. Originalerne til disse findes (i manuscript) paa Videnskabernes selskab i Trondhjem. Disse anhang vil kunne afgive endel materiale til at illustrere forholdet mellem Gunnerus's biskoppelige og naturvidenskabelige virksomhed. Kopibogen indeholder i det hele ei ubetydeligt stof til bedømmelsen af dette forhold; men jeg har ei her villet indlade mig paa at fælde nogen dom i saa henseende. Jeg har kun i min oversigt over Gunnerus's virksomhed for hvert aar anført saavel hans naturvidenskabelige som theologiske skrifter samt visitatsreiserne, forat man skal kunne se, hvad han til enhver tid fornemmelig har været sysselsat med. Endvidere vil man paa flere steder finde anført hans egen opfatning af naturstudiet.

Forat man ligeledes skal se hans botaniske virksomhed i samtidens lys, har jeg fundet det nødvendigt at ledsage denne afhandling med en oversigt over botanikens tilstand i Danmark og Norge før og samtidig med ham.

Dette arbeide er i en væsentlig grad bleven et uddrag af de anførte kilder, idet jeg tildels har foretrukket at bruge forfatternes egne ord fremfor at forholde mig refererende eller bruge tomme henvisninger. Det kan ogsaa være en fordel at have en del materiale samlet paa et sted, uden at man behøver at slaa efter alle citater, tildels i bøger, der muligens ei haves forhaanden, naar man blot vil skaffe sig en oversigt over Gunnerus's virksomhed og botanikens tilstand i Danmark—Norge før og samtidig med ham.

De vigtigste af de kilder, der er anvendte til fremstillingen af botanikens historie, er følgende:

Chr. Friis Rottbøll: Afhandling om en Deel enten ganske nye eller vel forhen bekjendte, men dog for os rare Planter, som i Island og Grønland ere fundne, tilligemed en kort

Indledning om Urtelærens Tilstand i Danmark (Kjøbenhavnske Videnskabs Selsk. Skrifter. X. 1766—76. 4. S. 393—468).

Morten Thrane Brünnich: Historisk Afhandling om Naturvidenskabernes Fremgang under de danske Konger siden Universitetets Stiftelse. Kbh. 1782 Fol.

Henrik Steffens: Botanikens Skiæbne i Danmark; i hans Oversættelse af Wildenovs Lærebog i Botaniken 1794. S. 349—363.

Nogle afhandlinger af J. W. Hornemann, specielt: Om Flora Danica (Krøyers naturhistoriske Tidsskrift, Kjøbenhavn 1837. S. 105—137, 417—475).

Om de danske, norske og holstenske Botanikere og Botanikens Yndere, som have nydt den Ære, at deres Navne ere blevne tillagte Planteslægter til Erindring om dem (ibid. 550—596).

Didrik Ferdinand Didrichsen: For hundrede Aar siden; smaa Samlinger til et Tidsrum af den danske Botaniks Historie. (Naturhist. Tidsskr., 3 R., 6 Bd. 1869).

Eug. Warming: Den danske botaniske Literatur fra de ældste Tider til 1880. (Botanisk Tidsskrift XII. S. 42 & 158 flg.)

Martin Richard Flor: Bidrag til Kundskab om Naturviden. skabernes Fremskridt i Norge. Et Skoleprogram. Christiania 1810. 4.

Al. Ed. Lindblom: Om O. Sperling og G. Fuiren samt deras bidrag till Skandinaviens Flora. Lund. 1838. — Særtryk: „Botaniska upsatser" af Al. Ed. Lindblom. (p. 46—70) i Physiographiska Sällskapets Tidsskrift. I. 1837—1838.

B. Høgrell: Botanikens Historia. Gøteborg 1886.

Desuden er benyttet skrifter som: Thom. Bartholins Cista Medica, Hafniæ 1662.

Rasmus Nyerups: Historisk statistisk Skildring af Tilstanden i Danmark og Norge i ældre og nyere Tider (3 B. 2 D. Kjøbenhavns Universitets Annaler).

Chr. Molbech: Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskabs Historie 1742—1842, Kbhvn. 1843. Worms og Nyerups literatur-

lexica. Indledningen til E. Pontoppidans: Norges Naturlige Historie (Kbhvn. 1752) og til Jessens: Det Kongerige Norge (I Kbhvn. 1763). N. M. Petersens: Bidrag til den danske Literaturs Historie (2den udg.), P. Hansens: Illustreret Dansk Literaturhistorie.

Til afsnittet om Gunnerus er af trykte kilder fornemmelig benyttet:

Gunnerus's autobiografi i Worms lexikon.

Hans Vita i Flora Norvegica II præfat.

Einige Lebensunstände und Charakter des kürzlich verstorbenen Bischofs D. Johann Ernst Gunneris (i Neue philosophische Bibliothek. I. Leipzig 1774, p. 124—30.)

Ludvig Daae: Throndhjems Stifts geistlige Historie fra Reformationen til 1814. Throndhjem 1863, p. 174—193. Kap. 12: Dr. Johan Ernst Gunnerus.

De kilder, der ellers kan være benyttede, vil blive anførte paa vedkommende steder.

Kap. 1.

Botanikens tilstand i Danmark og Norge indtil 1750.

Uden her at kunne levere nogen samlet historisk fremstilling af botanikens historie i Danmark og Norge før Gunnerus turde det dog være paa sin plads i korthed at omtale de vigtigste ældste danske og norske botanikere, specielt dem, om hvem det vides, at de har samlet planter her i Norge.

Studiet af botaniken, ligesom af naturvidenskaberne i almindelighed, har fra først af havt et praktisk formaal. Den ældste danske botaniske literatur har derfor som i de fleste andre lande sin oprindelse fra lægevidenskaben, idet de ældste lægebøger indeholder oplysninger om, hvorledes man skal tilberede lægemidler af de „lægende urter".

Henrik Harpestreng

Prof. Warming begynder derfor sin fortegnelse over den danske botaniske literatur med at omtale Henrik Harpestrengs*) *Danske Lægebog* (udgivet 1826 af Chr. Molbech).

Kristjern Pedersen

Den bekjendte kannik i Lund Kristjern Pedersen udgav 1534 en bog, som handlede om „Urtevand — *til at læge alle Sygdomme, samt hvorledes og paa hvad Tiid om Aaret, man skal brænde Vand af de Urter, som voxer her i Riget paa Markerne, i Skove og Urtegaarde*" (Rottbøll l. c. p. 394).

Henrik Smith

Den første saakaldte „urtebog" i Danmark udgaves af Henrik Smith (Henricus Faber Malmogius), der i sine yngre aar havde studeret i Wittenberg og senere blev vejermester i Malmø. I aarene 1520—1557 udgav han 4 saakaldte „Urtegaarde". Den første af disse er benævnt „*En skøn, lystig, ny Urtegaard,*

*) Død 1224.

prydet med adskillige Urter, som tjene til Sundhed", Malmoe 1520 (cfr. N. M. Petersens lith. II p. 90—91). Han døde 1563. Smith nævner, at en lærd adelsmand Claus Urne, provst ved Lunds domkapitel, havde anlagt en botanisk have paa sin gaard Beltebjerg i Skaane, og Smith dedicerer sin anden *Urtegaard* til ham. Claus Urne

Som de ældste botaniske haver i Europa regnes følgende: Venedig (1533), Padua (1545), Pisa (1547), Konigsberg (1551), Florens (1559), Bologna (1568), Leyden (1577), Leipzig (1580), Breslau (1587), Heidelberg (1593), Montpellier (1598), Giessen (1617), Regensburg (1622), Paris og Altorf (1626), Jena (1629), Oxford (1630), Messina og Palermo (1639), Kjobenhavn (1640), Lille (1644), Amsterdam (1646), Utrecht (1650), Upsala (1657), Berlin (1663), Halle (1666), Kiel (1669).

Videre angaaende de af Smith udgivne lægebøger se N. M. Petersens lith. II 89—96.

Under Fredrik den anden var en lærd doctor Johan Fransen professor ved universitetet. Denne mand skal paa sine reiser have besøgt samtidens berømteste naturkyndige, som Fuchs i Tübingen, Rondelet i Paris og Dalechamp i Leyden. Han døde 1584 (se Bartholin: *Cista Medica* p. 68 flg.) Johan Fransen

Som naturkyndig nævnes ogsaa paa den tid Peder Sørensen (Petrus Severinus), født i Ribe 1542, professor allerede 1560, før sit tyvende aar, foretog først en reise til Paris, senere to reiser til Italien, paa hvilke han studerede naturvidenskab og lægekunst, indtil han paa grund af det ry, hvori han stod for sin lærdom, blev indkaldt af Fredrik den anden 1570. Paa hjemveien modtog han doktorgraden i Frankrig. Han døde 1602. Hans vita anføres i Bartholins *Cista Medica* 114 flg. Peder Sorensen

Den bekjendte rigsraad Peder Oxe (f. 1520, rigsraad 1542, d. 1575) arbeidede saavel for videnskabernes fremme, som interesserede sig for at skaffe Danmark nyttige produkter saavel af plante- som dyreriget (se Brünnich Naturvdsk. Fremg. p. V.)

En stor del af Danmarks adel paa den tid var lærd og ofrede sig enten selv for videnskaben eller understøttede kunster og videnskaber. Det var saaledes ved denne tid, at den berømte Tyge Brahe anstillede sine astronomiske observationer paa øen Hveen.

Henrik Rantzau

I begyndelsen af det 17de aarh. besørgede den for sin rigdom og lærdom bekjendte Henrik Rantzau en ny udgave af *Æmilii Macri poema de virtutibus herbarum* (udg. i Lybeck 1590 og Hamburg 1596).

Johan Domitzier

I 1602 udkom i Kjøbenhavn „*En nyttig Plante-Bog. Om mange slags Artige Imper og Poder. Oc huorledis mand skal sætte allehaande Fruct oc Træ. 8to* af Johan Domitzier. En latinsk udgave skal allerede være udgivet i Frankfurt 1547. (Stirpium cultura, der af enkelte tilskrives Johan Lonizer (se Steffens Botan. Skiæbne p. 350, Brünnich l. c. p. VI, Warming l. c. 46).

Henrik Høyer

I begyndelsen af det 17de aarhundrede skal der efter Rottbøll i Bergen have levet en læge Henrik Høyer, som ikke alene i Leyden havde stiftet bekjendtskab med prof. Clusius (1526—1609, hans *Rariorum plantarum historia* udkom 1601), men ogsaa tilsendt saavel denne som hans kollega Pavius adskillige norske planter med deres beskrivelser, ja endog lagt sig efter kundskab i dyreriget, saaat han tilsendte Pavius fugle fra Færøerne. Clusius nævner ham derfor med berømmelse i sine verker*).

Christian IV, der ivrede meget for at befordre kunster og videnskaber, især saadanne, der kunde have et praktisk formaal, indsaa nødvendigheden af, at der til universitetet knyttedes en botanisk have. Han skjænkede derfor plads til en saadan og tillagde den ogsaa en bolig for den physiske professor, der skulde forestaa den.**)

*) I denne forbindelse kan nævnes, at Petiver, apotheker i London († 1718) skal have faaet sig tilsendt fra Norge *Splachnum ampullaceum*, samt at Dillenius (1687—1747, prof. i Oxford) fik tilsendt *Saxifraga grønlandica* tilligemed grønlandske moser.

**) Haven betroedes først til presten ved Hl. Geists kirke Joen Jacobsen, derefter til Johan Rasmussen Skomager og efter ham Elias Eisenberger. (Brünnich. Naturv. Fremg. VII).

Her kan ogsaa anføres (efter Nyerups universitetsanaler p. 58) en bestemmelse i denne konges nye statuter (*novellæ constitutiones*) af 18de mai 1621:

Den øverste *Medicus* skal læse over *praxis*, den ende paa et Aars Tid og saavidt muligt *accomodere praxin ad domestica remedia*. Han skal og følge *herbatim* om Sommeren og beflitte sig paa *in horto medicorum* at have *rariora et exotica simplicia*. Han skal have *adjunctum Pharmacopœum*, hvilken og en Time om Dagen skal lære *pharmacopœa* og *chymica vulgaria et rariora*, som af et velbestilt Apotheke kan fordres.

Rescriptet herom, dateret 30te juli 1600 er aftrykt i Kjøbh. Vid. Selsk. Skr. X p. 463.

Paa denne tid levede den alsidige, berømte Ole Worm (f. 1588 — d. 1654). Han havde paa sine udenlandsreiser samlet mange naturalier*) og vedblev efter sin hjemkomst at forøge sin samling. Han havde nemlig studeret under den berømte Caspar Bauhin (1550—1624), prof. i Basel) og stod i brevvexling**) baade med udlandets berømteste botanikere og reisende urtesamlere i Danmark (Rottbøll). Ole Worm

1621—1624 var Worm professor i physik og bestyrer af haven, som han ledede med stor dygtighed. Hans naturalkabinet overlodes ved hans død til det kongelige kunstkammer. En planteslægt Wormia af familien Dilleniaceae er af Rottbøll benævnt efter ham.

Worms musæum, der bestod af de mest forskjelligartede samlinger, var tilgjængeligt for publikum og blev snart en af Kjøbenhavns største seværdigheder. Det besøgtes baade af indenlandske og udenlandske stormænd og voxede stadig ved gaver saavel af zoologiske og ethnografiske som af arkæologiske gjenstande. Efter Worms død udkom det illustrerede pragtverk *Musæum Wormianum*, hvorpaa han selv i mange aar havde arbeidet, udgivet af hans søn Villum Worm***) 1655 (trykt i Leyden). Om en naturhistorisk afhandling af Ole Worm skal tales i næste kap. Musæum Wormiaum

Men Ole Worm har ogsaa indlagt sig fortjeneste af naturvidenskaberne derved, at han har anbefalet de mænd, som nu begyndte at foretage botaniske reiser i Danmark og Norge.

Det var først i begyndelsen af det 17de aarhundrede, at man her begyndte at indsamle og bestemme planter.

---

*) Collegi in peregrinationibus meis ac indies ex Indiis aliisque locis remotissimis ad me adferuntur varia terrarum, lapidum, metallorum, vegetabilium, animalium species — Worm. Epist. I. pag. 332.

**) Se Brünnich l. c. p. X.

***) F. 1663, student 1650, reiste udenlands i 11 aar og blev 1657 dr. med. i Padua. 1662 blev han professor i experimentalphysik, siden i medicin; derefter kongelig bibliothekar og historiograph. 1690 justitiarius i høieste-ret; død 1704.

Joachim Burser

De første, der har botaniseret i Danmark og Norge, er Joachim Burser, Jørgen Fuiren og Otto Sperling.

Den første, der var fra Lausitz, gjorde i sine yngre aar de vidtløftigste og møisommeligste reiser til forskjellige lande „for at sanke og skrabe alle planter sammen, som han kunde overkomme" (Rottbøll). Han stod i venskabelig brevvexling med samtidens største botanikere, Caspar Bauhin (professor i Basel, 1550—1624), og indsendte til denne „mangfoldige rare planter", hvorved han fik del i dennes *Pinax et Prodromus theatri botanici.* Han blev 1625 prof. i medicin og physik ved Sorø akademi og havde her en have, hvor han opelskede sjeldne planter (Brünnich. l. c. X).

Med Ole Worm stod Burser i et fortroligt venskabsforhold (se Epist. Worm. I. 464). Han var flittig til at samle planter, saaat han efterlod sig et stort herbarium bestaaende af danske planter foruden 30 store bøger, indeholdende, hvad han havde samlet udenlands og ordnet efter Bauhins Pinax.

Dette herbarium kom siden til Sverige, hvor det opbevaredes paa bibliotheket i Upsala. Ved hjælp af dette kunde Linné siden bestemme mange tvivlsomme planter i Bauhins verker.

En planteslægt *Bursera* (blandt *Terebinthaceæ*) er af Jacquin benævnt efter ham.

Jørgen Fuiren

Georg eller Jørgen Fuiren*) blev født i Kjøbenhavn 31 mai 1581. I sin ungdom studerede han ved universiteterne i Wittenberg, Rostock og Leyden, hvorefter han foretog reiser i Tyskland, Frankrig, England og Italien. Navnlig fortsatte han sine studier i det sidste land i Padua, men fuldendte dem i Basel, hvor han 20 aug. 1606 blev promoveret til dr. med. Efter endnu i 3 aar at have reist omkring i Tyskland og Nederlandene kom han 1610 tilbage til Kjøbenhavn, hvor han nu nedsatte sig som praktiserende læge. Her egtede han 1613 Margarete Fincke, datter af professor i medicin, Thomas Fincke (se nedenfor p. 124).

Efter forslag af kansleren Christian Friis fik Fuiren af Christian IV det hverv at bereise de danske lande for at samle og

*) Til afsnittet om Fuiren og Sperling er hovedsagelig benyttet Al. Ed. Lindbloms afhandling (i Botaniska upsatser — Lund 1838 — særtryk af Physiografiska Sällskapets Tidsskrift) med eftersyn i de der anførte kilder.

undersøge de der forekommende planter. Muligt er det ogsaa, at Ole Worm, hvis svoger han var, har anbefalet ham hos kongen til at foretage denne reise (se Brünnich. l. c. p. VII). I aarene 1622 og 1623 bereiste Fuiren Jylland, Skaane, Halland, Blekinge og Gottland, en altfor vidtløftig strækning til at kunne oversees og gjennemgaaes tilbørlig i en saa kort tid (Rottbøll l. c.) I det sidste aar havde han til ledsager Otto Sperling, som det foregaaende aar, medens Fuiren undersøgte Jylland, havde botaniseret i Norge. Fuirens og Sperlings reiser.

Paa disse reiser skal han ifølge hans levnetsbeskrivelse i *Cista Medica* *) have fundet og beskrevet et stort antal planter, som man ei skulde tro fandtes i disse lande.

Fuiren døde i Kjøbenhavn 28 nov. 1628.

Rottbøll har efter ham benævnt en slægt blandt *Cyperaceerne Fuirena.*

Hans ledsager Otto Sperlings liv er rigt paa omskiftelser. Otto Sperling

Han er født 30 decbr. 1602 i Hamburg, hvor hans fader var rektor ved en skole. Han studerede først i Greifswald, derefter i Leyden. Paa det sidste sted, hvor han ogsaa en tid havde ansættelse paa et apothek, benyttede han aftentimerne til at besøge universitetets botaniske have. Efter at være vendt tilbage til Hamburg besluttede han at drage til Danmark og kom 1622 til Kjøbenhavn. Her stiftede han bekjendtskab med professorerne Thomas Fincke, Caspar Bartholin og Ole Worm, samt med Jørgen Fuiren. Efter deres anbefaling blev han udseet til at ledsage kong Christian IV paa dennes reise til Norge 1622.

Reisen gjaldt først Bergen, og Worm gav ham et anbefalingsbrev til den derværende biskop Nils Paaske **) (død 1636). I Bergen blev han tillige kjendt med rigskansleren Jens Bjelke, hvem han medfulgte til dennes hjem. Fra Bergen reiste de tilsøs til Stavanger, hvorfra de drog over fjeldene til Listerlandet, hvorpaa de steg ombord i Bjelkes fartøi og seilede i tre dage, indtil de naaede dennes hjem Onsøgaard.

*) p. 272—276, — l. c. p. 275 tanta etiam dexteritate et fidelitate expeditum, ut peragratis plerisque Regni hujus provinciis et insulis, magnum numerum optimarum herbarum collegerit et discripserit, quas in nostris oris reperiri vix credidissemus.

**) Rottboll l. c.

Derpaa besøgte Sperling Oslo og reiste om høsten tilbage til Kjøbenhavn og derfra til Hamburg.

Her modtog han imidlertid brev fra Fuiren med tilbud om straks at ledsage denne paa hans botaniske reise. Sperling modtog tilbudet, og de bereiste sammen Skaane, Halland og Blekinge, hvorpaa de vendte tilbage til Kjøbenhavn og satte derpaa over til Gottland

Efter at være vendt tilbage fra denne reise, drog Sperling hjem igjen til Hamburg og tiltraadte 1624 en reise til Padua for at fuldende sine studier. Han tog veien over Nürnberg og Augsburg, hvorifra han tilfods med ranselen paa ryggen vandrede gjennem Tyrol. I Padua blev han immatrikuleret som student. Her lagde han sig specielt efter medicin og botanik. Johannes Prevotius var her forstander for den botaniske have, som Sperling flittig besøgte, og han indhentede hos forstanderen oplysning om de derværende planter. I Italien besøgte han desuden Venedig, Florens, Neapel og Rom. En venetiansk adelsmand ved navn Nicolo Contarini eiede en botanisk have i nærheden af Venedig og ønskede at faa en botanisk studerende til at føre opsyn med den. Professoren i anatomi og chirurgi i Padua, Adrian Spigel*), anbefalede Sperling, der blev antaget til denne post, hvorfor han fik i løn 100 ungarske dukater. Sperling var dengang kun 24 aar gammel; men ved at foretage botaniske excursioner og at korrespondere med udenlandske botanikere bragte han haven i en ypperlig stand. Contarini benævnte ham derfor i Th. Bartholins paahør (se *Cista Medica* p. 473), „den anden Plinius". Da han efter et aars forløb ifølge faderens ønske skulde reise hjem, maatte han love Contarini saa snart som muligt at vende tilbage til ham.

I Padua blev han 1627 promoveret til doctor medicinæ, hvorefter han over Lyon, Genf, Basel, Strasburg, Nürnberg og Leipzig drog tilbage til Hamburg, hvor han en tid praktiserede som læge. Han besluttede derpaa efter det løfte, han havde givet, at drage tilbage til Contarini og at lægge reisen over England til Paris og derfra videre gjennem Frankrig; men det skib, der skulde føre ham fra Rotterdam til England, blev paa grund af storm drevet

*) 1578—1626, professor i Padua —: Isagoge in rem herbariam 1606.

ind mod den norske kyst og løb ind til Drammen. Herfra aflagde Sperling Bjelke et besøg. Denne overtalte ham til at slaa sig ned som læge i Norge og nedsætte sig i Trondhjem. Men da han i denne hensigt begav sig til Kristiania for derfra at reise nordover, fraraadede statholderen Jens Juel ham at slaa sig ned som læge i Trondhjem, da „de der aldrig har havt nogen doctor og ikke ved, hvad medicin er; naar de faar skjørbug, kurere de sig med Rostocker- og Lybskt øl, mjød og sine moltebær". Derimod foreslog Juel ham i stedet at reise til Bergen, hvor man var vant til at have en doctor, og hvor der fandtes to apotheker, specielt da den der hidtil levende læge, Dr. Paulus Andreæ, nylig var død. Paa grund heraf begav Sperling sig til Bergen. Underveis botaniserede han. I en myr, som han passerede, fandt han en meget vakker birk, der krøb langs jorden, og da han ei fandt den beskrevet tidligere, kaldte han den *Chamæ-betula repens Norvegica (Betula nana L.)* I Valders var han en dag over hos en prest, der viste ham venlighed. Nogle af de planter, som han fandt paa reisen, var *Valeriana græca* (*Valeriana officinalis* L.), *Pilosella flammea (Hieracium aurantiacum* L.) samt nogle sjeldne former af *Sedum* og *Cotyledon (Saxifraga Cotyledon* og andre arter af *Saxifraga)*, *Cistum coridis folio Clussii* (*Andromeda hypnoides* L.?) „et slags *Angelica* med mindre blade end sedvanligt og med langt delicatere saft end den sedvanlige art" *(Angelica Archangelica* L. *(litoralis* Fr. *?)*, *Argemone lutea (Potentilla maculata Pourr.)*, *Acetosa rotundifolia (Oxyria reniformis* Hook), som han førte med sig til Bergen og plantede der.

Ved ankomsten til Bergen modtog han underretning om, at der allerede var udnævnt en ny læge der, men at denne ei var ankommen, hvorfor han forblev der, især da han opnaaede en god praksis. Han reiste 1630 over til Kjøbenhavn og Hamburg og giftede sig i Roskilde med en enke efter den før nævnte Paulus Andreæ, efterat han i forveien var bleven udnævnt til provinciallæge i Bergen, hvor den ny ansatte læge ei kunde trives.

Under herredagen i Bergen 1631 blev imidlertid Sperling af den nye statholder Kristoffer Urne overtalt til at flytte til Kristiania, hvilket han gjorde næste aar. Han besøgte imidlertid Kongs-

berg og Hedemarken, ja ogsaa Bohus, hvorhen han blev kaldt at den derværende guvernør Corfitz Ulfeld, der var syg. Denne reise kan betegnes som aarsagen til Sperlings senere skjæbne. Da det ei vilde gaa for ham i Kristiania, drog han 1634 til Danmark, hvor han nedsatte sig paa Jerløse, 1 mil fra Holbek paa Sjælland. Efterat han et par aar havde opholdt sig her, blev han paa Ulfelds anbefaling, men næsten mod sin egen vilje 1637 udnævnt til læge ved børnehuset og i det følgende aar til kongelig botaniker og inspektør for den kongelige have paa Rosenborg i Kjøbenhavn*). Haven bragte han i god stand, da han korresponderede med udenlandske botanikere om at faa sig tilsendt frø.

Han skal efter Ole Worms udsagn have været noget paaholdende paa sine planter, modtog gjerne, hvad der blev ham bragt af andre, men overlod end ikke til sine bedste venner noget uden vederlag (Worm. Epist. II. p. 873 & 907).

En beskrivelse af haven har han leveret i sin: *Hortus Christianæus seu Catalogus plantarum quibus Ser. Princ. Christiani IV, Daniæ et Norvegiæ Regis viridarium Hafniense anno 1642 et superiore præfecto ejusdem Othone Sperlingio adornatum sit. Havniæ 1642. 8vo* (ligeledes optaget i Simonis Paulli: *viridaria varia. Havniæ 1653, 8vo)* samt i: *Appendix seu Catalogus plantarum indigenarum in Regiæ Majestatis Viridarium Havniense anno 1645 translatarum, præfecto ejusdem horti D. Othone Sperlingio.* (Bartholins *Cista Medica* p. 462—472). I den første fortegnelse opføres 1519 numre, i den sidste 377. En stor del af disse er dog ikke indfødte danske planter.

1640 havde imidlertid Sperling fulgt Hannibal Sehested paa dennes ambassade til Spanien. De steg iland ved Corunna, hvor Sperling stiftede bekjendtskab med derværende lærde. I begyndelsen af 1641 reiste Sperling fra Madrid til Cadix og videre tilbage over Hamburg til Kjøbenhavn. Her fandt han saavel haven som drivhuset aldeles forfaldent, saaat det kostede ham meget besvær atter at sætte alt istand. 1641 blev Sperling stadsphysicus i Kjøbenhavn. Han fulgte derefter Uldfeld paa dennes reise til

*) Se den hos Rottbøll (l. c. p. 465) 7. juni a. 1638 udstedte kongelige forordning.

England, Holland og Paris. Da Ulfeld efter freden til Brømsebro kom i unaade, mistede ogsaa Sperling sin stilling som læge ved børnehuset og hofbotanicus,*) ligesom ogsaa sit stadsphysicat. Det var dog først efter Fredrik den 3djes tronbestigelse 1648, at Uldfeld og han blev gjenstand for unaade og forfølgelse.

Efterat Ulfeld var flygtet fra Danmark, forlod ogsaa Sperling 1652 dette land og flyttede til Amsterdam, hvor han praktiserede, indtil han modtog kaldelse fra Ulfeld, der laa syg i Stockholm, hvorhen Sperling reiste 1653. Det følgende aar drog han til Hamburg, hvor han for det meste opholdt sig, indtil han 1664 blev arresteret i Altona, hvorhen han var bleven lokket under paaskud af, at han skulde tilse en syg. Han blev ført som fange til Kjøbenhavn, hvor han blev anklaget for sit forhold til Ulfeld og sat i kastellet, hvor han døde 1681. — Et uddrag af Sperlings autobiografi findes i Nyerups Nye Samlinger til den Danske Historie 3 Bind. Kbhvn. 1794. (p. 197—266). En fortegnelse over de planter, der blev fundne paa Fuirens og Sperlings botaniske reiser, er indtagen i Bartholins: *Cista Medica*, Havniæ 1663 p. 278—293. Først anføres her p. 278—284: *Plantarum quæ circa Nidrosiam reperiuntur nomina*, (174 planter), dernæst p. 284—287: *Plantæ itineris Blekingensis* (46 planter), og p. 287—290: *Plantæ itineris Gothici* (49 planter), samt tilslut p. 290—293: *Plantæ itineris Scanici* (62 planter).

I den første fortegnelse er planterne alfabetisk ordnede og endel kun betegnede med et enkelt navn, hvorfor det bliver vanskeligt at bestemme, hvilken art der menes. I de øvrige er planterne anførte i den orden, hvori de er bleven fundne, saaat man af de for planterne anførte voxesteder kan opkonstruere botanikernes reise (se Lindblom l. c. 54). Planternes navne er ogsaa for disse reisers vedkommende betegnede med flere ord, saaat de lettere lader sig bestemme.

*) Om den kommission, der blev nedsat til at undersøge Sperlings forhold ved børnehuset og haven, se de hos Rottboll (Kjøbh. Vidsk. Selsk. Skr. X. p. 466—468) optagne dokumenter undertegnede november 1644 — januar 1645.

Hvad selve reiserne angaar, maa det ansees for sikkert, at Fuiren og Sperling har bereist Halland, Skaane, Blekinge og Gottland ifølge med hinanden.

Derimod er det meget tvivlsomt, hvorvidt Fuiren har botaniseret i Norge. At der over plantefortegnelsen staar: „*Index plantarum indigenarum, quas in itinere suo observavit* D. *Georgius Fuiren*“ og lige umiddelbart derefter — *Plantarum quæ circa Nidrosiam reperiuntur nomina* —, uden at Sperlings navn nævnes, antager Rottbøll er begrundet deri, at Sperling som en ganske ung mand paa 20—21 aar kun har været lærling under Fuiren.

Da fortegnelsen blev optagen i *Cista Medica* efter Fuirens død, og efterat Sperling havde forladt Danmark som landflygtig, kan man maaske deraf let forklare den omstændighed, at fortegnelsen for samtlige reisers vedkommende tillagdes Fuiren, der havde faaet det hverv at undersøge landenes flora, uden at Sperlings navn udtrykkelig nævnes ved de paa Norgesreisen fundne planter.

Her skal kun gjennemgaaes den første plantefortegnelse, der vedrører Norge (*Plantarum, quæ circa Nidrosiam reperiuntur nomina — Cista Medica* 278—284). Nomenclaturen bestaar her i regelen af et navn, sjeldnere er den binær eller udtrykkes ved en kortere beskrivelse af planten.

Hos de ældste græske og romerske forfattere anvendes kun ét navn, der i regelen svarer til det nuværende slægtsnavn — saaledes hos Homer δρῦς (en egeart), φηγός (fagus, en bøgeart), λωτός (*lotus*, navn paa forskjellige planter, deriblandt en kløverart), κρόκος (*crocus* — safran), ὑάκινθος (*hyacinthus* — hyancint).

Hos Dioscorides, der ca. 50 efter Christus skrev: *Περὶ ὕλης ἰατρικῆς*, forekommer navne som: ἀνεμώνη (*anemone*), ἀρτεμίσια (*artemisia*), κυνόγλωσσον (*cynoglossum* — hundetunge), ἱεράκιον (*hieracium*), τρίφυλλον (*trifolium*).

Af exempler paa plantenavne hos Plinius (23—79 eft. Chr. *naturæ historiarum libri* XXXVII) kan nævnes: *Alnus*, *Allium*, *Fragaria*, *Juncus*, *Pinus*, *Scirpus*, *Rumex*, *Salix*, *Vaccinium*, *Viola*, *Vicia*, *Urtica* — navne, der alle nu benyttes som slægtsnavne.

Anvendelsen af et enkelt navn er ogsaa det almindeligste hos de ældste botanikere i den nyere tid (i 16de og 17de aarh.) f. ex.

hos L. Fuchs (1501—1566, prof. i Tübingen): *Historia stirpium* (1542). *Sium* (*Veronica Beccabunga L.*), *Centummorbia* (*Lysimachia Nummularia* L.). De forskjellige arter inden en og samme slægt betegnes ofte ved at sætte et talord til slægtsnavnet f. ex. *Geranium* VI = *Geranium sanguineum* — cfr. Høgrell Bot. Hist. p. 21. Hos brødrene Bauhin (Johan Bauhin 1541—1616, læge i Basel: *Historia universalis plantarum*, udgivet efter hans død 1660; Caspar Bauhin, prof. i Basel, 1550—1624: *Fytopinax* 1596, *Prodromus theatri botanici* 1620, *Pinax* 1623 — hans hovedverk) forekommer saavel et enkelt navn, som binær nomenclatur (ɔ: 2 navne: slægts og artsnavn), men ogsaa kortere eller længere beskrivelser som betegnelsesmaader for plantearten f. ex:

Cicuta major Bauh. = *Conium maculatum* L.

Solanum tuberosum Bauh. = L.

Gramen thyphoides asperrimum = *Phleum pratense* L.

Rosa sylvestris vulgaris flore odorato incarnato = *Rosa canina* L.

Disse lange omskrivende benævnelser var de almindelige lige før Linnés optræden.

Ved siden heraf kan nævnes betegnelsesmaader, der nærmest er at anse som latiniseren af folkespsogets navne: f. ex. *Regina prati* (Dodonæus*), Simon Paulli) — engdronnig, Wiesenkönigin (Oldenburg) = *Spiræa Ulmaria* L., *Dens Leonis* (Bauh. Pin. 126), løvetand (Löwenzahn), *Bursa pastoris*, hyrdetaske, benævnelse paa flere kortskulpede blandt cruciferne (*Tetradynamia Siliquosa*) f. ex. i Bauhins *Pinax* paa arter af slægten *Draba*: *Draba hirta* L. = *Bursa pastoris alpina hirsuta; Draba verna* = *Bursa pastoris minor, loculo longo;* men uden noget nærmere tillæg bruges det almindeligvis som navn paa *Thlaspi Bursa pastoris* L. f. ex. hos Fuchs. Hist. 611, — hos Bauhin: *Bursa pastoris major, folio sinuato* (Pin. 108). Det almindelige norske navn paa den sidste plante er hyrdetaske — tysk: Hirtentasche.

Trinitatis herba, Fuchs: „Dreifaltigkeitsblume" (da kronbladene kan være himmelblå, violette og guldgule — cfr. Schübeler Viridar. Norveg. II 351).

*) 1517—1586, prof. i Leyden.

En del af de ældste binære nomenclaturer har samme oprindelse — f. ex.:

Trifolium acetosum, (Bauh. Pin. 330) „Sauerklee“ = *Oxalis Acetosella* L.

Trifolium aquaticum (T. palustre, Bauh. Pin. 327) „Sumpfklee“. „Wasserdreiblatt“ = *Menyanthes trifoliata* L.

Trifolium pratense = L. „Ackerklee“ — „engkløver“.

Lignende tillæg (*silvestris*, *palustris*, *alpestris* etc.) — hentede fra voxestederne — eller *major*, *minor* etc, fra planternes ydre er de almindeligste i den ældste binære nomenclatur.

Da Sperling efter den anførte levnetsbeskrivelse ikke skal have været i Trondhjem, anser Lindblom det for tvivlsomt, at planterne er samlede der, men formoder, at de er fundne i Bergens omegn, og at ordet *Nidrosiam* er indkommet ved en feiltagelse i den saa længe efter reisen i *Cista Medica* optagne fortegnelse *).

Flere af planterne findes heller ikke ved Trondhjem, men derfor behøver de ikke alle at være samlede i Bergens omegn, hvor ogsaa enkelte af dem ialfald er meget sjeldne. Det er rimeligst at antage, at fortegnelsen omfatter planter, bemerkede af Sperling overhovedet i Norge, endel rimeligvis i Christiania stift, hvor jo ogsaa Sperling opholdt sig en tid.

Da dette er den første fortegnelse over norske planter, der haves, turde det være af interesse at anføre den og, saavidt muligt, overføre navnene til de linnéiske **). Dyrkede planter er betegnede ved †, planter, hvis forekomst ved Trondhjem er tvivlsom, med*).

Navnene i fortegnelsen.	Linnés navne:
Abies	= Pinus Abies.
Absinthium	= Artemisia Absinthium *
Acetosa	= Rumex Acetosa
Alchemilla	= Alchemilla vulgaris
Agaricum	= Agarici species

*) At Trondhjem (*Nidrosia*) er nævnt, kan vel forklares deraf, at Sperling først tænkte at slaa sig ned som læge der, og at man har troet, at han virkelig har været der.

**) Dette var allerede gjort, før jeg fik Lindbloms afhandling at se, for de vildtvoxende planters vedkommende.

Allium sativum = Allium sativum †
Allium caninum = Allium oleraceum s. arenarium (cfr. Lindblom: maaske Hyacinthus racemosus †)
Allium ursinum = Allium ursinum
Ambarvalis flos = Polygala vulgaris
Anagallis aquatica = Veronica Beccabunga
Angelica = Angelica Archangelica (s. littoralis — Lindblom — cfr. pag. 113)
Artemisia alba & rubra = Artemisia vulgaris
Aquilegia = Aquilegia vulgaris
Argentina = Potentilla anserina
Asperugo = Asperugo procumbens
Atriplex silvestris = Atriplex patula
Barba hirci (cfr. „bukkeskjeg") = Tragopogon pratense
Bellis minor = Bellis perennis †?
Betula = Betula alba
Bifolium = Ophrys ovata (Lindblom) s. Orchis bifolia? — potius Convallaria bifolia L.
Branca ursina (cfr. t.: Bärentatse) d.: bjørnelab) = Heracleum Sphondylium
Brunella = Prunella vulgaris
Brassica = Brassicæ species (an oleracea? † Lindblom)
Betonica serpens = Veronica officinalis
Bruscus = Ilex Aquifolium? (Lindblom) *
Borago = Borago officinalis † (Lindblom)
Buglossa = Anchusa officinalis (Lindblom) — an Lysopsis arvensis? (cfr. Bauh. Pin. 257: B. minus sylvestre = Lycopsis arvensis; Pin. 256: B. angustifolium majus = Anchusa officinalis*)
Buphthalmus = Matricaria inodora? Anthemis tinctoria? (Lindblom)
Bursa pastoris major = Thlaspi Bursa pastoris (se ovenfor)
— *minor* = Draba verna „ „
Calendula = Calendula officinalis † (Lindblom)
Caltha Virgilii = Caltha palustris
Camomilla vulgaris = Matricaria Chamomilla

Campanula silvestris flore cæruleo = Campanula rotundifolia (Lindblom)
Cannabis = Cannabis sativa †
Carduus Mariæ = Carduus Marianus †
(cfr. „Mariatistel")
Carduus Fullonum = Dipsacus Fullonum †
(„cardebolle")
Carex = Caricis species
Carvi = Carum Carvi
Centumnodia = Polygonum aviculare
Cerasus = Prunus Cerasus †
Cerefolium = Scandix Cerefolium † (Lindblom)?
Cerviboletus = Boletus
Chamædrys = Veronica Chamædrys
Chamæmorus Norwagica, vulgo
Moltebær = Rubus Chamæmorus
Chamæmorus altera, vulgo
Tyttebær = Vaccinium Vitis idæa
Chelidonium majus = Chelidonium majus *
Chelidonium minus = Ranunculus Ficaria
Chrysanthemum = Chrysanthemi species (Chr. segetum Lindblom)
Cicutaria = Chærophyllum silvestre
Coccus Gnidius = Daphne Mezereum (Lindblom)
Cochlearia = Cochlearia officinalis
Consolida regalis = Delphinium Consolida †
Convolvulus major
flore albo = Convolvulus sepium
minor
sine flore = Convolvulus arvensis (Lindblom)
an Polygonum Convolvulus?
Cyanus flore cæruleo = Centaurea Cyanus
Cynoglosson = Cynoglossum officinale *
Dens Leonis = Leontodon Taraxacum
(„løvetand")
Digitalis flore albo = Digitalis purpurea (Lindblom)?
Digitalis flore purpureo = Digitalis purpurea

Endivia sativa = Cichorium Intybus *
(Cichorium Endivia, Lindblom)
— *silvestris* = Sonchus oleraceus (Lindblom)
Enula campana = Inula Helenium * (†)
Eruca = Barbareæ species (Lindblom)
Esula = Euphorbia Helioscopia
Euphrasia = Euphrasia officinalis
Filix = Filicis species
Flos Tunitanus minor = Tagetes patula † (Lindblom)
Fraxinus = Fraxinus excelsior (†)
Fumaria = Fumaria officinalls
Fragaria = Fragaria vesca
Gallion = Galii species — Galium verum (Lindblom)
Gariophyllata = Geum urbanum
Gentiana = Gentiana purpurea *
Geranium Fuchsii = Geranium Robertianum (Lindblom)
(Geranium III Fuchs. hist. 206)
Gramen Parnassi flore albo = Parnassia palustris
Hepatica nobilis = Anemone Hepatica
Heptaphyllon = Alchemilla alpina? (Lindblom)
Herba paralysis = Primula veris
— *trinitatis* = Viola tricolor
(se ovenfor!)
Hippuris = Equiseti species (Hippuris vulgaris?)
Hyoscyamus = Hyoscyamus niger (*)
Hypericon = Hyperici species (H. perforatum Lindblom)
Hyssopus = Hyssopus officinalis †
Juniperus = Juniperus communis
Lactuca = Lactuca sativa † (Lindblom)
Lappa major / — *minor* = Arctium Lappa
Lapathum acutum = Rumicis species
Lavandula = Lavendula spica † (Lindblom)
Levisticum = Ligusticum Levisticum † (Lindblom)
Lilium silvestre = Liliacearum generis species?
— *convallium* = Convallaria majalis

Linum = Linum usitatissimum †
Lolium = Lolii species (L. temulentum Lindblom)
Lunaria = Botrychium Lunaria
Lupulus = Humulus Lupulus
Lychnis silvestris = Lychnis dioica (= Melandrium silvestre Roehl)
Majorana = Origanum Majorana †
Manus Christi
(norsk „marihaand")
(tysk „Christhand") = Orchis maculata
Martagon = Lilium Martagon †
Matricaria = Pyrethrum Parthenium † (Lindblom)
Mentha crispa = Mentha crispa †
Menthastrum = Menthæ species (an arvensis? M. aquatica * Lindblom)
Millefolium pratense = Achillea Millefolium
— *aquaticum* = Myriophyllum alterniflorum D. C. (M. spicatum — seu Ranunculus aquatilis Lindblom)
Mollugo = Galium Mollugo (Galium boreale Lindblom)
Morsus diaboli = Scabiosa Succisa
(cfr. „djævlebid", t. „Teufelsabbiss")
Morsus gallinæ = Stellaria media
(d. hønsebid — t. Huhnerbiss)
Muscus arboreus = Usnea barbata (Lindblom)
Napus = Brassica Napus †
Nasturtium hortense = Lepidium sativum? † (Lindblom)
Narcissus flore albo = Narcissus poeticus †
— *Pseudo Narcissus* = — pseudo-Narcissus †
Nummularia = Linnæa borealis?
Nymphæa = Nymphææ species.
Orobus = Orobi species (Orobus vernus? Lindblom)
Pæonia = Pæonia officinalis † (Lindblom)
Papaver = Papaver somniferum †
Pastinaca = Pastinaca sativa †
Penthaphyllon = Potentillae species (P. alpestris Lindblom, = maculata Pourr).
Perfoliata = Bupleuron rotundifolium †

Petroselinum = Apium Petroselinum †
Pimpinella = Pimpinella Saxifraga
Pilosella = Hieracium Pilosella
Pulicaria = Polygonum persicaria
Pyrola = Pyrolæ species (P. rotundifolia Lindblom)
Plantago quinquenervia = Plantago lanceolata
— *septinervia* = — major
— *aquatica* = Alisma Plantago
Populus = Populus tremula
Porrum = Allium Porrum. †
Quercus = Quercus Robur †
Ranunculus flore albo = Ranunculus aconitifolius
— *flore luteo* = — acris
Raphanus major = Cochlearia Armoracea † (Lindblom)
Radicula sativa = Raphanus sativus †
Ribesium fructu nigro = Ribes nigrum
— *fructu rubro* = Ribes rubrum
Rosa = Rosæ species.
Rubus idæus = Rubus idæus
Ruta = Rutæ species †
Salvia = Salvia officinalis †
Satureja = Satureja hortensis †
Satyrion flore albo = Orchis bifolia (Lindblom)?
Scabiosa = Scabiosa arvensis
Scolopendrion = Scolopendrion officinarum † (Lindblom)
Sempervivum tertium = Sedum annuum? (Lindblom)
Sedum minus = Sedum acre
Sigillum salomonis = Convallaria Polygonatum
(cfr. n. „Salomons segl", t. „Salomons Siegel")
Sinapi = Sinapis species (Sinapis nigra † Lindblom)
Sium odoratum = Myrrhis odorata *
Staphisagria = Delphinium Staphisagria † (Lindblom)
Telephium = Sedum Telephium *
Tomentosum pratense = Eriophori species (E. angustifolium? Lindblom)
Tormentilla = Tormentilla erecta

Trifolium acetosum { se ovenfor } = Oxalis Acetosella
— *aquaticum* { se ovenfor } = Menyanthes trifoliata.
— *corniculatum* = Lotus corniculatus
— *pratense* = Trifolium pratense
Tussilago = Tussilago Farfara
Typha aquatica = Typha latifolia (s. angustifolia ?) *
Valeriana major } = Valeriana officinalis
— *minor* }
Verbascum latifolium = Verbascus Thapsus
— *angustifolium* = Verbasci species († ?)
Vinca per vinca = Vinca minor
Viola mortua flore cæruleo = Viola canina
—„— *flore luteo* = — biflora
Unifolium = Convallaria bifolia ?
Uva lupina

Vahl har opkaldt en planteslægt *Sperlingia* af familien *Contortæ* efter ham.

Saavel Jørgen Fuiren som Ole Worm og den især som anatom bekjendte Caspar Bartholin (1585—1629) var svigersønner af dr. Thomas Finke *) (f. 1561), der under sin lange virksomhed som professor ved universitetet (helt fra 1590—1656) virkede meget for videnskabernes fremme. Han overlevede sine svigersønner;

Henrik Fuiren

men hans dattersøn Henrik Fuiren (f. 1614) havde i 14 aar studeret ved udenlandske universiteter, tildels sammen med sin fætter, den senere saa bekjendte Thomas Bartholin (se p. 128), og havde samlet sig en stor naturaliesamling og et righoldigt bibliothek. Som ugift bestemte Henrik Fuiren sig for at testamentere disse samlinger til universitetet. Dette har vistnok staaet i forbindelse med, at dr. Finkes arvinger ved dennes død skjænkede 1000 rigsdaler til at indrette et lokale for en naturaliesamling. Denne kom i stand aaret efter Finkes død, 1657. Inscriptionen paa dette natu-

Thomas Fuiren

ralmusæum er gjengivet hos Brünnich (l. c. XIV). Henrik Fuiren døde 1659. Broderen Thomas Fuiren (1616—1673) skrev en fortegnelse over hans samling. Denne indeholdt baade en paa den tid næsten enestaaende naturaliesamling bestaaende af en

*) Finkes vita findes i Bartholins *Cista medica*, (584—590).

mængde sjeldne dyr og mineralier, og desuden et bibliothek, der foruden de mest bekjendte medicinske bøger omfattede en fuldkommen samling af samtidens naturhistoriske literatur. Thomas Fuiren forøgede dette bibliothek, saaat hele samlingen bestod af 1025 bind (se Brünnich l. c. XV.)

Som den botaniske literaturs fader ansees ialmindelighed Simon Paulli. Denne blev født i Rostock $^{6}/_{4}$ 1603, blev stu- Simon Paulli
dent 1621, reiste udenlands paa bekostning af Fredrik den andens enke, hos hvem hans fader blev livlæge, og kom tilbage 1625. Efter at have været hovmester hos unge adelsmænd ved Sorø akademi reiste han atter udenlands og blev dr. med. 1630 i Wittenberg. Efter at have praktiseret i Lübeck blev han 1631 prof. medicinæ i Rostock; 1639—1648 var han professor anatomiæ, chirurgiæ et botanices i Kjøbenhavn. 1650 blev han hofmedicus og 1656 kgl. livmedicus. Han døde i Kjøbenhavn $^{23}/_{4}$ 1680. Linné opkaldte efter ham en slægt: *Paullinia* af familien *Sapindaceæ*. „Som professor i anatomi, chirurgi og botanik var han den første, der i Kjøbenhavn holdt offentlige forelæsninger over disse videnskaber. Han fik opbygget et *theatrum anatomicum*, som han prydede med tvende benskrog af mennesker og otte af dyr, som kunstig vare tillavede og blegede. Dog synes han især at have havt lyst til plantevidenskaben, da han anførte de studerende, undertiden mere end hundrede i tallet omkring i marken, mange mile tilfods, hver ottende eller fjortende dag om sommeren, ei alene, medens han var professor; men ogsaa, efterat han havde taget afsked fra akademiet og var bleven livmedicus hos Fredrik III, blev han ikke desto mindre ved 17 aar, og havde hans fødder kunnet bære ham længere og kræfterne villet tillade det, havde han endda ikke ophørt. Men som han ved et ulykkeligt feiltrin, paa klipperne ved Christiania, nær havde sat livet til, fornam han, at han ikke mere kunde stole paa sine ben, og da han ikke holdt det anstændigt for en botanicus at kjøre, afsagde han sig ved et offentligt indbydelsesskrift 1665 fra disse øvelser; dog gav han de lærebegjerlige fri adgang til sig i sit hus, hver torsdag eftermiddag fra 1 til 3, for at undervise dem om de planter, som han onsdagen forhen vilde de skulde opsøge i marken“ (Rottboll).

Hans hovedverk er: *„Flora Danica, det er Dansk Urtebog; udi hvilcken efter Christiani IV skriftlige Befaling *) til Facultatem medicam udi det Kongelig Universitet Kjobenhafn, icke alleeniste zijrligste Figurer andragis, Men endocsaa Lægedomme til alle Sinydomme gafnlige, korteligen og klarligen antegnis: Saa at den er baade en Urtebog oc Lægebog“. Kbh. 1648. 4.*

Dette er første gang, at *Flora* anvendes som titel i den botaniske literatur. I bogen, der er inddelt efter de 4 aarstider, omtales henved 400 planter, der anskueliggjores ved omtrent lige mange afbildninger. Ved enhver plante anføres dens navn paa dansk, tysk og latin, blomstringstiden og voxestedet. Planternes ydre er udførlig beskrevet, og tilslut angives deres egenskaber og anvendelse i medicinen. For sin tid maa denne flora ansees for et rent pragtverk; men den har mere medicinsk end egentlig botanisk interesse. Desuden kan af hans skrifter nævnes: *„Quadripartitum botanicum de simplicium medicamentorum facultatibus“ (edit. I Rostock 1639)*, der ligesom det foregaaende verk er inddelt efter aarstiderne.

Han har tillige leveret en fortegnelse over endel af de daværende botaniske haver: *Viridaria varia regia et academica publica. Hafniæ 1653. 12 mo.*

Simon Paulli ivrede baade i tale og skrift mod brugen af de indførte nydelsesmidler af planteriget: *tobak* og *the*. Om den første mente han, at røgen kunde stige op til hjernen og have en skadelig virkning paa denne; theplanten vilde han bevise er den samme som vor *pors: Myrica Gale. (Commentarius de abusu Tabacci Americanorum veteri, et herbæ Thee Asiaticorum in Europa novo, quæ est — — — Danice Porss — — dicta. — Argentorati 1665. 4)*. Der fortælles ogsaa, at da kong Fredrik den tredje, hvis livlæge han var, engang besøgte ham, og han i en latinsk tale ivrede mod thedrikning, kongen da svarede: „Credo The (te) non esse sanum“. (Hornemann, Krøyers Nath. tidsskr. p. 557). Simon Paullis biografi findes i Østs „Archiv“ X. 1828 (skrevet af prof. J. Rørby, pseudonym: J. Herb).

---

*) I et brev af 25 juli 1645 (anført i fortalen til urtebogen). *Simon Paulli* benyttede en elev af sig, Nils Knopf, til oversættelsen fra latin til dansk, hvilket sprog han som udlænding ei var ganske mægtig.

Rottbøll slutter sin omtale af ham saaledes: „Da han har vist saa stor flid og driftighed ei alene ved at udarbeide saa mange skrifter, men endog ved at undervise og anføre sine muntre folk i marken til sin høje alderdom, da han ved denne sin ild og fyrighed i Rostock har dannet en Margrav,*) og her hos os en Borch og formodentlig Kylling med i denne videnskab, saa fortjener han, uagtet sine fejl, at vi ærer ham som videnskabens stifter hos os".

S. Paulli efterfulgtes som professor i medicin og botanik af Thomas Bartholin (f. i Kjøbenhavn $^{20}/_{10}$ 1616, d. i Hagested $^{4}/_{12}$ 1680). Denne var vistnok hovedsagelig anatom, men bidrog dog meget til botanikens — og i det hele naturvidenskabernes — fremme ved sin ovenfor anførte *Cista Medica (Hafniæ 1662)*, der indeholder mange efterretninger om danske (og norske) planter, og sine: *De medicina Danorum domestica dissertationes (Hafniæ 1666)*, hvor planternes egenskaber og lægekræfter omtales. Størst betydning for literaturen har dog grundlæggelsen af det første videnskabelige tidsskrift i Danmark: *Acta medica et Philosophica Hafniensia*, hvori der forekommer mange afhandlinger eller meddelelser paa naturvidenskabens omraade (Bartholin udgav 5 bind: 1671—1679) — saaledes: *Pisa Norwagica* (II. 57—58) — *Plantæ noctu odoratæ* (II. 59—61). *De gramine Ossifrago D. Simon Paulli et Th. Bartholini* (II. 126—135). Thomas Bartholin

Slægten *Bartholinia* af familien *Orchideæ* er af Robert Brown benævnt efter ham.

Bartholin efterfulgtes af den berømte naturforsker Ole Borch (født i Sønderbork i Ribe stift $^{7}/_{4}$ 1626, 1660 prof. philologiæ et chemico-botanicus, 1660—66 opholdt han sig i udlandet, blev dr. med. i Anjou; døde $^{13}/_{10}$ 1690). Ole Borch

Han foretog hyppig botaniske exkursioner med de studerende i Kjøbenhavns omegn for at lære dem den indenlandske flora at kjende; dog gjennemgik han fornemmelig de planter, der havde lægevidenskabelig betydning. — En meget morsom tegning af Ole

*) G. Maregraf fra Liebstadt i Meisen (1610—1644) reiste 1636—1641 i Brasilien og døde under en senere foretagen reise til Afrika. Paa sine reiser samlede han en mængde planter (Hogrell l. c. 28, 32).

Borch paa botanisk excursion*) med de studerende findes i Holger Jacobæus's dagbog (i manuscr. paa det St. Kgl. Bibl. i Kbhvn.), gjengivet i faksimile i P. Hansens danske illustr. literaturhistorie p. 350. Hans grundige botaniske kundskaber sees fornemmelig af hans: *Oratio de experimentis botanicis, 1675, habita* samt hans: *de lingua pharmacopœorum.* Bekjendt er han ogsaa som stifter af *Collegium Medicum* (Borchs Colligium 1689). Adamsen har opkaldt et planteslægt *Borrichia* af familien *Synantherea* efter ham.

Rottbøll nævner, at en Andreas Borch, der siden blev lector i Trondhjem, i Ole Borchs hus, hvor han længe opholdt sig, gjorde saadan fremgang i urtelæren, at han blev en botanisk apostel i Norge og forskaffede en del af sine unge disciple ved at føre dem i marken en temmelig kundskab om deres fædrenelands planter. Denne efterretning tilføier Rottbøll, at han har fra Suhm, der igjen skal have den fra indvaanerne i Trondhjem. Ifølge Nyerups og Krafts litl. blev Anders Borch født $^4/_1$ 1664 i Romsdalen, hvor hans fader Iver Andersen var foged. Hans rette navn var Iversen, men da han var en klient af Ole Borch, antog han hans navn. Han var først vicerector og blev 1690 virkelig rector ved skolen i Trondhjem. 1688 blev han magister; døde 1709.

Griffenfeldt ivrede for at fremme kundskaben om Norges naturlige beskaffenhed og udvirkede en kongelig befaling, hvorefter alle læger i kongens riger og lande skulde indberette til det medicinske facultet det merkværdige i naturhistorien.

Peder Kylling.

Den næste, der fortjener at nævnes, er Peder Kylling (f. i Assens c. 1640, student 1660, blev kongelig botanicus med 300 rdlr. i løn 1682, levede fra 1680 til sin død 1696 som alumnus paa Valkendorfs kollegium). Denne ofrede sig i modsætning til de foregaaende udelukkende for botaniken. Hornemann anser ham „uden tvivl for at være den grundigste, ivrigste og mest erfarne af botanikerne i Danmark indtil Rottbølls tidsalder".

Han har skrevet: „*Gyldenlund seu Catalogus Latino — Danicus plantarum CCCC IIII quibus Clem. Regis hæreditarii Christiani Vti lucus, aureus dictus, naturæ foetura adornatus*

*) Blandt eleverne sees P. Kylling.

est". *Hafn. 1684. 8,* samt „*Viridarium Danicum, sive Catalogus trilinguis Latino — Danico — Germanicus plantarum indigenarum in Dania observatarum, quarum cuique suus est additus locus, quo inprimis nascatur: nec non cuivis suum assignatum est tempus, quando quævis florescat*". *Hafn. 1688. 4.* Rottbøll benævnte en slægt *Kyllingia* af familien *Cyperaceae* efter ham. Kyllings angivelser af planternes voxesteder skal være saa paalidelige, siger Hornemann, at man endnu finder mange af de af ham anførte planter der, hvor han har fundet dem for 150 aar siden. Botanikeren Tycho Holm skrev under Linnés præsidium en commentar over Kyllings viridarium i *Prodromus floræ danicæ Ups. 1757. 4,* hvori benævnelserne er henførte til de linnéiske. Rottbøll slutter sin omtale af ham med følgende ord: „Hans indgetogne og stille levemaade, hans enlige stand, lange studenterlevnet, og særdeles hengivenhed til at sysle i haven og støve omkring i marken, have efter anseende forvoldt, at man har holdt ham for en sær og egen person, hvilket ikke alene adskillige smaa historier, men endog tvende skjemtsomme i trykken udgivne gravskrifter synes at tilkjendegive".

Iøvrigt er der i denne tid kun faa fremragende botanikere i Danmark; det var især lægevidenskaben, specielt anatomien, der studeredes. Foruden Bartholinerne og Simon Paulli opnaaede Nils Stensen (Nicolai Steno) stor berømmelse som anatom. Han blev født i Kjøbenhavn, studerede i hjemmet anatomi under Simon Paulli og Thomas Bartholin, drog 1660 udenlands og fortsatte sine anatomiske studier i Holland, Frankrig og Italien, hvorpaa han 1772 blev hjemkaldt paa Griffenfeldts opfordring og udnævnt til professor i anatomi, en stilling, som han imidlertid opgav allerede 1674, da han allerede 1667 paa sin udenlandsreise var gaaet over til katholicismen og nu lod han sig indvie til prest. Han døde som biskop og apostolisk vikar i Schwerin 1686, (hans biografi er skrevet af J. Wichfeld i Historisk Tidsskr. 3. R. 4 B.)

Nils Stensen

En søn af Thomas Bartholin, Kaspar Bartholin (f. 1655 d. 1738), blev professor i anatomi 1674, holdt forelæsninger over anatomi og fysik og blev dr. med. 1678. Han har dog ogsaa be-

Kaspar Bartholin

skjæftiget sig med planteanatomien, hvilket kan sees af hans verk *Anatome plantarum* 1676.

Oligenes Jacobæus.

Samtidig med ham levede ogsaa den især som zoolog bekjendte Oligerus Jacobæus (f. 1650 — d. 1701), prof. i medicin 1680. Mest bekjendt er han maaske ved sin beskrivelse*) af den kongelige natural- og kunstsamling, der under Kristian den 5te fik et nyt lokale (se Brünnich l. c. XVII—XIX). I *Acta Hafn.* III 37 forekommer af ham: *De plantarum seminibus Indicis. Epistola* (13. Nov. 1674).

Johan Adolph Jacobæus

En søn af Oligerus Jacobæus, Johan Adolph Jacobæus, der „1726 kom hjem fra Engelland efter 5 Aars Reyse" — (se Bruun. D. Saml. 3. p. 249) har skrevet en afhandling med titelen: *Johannis Adolphi Jacobæi, Oligeri fil. e regia societate Londinensi de plantarum structura et vegetatione schedion — Havn. 1727. 8. 27 p. præf.* — Dette er „vistnok første gang, at almindelige planteanatomiske forhold omtales hos os med en ikke ringe grad af sikkerhed" (Didrichsen l. c. 83).

Jacobi Jacobæi

At ogsaa en anden søn af Oligerus Jacobæus har beskjæftiget sig med botaniken, kan sees af inscriptionen paa titelbladet i det i min *Oversigt over de botaniske samlinger paa Det kgl. norske vidensk. selskab i Trondhjem* omtalte gamle herbarum: *D. Oligeri carmen in herbarium vivum filii dilectissimi Jacobi Jacobæi, simili huic adornatum exemplari, et plantis Daniæ nostræ inquilinis refertum, collectore Joachimo Hallingio — 1694.*

Joachim (Jokkum) Halling

Angaaende denne Joachim Haling (f. 1668 — d. 1737) skal hidsættes, hvad Didrichsen (l. c. 85—86) citerer af Bruuns Danske Samlinger: „Da Hand paa adskillige Maader havde gjort sig bekjendt ved Academiet, velyndet af alle Professoribus og flere højere Befordrere, begyndte Hand at søge adskillige Embeder, særdeles Rectorater," (han concurrerede endogsaa med Hans Gram) „saavelsom og Prestekald, da han havde gjort sig ad utrumque paratus, men Lykken var ham bestandig imod, og muelig, De, som

*) *Museum Regium Hafn. 1696* fol. og *Auctarium Musei Regii ibid. 1699* fol.

skulle være Hands Befordrere, ville selv ikke miste Ham. Dette mærkede Jochum Halling, og derfor uden mange Omstændigheder, med sit Testimonio publico paatog sig en Udenlands Reyse paa sin egen Pung; for videre at excolere det Botaniske Studium, hvortil Hand havde lagt en goed Grund, saa vel Theoretice som Practice hos sin i Urte-Læren kyndige Patron, Dr. Holger Jacobæus. Og efter adskillige Omsvøb i Tydskland, hvor Hand, naar Tiid gaves, daglig Botanicerede og consulerede Lærde, hvis Navne nu ere udslættede af Hukommelsen, blev af sine Venner forskrevet til Lundæ Academie i Schaane, der furtsatte Hand sit Scopum, og efter et Aars Forløb bragte sig i saadan Agt og Anseelse; at Ham blev lovet et Professorat ved given Vacance, saa Hand for den Tiid tænkte ikkun lidet paa sit Fædreneland. Imidlertid kunde de Herrer Professores ved Kjøbenhavns Akademi dog ikke ganske glemme den gamle Discipel." (Man tilbød ham Degnskabet for Taarnby, som han modtog 1704).

„At Jochum Halling forstod Botaniquen nægtede ingen Urte-Kyndig i Hands Tiid. Peder Kylling, som var Botanicus Regius, tilstoed skrivtlig, at Hand, endog i sine Studenter-Dage, vidste lige saa meget som Hand selv. Men et sær prægtig Vidnesbyrd, aflagde Etatsraad Buchwalt om Ham, da Hand paa Consistorio, læste publice 1733 — og Jochum Halling, som en gammel Mand, kom ind paa Lectien; befalede Buchvalt Pedellen, at sætte en Stoel ved Siden af sig selv, for Ham; slap derpaa alting; og begyndte at holde en Lov-Tale for Auditorium over denne Mand; og igjentog, iblandt andre Berømmelser, meere end Eengang: at Hand var Optimus his temporibus Botanicus. Da Talen var til Ende, opstoed Joachim Halling, og holdt extempore en Latinsk contra Oration: Hvorudi Hand bluedes over slig ufortjent Berømmelse, kjendte sin egen Uværdighed, var kommet for at lære; og derhos opløftede efter Fortjeneste Etatzraadens meriter. Derpaa var Timen ude, Studenterne bleve fornøyede ved at paahøre disse uventelige Lovtaler, og forglemte ikke at distinqvere ved Deres sædvanlige critiqver. Blandt Andet efterlod han i Manuscript *Georgica Danica* (nu paa det St. Kgl. Bibl.) og et *herbarium vivum* (1776) ved Tidens Længde noget bedærvet."

Hvorledes det omtalte herbarium, der er samlet omtrent aar 1700 under Oligerus Jacobæus's veiledning, er kommet til Trondhjem, ved jeg ikke. Muligt er det, at det er kommet i Gunnerus's eie sammen med Niels Henrik Tyrholms*) samling.

Magnus Halling.

At en søn af denne Halling ligeledes har beskjeftiget sig med botaniken, kan sees af det hos Didrichsen l. c 83 anførte: *Magnus Halling, Joach. fil., theses botanicæ, resp. Severino Sevel (Coll. Valkend) 4. Sept.1733.4to.* Knapt 3 sider. „Nogle faa, men ret forstandige Sætninger" (Didrichsen).

Af egentlig botaniske forfattere i første halvdel af 18de aarhundre findes der kun faa:

Villum Worm.

Af universitetets lektionskatalog sees, at Villum Worm læste *de natura simplicium;* men han har ei efterladt sig noget i den botaniske literatur.

Georg Fredrik Frankenau.

Ligesaalidt er dette tilfældet med Georg Fredrik de Frankenau (f. i Strasburg 1669, prof. i medicin 1708, d. 1732). Han meddelte kun (ifølge universitetsjournalen) de medicinske studerende ved universitetet om sommeren kundskab om planter (1709—12, 1714 og 1716—1718).

I 1733 indkaldtes til Danmark som prof. i medicin Georg Detharding (f. 1671 i Stralsund, prof. med. i Rostock). Han har skrevet *Fundamenta scientiæ naturalis (etc.) in usum Auditorum. Hafniæ 1735*, der paa engang er naturfilosofii, naturkundskab og anthropologi. — Om hans afhandling *„De vermibus in Norvegia nuper visis* 1742" skal tales senere. — Han døde som prof. i medicin 1747.

Frans Mygind.

Da Detharding 1734 disputerede „de podagra", skal en student Frans Mygind (prestesøn fra Jylland, f. 1710, student fra Aalborg 1729) ex auditorio have opponeret derimod, men ved sine „uhøviske gebærder og udtryk" paadraget sig relegation fra universitetet. Mygind drog udenlands og opholdt sig først i Leyden, senere i Paris, og uagtet hans ansøgning om tilbagekaldelse anbe-

*) Prest ved Fredriks hospital, senere i Norge; d. som sogneprest til Bragernes 1766 (se min *Oversigt over Det kgl. norske vidsk.selsk.s bot. saml.* p. 82).

faledes at universitetspatronen Iver Rosenkrantz, overholdt consistoriet dog sin strenge dom. Han besluttede da ei mere at gjense sit fædreland og modtog 1736 et tilbud om ansættelse i Petersborg som adjunkt i chemi. I 1741 blev han ansat i Wien som „Embedsmand i Cameralfaget og siden i Commerzdirectoriet og udnævnt til keiserlig Hofraad". I Wien studerede han især botanik under den berømte botaniker, baron Jacquin *). Han udgav ikke selv noget botanisk arbeide, men meddelte sine undersøgelser, der for det meste angik Østerriges flora, til Jacquin, Schreber **) og Scopoli***), som bekjendtgjorde dem, efter hans eget ønske, uden navn. Han døde 1739. Sit betydelige herbarium skjenkede han til universitetet i Pest. Conferentsraad Werlauf har i 1834 udgivet: „Biografiske Efterretninger om Botanikeren Frans Mygind". Jacquin hædrede ham ved at opkalde planteslægten Mygindia af familien Rhamnaceæ efter ham.

Denne botanikers virksomhed gik altsaa tabt for Danmark.

De, der i dette tidsrum (1720—1763) læste over botanik ved universitetet, var: den ældre og yngre Buchwald.

Johannes de Buchwald (f. 1658, barber, senere livmedicus hos kronprins Fredrik 4, 1717—38 prof. med., d. 1738), der skrev et verk: *Specimen medico — practico botanicum etc. 4. Havniæ 1720.* (I det expl., der forefindes paa det kgl. bibl. i Kjøbenhavn, har han selv fastklæbet tørrede exemplarer af de omhandlede planter). Johannes de Buchwald.

Hans verk blev oversat paa tysk af sønnen Balthasar Johannes de Buchwald (f. 1697, prof. med. fra 1739, d. 1763), der læste over botanik ved universitetet 1740—1763 (se Didrichsens: For hundrede Aar siden, p. 57). Under den ældre Johannes Balthasar de Buchwlad.

*) N. J. Jacquin (1727—1817), professor i Wien: Enumeratio stirpium 1762, Flora austriaca 1773—78.

**) J. C. D. v. Schreber (1739—1810, professor i Erlangen) udgav et oplag af Linnès genera plantarum, samt skrev blandt andet om græs og kløver samt om Grønlands planter.

***) J. A. Scopoli, (1723—1788), professor i Pavia, uddannede plantebeskrivelserne efter Linnés methode.

Endvidere skal Mygind have meddelt prof. i Gottingen Schrader (1767—1836) mange bidrag til hans verk om græsarterne.

Buchwald hjemsøgtes Kjøbenhavn 1728 af en ildebrand, der ødelagde universitetets bibliothek og naturalsamlinger: „Her laae de sørgeligen forbrændte Levninger af Finckes Efterminde og Fuirernes Gaver tilsammenstyrtede; Universitetets Natural-Theater og det Anatomiske Huus vare ikke mere til. Borchs efterladte Kunstsamling og naturlige Mærkværdigheder vare fortærede af Luen eller deres ilde tilredte Levninger begravne i Ruinerne" (Brünnich l. c. p. XX). Dog begyndte man at samle naturalier til et nyt natural- og kunstkammer, der kom istand 1740. (Inskriptionen paa den tavle, der ved denne anledning ophængtes deri, er aftrykt hos Brünnich, l. c. XXI): *„En Phœnicem ex cineribus repullascentem, in quos vorax flamma eum cum ceteris universitatis hujus ornamentis IV. Calend. Novembris MDCCXXVIII redegerat etc).* Men interessen for at indsamle naturalier svækkedes ved dette tab.

Hertil kommer, at hverken den ældre eller yngre Buchwald synes at have været synderlig kyndige botanikere. Den ældre Buchwald, der havde været barber,*) skal i sin ungdom have lært at kjende Ole Borch, Simon Paulli, Kylling og Tournefort (se Didrichsen l. c. 58 og de der anførte steder); men dette sporer man intet til i hans *Specimen medico-practico-botanicum*, der er alphabetisk ordnet og er forsynet med nomenclatur, overensstemmende med Bauhins verker. Om ham og hans søn siger Hornemann (i Krøyers Tidsskr. I. p. 566) ved sin omtale af Rottbøll: „B. J. Buchwald havde just da succederet sin Fader, J. B. Buchwald, som Professor i Botaniken, og ligesom Faderen ved sit Skrift: *Specimen etc. — 1720, 4.* havde viist, at han ikke var trængt dybt ind i denne videnskab, saaledes viiste Sønnen, ved sin Oversættelse deraf paa Tydsk (ibid. 1721. 8.), at han ikke var gaaet videre." Angaaende de vedføiede tørrede planter (cfr. ovfr.) indrømmer han, at „denne Veiledning kunde være god, men kun under den Forudsætning, at Planten var godt tørret, fast paaheftet og rigtig bestemt; men ingen af Delene ere iagttagne med dette Skrift, og Bogen var kun af Varighed, fordi den var maadelig, det vil sige, fordi den ikke blev brugt. Planter af forskjellig Art findes

*) Efter forbogstaverne i hans navn har man ment, at han har været forbilledet til Holbergs Jens Blok. (Se Didrichsen l. c. 58).

under samme Navn i de forskjellige Exemplarer af Bogen, og man seer snart, at hverken Fader eller Søn kiendte de Planter, som de beskrev og præparerede maadeligt. Man kan derfor ikke engang stole paa deres Angivelse af Planternes Voxesteder, hvorved Skriftet, dersom det var paalideligt, kunde have været til Nytte." Didrichsen formoder dog, at Hornemann ei har seet noget med opklæbede planter forsynet exemplar af den tyske udgave, da specielt exemplarer af den art synes at have været en stor sjeldenhed.

Sønnens tyske udgave skal ei have været en blot og bar oversættelse af faderens bog, men indeholde baade forandringer og tillæg. Didrichsen anfører tillige den meget vidtloftige titel paa denne udgave (l. c. 59—60).

Den ældre Buchwald var ogsaa, da han blev ansat som medicinsk professor, 60 aar gammel, og hans private forelæsninger for „*curiosi*" over de danske planter, specielt dem, der anvendtes i medicinen, og deres rette brug har vistnok ikke været af nogen betydning. Han har dog ivret for at faa universitetets botaniske have adskilt fra „lysthaven" (se de af Didrichsen l. c. 61—65 anførte dokumenter).

Den yngre Buchwald, der holdt forelæsninger over botanik lige fra 1740 til 1763 (se Didrichsen l. c. 57), har vistnok havt større botaniske kundskaber, ligesom han ogsaa var medlem af videnskabernes selskab og i den anledning omtales som den, der „især maatte tage sig af den naturhistoriske Del af de indsendte Bemærkninger og Samlinger; og man seer, at han var temmelig flittig i at meddele sine Bemærkninger derover." (Se selskabets historie ved Molbech p. 62—63).

Buchwalds bemerkninger eller foredrag vedrørende indsendte planter findes i „Kjøbenhavns nye Tidender om lærde og curiøse Sager" (for aarene 1753. p. 361*); 1754. p. 11—12, 1755. p. 58, aftrykte hos Didrichsen l. c. p. 67—70).

Disse artikler røber ikke nogen synderlig botanisk indsigt, tvertimod synes han at staa tilbage for de ældre botanikere. Karakteristisk er den anonyme „Recension af Gmelins *Flora Sibi-*

*) Naturalier fra Olufsens og Paulsens Islandsreise.

rica. Tom. II", der er aftrykt hos Didrichsen (l. c. p. 70 — efter Kbh. nye Tidender 1753. p. 405), og af denne tillægges Buchwald. Her søger han med en afmægtig harme at protestere mod de synsmaader og anordninger inden botaniken, der var fremkaldte ved Linné, uden at dog denne udtrykkelig nævnes ved navn. En af hans ytringer skal her citeres: „Hvad for Tyranie er det ikke, naar lærde Mænd efter egne bestemte Satzer vil nøde andre Lærde, der er vandte til andre forstandigere og ældre Classificationer paa Urterne, at forlade de indførte Navne paa Planterne, og paa en Gang at ophæve all Connexion at tænke paa Forfædrenes Maade. Inden kort Tid skal man neppe kunde vide, hvad deres Meriter, der først have paafunden at classificere Urterne, have været, og en eneste lærd Mands overmaade store Anseelse, formørker mange andres Meriter, ved hvilke de forrige Secula have havt lustre."

Det er derfor, hvad ogsaa Didrichsen paa det anførte sted fremholder, neppe rigtigt, naar N. M. Petersen i sin literaturhistorie (V. 2, 12) i anledning af naturvidenskabernes opsving i Danmark ved midten af aarhundredet siger, at „den første bevægelse udgik fra den medicinske prof. Buchwald." Det var nok snarere, som vi senere skal se, fra andre, at dette første stød til fremgang for det botaniske studium udgik.

Det kan vistnok neppe negtes, at det var daarligt fat med det botaniske studium paa den tid, og betragter vi overhovedet tiden efter Kyllings død 1696, maa det erkjendes, at det naturhistoriske studium ei blot stod stille, men snarere var i afgjort tilbagegang. Hvad de danske botanikere skrev i den første halvdel af 18de aarh., er gjennemgaaende af meget magert indhold. (Se literaturfortegnelsen hos Warming l. c. 53—59. og Didrichsen l. c. 57 og 83—85). Didrichsen bemerker, at man var i Italien kommen længere i det 15de aarhundrede end i Danmark paa den tid. Christian den 6te synes neppe at have havt nogen synderlig interesse for naturvidenskaberne. En af de faa mænd, der under dennes regjering havde et aabent blik for videnskabelighed i det hele, var Jens Gram.

Jens Gram

Denne var nemlig en mand, der uden egentlig at være nogen naturforsker havde et aabent blik for, at naturvidenskaberne i Danmark ikke havde den plads, som de burde have, baade paa

grund af deres videnskabelige betydning i og for sig selv og paa grund af den nytte, kundskab i dem havde for enhver slags udvikling.*) Han havde været med at udarbeide universitetsfundatsen af 31. mars 1732. Denne kom dog ikke til at virke til naturvidenskabernes fremme. Ikke fuldt to aar efter fundatsens kundgjørelse erklærer han i et brev til den norske statholder Chr. Rantzau: „Vel har den nye Kgl. Fundation for Universitetet promitteret, at philosophia naturalis og physica experimentalis skulle flittigen af den ene Medico eller Mathematico professeres. Men, her er, Gud bedre det, kun lidet Tegn dertil . . . . Buchwald kiende Alle; og den anden Medicus Detharding, som vi fik fra Rostock, var en stor Mand derude, men sandelig intet Miraculum her. Hans anatomiske Lectier for Barbererne lover og ingen store Ting om hans Physica experimentalis.“ I en forestilling af ham (1741) i anledning af de forskjellige fakulteters forelæsninger udtaler han, at theologerne ogsaa kunde have godt af at høre andre end theologiske forelæsninger. Her heder det i denne forbindelse: „saa ved man jo ogsaa: ey alene hvor smukt og priseligt for Nationen det er, men ogsaa hvor nyttigt for den almindelige Oeconomij at mange med Tiden kunde findes, som, endskjøndt ikke Medic, eller Mathematici af profession, dog hafde teinture af bem.te ypperlige Sciencer, som de siden kunde applicere deels i deres Embeds Forretninger, deels til lærde og nyttige Observationer in re physica patriæ, re Medica, Botanica, Anatomica og hundrede Slags Forbedringer i Kunster og Videnskaber at paatencke, paa den Maade som de Svenske saavelsom andre Nationer hafver begyndt.

Jens Gram ansees ogsaa for at være den egentlige stifter af det danske videnskabsselskab. Efterat nemlig denne sammen med J. L. Holstein og Erik Pontoppidan havde deltaget i en kommission til at ordne og beskrive den kongelige mynt- og medaille-samling (1739—1742), fandt han, at kommissionens arbeide kunde udstrækkes til andre, dermed beslægtede gjenstande. Han foreslog derfor oprettelsen af et *Societas Antiquitatum et Historiarum Patriæ*, der ikke blot skulde sysselsætte sig med „nordiske Antiquiteter, men

*) cfr. Didrichsen l. c. p. 78 flg.

tillige med hele den nordiske Historie i Særdeleshed, hvad Danmark og Norge og derunder liggende Lande angaar". Den 13de november 1742 samledes Gram og Pontoppidan tilligemed ministeren i geheimeraad Holsteins hus. Gram havde indgivet sit forslag til Holstein, og denne havde meddelt det til Christian VI. Holstein meddelte nu, at „Kongen gjerne saae, at et saadant lærd Societet blev oprettet, og allerede havde givet naadigste Approbation til det af Justitsraad Gram indgivne Forslag". Man blev nu enig om at udvide planen for foreningen saaledes, at den ikke skulde binde sig til nogen bestemt videnskab, men at selskabets formaal skulde være at behandle alle videnskaber overhovedet. I det næste møde 21. november blev det bestemt, at man blandt emner, der skulde være gjenstand for selskabets virksomhed, ogsaa skulde optage alt, hvad der hører til Danmarks og Norges naturhistorie. Den 11. januar 1743 fik selskabet kongelig confirmation som kongeligt selskab og løfte om kongelig beskyttelse.

I det kongelige reskript heder det, at selskabet skulde „lægge sig efter saadanne lærde og nyttige Materier, hvilke I kunde skjønne at være Os til Behag, Fædrelandet og Nationen til Ære, og Videnskaberne til Illustration og Forbedring". Deriblandt nævnes da først og fremst landets historie, geografi og sprogene. „Dernæst", heder det, „maa I og have i Tanker, til samme Societet at invitere dem, som udi *Historia naturali*, samt udi de medicinske, mathematiske og mechaniske Videnskaber vidste at fremføre nogle mærkelige Inventa, der kunde agtes værd at meddeles Publico, og tiene saavel til bemeldte Videnskabers Forøgelse som til Auctorum Roes og Berømmelse." Selskabets virksomhed i den første periode indtil Grams død 1748 var ikke synderlig udstrakt og omfattede især mynt- og medailleværkets forberedelse. Nogen betydning for naturvidenskaben har saaledes ikke videnskabsselskabet i denne tid.

Det var først i Fredrik den 5tes regjering (konge 1546), at styrelsen greb initiativet til at fremme det botaniske studium.

Men stod det daarligt til med undersøgelsen af den danske flora, saa var dette, som rimeligt kunde være, i endnu høiere grad tilfældet med Norges. De skatte, dette land skjulte i sine bjerge, dale, vande og i havet rundt kysterne, var saa godt som ukjendte.

De fremragende danske botanikere i tidsrummet før 1700 var jo knyttede til Danmark, og kun meget faa af dem (f. ex. Sperling) gjorde kortvarige reiser i Norge. Af forfattere, der i tiden nærmest før 1700 skrev om norske planter, anføres hos Warming kun:

Kristian Gartner

Kristian Gartner: *Horticultura eller Undervisning, hvorledes Lyst-, Urte-, Frugt- og Kjøkkenhauger i de nordiske Lande, især her nordenfjelds, best kan bevares. Kbh. 1694. Trundhjem 1692.*

Johan Friedrich Marschalck

Johan Friedrich Marschalck: *De Gramine Ossifrago Appendix — Ex epistola Illustri et Magnifici Cancellarii Norvegiæ Johannis Friderici Marschalck — Bergis scripta* ad *D. Simonem Paulli Medicum Regium* (*Acta Hafn. II. 232.*)

I begyndelsen af det 18de aarhundrede omtales:

Joachim Irgens

Joachim Irgens, (f. 1644 i Itsehoe, studerede i Holland og ved tyske universiteter, blev 1676 dr. med. i Kjøbenhavn, var læge i Trondhjem fra 1676 og i Christiania fra 1712, døde 1725), af hvem der i manuscript i den botaniske haves bibliothek i Kjøbenhavn findes: *Catalogus plantarum Norvegicarum et præprimis Nidrosiensium. 1704. 4.*

Henrich Løchstør

Henrich Løchstør (f. i Christiania 1713, dr. med., læge i Bergen fra 1740, d. 1747), der foruden en: *Dissertatio de Nicotiana vera ejusque præparatione et usu medico. 17. Jun. 1738. 4.* (12 sider) — har skrevet en afhandling: *De medicamentis Norvegiæ sufficientibus 10. Marts 1740.*

Robert Stephan Henrici

Fra samme tid er ogsaa de af Gunnerus's omgangsven: Robert Stephan Henrici (f. i Helsingør 1718, dr. med. 1748, fysikus i Throndhjem, d. 1781) forfattede: *Animadversiones quædam de laude et præstantia vegetabilium. Hafniæ 1740. 4to. 12 p.* Denne, der uden tvivl har været en flink samler og indsigtsfuld botaniker, der fulgte med sin tid, skal nærmere omtales under Gunnerus.

Det er dog ikke blandt lægevidenskabelig uddannede mænd, at man skal søge banebryderne for den norske botanik, ligesaalidt som den egentlige kilde til den norske naturhistoriske literatur er at søge i lægebøgerne.

Det er fornemmelig den norske prestestand, der her har gaaet foran, idet flere af presterne forfattede topografiske eller

physisk-økonomiske skrifter, der nærmest angik deres distrikt, og føiede dertil et naturhistorisk anhang, hvori dettes dyr, planter og stenarter opregnedes.

Det vil derfor være nødvendigt at se lidt paa denne literaturgrens udvikling, før vi fortsætter fremstillingen af den botaniske literaturs udvikling i Danmark—Norge.

Kap. 2.

Topografisk literatur, indeholdende meddelelser om norske naturalier*), indtil 1750.

Vor ældste norske saavel prosaiske som poetiske literatur indeholder ikke saa faa oplysninger angaaende landets naturforholde og de tre naturriger. Saaledes omtales i vort gamle Kongespei (Speculum regale) endel forunderlige dyrearter, specielt havuhyrer saasom hvalfiske.

I denne forbindelse kan ogsaa nævnes den hos Brünnich (l. c. p. III) omtalte: Others Reise fra Norge til Slesvig (anført i Spelmanni Vita Alfredi). Other, der hørte hjemme paa Helgeland i Norge, skal paa angelsachsisk have beskrevet sin reise (c. 880—890) for kong Alfred den store og deri nævnt „rensdyr og rossmarus, af hvis hud gjordes tauge."

Vi vender os dog til den senere literatur (fra det 16de aarh. af). For sammenligningens skyld skal der tillige (efter Jessen: Det Kongerige Norge. Kbhvn. 1763. I) anføres nogle udlændingers topografiske meddelelser eller reisebeskrivelser om Norge. Hvad disse sidste indeholder af naturhistorisk interesse, er dog for

*) Her medtages ikke skrifter, der vedrører mineralogien eller bjergverkerne i Norge.

det meste kun curiosa („mirabilia"), hvortil tidens overtro og lysten til at udstyre beskrivelserne med eventyrlige træk har været medvirkende.

Peder Claussøn

Blandt de første, der her skal nævnes, er den bekjendte oversætter af Snorre Sturlassøn, Peter Claussøn (Friis) (født 1545, fra 1566 til sin død 1614 prest i Undal i Christianssands stift), der skrev en „*Norriges og omliggende Øers sandfærdige Beskriffuelse*" (se E. I. Jessen: Det Kongerige Norge, Kjøbenhavn 1763. I. 101—104), udgivet først 1632*) i Kjøbenhavn. Pontoppidan siger om dette verk i fortalen til sin Norges naturlige Historie „Det giver temmelig god Efterretning om Landets og hver Provintzes Strækning, Afdeeling, Fogderiernes og Sognenes Navne. Her og der findes ogsaa lidet af det, som rører Landets Natur og Egenskab, men saare lidet, da det ikke heller var hans Forsæt." Desuden skal han have skrevet en *Physica Norvegia* (norsk Naturhistorie), „men da den blev sendt til Kjøbenhavn at blive approberet, kom den ikke videre." (Jens Spidbergs brev til Pontoppidan. Pontopp. l. c.).

Om dette sidste manuskript taler forresten Pontoppidan selv i fortalen til sin naturhistorie: „Beklageligt er det, at de Norske Dyrs Historie, som velbemeldte Hr. Peder Clausen Undal skal have skrevet for længe siden in Mss. er omkommen, og det efter en god Mands mundtlige Beretning, saaledes, at, da Auctor havde sendt den til sin Ven Doct. O. Worm i Kjøbenhavn, for at emenderes efter denne store Phycici Indsigt, og omsider til Trykken befordres, laae den hos ham indtil hans Død, kom dernæst i D. Th. Bartholini Hænder, og blev af denne taget ud paa hans Gaard, Hagested i Sielland, hvor den ulykkelige Ilde-Brand, som fortærede saa mange andre gode skrevne og trykte Bøger, ogsaa ødelagde dette Mss." I en note siger Pontopp. sammesteds: „Det siunes dog ikke at have været noget udførligt eller til Ende bragt; thi saaledes nævnes det af Wormio in Tract. de Mure Norvagico p.

*) Haandskriftet til Norges Beskrivelse blev af biskop Wegner i Stavanger sendt til kantsleren Christian Friis. Worm maa have havt del i udgivelsen. N. M. Petersen lith. IV. 32. Mere herom i tillægget til dette kap.

3: Petri Undalini fragmenta historiæ animalium Norv. Mss. quæ penes me sunt.

Christopher Steinkuhl

I forbindelse med Peder Claussen maa nævnes Christopher Steinkuhl (dr. juris og auditor ved et tysk nationalregiment), der har skrevet en noget fri oversættelse af Peder Claussens Norges Beskrivelse. Titelen er forandret og skal tillige summarisk angive skriftets indhold: *Topographia Norwegiæ, das ist eigentliche Beschreibung des Königsreichs Norwegen, darinnen von desselben natürlicher Gelegenheit — etc.* (se Jessen: Det Kongerige Norge p. 105, hvor hele den vidtløftige titel angives) — gedruckt im Jahr 1685 in 4to.

Martinus Zeiler

Jessen nævner dernæst: Martinus Zeiler: *Neue Beschreibung der Königreiche Dänemark und Norwegen etc.* — Ulm. 1648 in 8vo. I denne forekommer der blandt andre merkværdige geografiske og naturhistorike oplysninger ogsaa den, at der i Norge findes to kjøbstæder ved navn Saltzburg og Schina, hvorved findes kobber- og jernverker*) samt at der ved Hamar er en insel Miøes, hvor der skal findes en stor slange, som er en besynderlig prophet om det tilkommende.

Rutgerus Hermannides

Efter denne anføres: Rutgerus Hermannides, som har udgivet: *„Regnorum Daniæ ac Norwegiæ, & omnium ad ea pertinentium regionum historica & chorographica descriptio,* concinnata & elaborata studio atque opera Rutgeri Hermannidæ. Pars I generalis; it. Pars II specialis Amstelodami MDCLXIX in 12mo", der efter Jessen skal være en historisk og chorographisk beskrivelse over Danmark og Norge med tilhørende distrikter og tildels være epitomeret af Zeilers skrift. Der fortælles blandt meget andet om hvide harer, ræve og bjørne, som kan leve under vandet.

Jens Lauritsen Wolff

Omtrent af samme art er ogsaa den af Jens Lauridsen Wolff udgivne geografiske beskrivelse over Norge, betitlet: *Norrigia illustrata, eller Norriges med sine underliggende Lande og Øers korte og sandfærdige Beskrivelse, hvorudi loves og berømmes dets Rigets Herlighed, fremfarne Kongers Magt, Stridbarhed og Mandelighed, Adel og Kiempers Dristighed, sande Religion og Gudsfryglighed, Kirker og Biskops Stifter, Gavmildhed, Visdom og Retfærdighed, Bygning og Kunster, Frugtsommelighed med*

*) dermed menes rimeligvis Sarpsborg og Skeen.

Fiskerie, Sølv, Kobber og Jernbierge, Privilegier og Kiøbmandskaber: Item, høie Klipper, underlige Fisker og Bester, Fiæld og Fiorder, Havner og Næs, Viger, Øer og Elver, Holmer og Skiær og andet, som er værdt om det norske Rige at vide og læse. Colligeret og sammenskrevet af Jens Lauritzøn Wolff, *Bogfører i Kjøbenhavn* 1651, in 4to. Ved omtalen af fiskerierne nævnes endel fiske som „Torsk, Helleflyndre, Haaskjerding, (haakjærring), Lange, Brasme". Af vilde dyr taler han om „Elsdyr, Hjorte og Hinde" etc., og opregner ogsaa endel fugle og træer i de nordlandske fogderier. E. Pontoppidan*) citerer ham nogle gange i sin Norges naturlige Historie saaledes I. p. 232 (i anledning Ibenholt eller Ebentræ).

Disse sidste verker indeholder dog meget lidet, der har noget værd i naturhistorisk henseende, og røber ikke synderlig kjendskab til landet. Dette har sin naturlige grund deri, at det ei er i Norge bosiddende nordmænd, der har forfattet dem.

Dette er derimod tilfældet med de nærmest følgende forfattere: Af disse skal først nævnes: Arent Berentsen (født i Bergen d. 12. mai 1610, var først i tjeneste som forvalter hos Axel Juel, siden hos kantsler Christian Friis til Kragerup, blev 1647 byskriver og siden raadmand i Kjøbenhavn, død 1680). Arent Berentsen

Han har skrevet en *„Danmarckis oc Norgis Fructbar Herlighed"* etc. (se Jessen l. c. 109) Kbhvn. 1656. Pontoppidan bemerker om den, at den er „en Bog, som giver nogen Oplysning om visse Egners Frugtbarhed fremfor andre, og adskilligt, som angaaer Landets Producter, dog allene ved at nævne dem". Berentsen er maaske dog en af dem, der har lagt grundvolden for en geografisk og naturvidenskabelig beskrivelse af fædrelandet.

Dernæst skal omtales den bekjendte prest paa Norderhov paa Ringerike Jonas Ramus (gift med Anna Colbjørnsdatter, død 1718). 1689 udgav han Nori regnum, h. e. „Norvegia antiqua et ethnica", som han siden oversatte og forøgede under titelen: *Norriges Beskrivelse, hvorudi Dette Riges Strek-* Jonas Ramus

*) Pontoppidan siger forresten i fortalen til sin bog, at „han fortiener knap at nævnes blandt dette Lands Chorographos, da næsten alt, hvad han har af nogen Værdie, er alene historisk."

ning, Beskaffenhed og Deeling udi visse Lehn, Biskopsdømmer, Provstier, Præstegield, Laugdømmer, Fogderier, Thinglaug etc.

Saavelsom Indbyggernes Tilstand og Næring, Tillige med Adskillige paa et eller andet Sted forefaldne Mærkværdigheder samt forefundne Monumenter forestilles, Og til Slutning er hosføjet en Fortegnelse paa Dyr, Fugle, Fiske, Træer og Urter, som findes i Norrige." Bogen blev approberet af A. Magnussøn og udgivet i Kjøbenhavn 1715.*)

„Den Første Part præsenterer Landsens Beskaffenhed i Almindelighed, udi 5 Capiteler, saasom Hovedet med sine 5 Sandse."

„Den Anden Part stiller os den høyre Arm eller østre Side af Landet, som er Christiania Stift med sine Afdeelinger."

„Den Tredie Part den Vesterste og Venstre Arm, som er Christiansands Stift med sine Ledemoder."

„Den Fjerde Part stiller og den øvrige Vestre Side og Deel af Landet, som er Bergens Stift."

„Den Femte Part stiller os fore den Østre og Nordiste Side af Landet, som er Trundhiems Stift."

Denne inddeling af bogen staar i nøie forbindels med hans i indledningen udtalte opfatning: „*Chronologia* eller Tidens Beskrivelse maae lignes med Historiens Liv og Aande; men Stedens Beskrivelse eller *Chorographia* maae kaldes den Krop eller Legeme, som Livet er indesluttet udi."

Dette alene er nok til at vise forfatterens interesse for naturhistorien, men end mere fremtrædende bliver dette i det i titelen anførte tillæg, hvoraf den første del handler om „Firefødde Dyr, som findes i Norrige samt krybende Orme" (p. 240—251), den anden om: „Fiske, som findes i salt-Søe, samt ferske Vande i Norriges Rige" (p. 251—258) og den tredje om: „Træer og Urter, som voxer af sig selv i Norrige" (p. 258—274). Dette sidste tillæg, der omfatter ca. 400 planter, er, endskjønt det næsten kun er en blot og bar opregning, af adskillig interesse som en af de ældste planteforteguelser her i Norge og røber en for den tid ei ubetydelig kjendskab til plantelivet. Den citeres derfor ofte af de følgende

*) Efter Jessen. (l. c. 110) skal manuscriptet først være udgivet af brodersønnen justitsraad Ramus 1735.

botanikere. Saavel Pontoppidan som Rottbøll omtaler den med anerkjendelse, og Gunnerus citerer i sin flora Norvegica oftere Ramus, ja han er en af hans hovedkilder ved angivelser fra *Norvegia australis*.

Navnene er vistnok som i tiden før Linné noget ubestemte — snart et enkelt latinsk navn, snart en kortere beskrivelse af planten —; men enkelte er dog korte og greie. I de allerfleste tilfælde vil man uden synderlig vanskelighed kunne se, hvilken plante han mener, omsat til Linnés nomenclatur.

Blandt de forfattere, fra hvis verker Ramus synes at have hentet de latinske navne i sin plantefortegnelse, skal foruden de i forr. kap. ofte omtalte brødre Johan og Caspar Bauhin nævnes: Joachim Camerarius (f. 1534 — d. 1598, læge i Nürnberg: *Hortus medicus philosophicus. Francf. ad. Moen.* 1588. 4. *De plantis epitome P. Andr. Matthioli. Francf. ad. Moen.* 1586. 4).

Carl Clusius (1526—1609, prof. i Leyden: *Rariorum plantarum historia, I & II Antwerp. 1601.* Fol. Mindre afhandlinger: *Plantæ pannonicæ & hispanicæ*).

Rembert Dodonæus (1517—1585, prof. i Leyden: *Stirpium historiæ pemptades VI. Antwerp. 1616.* Fol.)

Leonard Fuchs (1501—1566, prof. i Tübingen: *De historia stirpium commentarii insignes, Basileæ 1542.* Fol. Udgivet paa tysk 1543: *„New Kräuterbuch.“*)

Peter Andreas Matthiolus (1501—1577, italiensk læge. Hans urtebog er skrevet paa italiensk (Venedig 1548). En tysk udgave: *P. A. Matthiolus Kräuterbuch durch Joachim Camerarium, Francfurt* 1590. *Compendium de plantis omnibus* 1571. Desuden en kommentar over *Dioscorides).*

Jacob Theodor Tabernamontanus („von Bergzabern“ d. 1590), apotheker, læge i Worms og Heidelberg: *New vollkommen Kräuter-Buch, darinnen 3000 Kräuter mit schönen künstlichen Figuren etc. Francf. a. M.* 1588. I. Fol. De to sidste dele udgaves senere. Ogsaa latinske udgaver i 4to (af C. Bauhin).

Af andre forfattere, fra hvis skrifter synonymer (eft. C. Bauhins *Pinax)* nedenfor i anmerkningerne skal angives, skal nævnes:

Aloysius Anguillaria (italiensk botaniker, død 1570).

Otto Brunfels (c. 1470—1534, munk, tilslut læge i Schweiz: *Historia plantarum. Argentorati* I & II (1530), III (1536) s. *Herbarum vivæ Icones ad naturæ imitationem*).

Hieronymus Boch (sedvanlig kaldet Tragus, 1498—1554, prest og læge i Zweibrücken: *New Kräuterbuch* 1539 (*Kräuterbuch von den vier Elementen, Thieren, Vögeln und Fischen. Strasburg* 1546. Fol.).

Castor Durante (d. 1590, pavelig læge i Rom: *Herbario nuovo* 1584). (*Cast.*)

Valerius Cordus (1515—1544, naturforsker i Tyskland, faderen Euricius C., ligeledes botaniker (*Eurici Cordi Botanologicon, sive Colloqvium de herbis. Coloniæ* 1534. 8). *Valerii Cordi Historia stirpium. Argentorati* 1561. Fol., udg. af Conrad Gesner).

Andreas Cæsalpin (1519—1603, prof. i Pisa, senere pavelig livmedicus: *De plantis libri XVI. Florent* 1583. Den første, der opstillede et system).

Jakob Dalechamp (1513—1588, læge i Lyon: *Historia generalis plantarum, opus posthumum Leyd.* 1587 Fol.).

Basil. Besleri Hortus Eystettensis Norim. 1613. (Tillægges alm. en apotheker i Nürnberg, Basilius Besler (d. 1561), af andre Ludvig Jungermann (1572—1653, prof. i Leipzig og Giessen).

Johannes Gerard (1545—1607, engelsk læge, der udgav en plantefortegnelse paa 1033 arter).

Conrad Gesner (1516—1565, prof. i Zürich: *Enchiridion historiæ plantarum. Basileæ* 1541. 8. *De plantis antehac ignotis. Historia plantarum. Basileæ* 1541. 12).

Matthias von Lobel (de l'Obel, 1538—1616, læge først i Frankrig, senere botanograf hos Jakob I i England: *Plantarum seu stirpium historia et adversaria. Antwerp.* 1576. Fol.)

Hans medarbeider var Peter Pena: *Icones plantarum. Antwerp.* 1581. *Adversariorum opus. Lond.* 1570 (Ad.).

Adam Lonicerus (1528—1586, prof. i Marburg: *Historia naturalis.*

Lugd(uni)ɔ: *Historia generalis per Joannem* Molinæum *collecta. Lugduni 1587 excusa.* (Lugd.).

Johannes Thalius (d. 1587, læge i Nordhausen, udgav en

Harzflora *(Sylva hercynica s. Catalogus plantarum* — udgiv. 1588).

Desuden er synonymer anførte (overenst. med citater i Linnés *Species plantarum*) fra: Johan Jakob Dillen (1687—1747, prof. i Oxford.: *Catalogus plantarum sponte circa Giessam nascentium. Giessæ* 1719. 8vo. *Hortus Elthamensis, Londini 1732.* Fol.

Mest berømt er: *Historia muscorum.* Oxon 1741. 4to).

Robert Morison (1620—1683, prof. i Oxford: *Plantarum historia universalis oxionensis. Oxon 1680).*

Leonard Plukenet (1642—1706 (ell. 1710), prof. og forstander for en botanisk have nær London: *Phytographia London. 1691 & 1692.* 4to. *Almagestum botanicum. London 1700. 4. Almagesti botanici mantissa. London 1700. 4).*

Johan Ray (Rajus; 1628—1704, prof. i Cambridge: *Catalogus plantarum Angliæ et insularum adjacentium* 1670. *Historia plantarum. London* 1686—1704).

Johan Scheuchzer (1684—1737, prof. i Zürich, studerede især græsarterne: *Agrostographia seu graminum, juncorum, cyperorum, cyperoidum iisqv. adfinium historia. Tiguri* 1719. 4). Broderen Johan Jakob Sch., 1672—1733, prof. i Zürich, foretog botaniske reiser i Alperne: *Novem itinera per alpinas regiones facta. Lerdæ* 1723. 4.

Joseph Pitton, kaldet Tournefort efter sit fødested (1656—1708, prof. i Paris: *Institutiones rei herbariæ. Paris* 1719. 4. Hans system er det berømteste før Linnés tid).

Desuden henvises undertiden til Kyllings *Veridarium* og Simon Paullis *Flora Danica*, hvis nomenclatur i regelen stemmer med Bauhins *Pinax*. De i Paullis verk afbildede planter har været til stor hjælp ved overførelsen til de linnéiske navne. Hovedkilden hertil er dog naturligvis Linnés eget verk: *Species plantarum*, hvor synonymer altid anføres fra Bauhins verker.

Ramus's plantefortegnelse røber stort kjendskab til den botaniske literatur, og de aller fleste planter er rigtig bestemte. Enkelte længere beskrivelser paa planterne (f. ex. blandt slægterne *Erica & Myrtillus*) synes at skyldes ham selv, ligesom han ofte ikke ordret har fulgt de anførte botanikeres benævnelser paa planterne. Iøvrigt henvises til fortegnelsen og de der anførte anmerkninger.

Træer og Urter, som voxer af sig selv i Norrige.

Ramus's navne.	Linnés navne.
Abies, Furretræ, rothe Tannen, er almindelig over aldt i Norrig, og giver af sig den største og meste Trælast, nemlig: Master, Spirer, Bielker, Bord eller Dæler, og Tiære virkes af Stubbene og Rødderne[1]).	Pinus sylvestris L.
Absinthium maritimum[2]).	Artemisia maritima (Cfr. Gunn. Fl. Norv. 801). NB.
Absinthium pratense folio inferne albo[3]).	Artemisia vulgaris.
Acer majus. Joh. Bauh. aliis Pseudoplatanus, Løn, *Germ.* Ahorn[4]).	Acer (Pseudoplatanus &) platanoides.

[1]) *Abies* er ellers, som bekjendt, trivialnævnet paa gran, *Pinus Abies L.* Som tysk navn paa dette træ anfører ogsaa Gunnerus (*Fl. Norv.* n. 39) Rothe tanne (cfr. Abies rubra Bauh. *pin.* 493). At det er furu, der her menes, synes dog at fremgaa saavel af de anførte anvendelsesmaader som af navnet „Furretræ". (Cfr. ogsaa nedenfor: *Pinus,* Gran. *Germ.* weise Thannen). At „rothe Tannen" er anvendt som navn paa furuen, skriver sig vel fra dette træs rødlige bark.

[2]) *Absinthium Seriphium s. maritimum* Bauh. *pin.* 139 (Sim. Paul. *Fl. Dan.* 88) = *Artemisia maritima* L. findes ei i Norge, skjønt den baade anføres hos Gunnerus (*Fl. Norv.* n. 801: *Habitat in littoribus marinis Norv. austr.*) og hos Hartmann (Skand. Fl. 9. Udg. p. 4: Sødra Norge). Ramus mener hermed rimeligvis den paa strandkanterne i det sydlige Norge alm. *Artemisia Absinthium* L.

[3]) Cfr. nedenfor *Artemisia,* n. 37.

[4]) *Acer majus* (*Acer montanum candidum* Bauh. l. c. 430) — cfr. ogsaa Dod. *pempt.* 840 = *A. Pseudoplatanus* L. Kun A. *platanoides* er vildtvoxende i Norge (*Acer montanum tenuissimis & acutissimis foliis* Bauh. l. c. 431).

Acetosa major vulgatissima[5].	Rumex Acetosa.
Acetosa minor foliis hastatis[7].	Rumex Acetosella.
Acetosa fontana rotundifolia[6].	Rumex digynus.
Acetosella[7].	Rumex Acetosella.
Aconitum magnum, flore coeruleo, vulgo Napellus. Norv. Lushat, Taralm[8]).	Aconitum Lycoctonum (A. septentrionale Køll).
Adianthum aureum[9]).	Polytrichum commune.
Agrimonia seu Eupatorium[10]).	Agrimonia Eupatoria.
Alchemilla, seu pes Leonis. Marikaabe[11]).	Alchemilla vulgaris.
Alchemilla minor Matthioli foliis divisis & subtus albicantibus. Quibusdam Pentaphyllum argenteum; findes i Sundalen[12]).	Alchemilla alpina.
Alga tuberosa, crispa, item latifolia; tenuifolia longissima.	Algæ varii generis.

[5]) *Acetosa major* Cast.

[6]) Cfr. Bauh. l. c. 114 *Acetosa rotundifolia alpina.*

[7]) *Acetosella* Lon. I Kylling: *virid.* p. 2, Sim. Paul. ***Fl. Dan.*** p. 88 benævnes *Rumex Acetosa* L. Acetosa vulgaris, *R. Acetosella* L. Acetosa arvensis lanceolata (overensstemmende med Bauh. *pin.* 114), men Acetosa minor hos Castor. Iovrigt anvendes ogsaa *Oxalis (major & minor)* som navn paa disse to arter (cfr. Bauh. l. c.).

[8]) *Aconitum cæruleum seu Napellus* (Bauh. l. c. 183, Kyll. l. c. 2, Sim. Paul. l. c. 88), *Napellus* (Matth., Lon., Dod., Cam.). *Aconitum Napellus* L. forekommer kun plantet i Norge. Ramus mener vistnok den vildtvoxende *A. septentrionale* Koll. (= *A. Lycoctonum* L. *Fl. Svec.* n. 476).

[9]) *Adianthum aureum* Tab. = *Polytrichum aureum majus* Bauh. l. c. 356, Kyll. l. c. 126. Sammenlign dog *Adianthum rubrum* Lonic. (= *Trichomanes* s. *Polytrichum officinarum* Bauh. l. c. 356) = *Asplenum Trichomanes* L.

[10]) *Eupatorium veterum s. Agrimonia* Bauh. l. c. 321. (*Agrimonia* Brunf., Dod., Lon., Cæs., Kyll. *Eupatorium* Fuchs, Matth., Tab. *Agrimonia Eupatorium* Sim. Paul. l. c. 156).

[11]) *Alchemilla vulgaris* Bauh. l. c. 319. *Alchemilla* Trag., Dod., Lob., Tab., *Pes Leonis* Brunf., Fuchs, Lon., J. Bauh.

[12]) *Pentaphyllum argenteum* Ang. (*Pentaphyllum alpinum petrosum & minimum* Ad., Lob., *Quinquefolium alpinum* Tab., *Tormentilla candida Dalechampii,* Lugd.) = *Tormentilla alpina folio sericeo* Bauh. l. c. 326.

Allium montanum latifolium; Norv. Gederams[13]).	Allium ursinum?
Allium sylvestre tenuifolium flore pallido[14]).	Allium oleraceum?
Alnus foliis glabris, splendentibus. Svart Older[15]).	Alnus glutinosa Gærtn. (Betula Alnus α L.).
Alnus vulgaris foliis parum hirsutis Older, Oor, Rødoor[16]).	Alnus incana D C. (Betula Alnus β L.).
Alnus nigra baccifera, seu frangula, cortice intus flavo. Brakald[17]).	Rhamnus Frangula L.
Alsine vulgaris, seu Morsus Gallinæ[18]).	Alsine media.
Alsine longifolia[19]).	Stellaria graminea L. var.

---

[13]) Hvilken løgart hermed menes, er tvivlsomt. Man kunde vel snarest tænke paa *Allium ursinum* L. (= *A. sylvestre latifolium* Bauh. l. c. 74), der her i landet kaldes Rams. Anføres bør dog, at Gunnerus (Fl. Norv. n. 248) opfører „Gederams" som navn paa *Convallaria Polygonatum.*

Ellers er *Allium montanum, latifolium hirsutum* Bauh. l. c. = *Allium Victoralis* L., der ei er vildtvoxende her i landet, *Allium montanum bicorne latifolium flore dilute purpurascente* Bauh. l. c., Kyll. l. c. 4 = *Allium Scorodoprasum* L. (meg. sj.) eller *A. arenarum* L. (alm. i det sydl. Norge) iflg. Linn. Sp. pl. 425 & 426.

[14]) Heller ikke denne art kan med sikkerhed bestemmes. *Allium sylvestre tenuifolium* Ad. Lob. er = *A. campestre juncifolium capitatum purpurascens majus* Bauh. l. c. Kyll. l. c. = *A. vineale* L. (ei norsk).

Ramus har maaske hermed villet betegne vor almindeligste løgart *Allium oleraceum* L. (= *Allium montanum bicorne flore exalbido* Bauh. l. c. 75).

[15]) *Alnus rotundfolia glutinosa viridis* Bauh. l. c. 428, *Alnus* Brunf., Trag., Matth., Cam., Tab., etc.

[16]) *Alnus folio incano* Bauh., *A. hirsuta* Matth.

[17]) *Alnus nigra baccifera* Bauh. l. c. 428, Kyll. l. c. 4, *Frangula* Matth., Dod., Lugd.

[18]) *Alsine media* Bauh. l. c. 250; *Morsus Gallinæ* J. Bauh. *Morsus Gallinæ primum genus* Trag.

[19]) *Alsine longifolia* J. Bauh., Kyll. l. c. 7, *A. longifolia uliginosis proveniens locis* J. Bauh.

Hermed menes vel en eller anden art *Stellaria* (maaske *St. palustris* Retz. eller *uliginosa* Murr.).

Alsine nemorum[20]).	Stellaria nemorum.
Alsine hirsuta[21]).	Cerastium vulgatum.
Alsine folio Euphrusiæ rotundo & crenato[22]).	Veronica agrestis?
Alsine facie Spergulæ[23]).	Arenaria rubra (forma).
Alysson Germanorum[24]).	Alyssum calycinum (*vel potius* Asperugo procumbens).
Anagallis aqvatica seu Beccabunga latifolia[25]).	Veronica Beccabunga.
Angelica vera Officinarum seu Archangelica Norv. Qvanne, findes best i Valders og Sogn[26]).	Angelica Archangelica.
Angelica minor littoralis etiam radice est aromatica, sed cui montana prævalet[27]).	Angelica sylvestris (s. *Angelica littoralis* Fr.).
Anserina Mure[28]).	Potentilla anserina.

---

[20]) *Alsine altissima nemorum*, Bauh. l. c. 250, Kyll. l. c. 6. *Morsus Gallinæ majus* Brunf.

[21]) *Alsine hirsuta magno flore* Bauh. l. c. 251 = *Cerastium vulgatum* L, Derimod er *A. hirsuta altera viscosa* Bauh. = *Cerastium viscosum*. *A. hirsuta minor* Bauh. = *Cerastium semidecandrum*.

[22]) *Alsine Chamædrifolia flosculis pediculis oblongis insidentibus* Bauh. l. c. 250 = *Veronica agrestis* L. (*A. Veronicæ foliis, flosculis caulículis ædhærentibus* = *V. arvensis* L.).

[23]) *Alsine Spergulæ facie minor s. Spergula minor, subcæruleo flore* Bauh. l. c. 251 = *Arenaria rubra α campestris* L. = *Lepigonum rubrum* Fr. (& L. *caninum* Lefl.). *Alsine Spergulæ facie media* Bauh. = *Arenaria rubra β marina* L. = *Lepigonum marinum* Wahlenb.

[24]) *Thlaspi Alysson dictum campestre majus* Bauh. l. c. 107. *Alysson minimum* Clus., *Alysson* Cam. *Alyssum Germanicum Echioides* Lob. *Asperugo procumbens* L.

[25]) *Anagallis aqvatica major & minor folio subrotundo* Bauh. l. c. 252, *Berula s. Anagallis aqvatica* Tab., *Anagallis aqvatica* Dod., *Anagallis s. Beccabunga* Ger.

[26]) *Angelica sylvestris montana* Bauh. , *Archangelica* Clus. (Linn. Sp. p. 360 = *Angelica sativa* Bauh. l. c. 155).

[27]) *Angelica sylvestris major* Bauh. l. c. 155 = *Angelica sylvestris L. Angelica sylvestris minor sive erratica* Bauh. l. c. = *Ægopodium Podagraria* L.

[28]) *Anserina* Trag., Tab. *Potentilla* Bauh. l. c. 321.

Anonis non spinosa flore purpurascente[29]).	Ononis spinosa α mitis (O. hircina Jacq.).
Anthyllis leguminosa, flore luteo, seu Vulneraria Rustica[30]).	Anthyllis Vulneraria.
Anthirrinum angustifolium flore cæruleo. Torskeflab[31]).	Antirrhinum minus?
Anthirrinum flore luteo seu Melampyrum[32]).	Melampyrum pratense s. silvaticum?
Aparine, seu Philanthropos[33]).	Galium Aparine.
Apium palustre[34]).	Selinum palustre?

[29] *Anonis spinis carens purpurea* Bauh. l. c. 389. *Anonis non spinosa* Clus. hist. Panon.

[30]) *Anthyllis leguminosa* Lob., Clus. Cam. *Vulneraria rustica* Ges. *Lagopodium flore luteo* Tab. *Loto affinis Vulneraria pratensis* Bauh. l. c. 332.

[31]) Hvis denne plante er vildtvoxende, er det uvist, hvilken dermed skal betegnes. „Torskeflab" er det alm. navn paa *Antirrhinum Linaria* L, der nedenfor anføres under navnet *Linaria flore luteo.* Muligens er det *Antirrhinum minus* L. (= *A. arvense minus*Bauh. l. c. 212) eller *Melampyrum nemorosum,* der af Gunnerus (Fl. Norv. n. 718) angives for det sydlige Norge. (*Melampyrum coma cærulea* Bauh. l. c. 843).

[32]) Hvilken vildtvoxende plante hermed menes, er ligeledes uvist. Angaaende *Antirrhinum Linaria* se foreg. nr. *Melampyrum pratense* = *Melampyrum luteum latifolium* Bauh. l. c. 234. *Antirrhinum luteo flore & A. majus rotundiore folio* Bauh. (= *A. majus flore roseo* Cam.) = *A. majus* L. er ei vild i Norge.

[33]) *Aparine vulgaris* Bauh. l. c. 334. *Aparine* Brunf., Trag., Matth., Dod,, Lon., Lob. etc. *Philantropos.* cfr. Plinius 27. c. 5: *Aparinem aliqui Omphalocarpon, alii Philanthropon vocant ab asperitate vestium tenaci.*

[34]) *Selinum palustre* L. = *Seseli palustre lactescens* Bauh. l. c. 102. Tycho Holm (i disputatsen: *Flora Danica*) identificerer Kyllings (l. c. 11: „Vild Petersille") og Bauhins *Apium sylvestre lacteo succo turgens (Apium sylvestre* Dod. Lugd.) med *Selinum palustre* L. Man kan neppe her tænke paa *Sium latifolium* L. (*S. latifolium* Bauh. l. c. 154. Cfr. *Sium majus latifolium* Kyll. l. c. 151 & Tab.), der af Gunnerus (Fl. Norv. n. 651) angives at voxe ved Tromsø. Sandsynligvis menes heller ikke *Sium s. Apium palustre foliis oblongis* Bauh. l. c. 154 (*Sium verum* Matth., Dod.) = *Sium angustistifolium* L. (Sp. pl. 1672), der findes ved Laurkullen i Smaalenene. Forvildet i Norge (cfr. Bl. Norg. fl. 877) er *Ligusticum Levisticum* L. (*Levisticum Paludapifolium* Rchb.) = *Apium palustre* & *officinarum,* Bauh. l. c. 154 (*Apium palustre* Math., Fuchs.) T. Holm (l. c.) identificerer Kyllings *Apium palustre* (l. c. 10 nederst) med *Apium graveolens,* der ei er vildtvoxende i Norge.

Apium sylvestre, vild Persille[35]).	Athusa Cynapium?
Aqvileja flore cæruleo simplici[36]).	Aquilegia vulgaris.
Artemisia. Norv. Bugras,Bynke[37]).	Artemisia vulgaris.
Artemisia tenuifolia, seu Abrotonum sylvestre inodorum[38]).	Artemisia campestris. (v. Chrysanthemum inodorum L.).
Arundo palustris[39]).	Arundo Phragmites.
Asperula odorata sera Matrisylva, Skovmerke, (findes ved Christiania[40]).	Asperula odorata.
Asphodelus palustris luteus, seu Hastula Regia[41]).	Anthericum ossifragum.
Astragalus sive Arachidna foliis Viciæ & floribus flavis, radice bulbosa[42]).	Orobus tuberosus?

35) *Selinum sylvestre* L. (= *Apium sylvestre lacteo succo turgens* Bauh. l. c. 153. Smlgn. Kyll. *virid.* 11: „Vild Petersilie") findes ei i Norge. Den hos os benævnte „vild persille" ell. „hundepersille" er *Æthusa Cynapium* L. (*Cicuta minor, petroselino similis* Bauh. l. c. 160. *Apii Comes vitium* Ges.).

36) Kyll. *virid.* 11. (Bauh. l. c. p. 144: *Aqvilegia sylvestris*). *Aqvileja* Fuchs.

37) *Artemisia* Trag., Matth. (*A. vulgaris major* Bauh. l. c. 137. *A. rubra & alba* Tab.). Smlgn. ovenfor *Absinthium pratense folio inferne albo.*

38) *Artemisia campestris* L. = *Abrotanum campestre* Bauh. l. c. 136, Tab., Ger. (*Abr. sylvestre vel 4.* Trag. *Artemisia tenuifolia* Clus., Lob.). *Art. tenuifolia* Fuchs, Tab. er derimod = *Matricaria vulgaris* Bauh. l. c. 133 = *Matricaria Parthenium* L.

39) *Arundo vulgaris s. Phragmites Diosc.* Bauh. l. c. 17. *Arundo palustris* Matth., Tab., Lugd.

40) *Asperula odorata* Dod., Cast., Clus. (*Asperula, sive Rubeola montana odora* Bauh. l. c. 334). *Matrisylva* Trag., Cord., Lon.

41) *Asphodelus luteus palustris* Dod., Tab. (*Pseudoasphodelus palustris Anglicus* Bauh. l. c. 29). *Hastula regia minor* & *Asphodelus minor* Cast.

42) Af vildtvoxende norske planter kan her nærmest tænkes paa *Orobus tuberosus* L. (*Astragalus sylvaticus foliis oblongis glabris* Bauh. l. c. 35), der dog har rodviolette blomster. *Lathyrus tuberosus* L. (*Lathyrus arvensis repens tuberosus* Bauh. l. c. 345. *Astragalus* Lugd. *Arachidna Theophrasti* Colum. *Glandes terrestres* Clus. & Sim. Paull. l. c. 243), der har røde blomster, angives af Sim. Paull. at være vildtvoxende i Danmark (cfr. ogsaa Hornemanns Plantelære I. 753). *Lathyrus amphicarpus* L. (*Arachidna s. Aracoides honorii belli* Bauh. *hist.* 2 p. 323) er en asiatisk plante.

Astrantia sylvestris, aqvatica, foliis angustioribus parum hirsutis in Ørelandia in lacubus, quam si degustaverint capellæ, clamores edunt ac emoriuntur, forte eadem, quæ aliis Gramen ossifragum Sels Næpe. *Forte ad Cicutæ genus referenda*[43])	Cicuta virosa.
Atriplex latifolia major. Melde[44])	Chenopodium album.
Atriplex minor foliis crassioribus[45]).	Atriplex hastata v. patula (formæ).
Atriplex minor laciniata[45]).	
Atriplex fœtida[46])	Chenopodium Vulvaria.
Atriplex maritima folio scutato seu triqvetro[45]).	Atriplex hastata.
Avena nuda, Gaas Havre[47]).	Avena nuda L. (Avena strigosa Schreb.?).

[43]) *Astrantia* Brunf., Ges., Dod., Clus. = *Imperatoria major* Bauh. *pin.* 156 = *Imperatoria Ostruthium* L. (Angives af Kylling, *virid.* 75, for „Borringholm“ — cfr. Sim. Paul. *Fl. Dan.* 173 — = *Imperatoria Ostruthium* L. iflg. Holms disputats *Flora Danica.*). *Selsnæpe* er det norske navn paa *Cicuta virosa* L. (*Sium erucæ folio* Bauh. l. c. 154), der findes et par steder i Trondhjems stift (Stordalen iflg. Gunnerus og endnu i Værdalen). Angaaende dens virkninger sammenlign Gunn. *Fl. Norv.* n. 42. Pontopp. *Norg. Nat. Hist.* I [185] cap. 5 § 2 p. 200 flg. *Gramen ossifragum* Pontopp. l. c. I. 186 „Ben-Brud“ & 204 tab. 9 er = *Anthericum ossifragum* L. („Benbræk“, „Valsax“); se under *Asphodelus luteus palustris* (41).

[44]) *Chenopodium album* L. = *Atriplex sylvestris folio sinuato candicante* Bauh. l. c. 119. *Chenopodium rubrum* L. = *Atriplex sylvestris latifolia* Bauh. l. c.

[45]) *Atriplex sylvestris folio hastato s. deltoide* Moris., Raj. = *Atriplex hastata* L. *Atriplex angusto oblongo folio* Bauh. l. c. 119 = *A. patula* L. *A. laciniata* L. *Fl. Svec.* (= *A. calotheca* Fr.) er maaske kun tilfældig i Norge (cfr. Blytt Norg. fl. p. 497, hvor *A. laciniata* L. *Sp. pl.* (= *A. maritima laciniata* Bauh.) angives som ei dermed identisk).

[46]) Bauh. l. c. 119. *Vulvaria* Cast., Tab., Lugd.

[47]) Bauh. l. c. 23, Ad., Lob., Dod., Tab. (= *A. nuda* L. *Sp. pl.* 118). Maaske = *A. strigosa* Schreb.

Avena fluxa. Flou-havre. *Norv.* Landhavre, findes mest paa Ringerige, Bonden til stor Plage[48]).	Avena fatua (Bl. N. fl. 106).
Auricula muris seu Pilosella[49]).	Hieracium Pilosella.

[48]) *Avena fatua* Gunn. *Fl. Norv.* 260 (i hb. = *A. pubescens* L.) = *Festuca utriculis lanugine flavescentibus* Bauh. l. c. 10. *Avena nigra pilosa* Kyll. l. c. 14.

[49]) *Auricula muris* er et hyppig anvendt navn hos de ældre botanikere: *Auricula muris* Brunf. *Auricula muris minor* Trag., Lon. (= *Pilosella* Matth., Lob., Tab. *Pilosella major* Fuchs, Cam., Dod. *Pilosella repens* Ger. *Pilosella major repens hirsuta* Bauh. l. c. 262) = *Hieracium Pilosella* L.

Auricula muris minor secunda (= *Pilosella vulgo* Cæs. *Pilosella major repens minus hirsuta* Bauh. l. c. 262) = *Hieracium dubium* L. *Auricula muris minor 3.* Trag. (*Auricula muris cærulea* Tab. *Echium scorpioides arvense* Bauh. l. c. 254) = *Myosotis scorpioides α arvensis* L. *Sp. pl.* 188.

An Auricula muris Matth., Dod. = *Echium Scorpioides palustre* Bauh. l. c. = *Myosotis scorpioides β palustris* L. l. c.

Auricula muris Cam. = *Loto affinis siliqvis hirsutis circinnatis* Bauh. l. c. 333 = *Medicago circinnata* L. (Spanien, Italien).

Auricula muris Lon. *quarta* Trag. = *Gnaphalium montanum, flore rotundiore (& longiore & folio & flore)* Bauh. l. c. 263, = *Pilosella minor* Dod., Fuchs = *Gnaphalium dioicum mas (& femina)* L.

Auricula muris 3. Cæs. = *Veronica mas supina & vulgatissima* Bauh. l. c. 246 = *Veronica officinalis* L.

Auricula muris 4. Cæs. = *Veronica spicata augustifolia* Bauh. l. c. = *Veronica spuria* L. (Sydeuropa).

Auricula muris I. in pratis Cæs. = *Veronica pratensis serpillifolia* Bauh. l. c. 247. = *Veronica serpyllifolia* L.

Auricula muris 5. Cæs. = *Chamædrys spuria major augustifolia* Bauh. l. c. 248 = *Veronica Teucrium* L. (Ei i Norge).

Auricula muris 6. Cæs. = *Chamædrys spuria minor rotundifolia* Bauh. l. c. 249 = *Veronica Chamædrys* L.

Auricula muris major Trag. = *Hieracium murorum folio pilosissimo* Bauh. l. c. 129 = *Hieracium murorum α pilosissimum* L. *Sp. pl.* 1128.

Auricula muris alpina glabra Bauh. *hist.* 3 p. 360. = *Alsine alpina glabra* Bauh. *pin.* 251 = *Silene rupestris* L.

Auricula muris pulchro flore, folio tenuissimo Bauh. *hist.* 3 p. 361 = *Arenaria striata.* L.

Auricula muris quorundam, flore parvo, rasculo tenui longo Bauh. *hist.* 3. p. 359. — *Alsine hirsuta, magno flore* Bauh. *pin.* 251. = *Cerastium vulgatum* L.

Bardana, seu Lappa Personata. Burre[50]).	Arctium Lappa.
Betula, Birk[51]).	Betula alba.
Betula palustris, pumila, foliis minoribus rotundis, sed crassioribus[52]).	Betula nana.
Bifolium latifolium facie Satyrii sed sine testiculis & palmis[53]).	Ophrys ovata.
Bifolium, seu Ophrys[53]).	Orchis bifolia.
Bistorta minima[54]).	Polygonum viviparum.
Bonus Henricus[55]).	Chenopodium Bonus Henricus.
Branca Ursina[56]).	Heracleum Sphondylium.
Brassica sylvestris, seu Lampsana foliis integris & laciniatis[57]).	Raphanus Raphanistrum v. Sinapis arvensis?

---

[50]) *Bardana s. Lappa major* Dod. *Personata* Lac., Lon., Ad., Lob. *Personata major* Matth., Cast. *Lappa major & minor* Bauh. l. c. 198. = *Arctium Lappa α* L. *(Lappa officinalis* All.)

[51]) *Betula* Bauh. l. c. 427, Trag., Matth., Dod., Tab. etc.

[52]) *Betula pumila, foliis subrotundis.* Amm.

[53]) *Bifolium* Ad., Dod., Lob., Lon., Cam. *Satyrium 10.* & *bifolium* Trag. *Ophris* Matth., Fuchs, Ges., Cast., Tab. = *Ophris bifolia* Bauh. l. c. 87 = *Ophris ovata* L.

Bifolium anvendes ogsaa som navn paa andre arter af *Ophrys* L. (saaledes *Bifolium minimum* Bauh. *hist.* 3. p. 534 (= *Ophris minima* Bauh. *pin.* 87) = *Ophrys cordata* L. *Bifolium palustre* Raj. = *Ophrys paludosa.* L.)

Desuden anvendes det som navn paa *Convallaria bifolia* L.: *B. primum* Lon. *(Lilium Convallium minus* Bauh.l. c. 304)

Orchis bifolia L. benævnes Bauh. *pin* 82: *Orchis bifolia latissima (& — — — altera — — — & trifolia minor)* Se n. 229.

[54]) *Bistorta minor* (Clus.) Ger. *Bistorta alpina minor* Clus., Bauh l. c. 192. *Bistorta minima alpina alia* Cam.

[55]) *Bonus Henricus* Bauh. *hist.* 2. p. 965., Brunf., Trag., Matth., Tab., Ger. (= *Lapatum unctuosum* Bauh. *pin.* 115.)

[56]) *Branca ursina* Brunf., Trag., Cord. (= *Sphondylium vulgare hirsutum* Bauh. l. c. 157.)

[57]) Af de hos Bauh. (l. c. 112) under *Brassica sylvestris* nævnte planter er *B. sylv. foliis integris & hispidis* = *Turritis hirsuta* L. *B. sylv. fol. circa radicem cichoraceis* = *Turritis glabra* L. Men rimeligst er det, at hermed menes en

Buglossa[58]).	Anchusa officinalis.
Bugula, seu Consolida minor[59]).	Ajuga pyramidalis. v. Prunella vulgaris.
Bulbo Castanum seu Oenanthe. Jordnødder[60]).	[Bunium Bulbocastanum L.] Conopodium denudatum Koch.
Buphthalmos seu Bellis major flore albo Oxe-Øie[61]).	Chrysanthemum Leucanthemum?
Bursa Pastoris[62a]).	Thlaspi Bursa pastoris (v. Draba verna).

af de planter, der hos os benævnes „vild kaal“ ell. „aakerkaal“: *Brassica campestris* L. *Sinapis arvensis* L. (*Rapistrum flore luteo* Bauh. l. c. 95 *Lampsana* Matth., Ges., Lon., Ger. *Lampsana vera* Lugd.). *Raphanus Raphanistrum* L. (*Rapistrum flore albo & luteo siliqua articulata. Lampsana* Cæs.). *Lampsana communis* L. (havekaal) = *Soncho affinis Lampsana domestica* Bauh. l. c. 124. (*Lampsana* Ad., Lob., Dod., Cam.)

58) *Buglossum angustifolium majus* & *sylv. majus nigrum* Bauh. l. c. 256. *Buglossum sylvestre* Matth. *Buglossa* Brunf. Sim Paull. *Fl Dan.* 31. Cfr. Kyll. *virid.* 16—17. (*Lycopsis arvensis* L. = *Buglossum minus sylvestre* Bauh. l. c.)

59) *Consolida media pratensis cærulea* (*Bugula* Dod., Clus., Ger.) = *Ajuga pyramidalis* L. Cfr. Sim Paull. *Fl. Dan.* 33.

Consolida minor Matth. (*C. minima* Cam. *Brunella major folio non dissecto* Bauh. l. c. 260) = *Prunella vulgaris* L. Cfr. nedenfor *Prunella.*

60) *Bulbocastanum majus, folio apii* Bauh. l. c 162. (*Bulbocastanum* Ges., Dod., Cast., Tab., Ger.). *Oenanthe* Matth., Cast., Lugd. = *Bunium flexuosum* With.

61) *Bellis sylvestris, caule foliso major* Bauh. l. c. 261 (*Bellis major* Fuchs, Cam., Matth., Trag., Dod., Ger. etc.). *Buphtalmum* &*Oculus bovis* Brunf. = *Chrysanthemum Leucanthemum* L. (Smlgn. dog *Chrysanthemum et Buphtalmum eorumque species* Bauh. l. c. 134.)

62a) *Bursa pastoris* anvendes som navn paa flere *cruciferer: Bursa pastoris major folio sinuato* Bauh. *pin.* 108 (*Bursa pastoris major* Brunf., Trag., Ges. — *Bursa pastoris* Matth., Lon., Lob., Cæs., Fuchs.) & *Bursa pastoris media* Bauh. l. c. = *Thlaspi Bursa pastoris* L.

Bursa pastoris minor, loculo oblongo Bauh. l. c, 108 (*Bursa pastoris sexta* Trag. *Alsine minima* Tab.) = *Draba verna* L.

Bursa pastoris major, loculo oblongo (*Draba minima, muralis Dioscoridis*) = *Draba muralis* L. *Bursa pastoris alpina hirsuta* Bauh. l. c. 108 = *Draba hirta* L.

Bursa pastoris alpina rosea lutea Moris. = *Draba alpina* L.

(*Bursæ pastoris similis siliquosa major* Bauh l. c. 108 = *Arabis Thaliana* L.)

Caltha palustris. Sol-øje[62]).	Caltha palustris.
Campanula cærulea major & minor. Blaaklokke[63]).	Campanula rotundifolia.
Campanula Linifolia lutea. Norv. Liinsøster, *quia inter lina copiose crescit*[64]).	Myagrum sativum?
Caprifolium seu lilium inter spinas inventum mihi in Romsdaliæ insula natali mea, Akerøen, *in extremitate sylvæ ad* Kierringsund[65]).	Lonicera Periclymenum.
Carduus caule angulari & spinoso[66]).	Carduus crispus v. lanceolatus.

---

[62]) *Caltha palustris, flore simplici* Bauh. l. c. 276. *Caltha Virgilii* Trag. *Caltha palustris* Gesn., Dod., Lob., Cam., Ger. *Caltha palustris vulgaris* Clus.

[63]) *Campanula Trachelium* L. = *Campanula vulgatior folijs urticae, vel major & arperior* Bauh. l. c. 94 (*Campanula major* Fuchs). *Campanula maxima folijs latissimis* Bauh. l. c. = *Campanula latifolia* L. *Campanula urticæ folijs oblongis minus asperis* (& *C. hortensis Rapunculi radice*) Bauh. l. c = *Campanula rapunculoides* L. *Campanula persicifolia* L. = *Rapunculus persicifolius magno flore (& R. nemorosus angustifolius magno flore major)* Bauh. l. c. 93 *(Campanula cærulea sativa & Campanula media* Dod. *Campanula angustifolia* Tab. *Campanula Persicifolia* Lob., Clus., Ger.). *Campanula rotundifolia* L. = *Campanula minor rotundifolia vulgaris* (& *C. m. r. alpina* & *C. alpiaa cærulea*) Bauh. l. c. 93.

[64]) „Linsøster" er det almindelige navn paa *Myagrum sativum* L. (= *Myagrum sylvestre & sativum* Bauh. l. c. 109). I Gunn. *Fl. Norv.* (registret) anføres det ogsaa som navn paa *Antirrhinum Linaria* L. (= *Linaria vulgaris lutea, flore majore* Bauh. l. c. 212.)

Campanula linifolia lutea. Bauh. *hist.* 2 p. 817 (Ad., Lob., Lugd.) = *Linum sylvestre luteum, foliis subrotundis* Bauh. *pin.* 212 = *Linum campanulatum* L. (ei indenlandsk).

[65]) *Caprifolium* Brunf., Ges., Lon., Dod. *Periclymenum non perfoliatum Germanicum* Bauh. *pin* 302.

[66]) *Carduus crispus* L. = *Carduus caule crispo* Bauh. *hist.* 3. p. 9. *Carduus spinosissimus angustifolius vulgaris* Lœs., Bauh. *pin* 385. (*Carduus lanceolatus* L. = *C. l. latifolius* Bauh. l. c. 385).

Carduus folio lævi lactescente laciniato[67]).	Serratula arvensis (formæ)?
Carduus lactescens tenuifolius non laciniatus[67]).	
Carduus Maritimus seu Eryngium[68]).	Eryngium maritimum.
Carduus non aculeatus foliis latis integris inferne albicantibus flore purpureo[69]).	Carduus heterophyllus.
Carduus pratensis laciniatus flore purpureo[67]).	Serratula arvensis (formæ).
Cariophyllata capite nutante[70 a]).	Geum rivale.
Cariophyllata flore luteo, radice odorata[70 b]).	Geum urbanum.
Cariophyllus marinus[70 c]).	Statice Armeria.
Cauda muris, seu Myosuros[71])	Myosurus minimus.
Cerasus sylvestris juxta Nidrosiam apud Frostenses[72]).	Prunus avium.
Cerasus sylvestris racemosa nigro fructu; aliis Padus, Norv. Heggebær[73]).	Prunus Padus.

[67]) *Serratula arvensis* L. = *Carduus vinearum repens folio Sonchi* (& C. *in avena proveniens* = *Carduus arvensis* Tab.) Bauh. l. c. 377.

[68]) *Eryngium maritimum* Bauh. l. c. 386, Ges. *E. marinum* Matth., Dod., Ad., Lob., Cam., Clus.

[69]) *Cirsium maximum Asphodeli radice* Bauh. l. c. 377. (C. *maximum montanum incano folio vel 5.* Clus.).

[70] a) *Caryophyllata aquatica, nutante flore* Bauh. l. c. 321. *Geum rivale* Ges.

[70] b) *Caryophyllata vulgaris* Bauh. l. c. *Geum urbanum* Ges.

[70] c) Se n. 151.

[71]) *Cauda muris* Dod. *pempt.*, Ad., Lob., Lugd., Tab., Cam., Ger. *Myosuros* Dod. *gal.*, Lob., Thal. *Holosteo affinis, Cauda muris* Bauh. l. c. 190.

[72]) *Cerasus major ac sylvestris, fructu subdulci nigro colore inficiente* Bauh. l. c. 450. *Cerasus sylvestris, fructu nigro & rubro* Bauh. *hist.*

[73]) *Cerasus racemosa sylvestris, fructu non edili* Bauh. *pin.* 451. *Cerasus racemosa* Ad., Lob. *C. r. sylvestris* Eyst. *Padus Theophr.* Lugd.

Chamæmelum vulgare repens[74]).	Chrysanthemum inodorum (v. Matricaria Chamomilla)?
Chamæmorus Norv. Moltebær, Myrebær[75]).	Rubus Chamæmorus.
Chelidonium majus flore luteo[76]).	Chelidonium majus.
Chelidonium minus luteum flore rotundo[77]).	Ranunculus Ficaria.
Chrysanthemum segetum[78]).	Chrysanthemum segetum.
Cicer[79]).	Pisum arvense.
Cicuta latifolia aqvatica, vide Astrantia[80]).	Cicuta virosa.
Cicuta vulgaris[80]).	Conium maculatum?
Cicutaria[81]).	Chærophyllum sylvestre L.

---

[74]) *Chrysanthemum inodorum* L. = *Chamæmelum inodorum s. Cotula non fætida* Bauh. *hist.* 3. p. 120. *Matricaria Chamomilla* L. = *Chamæmelum vulgare s. Leucanthemum Dioscoridis* Bauh. *pin.* 135. *Anthemis arvensis & Anthemis Cotula* L. se n. 87.

[75]) *Chamæmorus Norvegica* Clus. = *Chamærubus foliis Ribes.* Bauh. l. c. 480.

[76]) *Chelidonium majus vulgare* Bauh. l. c. 144. *Chelidonium majus* Trag., Matth., Fuchs, Tab., Dod., etc. (Sim. Paull. l. c. 44).

[77]) *Chelidonium minus.* Trag., Matth., Fuchs, Dod., Lon., Tab., Sim. Paull. l. c. 45. = *Chelidonia rotundifolia (major &) minor* Bauh. l. c. 309.

[78]) *Chrysantemum segetum* Lob., Clus. *Chr. s. folio multiscisso* Ad. *Chr. s. vulgare glaucum* Moris. = *Bellis lutea foliis profunde incisis major* Bauh. l. c. 262.

[79]) [*Pisum sativum* L. = *Pisum hortense majus (& majus quadratum & umbellatum)* Bauh. l. c. 343.]

Pisum arvense L. = *Pisum pulchrum folio anguloso* Bauh. *hist.* 2. p. 297. (*Vicia sativa* L. = *V. sativa vulgaris semine nigro.* Bauh. Angaaende andre arter *Vicia* se nedenfor.)

[80]) *Cicuta virosa* L. = *Cicuta maxima quorundam* Eyst. Cfr. n. 43. *Cicuta major* Bauh. l. c. 160 (*Cicutaria major vulgaris* Clus.) = *Conium maculatum* L. (undertiden tilfældig i Norge.)

Cicuta minor, petroselino similis Bauh. l. c. 367, Cord., Cam (*Apium cicutarium* Thal. *Cicutaria fatua* Ad.) = *Æthusa Cynapium* L.

[81]) *Cicutaria* Ges., Lon. *Cicutaria vulgaris* Dod. = *Chærophyllum sylvestre* L. (*Myrrhis sylvestris seminibus lævibus* Bauh. l. c. 160).

Cochlearia maritima folio rotundo punctato & non punctato. Flore albo[82]).	Cochlearia officinalis.
Cochlearia repens ramosa punctata[82])	Cochlearia danica.
Cochlearia surrecta ramosa punctata[82]).	Cochlearia officinalis (formæ).
Cochlearia folio crenato & inciso[82]).	
Cochlearia hirsuta flore albo[82]).	
Convolvulus major seu Smilax[83]).	Convolvulus sepium.
Convolvulus minor seu Helxine semine triangulo[84]).	Polygonum Convolvulus.
Corallina marina alba geniculata.	
Corallina marina non geniculata caulibus tenuissimis in coronæ formam complicatis	
Coronopus maritimus[85]).	Plantago maritima.
Corylus. Norv. Halt. *Dan.* Hasseltræ. De beste Hasselnødder i ald Norrige findes i Romsdal og Hardanger, hvorfra de i stor Mængde udføres[86]).	Corylus Avellana.
Cotula fætida & non fætida, Blindkiuke[87]).	Anthemis Cotula & arvensis.

[82]) *Cochlearia folio subrotundo* Bauh. l. c. 110 (*Cochlearia* Dod., Ges., Cam., Matth.) = *C. officinalis* L. *Cochlearia danica repens (& C. minor erecta)* Bauh. l. c. = *C. danica.* L. (cfr. Sim. Paull. *Fl. Dan. 206—208*).
(*Cochlearia Armoracia* L. = *Raphanus rusticanus* Bauh. l. c. 96. *R. vulgaris & rusticanus* Matth.)

[83]) *Convolvulus major albus* Bauh. l. c. 294 (*C. major* Ges., Ad.). *Smilax lævis* Matth., Fuchs, Ges.

[84]) *Convolvulus minor seu Helxine semine triangulo* Bauh. l. c. 295 (*Helxine cissampelos* Dod. *gal.*, Ges. *Convolvulus niger* Dod. *pempt.*

[85]) *Coronopus maritima major* Bauh. l. c. 190 (*C. marinus* Cam. *Plantago maritima* Ges. *P. marina* Dod., Ad., Lob., Tab., Ger.)

[86]) *Corylus sylvestris* Bauh. l. c. 418, Trag., Matth., Dod., Ges., Lon., Clus., Lob. etc.

[87]) *Anthemis arvensis* L. = *Chamæmelum inodorum* Bauh. l. c. 135 (*Cotula non fœtida* Dod. *gal.*, Ges.)

Crista Galli[88]).	Rhinanthus Crista Galli.
Christophoriana foliis Ranunculi[89]).	Actæa spicata.
Cuminum pratense, seu Carvi, voxer paa Romerige i Overflødighed, hvorfra den føres til Christiania, og derfra udskibes[90]).	Carum Carvi.
Cuscuta, voxer oven i Liin og Neller[91]).	Cuscuta epilinum Weihe & europæa L.
Cyanus, blaa Kornblomster[92]).	Centaurea Cyanus.
Cynoglossa flore cæruleo & purpureo[93]).	Cynoglossum officinale.
Cyperus sylvestris[94]).	Scirpus silvaticus?
Daucus pratensis seu Pastinaca tenuifolia[95]).	Daucus Carota.
Dens Leonis[96]).	Leontodon Taraxacum.
Digitalis, flore purpureo, albo & colore vario[97])	Digitalis purpurea.

Anthemis Cotula L. = *Chamæmelum foetidum* Bauh. l. c. (*Cotula foetida* Dod. *gal.*, Ges., Lon., Lob., Lugd., Cast., Cam.). Cfr. n. 74.

88) *Pedicularis pratensis lutea vel Crista galli* Bauh. l. c. 163. (*Crista galli* Lob., Dod., Thal.)

89) *Aconitum racemosum* Bauh. l. c 183. (*Christophoriana* Dod., Lob., Clus. *hist.*, Tab., Cam., Sim. Paull. l. c. 46).

90) *Cuminum semine longiore* Bauh. l. c. 146. *Carui* Lon. (*Carum* Matth., Lob., Dod., Tab., Sim. Paull. l. c. 38.)

91) *Cuscuta major* Bauh. l. c. 219 (*Cuscuta* Matth., Lon., Cast., Clus., Ger.). *Cuscuta minor (s. Epithymum)* Bauh. l. c. = *Cuscuta epithymum* L.

92) *Cyanus segetum* Bauh. l. c. 273. (*Cyanus* Dod. *gal.*, Ges., Lon., Dod.)

93) *Cynoglossum majus vulgare* Bauh. l. c. 257. (*Cynoglossa major* Brunf. *Cynoglossum vulgare* Matth., Lob., Cast., Clus.)

94) *Gramen cyperoides miliaceum* Bauh. l. c. 6. (*Cyperus graminea* Ad., Lob.)

95) *Pastinaca tenuifolia sylv. Dioscoridis, vel Daucus Officinarum* Bauh. l. c. 151. (*P. sylvestris* Matth., Lon. *P. sylvestris tenuifolia* Dod.). *Daucus vulgaris* Clus. *hist.* *D. agretis* Gal.

96) *Dens Leonis latiore (& angustiore folio)* Bauh. l. c. 126. (*Dens Leonis* Brunf., Matth., Dod., Lob., Tab., Ger.)

97) *Digitalis purpurea folio aspero* Bauh. l. c. 243. *Digitalis rubra* Dod. *gal.* *D. purpurea* Dod. *pempt.*, Fuchs, Ges., Lon., Dod., Cam.

Doronicum, seu Lagea lupi, Volferleje, findes paa Romerige[98]).	Arnica montana.
Echium facie Buglossæ[99]).	Echium vulgare.
Echium Scorpioides majus & minus flore cæruleo[100]).	Myosotis scorpioides (arvensis, palustris, strcta).
Equisetum, seu Hippuris, ramosa, & non ramosa[101]).	Equisetum varii generis (v. Hippuris vulgaris).
Erica baccifera Lyng. *Baccis nigris. Norv.* Kreikebær[102]).	Empetrum nigrum.
Erica floribus racemosis, albis & purpureis e cacumine plantæ per unum pediculum exsurgentibus[103]).	Erica Tetralix?
Erica montana foliis longioribus floribus purpureis, assurgentibus e longis pediculis, qvorum unicuique non nisi unicus flos superinsidet[104]).	Andromeda coerulea.

98) *Doronicum plantaginis folio alterum* Bauh. l. c. 185. (*Alisma* Matth. *Caltha alpina* Ges. *Calendula alpina* Ger. *Chrysanthemum latifolium* Dod., Sim. Paull. 200: *Arnica* & *Lagea Lupi offic. Infer Saxon.* Sim. Paull. cfr. Kylling *virid.* p. 35).

99) *Echium vulgare* Bauh. l. c. 154. (*Echium* Matth., Ges., Dod., Cast., Clus.). *Buglossum sylvestre* Lon. (*Echium, Buglossum agreste* Ad.)

100) *Echium Scorpioides arvense* & *palustre* Bauh. l. c. 254.

101) *Equisetum palustre longioribus setis* Bauh. l. c. 16. (*Equisetum* l. Matth., Cast., Lugd.) *Hippuris major* Brunf., Dod. (*Hippuris* Ad., Lob.) = *Equisetum fluviatile* L.

Equisetum palustre brevioribus setis Bauh. l. c. 16 = *E. palustre* L.

Equisetum sylvaticum tenuissimis setis Bauh. l. c. (*Hippuris minor altera* Trag.) = *E. sylvaticum* L.

Equisetum arvense longioribus setis Bauh. l. c. (*Hippuris minor* Trag., Dod., Thal.; *Hippuris arvensis major* Tab.) = *E. arvense* L.

Equisetum foliis nudum non ramosum Bauh. l. c. (*Hippuris major* Trag. *major altera* Lon. *H. sine foliis & nuda* Tab.) = *E. hyemale* L.

Equisetum palustre, brevioribus foliis polyspermum Bauh. (*Polygonum fœmina* Cam., Matth., Ges., Dod. *Cauda equina fœmina* Ger.) = *Hippuris vulgaris* L.

102) *Erica baccifera procumbens nigra* Bauh. l. c. 486. (*Erica baccifera* Matth., Cast., Lob., Lugd.)

103) *Erica Tetralix* L. = *Erica ex rubro nigricans scoparia* Bauh. l. c. 486. (*Erica decima tertia* Clus. *hist.*)

104) *Erica folio abietis, flore arbuti* Buxb. (cfr. Gunn. *Fl. Norv.* 28).

Erica multiflora, foliis minoribus inter reliqvas Ericas maximæ est altitudinis, & flores per totum annum retinet ad latera caulium sparsos[105]).	Erica vulgaris (Andromeda Tetragona — iflg. Gunn. *Fl. Norv.* 1067).
Erysimum[106]).	Erysimum officinale.
Eruca sylvestris flore luteo[107]).	Erysimum Barbarea (Nasturtium palustre Gunn. *Fl. Norv.* 891).
Esula seu Peplus[108]).	Euphorbia helioscopia (v. Peplus).
Eupatorium Cannabinum. Brensle[109]).	Bidens tripartita (v. cernua).
Euphrasia[110]).	Euphrasia officinalis.
Filix mas. Norv. Skorv[111]).	Polypodium Filix mas.

---

[105]) *Erica vulgaris glabra* Bauh. l. c. 485. = *E. vulgaris* L.

[106]) *Erysimum vulgare* Bauh. l. c. 100. *(Verbena fœmina & Sinapi* 7 Trag.)

[107]) *Erysimum Barbarea* L. = *Eruca lutea latifolia s. Barbarea* Bauh. l. c. 98. *(Herba S. Barbaræ (& Sinapi agreste* 5.) Trag., Lon., Cast. *Nasturtium palustre* Ges.). *Sisymbrium Nasturtium* L. *(Nasturtium palustre* D C.) = *Nasturtium aquaticum supinum* Bauh. l. c. 104. *(Sisymbrium alterum vel Cardamine* Diosc. *Sisymbrium Cardamine* Fuchs, Lugd. *Sisymbrium aquaticum* Matth., Tab.).

Sisymbrium silvestre L. = *Eruca sylvestris minor luteo parvoque flore* Bauh. l. c. *(Eruca sylvestris* Fuchs. *Eruca palustris minor* Tab.). *Sisymbrium silvestre* Gunn. *Fl. Norv.* n. 891. = *Sisymbrium Nasturtium* L. (cfr. Bl. Norg. fl. 967).

[108]) *Euphorbia helioscopia* L. = *Tithymalus helioscopius* Bauh. l. c. 291. *Esula* Brunf. *Esula vulgaris & tertia* Trag. — *Euphorbia Peplus* L. = *Peplus s. Esula rotunda* Bauh. l. c. 292. *(Peplus* Matth., Fuchs, Dod., Lon., Lob., Tab., Ger. etc. *Esula rotunda* Ges.).

[109]) *Bidens cernua* L. = *Cannabina aquatica folio non diviso* Bauh. l. c. 321. = *Eupatorium cannabinum fœmina Septentrionalium* Ad., Lob. *E. c. chrysanthemum* Tab., Ger. *Bidens tripartita* L. = *Bidens tripartita folio tripartito diviso* Bauh. l. c. „Brensle“ er det alm. norske navn paa *Bidens (tripartita* & *cernua)* cfr. Gunn. *Fl. Norv.* n. 524.

[110]) *Euphrasia officinalis* L. = *E. officinalis* Bauh. l. c. 233. *(Euphrasia* Fuchs, Dod., Ges., Lob., Tab. etc.)

[111]) *Filix (mas) non ramosa dentata* Bauh. l. c. 358. *Filix mas* Matth. Fuchs, Dod., Lon., Lob., Tab., Cast., Ger.

Filix fœmina, radice aqvilam Imperatoris referente[112]).	Pteris aqvilina.
Filix fontana mollis[113]).	Acrostichum Thelypteris.
Filix saxatilis seu Cornuta[114]).	Acrostichum septentrionale?
Filix saxis innascens, seu Polypodium. Sisselroed[115]).	Polypodium vulgare.
Filicula[116]).	
Filicula seu Trichomanes ramosum seu Polytrichum[117]).	
Filicula florida seu Adianthum, seu Capillus Veneris[118]).	

[112]) *Filix ramosa major pinnulis obtusis non dentatis* Bauh. l. c. 357. *Filix fœmina* Matth., Fuchs, Dod., Lob., Cast., Tab., Ger. = *Pteris aqvilina* L. (cfr. Sim. Paull. *Fl. Dan.* 232. Gunn. *Fl. Norv.* n. 30).

[113]) *Acrostichum Thelypteris* L. = *Filix mollis s. glabra, vulgari mari non ramosæ accedens* Bauh. *hist.* 730 t. 731 f. 1.
[Osmunda Struthiopteris L. = *Filix palustris altera, fusco pulvere hirsuta* (& *F. p. maxima dentata)* Bauh. l. c. 358].

[114]) *Acrostichum septentrionale* L. = *Filix saxatilis corniculata* Bauh. l. c. 358. *(Filix nuda s. saxatilis* Trag., Lugd.)

[115]) *Polypodium vulgare* Bauh. l. c. 359. (*Polypodium* Brunf., Trag., Matth., Fuchs, Dod., Tab., etc.)

[116]) Hvilken bregneart (eller bregneslægt) hermed menes, lader sig vanskelig afgjøre. Benævnelsen kan sammenlignes med det norske navn „smaablom," der i Norge er et fællesnavn for smaa bregnearter (saaledes paa *Osmunda crispa* eller *Asplenium Ruta muraria* hos Strøm (cfr. *Filicula alpina crispa* Bauh l. c. 358), hos Gunnerus paa *Asplenium Trichomanes* (= *Trichomanes s. Polytrichum officinarum* Bauh. l. c. 356) og *Polypodium fragile* L. (= *Filix pumila saxatilis 2* Clus., *an Filicula saxatilis* Cam. *Filix saxatilis non ramosa nigris maculis punctata?* Bauh. l. c. 358, cfr. Linn. *Sp. pl.* 1553). Man kunde ogsaa tænke paa *Polypodium Dryopteris* (= *Filix ramosa minor primalis (v: pinnulis) dentatis* Bauh. l. c. 358. *Filicula petræa fœmina 4.* Tab. *Filix querna s. Dryopteris Ger.*) eller *P. Phegopteris* L. (*Filix non ramosa minor & sylvestris* Petit.).

[117]) Se 116 & 209.

[118]) *Adiantum capillus Veneris* L. (= *Adiantum* Matth., Fuchs, Dod. *Adiantum* Matth., Fuchs, Dod. *Adiantum nigrum* Tab. *Capillus Veneris vulgo Adiantum album Plinii* Cæs.' *Capillus Veneris verus* Ger.) findes ei i Norge. Hvilken vildtvoxende plante Ramus har forvexlet den med, er uvist. Anføres kan, at *Osmunda crispa* (cfr. 116) ifig. Linn. *Sp. pl.* 1522 er = *Adiantum foliis minutis in oblongum scissis, pediculo viridi* Bauh. l. c. 355. = *Adiantum album floridum s. Filicula petræa*

Filipendula[119]).	Spiræa Filipendula.
Foenum Græcum sylvestre, flore flavo siliqvis longis. Findes paa Ringerige[120]).	Astragalus glycyphyllus.
Fraga alba. Nakkebær[121]).	Fragaria collina Ehrh.
Fraga rubra. Jordbær[121]).	Fragaria vesca.
Fraxinus Ask[122]).	Fraxinus excelsior.
Fumaria[123]).	Fumaria officinalis.
Fungus edulis, sive Boletus[124]).	Boleti species (B. luteus v. bovinus).
Fungus venenatus albus. Fluesop. Troldhat[124]).	Agaricus muscarius.
Fungi ramosi colore vario[124]).	Clavariæ species („fingersop").
Galiopsis lutea major seu Urtica mortua[125]).	Galeopsis speciosa Mill.
Galiopsis minor flore purpureo[126]).	Lamium purpureum.

crispa Pluk. = *Filix botryoides s. filicula petræa florida Anglica, foliis plurifariam divisis* Moris. Ved *florida* betegnes maaske en bregneart, der har et frugtbærende løv forskjelligt fra det golde. (*Ophio glossum* & *Lunaria* anføres nedenfor). Dog er *Capillus Veneris* Brunf. *Polytricum commune* L. Smlgn. n. 9.

119) *Filipendula vulgaris* Bauh. l. c. 163. (*Filipendula* Trag., Dod., Matth., Tab., Ger., Cam. etc.)

120) *Foenumgræcum sylvestre* Trag., Clus. (*Glycyrrhiza sylvestris floribus luteopallescentibus* Bauh. l. c. 352) = *Astragalus glycyphyllus* L. (*Foenum Græcum* Bauh. l. c. 348 = *Trigonellae species* L.)

121) *Fragaria vulgaris* Bauh. l. c. 326 (*Fraga alba* Dod. *Fragaria fructu albo* Bauh.l. c. *Fragum album* Tab.), cfr. Gunn. *Fl. Norv.* n. 148.

122) *Fraxinus excelsior* Bauh. l. c. 416. (*Fraxinus* Brunf., Trag., Matth., Dod., Tab. etc.)

123) *Fumaria officinarum* & *Dioscoridis* Bauh. l. c. 143. (*Fumaria* Trag., Matth., Fuchs, Tab. etc. *Fumus terræ* Brunf., Cam., Thal.)

124) Ved *Fungus esculentus* forstaaes vel en af vore spiselige soppe, uvist hvilken (*Boletus luteus* L., *Phallus esculentus* L.).

125) Med *Galiopsis lutea major* kan vel neppe være ment nogen anden end *Galeopsis speciosa* Mill. (*G. Tetrahit var.* γ Linn. *Fl. Svec.*) = *Urtica aculeata foliis serratis* Bauh l. c. 323 (*Cannabis sylvestris* Trag. *Cannabina alba* Tab.) Angaaende *Urtica mortua* se iøvrigt nedenfor under dette navn n. 363.

126) *Lamium purpureum fœtidum, folio subrotundo, sive Galiopsis Dioscoridis* Bauh. l. c. 230 (*Galiopsis purpurea* Lugd., Cast. *Galeopsis s. Urtica iners folio & flore minore* J. Bauh.) = *Lamium purpureum.* L.

Gallitrichum sylvestre[127]).	Salvia pratensis (Dracocephalum Ruyschianum?)
Gallium flore luteo[128]).	Galium verum.
Gentiana. Søde *per antiphrasim*, findes mest i Sogn og Valders[129]).	Gentiana purpurea.
Gentianella. Stinggras[130]).	Gentiana campestris.
Geranium gruinum caule rubicundo & flore ex rubro pallente[131]).	Geranium cicutarium (v. Robertianum v. lucidum)?.
Geranium sylvestre fuscum foliis amplioribus[132]).	Geranium pratense (v. phæum?).
Geranium sylvestre foliis minoribus flore coeruleo[132])	Geranium sylvaticum.

---

[127]) *Salvia pratensis* L. (= *Horminium pratense foliis serratis* Bauh. l. c. 238 *Gallitrichum vulgo* Cæs.) findes ei vild i Norge. Hvis ei hermed betegnes et forvildet exemplar af denne art, maa Ramus have forvexlet den med en anden plante, maaske med den anførte. Se Sim. Paull. l. c. 240 (cfr. ogsaa *Gallitrichum folio rotundo, flore magno violaceo* Bauh. *hist.* 3. p. 313 = *Horminum pyrenaicum* L., ei indenlandsk).

[128]) *Gallium luteum* Bauh. l. c. 335 (*Gallium* Matth., Fuchs, Dod.)

[129]) *Gentiana major purpurea* Bauh. l. c. 187. (*Gentianæ 2 Species* Trag., Dod.). Om dens nuværende forekomst se Bl. Norges fl. p. 711—712.

[130]) „Stinggræs ell. holgræs" anvendes som navn paa *Gentiana campestris* L. (= *Gentianella alpina verna minor* Bauh. l. c. 188).

[131]) *Geranium gruinum sanguinale hæmatoides supinum radice reptrice* Lob. (= *Geranium sanguineum maximo flore* Bauh. l. c. 318) = *G. sanguineum* L.

Geranium 7. s. Geranium gruinum Dod. (= *Geranium Cicutæ folio minus & supinum* Bauh. l. c. 319) = *Geranium cicutarium* L. Paa grund af tilføielsen „*caule rubicundo*" kunde man tænke paa *G. Robertianum* L. (= *G. Robertianum primum* Bauh. l. c. 319) eller *G. lucidum* L. (= *G. lucidum saxatile* Bauh. l. c. 318).

[132]) *Geranium fuscum* Lob., Lugd., Ger., Eystt. (*G. montanum fuscum* Bauh. l. c. 318) = *G. phæum* L. er forhen fundet forvildet i Norge. (Bl. Norg. fl. 319). Blomstens farve passer ei godt til *G. pratense* L. (= *G. batrachioides. Gratia dei Germanorum* Bauh. l. c.). Maaske hermed kun er ment en form af den følgende art *G. silvaticum batrachioides folio Aconiti* Bauh. l. c. 317 (cfr. Gunn. *Fl. Norv.* n. 73), ell. *G. bohemicum* L. Det fortjener dog at omtales, at *G. macrorrhizum* L. (= *G. batrachioides odoratum* Bauh. l. c.) findes paa Ringerike, og dennes morkerøde blomster kunde maaske være betegnet ved *fuscum*.

Gnaphalium seu Lagopus vario flore. Quibusdam Pilosella minor[133]).	Gnaphalium dioicum.
Gramen vulgatissimum[134]).	Poæ (v. Festucæ) species?
Gramen caninum arvense. Quikku[135]).	Triticum repens.
Gramen Alopecuros. Ræverumpe[136]).	Alopecurus geniculatus (v. pratensis).
Gramen avenaceum spicatum. Norv Gaase-Havre[137]).	Elymus arenarius („gaashavre" iflg. Gunnerus *Fl. Norv.* i registret).
Gramen montanum spicatum granis rarioribus[138]).	Melica nutans.

---

[133]) *Gnaphalium dioicum* L. *(mas & femina)* = *Gn. montanum flore rotundiore & G. m. longiore & folio & flore* Bauh. l. c. 263. *Lagopus secundus* Trag. *Pilosella minor* Fuchs, Dod., Lugd., Thal. *Gnaphalium montanum purpureum & album* Ad., Lob., Tab., Ger.

(*Pilosella minor altera* Dod. = *Gnaphalium alpinum minus* Bauh. l. c. 264 = *G. alpinum* L.)

[134]) Hermed har vel Ramus villet betegne en eller anden art af vore almindeligste enggræs (kanske slægterne *Poa* og *Festuca* under et).

[135]) „Quikku" eller „Kvækegræs" er det alm. navn paa *Triticum repens* L. (*Gramen caninum arvense, s. Gramen Dioscoridis* Bauh. l. c. 1).

[136]) *Alopecurus pratensis* L. = *Gramen alopecuroides majus* Ger. (*Gramen phalaroides majus s. Italicum* Bauh. l. c. 4). *Gramen alopecuro simile glabrum cum pilis longiusculis in spica* Bauh. *hist.* 2. p. 475.

Alopecurus geniculatus L. (hos os alm. „rævehale") = *Gramen aqvaticum geniculatum spicatum* Bauh. *pin.* l. c. 3 (cfr. dog Bauh. l. c. 4: *Gra-Alopecuroides spica rotundiore, Alopecuros* Dod., Lugd., Tab., Cam., Ger.).

[137]) Gaasehavre anvendes efter Gunnerus l. c. som navn paa *Elymus arenarius* L. (= *Gramen latifolium cæruleum spica triticea* Kylling *virid.* 67. *Gramen caninum spica triticea* Raj. *hist.*, Scheuchz. *hist. Gramen loliaceum, radice repente maritimum* Tourn. *inst.*), hvis alm. norske navn dog er „strandrug", „strandhvede", „marehalm". *Avena pratensis* L. (cfr. *A. pubescens* L. *Sp.pl.* 1665) benævnes Bauh. l. c. 10: *Festuca dumetorum* (*Gramen avenaceum glabrum s. hirsutum, panicula purpureo — argentea splendente* Raj.

[138]) *Melica nutans* er iflg. Linné *Sp. pl.* 98 = *Gramen montanum avenaceum locustis rubris & Gr. montanum avenaceum spicatum & Gr. avenaceum locustis rarioribus* Bauh. l. c. 98 (*Gramen avenaceum rariore grano Danicum* Lob., Kyll. l. c. 66).

Gramen capitatum racemosum[139]).	
Gramen hirsutum, Cyperoides[140]).	Juncus pilosus(campestris).
Gramen junceum, exile, durius, Norvegicum, Lobelii[141]).	Nardus stricta (Aira canescens)?
Gramen junceum maritimum spicatum[142]).	Junci species *vel potius* Triglochin maritimum.
Gramen junceum spicatum, Panicula sparsa[143]).	Juncus effusus?
Gramen latifolium palustre[144]).	Poa aqvatica (v. Phalaris arundinacea).

---

[139]) (*Dactylis glomerata* benævnes hos Bauh. l. c. 3 *Gramen spicatum folio aspero).* Maaske er hermed ment en eller anden art *Juncus* (ell. *Scirpus*) L.

[140]) *Gramen hirsutum angustifolium majus* (*Gr. hirsutum nemorosum* Lob.) & *minus* Bauh. l. c. 7. = *Juncus pilosus* L. *Gramen hirsutum capitulis Psyllii* (= *G. exile hirsutum cyperoides* Lob. *Gr. cyperinum pilosum* Tab.) & *Gr. hirsutum capitulo globoso* Bauh. l. c. 7. = *Juncus campestris* L.

[141]) *Nardus stricta* L. = *Gramen sparteum juncifolium* Bauh. l. c. 5. [*Gramen tenue duriusculum* & *pene junceum* Bauh. *hist.* = *Festuca duriuscula* L.]

Ramus's navn synes at være hentet fra *Gramen exile durius Norvegicum aut Danicum* Lob. = *Gramen foliolis junceis radice jubata* Bauh. l. c. 5 (under *Gramen junceum*), som Linné (*Sp. pl.* 97) identificerer med *Aira caneseens*, hvis forekomst i Norge dog er tvilsom (cfr. Bl. Norg. fl. 98). L. identificerer ogsaa Bauhins *Gramen sparteum variegatum* med *Aira caneseens.*

[142]) Hermed kunde være ment en eller anden art *Juncus.* Anfores kan *Gramen junceum maritimum* Lob., Ger. (= *Gramen junceum folijs* & *spica junci* Bauh. l. c. 5), der af Linné anfores som synonym med *Juncus squarrosus* (l. c. 465) og *bulbosus* (l. c. 466), og *Gramen junceum marinum dense stipatum* Lob. *Gr. junceum marinum* Ger. (= *Gramen junceum folijs & spica junci minus* Bauh. l. c. 6), der af Linné (l. c. 71) identificeres med *Scirpus cæspitosus.* Man kunde ogsaa tænke paa *Heleocharis palustris* R. Br. (v. *uniglumis* Koch) = *Juncus palustris* L. (= *Juncus capitulis equiseti major* Bauh. l. c. 12). Dog er *Gr. junc. spic. marit.* Kyll. *rir.* 62 = *Triglochin maritimum* L. (*Gr. spic. alterum* Bauh. l. c. 6.)

[143]) Ogsaa her menes rimeligvis en art *Juncus* eller *Scirpus* f. eks. *Scirpus maritimus* L. (= *Gramen cyperoides panicula sparsa majus* Bauh. l. c. 75).

Juncus effusus L. = *Juncus lævis panicula sparsa* Bauh. l. c. 12.

[144]) Hvilket bredbladet græs eller halvgræs hermed menes, kan vel neppe med bestemthed afgjores. Nævnes kan *Phalaris arundinacea* L. = *Gramen aquaticum paniculatum latifolium* Bauh. l. c. 3, der ogsaa anfores som synonym med *Poa aquatica* (se Linné *Sp. pl.* 80 & 98), *Scirpus sylvaticus* (*Gramen Cyperoides miliaceum* Bauh. l. c. 76) eller en af vore store bred-

Gramen caudatum, seu cauda muris[145]).	
Gramen minimum caudatum, seu cauda muris minima[146]).	
Gramen Panicum sylvestre[147]).	Setaria viridis. Pal. (ɔ: Panicum viride L.).
Gramen palustre triqvetrum, seu caule triangulari[148]).	Caricis species.
Gramen tremulum majus & minus[149]).	Briza media.
Gramen tomentosum, flore vel unico, vel in plures diviso. Myrlop[150]).	Eriophorum vaginatum & polystachion.
Gramen Polyanthemum marinum seu Caryophyllus marinus[151]).	Statice Armeria.
Gramen floridum, aqvaticum, flore albo[152]).	Stellaria graminea.

---

bladede *carex*arter f. ex. *C. lævirostris* Fr. eller *C. riparia* Curt. (cfr. *Gramen Cyperoides latifolium, spica ruffa s. caule triangulo* Bauh. l. c. 6 = *Carex acuta β ruffa* L. *Sp. pl.* 1388, Gunn. *Fl. Norv.* 387 og et explr. i hb.).

145 & 146) Hermed menes neppe nogen anden end den ovenfor nævnte *Cauda muris.* n. 71.

147) *Panicum viride* L. *Sp. pl.* 83 identificeres med *Gramen paniceum s. Panicum sylvestre spica simplici* Bauh. l. c. 8. (*Panicum sylvestre* Dalech.). Denne findes ved beboede steder i det sydlige af landet, saaledes paa Ringerike. *Panicum Crus galli* L. (= *Gramen paniceum spica divisa* Bauh. l. c. *Panicum sylv.* Matth., Ad., Cast, Cam., Lugd., Tab., Ger.) findes ei vild i Norge.

148) En eller anden art *carex*, cfr. Bauh. l. c. 6.

149) *Gramen tremulum majus* Bauh. l. c. 2.

150) *Eriophorum vaginatum* L. = *Gramen tomentosum alpinum & minus* Bauh. l. c. 5. *Eriophorum polystachion* L. = *Gramen pratense tomentosum, panicula sparsa* Bauh. l. c. 4. (*Gramen tomentosum* & *Linagrostis* Thal.).

151) *Caryophyllus montanus major flore globoso* & *minor* Bauh. l. c. 211 = *Gramen polyanthemum majus & minus* Dod. *Gramen marinum majus & minus* Clus. *pan.*, Tab. = *Statice Armeria* L.

152) *Stellaria graminea* L. = *Caryophyllus arvensis glaber, flore minore* Bauh. f. c. 210. *Gramen floridum minus* Thal., Tab. *Gramen leucanthemum alterum* Ger.

Gramen Parnassi floridum[153]).	Parnassia palustris.
Hedera terrestris[154]).	Glechoma hederacea.
Hepatica nobilis[155])	Anemone Hepatica.
Hepaticus flos albus[156])	Parnassia palustris.
Herba Paris qvadrifolia, seu Uva ursi[157]).	Paris quadrifolia.
Herba trientalis flore albo[158])	Trientalis europæa.
Herniaria[159]).	Herniaria glabra.
Hieracium facie Dentis Leonini[160]).	Hypochæris radicata?

---

153) *Gramen Parnassi* Matth., Lugd., Cast., Tab. *majus* Ger. = *Lilium convallium minus* Bauh. l. c. 304 = *Convallaria bifolia* L. *Gramen Parnassi albo simplici flore* Bauh l. c. 309 (*Gramen Parnassi* Dod., Lob., Eyst. *Gr. P. hederaceum recentiorum* Ad., Lob. (= *Parnassia palustris* L., cfr. 156.

154) *Hedera terrestris vulgaris* Bauh. l. c. 306. (*Hedera terrestris* Brunf., Matth., Dod., Lugd., Thal., Tab., Ger.) = *Glechoma hederacea* L.

155) *Anemone Hepatica* L. = *Trifolium hepaticum flore simplici* Bauh. l. c. 330. (*Hepatica* Brunf., Dod., Ges., Tab. *Hepaticum trifolium* Ad., Lob., Cam., Ger. *Hepatica terrestris* Ges. *Hepatica trifolia* Clus.).

156) Hvilken plante hermed menes, kan ei med bestemthed siges. Man kunde tænke paa *Parnassia palustris* („leverurt", cfr. n. 153, *Hepatica alba* Cord., Sim. Paull. *Fl. D. Gramen hederaceum, Flos hepaticus* Tab.) eller *Asperula odorata* L. = *Hepatica stellata* Tab. (*Asperula, sive Rubeola montana odora* Bauh. l. c. 334), alm. benævnt *Matrisylva* hos de gamle, cfr. ovenfor n. 40.

157) *Paris quadrifolia* = *Herba paris* Matth., Ang., Dod., Cast., Lugd., Thal., Ger., Eyst. *Paris herba* Lon., Cam. (= *Solanum quadrifolium baccifer um* Bauh. l. c. 167).

Uva ursi bruges ellers som navn paa *Arbutus uva ursi* L. (cfr. n. 217).

Navnet maa vel skrive sig derfra, at de sorte bær er bleven kaldte „biornebær", der dog ellers anvendes som navn paa *rubus*arter med sorte bær (*Rubus cæsius* & *fruticosus* L., cfr. Gunn. *Fl. Norv.* 375 & 376). Paa Orlandet og ellers i det trondhjemske anvendes dog ogsaa navnet „bionbær" om *Paris quadrifolia* (cfr. Gunn. l. c. n. 129).

158) *Herba trientalis* Cord. (= *Pyrola alsines flore Europæa* Bauh. l. c. 191) = *Trientalis europæa* L.

159) *Herniaria* Ges., Dod., Lugd., Thal., Cam., Tab., Ger. (= *Polygonum minus, seu Millegrana major* Bauh. l. c. 281) = *Herniaria glabra* L.

160) Hermed kan maaske menes *Hypochæris radicata* L., der skal findes paa Ramus's fodested, Akeroen ved Molde (cfr. Bl. Norg. fl. 614), og ellers alm. paa vestlandet. Denne benævnes hos Bauh. (l. c. 127) *Hieracium dentis*

Hieracium hirsutum flore luteo[161]).	Hieracium alpinum?
Hieracium laciniatum foliis Erucæ flore luteo[162a]).	Hieracium murorum (forma).
Hieracium minus facie Pilosellæ[163]).	Hieracium Auricula.
Hieracium ramosum luteum foliis longioribus[162b]).	Hieracium umbellatum L.?
Hieracium spinosum seu asperum foliis carduí[164]).	Carlina vulgaris? (Sonchus asper).
Hieracium Alpinum foliis Cynoglossæ, flore fusco & albo compresso[165]).	Serratula alpina.
Hieracium luteum latifolium majus Lactescens. Dille[166]).	Sonchus arvensis.
Hyoschyamus albu & niger. Bulme-urt[167]).	Hyoschyamus niger.
Hypericum vulgare[168])	Hypericum quadrangulum & perforatum.

leonis folio obtuso majus. Maaske menes dog hermed blot *Hypochæris maculata* L. (= *Hieracium alpinum latifolium hirsute incanum flore magno* Bauh. l. c. 128) eller *Leontodon autumnale* L. (= *Hieracium Chondrillæ folio glabro, radice succisa, majus* & *minus* Bauh. l. c. 127).

161) Hermed menes maaske en form af *Hieracium alpinum* L. (= *Hieracium alpinum pumilum, folio lanuginoso* Bauh. l. c.).

162) Hvilke *Hieracier* hermed menes, er uvist, maaske former af *H. murorum* L. (cfr. Bauh. l. c. 129: *H. murorum folio pilosissimo & laciniatum minus pilosum*) eller b) = *H. umbellatum* L. (*H. fruticosum angustifolium majus* Bauh. l. c.).

163) Hermed menes rimeligvis *H. Auricula* L. (= *Pilosella major erecta altera & major repens minus hirsuta* Bauh. l. c. 262).

164) *Carlina vulgaris* L. = *Cnicus syivestris spinosior* Bauh. l. c. 378. *Carduus vulgaris* Matth., Lugd.

165) Cfr. *Cirsium humile montanum, cynoglossi folio, polyanthemum* Moris., Dill. = *Serratula alpina* L. *var.* (= *Carduus mollis* Bauh. *pin.* 377).

166) „Dill" er det alm. navn paa *Sonchus arvensis* L. = *Hieracium majus folio Sonchi, vel Hieracium Sonchites* Bauh. l. c. 126.

167) *Hyoschiamus vulgaris vel niger* Bauh. l. c. 169. (*H. niger* Dod., Lon., Ad., Lob., Cast., Ger.).

168) Vor almindeligste art er *H. quadrangulum* L. = *Hypericum vulgare: minor species, caule quadrangulo, foliis non perforatis* Bauh., medens hovedformen af *H. vulgare* Bauh. (l. c. 279) er = *H. perforatum* L.

Hypericum minus ramosum[169]).	Hypericum pulchrum?
Iacea nigra laciniata & non laciniata flore purpureo[170]).	Centaurea nigra & Jacea.
Impatiens, seu Noli me tangere[171]).	Impatiens noli me tangere
Iris palustris flore cæruleo[172]).	Iris Germanica.
Iris palustris flore luteo[173])	Iris Pseudacorus.
Iuncus floridus[174]).	Scheuchzeria palustris.
Iuncus varii generis.	Iuncus.
Iuniperus, Brisk, Enebærtræ. Bruse[175]).	Iuniperus communis.
Lagopus[176]).	Trifolium arvense.
Lapathum acetosum seu Oxylapathum. Heimool. Syre[177]).	Rumex domesticus Hartm.
Lapathum aqvaticum minus[178]).	Rumex aqvaticus (R. Hippolapathum Fr.)?

---

169) Hermed menes maaske *Hypericum pulchrum* (= H. *minus erectum* Bauh. l. c. 279), eller kanske blot *H. quadrangulum* L., cfr. *minor species* under foreg. n.

170) *Centaurea nigra* L. = *Jacea nigra laciniata* Bauh. l. c. 271.
Centaurea Jacea L. = *Jacea nigra pratensis latifolia* (*& angustifolia*) Bauh. l. c. 271 *(sub: Jacea non laciniata).*

171) *Balsamine lutea seu Noli me tangere* Bauh. l. c. 306. (*Noli me tangere* Ges., Cam., Tab., Eyst.) *Impatiens herba* Dod.

172) *Iris vulgaris germanica s. sylvestris* Bauh. l. c. 30 = *I. germanica* L. er ei vildtvoxende i Norge.

173) *Acorus adulterinus* Bauh. pin. 34 = *Iris lutea* Dod., Cord. *I. palustris lutea* Tab., Ger. = *Iris Pseudacorus* L.

174) *Juncus floridus major* Bauh. l. c. 12. *J. floridus* Matth., Cast., Lugd. = *Butomus umbellatus* L., hvis forekomst paa norsk grund (i sydostlige grænseprovinser) er uvis.
Juncus floridus minor Bauh. l. c. = *Scheuchzeria palustris* L.

175) *Juniperus* Brunf., Matth., Dod., Lon., Lob. *J.. vulgaris fruticosa* Bauh. l. c. 488.

176) *Lagopus* se nedenfor n. 343.

177) Heimool er det sædvanlige navn paa *Rumex domesticus* Hartm. (& *crispus* L.). Den første benævnes hos Bauhin (l. c. 115) *Lapathum folio acuto plano* (*Lapathum acutum* Trag., Lob., Dod. *Oxylapathum* Fuchs, Dod., Matth., Cast.). Den anden: *Lapathum folio acuto crispo* (L. *acutum crispum* Tab.), cfr. Gunn. *Fl. Norv.* 35.

178) *Lapathum aqvaticum folio cubitali* Bauh. l. c. 116 (*Hippolapathum* Dod., Matth.) = *Rumex aqvaticus* L. = *R. Hippolapathum* Fr.

Lappa personata seu Bardana. Burre[179]).	Arctium Lappa (Lappa major Wahlb., minor D C.).
Laureola folio deciduo Joh. Bauh. baccis atrovirentibus, Germ. Kellerhals[180]).	Daphne Mezereum.
Lens palustris[181]).	Lemna minor.
Lilium convallium, bær her røde Bær om Høsten[182]).	Convallaria majalis.
Lilium convallium minus seu Ophrys, seu bifolium[183]).	Convallaria bifolia.
Linaria flore luteo[184]).	Linaria vulgaris.
Lithospermum[185]).	Lithospermum officinale.
Lolium, seu Nigellastrum[186]).	Agrostemma Githago.
Lolium caput tentans. Norv. Svimling. *Nidros.* Skiak[187]).	Lolium temulentum.
Lunaria vulgaris & racemosa[188])	Osmunda Lunaria (formæ).

Lapathum aqvaticum minus Bauh. l. c. (*Hydrolapathum sativum* Lob., Lugd., Tab.,) er maaske = *R. Hydrolapathum* L., der ialfald er meget sjelden, saafremt den er vildtvoxende i Norge (cfr. Bl. Norg. fl. 509 & Chr.a Vidsk. Selsk. Fhlr. no. 7. 1886 pag. 14.).

179) *Lappa major, Arctium Diosc.* Bauh. l. c. 198. *Personata* Lon., Ad., Lob. *Bardana sive Lappa* Dod.

180) *Laureola folio deciduo flore purpureo, officinis Laureola fœmina* Bauh. l. c. 462 (*Chamelæa* Matth., Dod.).

181) *Lens palustris* Matth., Dod., Cam. (*Lenticula palustris vulgaris* Bauh. l. c. 362.).

182) *Lilium convallium album* Bauh. l. c. 304. *Lilium convallium* Trag., Matth., Cam., Tab., Ger., Clus. etc.

183) *Lilium convallium minus* Bauh. l. c. 304 (*Bifolium primum* Lon.), cfr. n. 53.

184) *Linaria vulgaris lutea flore majore* Bauh. l. c. 212.

185) *Lithospermum majus erectum* Bauh. *pin.* 258 (*Lithospermum* Brunf., Fuchs, Lon. *Lithospermum minus* Matthiol. *Milium solis sativum* Trag.). *Lithospermum arvense* L. benævnes hos Bauhin l. c. *Lith. arvense radice rubra.*

186) *Lolium* Fuchs. *Lolium quibusdam, flore parvæ rosæ* Cord.; *Nigellastrum* Dod. *Lychnis segetum major* Bauh. l. c. 204.

187) *Gramen loliaceum spica longiore* Bauh. l. c. 9. De norske navne anføres ogsaa hos Gunn. *Fl. Norv.* n. 163. (*Lolium* Matth., Dod., Tab. etc.).

188) Hermed forstaaes former af *Osmunda Lunaria* L. (*Lunaria racemosa*

Lupulus sylvestris, vild Humle[189]).	Humulus Lupulus.
Lychnis latifolia, foliis glabris, flore purpureo[190]).	Silene Armeria. v. Lychnis Flos cuculi.
Lychnis latifolia foliis hirsutis flore albo & purpureo seu Ocimastrum[191]).	Lychnis dioica.
Lychnis viscosa flore purpureo. Kiurugras[192]).	Lychnis Viscaria.
Lychnis segetum flore albo, seu papaver spumeum[193]).	Cucubalus Behen.
Lychnis parva saxatilis flore candido[194])	Silene rupestris.
Lychnis omnium minima flore albo siliqvis ad terran recurvis. Joh. Bauh. *Cariophyllus arvensis umbelliferus*[195]).	Stellaria graminea?

---

minor vel vulgaris, L. racemosa ramosa major, L. minor rutaceo folio Bauh. l. c. 355).

Herunder indbefattes rimeligvis ogsaa *Botrychium rutaceum* Sw. (*Lunaria racemosa multifido folio Fl. D.* tab. 18 fig. 2), der findes paa Ringerike.

189) *Lupulus mas & fœmina* Bauh. l. c. 298 (*Lupus salictarius,* Fuchs, Dod., Lob.).

190) Hermed identificerer Gunnerus saavel *Silene Armeria* (*Fl. Norv.* 182) som *Lychnis Flos cuculli* L. (*Fl. Norv.* 124). Den forste benævnes hos Bauhin l. c. 602: *Lychnis viscosa purpurea latifolia lævis,* den anden l. c. 210: *Lychnis pratensis flore laciniato simplici s. Flos cuculli.* Paa grund af den sidstes almindelige forekomst, synes den ei at kunne mangle i fortegnelsen, den første er derimod sjelden og tilfældig i den sydvestlige del af landet.

191) *Lychnis sylvestris alba simplex* & *L. sylvestris sive aquatica purpurea simplex* Bauh. l. c. 204.
Ocymastrum seu Ocymoides Matth., Tab.;
Ocymastrum rubrum Tab.

192) *Lychnis sylvestris viscosa rubra angustifolia* Bauh. l. c. 205. *Lychnis sylv. purpurea* Tab. *L. viscosa syl. flore incarnato* Eyst.

193) *Lychnis sylvestris, quæ Behen album vulgo.* Bauh. l. c. 205. *Papaver spumeum (propter asperginem sputo similem)* Ad., Lob. *(cui & Ocymastrum alterum)* Cam.

194) *Alsine alpina glabra* Bauh. l. c. 251. & *Caryophyllus holosteus alpinus gramineus* Bauh. l. c. 210.

195) *Caryophyllus arvensis glaber flore minore* Bauh. l. c. 210 (*Gramen floridum minus* Tab.) = *Stellaria graminea.* L.

Lychnis caule tenuissimo geniculato flore albo, seu Gramen Parnassi floridum[196])	Parnassia palustris?
Lysimachia lutea spicata vera Offic.[197]).	Lysimachia officinalis.
Lysimachia palustris, lutea, salicaria[198].	Lysimachia thyrsiflora.
Lysimachia longifolia siliqvosa, purpurea spicata speciosa[199]).	Epilobium augistifolium.
Lysimachia siliqvosa foliis brevioribus, sed latioribus flore purpureo[100])	Epilobium montanum (latifolium Gunn. *Fl. Norv.* 1066).
Lysimachia galericulata flore cæruleo[101]).	Scutellaria galericulata.
Malva[102]).	Malvæ species.
Malus sylvestris Vild Æbeltræ, *Norv.* Apald. Skov-Æbel[103]).	Pyrus Malus.
Marrubium nigrum, foliis profunde incisis[104]).	Ballota nigra (Leonurus Cardiaca).

---

196) se n. 153.

197) *Lysimachia lutea major* Bauh. l. c. 245. *L. lutea* Trag., Fuchs, Tab. etc. *L. vera* Cord.

198) *Lysimachia bifolia, flore globoso luteo* Bauh. I. c. 242. *L. lutea* Clus.

199) *Lysimachia Chamænerion dicta angustifolia* Bauh. l. c. 245. (*Lysimachia siliquosa alia* Clus.) & *L. Ch. d. latifolia* Bauh. l. c. (= *Lysimachia omnium maxima* Ges.) *[Lythrum Salicaria* L. benævnes Bauh. l. c. 246: *Lysimachia spicata purpurea].*

200) *Lysimachia siliquosa glabra major* Bauh. l. c. 245. Cfr. Gunn. *Fl. Norv.* n. 56.

201) *Lysimachia cærulea galericulata, vel Gratiola cærulea* Bauh. l. c. 246. (*L. galericulata* Lob., Clus.).

202) Hermed menes rimeligvis *Malva rotundifolia* L. *Sp. pl.* 969. (*Malva sylvestris, folio rotundo* Bauh. l. c. 314. *Malva* Brunf., Matth.. Cast.).

203) *Malus sylvestris* Bauh. l. 433.

204) *Marrubium nigrum fœtidum* Bauh. 230. (*Ballote* Fuchs, Matth.) = *Ballota nigra* L. (Chr.a m. sj.). Man kunde ogsaa tænke paa *Nepeta Cataria* L. (= *Mentha Cataria vulgaris* & *major* Bauh l. c. 228, der findes søndenfjelds ved beboede steder, men sjelden, saaledes paa Hønefos, eller paa *Leonurus Cardiaca* L. (= *Marrubium Cardiaca dictum* Bauh. l. c. 230; *Cardiaca* Matth., Dod., Lob., Tab.), voxende paa de samme lokaliteter som de forrige, saaledes ogsaa paa Ringerike. Paa den sidste passer ogsaa bedst udtrykket: *foliis profunde incisis.*

Mentha arvensis hirsuta, seu Menthastrum, vild Mynthe[205]).	Mentha arvensis.
Millefolium, seu Achillea. Rølliker[206]).	Achillea Millefolium.
Millefolium aqvaticum[207])	Ranunculus aqvatilis. (v. Myriophylli species).
Morsus Diaboli, seu Succisa foliis globris. Norv. Skor. *Hac utuntur Norvegi ad tingendas viridi colore lanas, sed non reliqua*[208]).	Scabiosa Succisa.
Morsus Diaboli seu Succisa foliis parum hirsutis[209]).	(β hirsuta Rchb.).
Muscus arboreus villosus[210] a).	Lichen barbatus (v. plicatus).

[205]) *Calamintha arvensis verticillata* Bauh. l. c. 229 (*C. arvensis* Tab *Mentastrum* Brunf. *Mentha arvensis verticillata* Moris.).

[206]) *Millefolium vulgare album* (*Millefolium sive Achillea* Dod.) & *Millefolium purpureum majus* (*M. majus* Matth.) Bauh. l. c. 140.

[207]) *Millefolium aquaticum* anvendes af de gamle botanikere som navn paa flere vandplanter med smalt finnede eller traadformede blade, saaledes:

a) *Millefolium aquaticum lenticulatum* Bauh. l. c. 141 = *Utricularia vulgaris* L.

b) *Millefolium aquaticum seu Viola aquatica, caule nudo* (& *M. aqu. equisetifolium c. n.*) Bauh. l. c. 141 = *Hottonia palustris* L.

c) *Millefolium aquaticum umbellatum coriandri folio* Bauh. l. c. 216 = *Phellandrium aquaticum* L.

d) *Millefolium aquaticum, foliis abrotani, ranunculi flore* & *capitulo* Bauh. l. c. 141 = *Ranunculus aquatilis* L. (*formæ*).

e) *Millefolium aquaticum pennatum spicatum* Bauh. l. c. 141 = *Myriophyllum spicatum* L. *M. aqu., flosculis ad foliorum nodos* Bauh. l. c. 141 = *Myriophyllum verticillatum* L.

Rimeligvis er hermed ment d eller en form af e, b og c findes ei i Norge.

[208]) *Succisa glabra* Bauh. l. c. 269. *Morsus diaboli* Brunf., Trag., Dod., Lob., Lon., Tab. (*Succisa* Matth., Fuchs).

[209]) *Succisa hirsuta, quæ a priore sola hirsutie differt* Bauh. l. c. 269 (*Morsus diaboli hirsuta rarior* Ges.) = *Succisa pratensis β hirsuta* Rchb.

[210]) a) Ved *Muscus arboreus* forstaaes en art *Lichen* L. Her tænkes vel nærmest paa *Muscus arboreus, Usnea officinarum* Bauh. l. c. 361 (*Muscus arboreus* Trag., Matth., Dod.) = *Lichen plicatus* L. eller *Muscus capillaceus longissimus* Bauh. l. c. 361 (*Muscus capillaceus cinerei coloris, e ramis Ilicis dependens* Clus.) = *Lichen barbatus* L. Se Sim. Paull l. c. 389.

Muscus capitatus b).	?
Muscus corniculatus c).	Lichen subulatus.
Muscus floridus, hepaticus sive Lichen d).	Marchantia polymorpha.
Muscus floridus seu Polytrichum e).	Polytrichum commune?
Muscus sylvestris repens f).	Lycopodii species.
Muscus albus montanus, hvide Mosse samles om Sommeren i Fieldene og legges tilsammen at føde Rhinsdyr om Vinteren. g).	Lichen rangiferinus.
Muscus saxatilis latifolius. Alm. Næver h).	Marchantia polymorpha (v. Lichenis species).
Myrica seu Myrtus Brabantica Pors. *Pro Lupulo Pauperibus adhibetur*[211]).	Myrica Gale.
Myrtillus seu Vitis Idæa caule angulari. Quibusdam Vaccinia nigra. Norv. Blaabær. *Germ.* Heidelbeern.[212]).	Vaccinium Myrtillus.

b) Hvad hermed menes, er uvist.

c) *Muscus corniculatus* Tab., Bauh. *hist.* = *Lichen subulatus* L, (*Filix saxatilis corniculata* Bauh. l. c. 358 = *Acrostichum septentrionale* L. l. c. 1524).

d) Hermed menes rimeligvis *Marchantia polymorpha* eller en anden af levermoserne. Den nævnte art benævnes hos Bauh. l. c. 362 *Lichen petræus latifolius, s. Hepatica fontana* og *Lichen* hos Matth., Fuchs, Dod.

e) Rimeligvis en art *Polytrichum*, maaske *P. commune* L. — cfr. dog n. 116 & 117.

f) Hermed menes maaske en art *Lycopodium*, der endog af Linné regnedes til *musci: Muscus terrestris clavatus* Bauh. l. c. 360 = *Lyc. clavatum* L. *Muscus terrestris repens* Pluk. = *Lyc. annotinum* L.

g) *Muscus coralloides sive cornutus montanus* Bauh. l. c. 361 (*Muscus corallinus s. Corallina montana* Tab.).

h) Ved *Muscus saxatilis* forstaaes maaske arter levermos (cfr. d.) eller lav.

211) *Rhus myrtifolia Belgica* Bauh. l. c. 414. *Myrtus Brabantica quibusdam* Ad., Lob. (*Chamælæagnus* Dod.).

212) *Myrtillus* Matth., Lon., Cast. *Vitis Idæa nigris acinis* Ges. *Vitis Idæa vulgaris baccis nigris* Clus. *V. I. nigra* Cam. *Vaccinia nigra* Dod, Ad., Lob., Ger. *Vitis Idæa foliis oblongis crenatis fructu nigricante* Bauh. l. c. 471.

Myrtillus semper virens foliis atrovirentibus baccis cæruleis oblongis. Skindtryter. *Aliis* Blokkebær.[213]).	Vaccinium uliginosum.
Myrtillus repens foliis rugosis, fructu atrovirenti. Norv. Hestebær. *Aliis* Troldbær.[214]).	Arbutus alpina.
Myrtillus montana semper virens baccis rubris. Tytebær. Syrup af Tytebær, og syltet Tytebær, samt Tytebær Vand, bruges til Leskelse i Hidsighed.[215]).	Vaccinium Vitis idæa.
Myrtillus repens palustris caule tenuissimo fili instar, foliis minoribus & brevioribus baccis rubris acidis. Baccæ per hyemen sub nive persistunt in seqventem annum & primo vere legi possunt. Joh. Bauh. Oxycoccus. Norv. Tranebær.[216]).	Vaccinium Oxycoccos.
Myrtillus semper virens baccis rubris sine succo, intus qvasi farina repletis, foliis est pulchre virentibus & splendentibus. Norv. Meelbær[217]).	Arbutus uva ursi.

213) *Vitis Idæa foliis subrotundis exalbidis* Bauh. l. c. 470 = *Vaccinium uliginosum* L.

214) *Vitis Idæa foliis oblongis albicantibus* Bauh. l. c. 470 (*Myrtillus grandis* Trag. *Vitis Idæa nigra major* Thal.); iflg. Holm = *Vaccinium uliginosum* L. Hvad de norske navne angaar, anforer Gunn. *Fl. Norv.* 178: *Norvegis tam in hac quam reliquis dioecesibus* Hestebær; *Norlandis plerumque* Bjonbær; *in Ranen autem* Korpebær: *australioribus* Rypebær, *vel & interdum* Troldbær. *Lappis* Karanas-morje (i. e. Ravnebær).

215) *Vitis Idæa foliis subrotundis non crenatis baccis rubris* Bauh. *pin.* 470. *Vaccinia rubra* Dod., Ad., Lob.

216) *Vitis Idæa palustris* Bauh. l. c. 471. *Vaccinia palustria* Dod., Lob. *Oxycoccum* Cord., Clus., Cam., Eyst.

217) *Uva ursi* Clus. *Radix idæa putata & Uva ursi* Bauh. *hist.* 1. p. 525. (*Vitis Idæa foliis oblongis acuminatis, baccis rubris insipidis* Bauh. l. c. 470 iflg. Holm).

Myrtillus multiflora, folio Rorismarini floribus purpureis e longis pediculis in summitatem surgentibus.[218]).	Andromeda polifolia.
Myrtillus semper virens foliis nitidissimis sine fructu inter omnes elegantissima. Joh Bauh. Anonymos fruticosa.[219]).	Azalea procumbens.
Myrtillus semper virens sine fructu foliis majoribus. Joh. Bauh. Chamæbuxus.[220]).	Azalea lapponica (Gunn. *Fl. Norv.* 1075).
Nasturtium agrarium, siliqvis latis, seu Thlaspi scutatum.[221]).	Thlaspi arvense.
Nasturtium aqvaticum flore albo, seu Sisymbrium Cardamine.[222])	Cardamine amara?
Nasturtium minus scutatum, seu Thlaspi acerrimum flore albo.[223]).	Lepidium sativum L.?

---

[218]) *Polifolia* Buxb. *Erica humilis, rorismarini foliis, unedonis flore, capsula cistioide* Pluk. *Rosmarinum sylvestre, minus* Cam. *Cistus ledon foliis salicis angustifoliæ* Bauh. l. c. 468.

[219]) *Chamæcistus serpillifolia floribus carneis* Bauh. l. c. 466. *Anonymus altera* Clus.

[220]) *Azalea lapponica* L. *Sp. pl.* 214 = *Rhododendron Lapponicum* Wahlenb.

[221]) *Thlaspi arvense, siliqvis latis* Bauh. l. c. 105. *Nasturtium 4.* Trag.

[222]) *Nasturtium supinum aqvaticum* Bauh. l. c. 104. *Sisymbrium Cardamine* Fuchs, Lugd. = *Sisymbrium Nasturtium* L. (*Nasturtium officinale* Br.). Men da denne ei ellers vides at være funden i Norge, maa angivelsen rimeligvis bero paa en forveksling. *Nasturtium palustre* D C. (= *Sisymbrium amphibium* β L.) kan ei hermed menes paa grund af tillægget *flore albo.*

Cardamine amara L. benævnes hos Bauh. l. c. 104: *Nasturtium aquaticum majus & amarum* (*Sisymbrii alterius species secunda* Thal.) *& aqu. erectum fol. longiore* (iflg. Holm).

[223]) *Nasturtium aquaticum minus* Bauh. l. c. (*Sisymbrium aquaticum alterum vel minus* Cam.) = *Cardamine hirsuta* L. Hertil passer dog ei tillægget „*scutatum.*“ Nogen art *Biscutella* findes ei i Norge (*Biscutella didyma* L. = *Thlaspi biscutatum asperum hieracifolium majus* Bauh. l. c. 107. *Thlaspi clypeatum* Clus.). Paa grund af tillægget *flore albo* kan neppe menes *Lepidium ruderale* L., der benævnes: *Nasturtium sylvestre Osyridis folio* Bauh. l. c. 105, *Bursa pastoris minor* Brunf., *Thlaspi minus* Dod., Ger.,

Nasturtium pratense flore albo, seu Flos cuculi.[224]).	Cardamine pratensis.
Nasturtium pumilum folio Bellidis flore albo, seu Paronychia major & minor.[225]).	Cardamine bellidifolia?
Nigella.[226]).	Nigella arvensis (*culta*). (Agrostemma Githago)?
Numularia sylvestris repens flore albo. Norv. Norisle.[227]).	Linnæa borealis.
Nymphæa alba, lutea;[223]).	Nymphæa alba & lutea.
item alba flore unifolio.[224]).	Calla palustris.
Ocimastrum flore albo, seu Lychnis latifolia.[225]).	Lychinis dioica.
Ocimastrum flore purpureo.[226]).	
Ononis spinosa & non spinosa.[227])	Ononis procurrens Wallr. & hircina Jacq.

Thlaspi minus tenuifolium Lon., *Nasturtium sylvestre* Thal., *Thlaspi minus Germanicum* Tab.). Maaske menes *Lepidium sativum* L. (forvildet).

224) *Nasturtium pratense, magno flore* Bauh. l. c. 104. *Flos cuculi* Dod (*Sisymbrium Cardamine* Dod., Lugd., cfr. n. 222).

225) *Nasturtium alpinum bellidis folio minus* Bauh. l. c. 105 (*Plantula Cardamines æmula & Sinapi pumilum alpinum* Clus.) = *Cardamine bellidifolia* L. *Paronychia alsinefolia* Lob., Lugd., Cam. *Paronychia vulgaris* Dod. = *Bursa pastoris minor loculo oblongo* Bauh. l. c. 108. Se n. 61 og Sim. Paull. *Fl. Dan.* n. 91. *Paronychia altera* Dod. = *Saxifraga tridactylites* L. (*Sedum tridactylites tectorum* Bauh. l. c. 285).

226) Ingen art *Nigella* L. er vildtvoxende i Skandinavien. Man kunde tænke paa *Nigella* Brunf. = *Agrostemma Githago* L. Se iøvrigt n. 186.

227) *Linnæa borealis* benævnes *Campanula serpillifolia* Bauh. l. c. 93. *Serpillifolia* Buxb. *Nummularia norvegica flore purpureo* hos Kylling i Th. Bartholins *Acta medica* 1675. Cfr. Pontopp. Norg. Hist. I. 193. Schübeler: *Viridarium Norvegicum* II. 65.

223) *Nymphæa alba major* Bauh. l. c. 193, Lugd., Cast., Eyst. (*Nymphæa alba* Brunf., Matth., Dod., Tab., Clus. etc.). *Nymphæa lutea major* Bauh. l. c. (*N. lutea* hos de ovrige).

224) *Calla palustris* L. benævnes hos Bauh. l. c. 195: *Dracunculus palustris, sive radice arundinacea* (*Dracunculus aquaticus* Matth., Dod. *Dr. palustris* Lon.).

225 & 226) Se n. 191.

227) *Anonis spinosa flore purpureo* Bauh. l. c. 389. (*Anonis sive Ononis* Matth., Lac., Tab.).

Anonis spinis carens purpurea Bauh. l. c. (*Ononis perpetuo lævis*

Ophioglossum, in Ringerigia copiose.[228]).	Ohioglossum vulgatum.
Orchis latifolia flore albo binis testiculis sive Biorchis.[229]).	Orchis bifolia.
Orchis latifolia, uno testiculo, sive Monorchis.[230]).	Ophrys monorchis?
Orchis tenuifolia minor flore albo.[231]).	Orchis maculata var.?
Origanum, Tost, *in Riugerigia copiose.*[232]).	Origanum vulgare.
Oxyachanta, Hagedorn, paa Næs paa Ringerige.[233]).	Cratægus Oxyacantha.
Papaver erraticum.[234]).	Papaver Rhœas (*v. dubium*)
Pastinaca sylvestris latifolia. Norv. Hjøl.[235]).	Pastinaca sativa?
Pastinaca sylvestris tenuifolia, seu Daucus.[336]).	Daucus Carota.

Ges. *Anonis non spinosa* Clus. *A. purpuracea* Tab., Ger. *Anonis sive Ononis sine spinis* Cam.). Cfr. n. 29.

[228]) *Ophioglossum vulgatum* Bauh. l. c. 34. *Ophioglossum* Trag., Matth., Fuchs, Dod., Tab. etc.

Endnu paa Ringerike, f. ex. ved Stensfjorden nedenfor Sten.

[229]) *Orchis bifolia altera* Bauh. l. c. 82. (*Orchis latifolia* Clus. *Orchis bifolia* Tab.). Se n. 53.

[230]) *Orchis odorata moschata, sive Monorchis* Bauh. l. c. 84. (*Orchis pusilla pallida odorata* Clus.) = *Ophrys Monorchis* L.

[231]) Hermed menes maaske en hvidblomstret, smalbladet form af *Orchis maculata* L., eller *O. conopsea* L. med hvide blomster.

[232]) *Origanum sylvestre* Bauh. l. c. 223. *Origanum vulgare* Trag., Matth., Lon., Eyst.

[233]) *Mespilus apii folio sylvestris, spinosa sive Oxyacantha* Bauh. l. c. 454, *Oxyacantha* Matth., Ad.. Lob., Tab., etc. Egentlig vildtvoxende er kun *Cratagus monogyna* Jacq., medens *Cr. oxyacantha* L. *Sp.* 685. kun er forvildet.

[234]) *Papaver erraticum majus (& minus)* Bauh. l. c. 170 (*Papaver erraticum* Matth., Dod., Tab., Lon., etc. *Papaver Rhoeas* Lob.) = *P. Rhœas* L. (*P. dubium* L. = *P. erraticum capite longissimo gtabro* Tourn.).

[235]) *Pastinaca sativa latifolia (& sylvestris latifolia)* Bauh. l. c. 155. (*Pastinaca* fra Roros i Gunn. hb. skal ifølge Bl. N. fl. 876 være *Heracleum Sphondylium* L.).

[236]) *Pastinaca tenuifolia sylv. Dioscoridis, vel Daucus Officinarum* Bauh. l.

Pedicularis seu Staphis agria.[237]).	Pedicularis palustris.
Pentaphyllum petræum foliis inferius lanugine albicantibus. Flore luteo.[238]).	Potentilla argentea.
Pentaphyllum repens flore luteo.[239]).	Potentilla verna.
Pentaphyllum palustre flore rubicundo. Quibusdam Heptaphyllum.[240]).	Comarum palustre.
Periclymenum parvum, Prutenicum Clusii. Norv. Skrubbebær.[241]).	Cornus suesica.
Persicaria maculosa & non maculosa. Loppegras.[242]).	Polygonum lapathifolium & Persicaria.
Persicaria aqvatica, seu Hydropiper.[243]).	Polygonum Hydropiper.
Pilosella seu auricula muris repens. Muusøre.[244]).	Hieracium Pilosella.

---

c. 161. (*Pastinaca erratica* Tab. *P. sylvestris* Matth., Lon. *P. sylv. tenuifolia* Dod., Ger. *Daucus vulgaris* Clus.).

237) Hermed menes rimeligvis *Pedicularis palustris* L. *Pedicularis pratensis purpurea* Bauh. l. c. 162 (*Pedicularis* Lob., Tab.) skal efter L. *Sp. pl.* være = *P. silvatica.*

Staphis agria (*Dioscoridis*) Trag., Matth., Fuchs, Lob., Dod., etc. = *Pedicularis* L. (cfr. Bauh. l. c. 324).

238) *Quinquefolium folio argenteo* Bauh. l. c. 325 (*Pentaphyllon album* Matth. *Quinquefolium petræum majus* Tab.).

239) *Quinquefolium minus repens luteum* Bauh. l. c. 325 = *Potentilla verna* L. (= *P. maculata* Pourr. & *verna* Fr.).

240) *Quinquefolium palustre rubrum* Bauh. l. c. 326 (*Pentaphyllum rubrum* Dod., Lob., Thal.). *Foliis quinque, sex variat, unde quibusdam heptaphyllum dicitur* Bauh. l. c.

241) *Periclymenum humile* Bauh. l. c. 302 = *Periclymenum* & *Chamæpericlymemum Prutenicum* Clus. (*Pericl. humile Norvegicum* Bauh. l. c.).

242) *Persicaria mitis maculosa* & *non maculosa* Bauh. l. c. 101. (*Pulicaria fœmina* Brunf.), cfr. Gunn. *Fl. Norv.* 601.

243) *Persicaria urens seu Hydropiper* Bauh. l. c. 101.

244) Cfr. n. 49.

Pimpinella saxifraga rotundifolia.[245]).	Pimpinella Saxifraga & var. dissectifolia Wallr.
Pimpinella saxifraga foliis profunde incisis.	
Pingvicula Clusii. Norv. Tettegras, saa kaldet, fordi det bruges til at giøre tæt og tyk Melk.[246]).	Pinqvicula vulgaris.
Pinus. Gran. *Germ.* weise Thanen.[247]).	Pinus Abies.
Plantago major septinervia caule spicato.[248])	Plantago major.
Plantago major hirsuta caule capitato.[249]).	Plantago media.
Plantago latifolia minor.[250]).	Plantago major (forma).
Plantago longifolia seu lanceolata.[251]).	Plantago lanceolata.
Plantago hirsuta qvinquenervia.[251]).	Plantago lanceolata.
Plantago aqvatica.[252]).	Alisma Plantago.
Polium montanum.[253]).	Teucrium Polium v. supinum (T. Scorodonia)?

245) *Pimpinella saxifraga minor* Bauh. l. c. 160.

246) *Pinguicula* Clus. *hist.* 1. p. 311 *(Sanicula montana, flore calcari donato* Bauh. *pin.* 243).

247) Cfr. n. 1.

248) *Plantago latifolia sinuata* Bauh. l. c. *(Plantago major* Matth., Fuchs, Dod.).

249) *Plantago latifolia incana* Bauh. l. c. *P. major hirsuta* J. Bauh.

250) *Plantago latifolia glabra minor* Bauh. l. c. = *Ptantago major* β L. *Sp. pl.* 163.

251) *Plantago angustifolia major* Bauh. l. c. 189. *(Plantago lanceolata* Trag., Ang., Tab. *Pl. longa* Matth., Lugd. *Pl. quinqueneruia* Ad., Lob., Ger.).

252) *Plantago aquatica latifolia* Bauh. l. c. 190. *(Pl. aquatica* Cam., Trag., Matth., Fuchs etc.).

253) *Polium montanum* Bauh. *pin.* 220 omfatter arter af slægten *Teucrium* L. *(Teucrium Polium* L. = *Polium montanum luteum & album & supinum alterum. Teucrium supinum* L. = *Polium montanum repens).* Disse er ei vildtvoxende i Norge. *Scordium alterum s. Salvia sylvestris* Bauh. l. c. 247. = *T. Scorodonia* L. findes i det sydvestlige Norge.

Polygala flore cæruleo.[254]).	Polygala vulgaris.
Polygonatum latifolium seu Sigillum Salomonis.[255]).	Convallaria Polygonatum (& multiflora).
Polygonatum angustifolium.[256]).	Convallaria verticillata.
Polygonum seu Centum nodia[257]).	Polygonum aviculare.
Populus tremula. Asp.[258]).	Populus tremula.
Potamo-geiton.[259]).	Potamogetonis species.
Primula veris flore ampliore luteo. Norv. Kusimmer.[260]).	Primula veris γ acaulis & βelatior.
Primula veris, seu Herba Paralysis: Himmelnøgle.[261]).	Primula veris α officinalis.
Prunella.[262]).	Prunella vulgaris.
Pulmonaria.[263]).	Pulmonaria officinalis?

---

254) *Polygala major & vulgaris* Bauh. l. c. 215.

255) *Polygonatum latifolium flore majore odoro* Bauh. l. c. 303. (*Polygonatum latifolium minus* Tab.) = *Convallaria Polygonatum* L. (*C. multiflora* L. = *Polygonatum latifolium maximum & P. latifolium vulgare* (*Sigillum Salomonis* Brunf., Ges., J. Bauh.) Bauh. l. c. 303.

256) *Polygonatum angustifolium non ramosum* Bauh. l. c. 303. (*Polygonatum angustifolium* Fuchs, Dod., Eyst.) & *P. a. ramosum* Bauh. l. c. 304. (*Polyg. angustif. 2.* Tab. *P. angustif.* Ger.). *Sigillum Salomonis,* cfr. Bauh. l. c. 303. *Polygonatum: vulgo Sigillum Salomonis, haud dubie a vestigiis pluribus, radici sigilli instar impressis.*

257) *Polygonum latifolium* Bauh. l. c. 281. (*Polygonum majus* Lon., Tab. *Polygonum mas* Matth., Fuchs, Dod.). *Centumnodia* Brunf.

258) *Populus tremula* Bauh. l. c. 429. (*P. nigra* Trag., Lon.).

259) Cfr. Bauh. l. c. 193. (*Potamogeton natans* L. = *P. rotundifolium* Bauh. l. c.).

260) *Primula veris γ acaulis* L. = *Verbasculum sylvarum majus singulari flore* Bauh. l. c. 241. (*Herba Paralysis* Cæs. *Primula veris pallido flore humilis* Clus.), vestlandsplante. *Primula veris β elatior* L. = *Verbasculum pratense vel sylvaticum inodorum* Bauh. l. c. (*Herba Paralysis alba* Brunf., Trag. *Primula veris pallido flore humilis* Clus.). M. sj. som virkelig vildtvoxende i Norge (ved Trondhjem).

261) *Primula veris α officinalis* L. = *Verbasculum pratense odoratum* Bauh. l. c. 241. (*Herba Paralysis vulgaris* Trag. *Primula veris* Matth., Lugd., Tab.).

262) *Prunella vulgaris* L. = *Brunella major folio non dissecto* Bauh. l. c. 260. (*Prunella vulgaris & 6.* Trag. *Prunella* Fuchs, Ang., Cam., Tab., Ger.).

263) Hverken *Pulmonaria off.* ell. *angustif.* L. er i den senere tid angivne som vildtvoxende i Norge. (Gunnerus nævner *P. officinalis* (= *Symphytum maculosum, sive Pulmonaria latifolia* Bauh. l. c. 259) og anfører *Fl.*

Pyrola Spicata, florida.[264]).	Pyrola rotundifolia.
Pyrola minor, uniflora.[265]).	Pyrola uniflora.
Quercus, Egetræ, findes mest i Nidenæs Lehn.[266]).	Quercus Robur *β Fl. Svec.* = Qu. sessiliflora Sm.
Quinquefolium, vide Pentaphyllum.	
Radix rosea, in Romerigia mihi inventa.[267]).	Sedum Rhodiola.
Ranunculus vulgatissimus luteus.[268]).	Ranunculus acris & repens.
Ranunculus dulcis, edulis flore luteo. Kraakfoed.[269]).	Ranunculus Ficaria (= Chelidonium minus ovfr.) — cfr. Gunn. *Fl. Norv.* 433: Kraakefot.
Ranunculus flore luteo globoso, seu Flos Trollius.[270]).	Trollius europæus.
Ranunculus palustris, seu Flammula major & minor.[271]).	Ranunculus Flammula & reptans. (v. Lingua & Flammula).

Norv. n. 65: „*Habitat in Norvegia australi* Ramus“ og l. c. n. 1115: „*Pulmonaria angustifolia: Habitat rarius inter Pulmorias officinales in Norv. australi. A me etiam in horto Bergensi a. 1764 tempore vevno florens observata*“). *Pulmonaria maritima* L. anføres ei hos Bauh. (= *Echium marinum* Raj. *Cynoglossum maritimum procumbens* Dill.).

264) *Pyrola rotundifolia major* Bauh. l. c. 191. (*Pyrola* Brunf., Matth., Dod. *P. vulgatior* Clus.).

265) *Pyrola rotundifolia minor* Bauh. l. c. (*Pyrola minima* Clus.).

266) *Quercus cum longo pediculo* Bauh. l. c. 420. (*Quercus* Trag., Matth., Fuchs, Tab.). Siden Nedenæs nævnes, er det maaske kystegen (*Qu. sessiliflora* L.), der her menes. (*Qu. Robur α* L. *Fl. Svec.* = *Qu. pedunculata* Ehrh.).

267) *Rhodia radix* Bauh. l. c. 286. (Trag., Matth., Dod. *Rhodia sive rosea radix* Fuchs, Ad., Lob. *Rosea radix* Lon., Tab.).

268) *Ranunculus acris* L. = *R. pratensis erectus acris* Bauh. l. c. 178., Trag. (*R. luteus* Trag.). *Ranunculus repens* L. = *R. pratensis repens hirsutus* Bauh. l. c. 197.

269) = *Chelidonium minus*, cfr. n. 77.

270) *Ranunculus montanus Aconiti folio flore globoso* Bauh. l. c. 182. (*Trollius flos* Ges., Clus. *Ranunculus flore globoso* Dod., Lugd., Eyst.)

271) *Ranunculus longifolius palustris major* Bauh. l. c. 188. (*Lingua Plinii* Lugd. *Ranunculus lanceolatus major* Tab., *flammeus major* Ger.) =

Ranunculus apium risus.[272]).	Ranunculus sceleratus.
Ranunculus vernus, seu Anemone flore albo, Gedesimmer, Hvidveise.[273]).	Anemone nemorosa.
Ranunculus vernus, seu Anemone floribus exiguis ex viridi luteis.[274]).	Ranunculus auricomus.
Ranunculus sylvestris albus foliis amplissimis.[275]).	Ranunculus aconitifolius.
Ranunculus albus nemorosus foliis tenuissimis capite plumato.[276]).	Anemone vernalis.
Ranunculus aqvatilis flore albo.[277]).	Ranunculus aqvatilis.
Rapistrum agreste, seu Sinapi agreste luteum, siliqvis longis per internodia distinctis. Norv. Præstekaal.[278]).	Raphanus Raphanistrum, (& Sinapis arvensis).
Rapistrum foliis glabris & non incisis flore luteo.[279]).	Brassica campestris?
Rapum sylvestre seu Rapistrum flore luteo.[280]).	Raphanus Raphanistrum. (Brassica campestris?).

Ranunculus Lingua L. *R. longifolius palustris minor* Bauh. l. c. (*Flammula Ranunculus* Dod.) = *R. Flammula* L.

272) Cfr. Sim. Paull. l. c. 120. (*Ranunculus palustris apii folio lævis* Bauh. l. c.).

273) *Anemone nemorosa flore majore* Bauh. l. c. 176. (*Ranunculus nemorosus* Ad., Lob., Tab. *Ranunculus candidus* Trag.).

274) *Ranunculus nemorosus vel sylvaticus folio rotundo* Bauh. l. c. 178. (*R. auricomus* Dod., Lob., Thal.).

275) *Ranunculus montanus Aconiti folio, albus, flore majore* Bauh. l. c. 182.

276) *Pulsatilla, apii folio, vernalis, flore majore* Bauh. l. c. 177 = *Pulsatilla vernalis* Mill. findes endnu flere steds paa furumoer paa Ringerike.

277) *Ranunculus aquaticus, folio rotundo & capillaceo* Bauh. l. c. 180.

278) *Raphanus Raphanistrum* L. = *Rapistrum flore luteo* Bauh. l. c. 95. (*Rapistrum* Brunf., Dod., Ges. *Sinapi agreste quartum* Trag.) & *R. flore albo siliqua articulata* (*Rapistrum flore albo Erucæ folijs* Lob. *Rapistrum purpureum* Tab.). Præstekaal er forresten det alm. navn paa *Sinapis arvensis* L. Se n. 313.

279) Beskrivelsen synes bedst at passe til *Brassica campestris* L.

280) Se n. 278. Linné identificerer i *Sp. pl. Rapistrum flore luteo* saavel (l. c.

Rapunculus vulgaris edulis, seu Digitalis purpurea. Rapuntzel. *Norv.* Gouple, vild Gibbel.[281]).	Campanula latifolia (cfr. Gunn. *Fl. Norv.* 55).
Regina prati, seu Ulmaria.[282]).	Spiræa Ulmaria.
Reseda marina lutea.[283]).	Reseda lutea?
Rhamnus solutivus.[284]).	Rhamnus catharticus.
Ribes vulgaris acidus ruber. Vild Ribs. *Norv.* Vii ıbær-tiæ.[285]).	Ribes rubrum.
Ribes dulcis fructu rubro in Hedemarchia.[286]).	Ribes alpinum.
Rosa canina floribus albis & purpureis. Klunger, vilde Roser.[287]).	Rosa canina.
Ros solis folio rotundo & oblongo.[288]).	Rosa rotundifolia & longifolia.
Rubus idæus fructu rubro. Hindbær. *Norv.* Bringebær.[289]).	Rubus idæus.

---

935) med *Raphanus Raphanistrum* som (l. c. 932) med *Sinapis arvensis. Rapum sylvestre* Matth., Lugd.. Tab., Ger. (*Rapum sylvestre non bulbosum* Ad., Lob.) synes at være = *Brassica campestris* L. (Se Bauh. l. c. 90). Bestemmelsen af 278—280 er noget usikker.

281) Angaaende *Campanula latifolia* se n. 62. Gunnerus l. c.: *Norvegis* „Guppel", *Lofotensibus* „Finne-Kaal". *Caules & folia brassicæ instar eduntur.* Sammenstillingen med *Digitalis* beror paa forvexling.

282) *Barba capræ floribus compactis* Bauh. l. c. 164. *Regina prati* Dod., Ger. *Ulmaria (a foliorum forma)* Ges., Clus., Lugd., Cam., Tab.

283) *Reseda vulgaris* Bauh. l. c. 100. *R. lutea hist.* 3. p. 467.

284) *Rhamnus catharticus* Bauh. l. c. 478. *R. solutivus* Dod., Thal., Ger.

285) *Grossularia multiplici acino sive non spinosa hortensis rubra, sive Ribes officinarum* Bauh. l. c. 453. *Ribes vulgare acidum hist. 2. p. 97. Ribes vulgaris domestica* Math., Cast. *Ribesium fructu rubro* Dod.

286) *Grossularia vulgaris fructu dulci* Bauh. l. c. 455. *Ribes alpinum dulce hist 2. p. 98. Ribes vulgaris fructu dulci* Clus.

287 *Rosa sylvestris vulgaris flore odorato incarnato* Bauh. l. c. 705. (*Sentis canis* & *Cynosbatos* Brunf.) *Rosa sylvestris* Math., Dod., Tab. *Rosa canina odorata & sylv.* Lob. *R. canina* Cam. *R. canina vulgo dicta* Dod.

288) *Ros Solis folio rotundo* & *Ros Solis folio oblongo* Bauh. l. c. 357.

289) *Rubus idæus spinosus & lævis (& fructu albo)* Bauh. l. c. 479.

Rubus minor repens fructu nigro vel cæruleo. Brambær. *in Ringeriga in agris.*[290]).	Rubus cæsius.
Rubus repens longissimis filis per terram sparsis, baccis rubris acidis gratissimis. Norv. Tægebær.[291]).	Rubus saxatilis.
Rubia sylvestris, seu Vena tinctorum Taag eller Tæger.[292]).	Rubia tinctorum? (Taag, Tæger *vulgo* = Rubus saxatilis).
Sabina silvestris repens. Jamne.[293]).	Lycopodium complanatum & alpinum.
Salix alba, Piil. Selje.[294]).	Salix alba v. fragilis.
Salix pumila folio rotundo.[295]).	Salix reticulata.
Salix baccifera, qvibus baccis innascuntur vermiculi.[296]).	Salix cum gallis.
Salix foliis atrovirentibus. Stor Vie.[297]).	Salix nigricans Sm.
Salix latifolia inferna hirsuta pilosa, det Træ, som Fanden flaadde Gieden ved.[298]).	Salix caprea. Sagnet ellers henført til Rhamnus catharticus (cfr. Gunn. *Fl. Norv* 239).

[290]) *Rubus repens fructu cæsio* Bauh. l. c. Endnu paa Ringerike, især i mængde ved Stensfjorden (med overgangsformen *R. Arreschougii* A. Bl.) og nær Norderhov kirke.

[291]) *Chamæ Rubus saxatilis* Bauh. l. c. 110. *Rubus saxatilis, sive petræus sive alpinus* Clus. *R. parvus saxatilis alpinus* Cam.

[292]) *Rubia sylvestris aspera* Bauh. l. c. 333 = *R. tinctorum* L. ei vildtvoxende i Norge. *Rubia sylvestris lævis* Bauh. l. c. (*R. sylv.* Brunf., Matth., Fuchs, Dod., Tab. etc. — *Galium Mollugo* L. *Galium* arters rod anvendes til farvning (*G. verum* L., se n. 128, og *G. boreale* L. — *Rubia pratensis lævis aculo folio* Bauh. l. c.).

[293]) *Muscus clavatus foliis cupressi* Bauh. l. c. 360. (*Savina sylvestris* Trag., Ges., Lon. *Sarina Tragi sylvestris* Thal.) = *Lycopodium complanatum* L. Navnet jamne anvendes saavel paa denne art som paa *L. alpinum* L. (*Lyc. sabinæ facie* Dill.).

[294]) *Salix vulgaris alba arborescens* Bauh. l. c. 473. *Salix alba* Theoph. & Plin. = *Salix alba* L. Alm. plantet i den sydlige del af landet, vildtvoxende i Skedsmo. *Salix fragilis* Bauh. *pin.* 474 & L. Plantet og alm. forvildet.

[295]) *Salix pumila folio rotundo* Bauh. *hist* I. p. 12.

[296]) En eller anden art *Salix*, angrebet af insekter (galdedannelser).

[297]) Bauh. l. c. *Salix vulgaris nigricans folio non serrato* = *Salix purpurea* L. Dyrket i det sydlige Norge, sj. forvildet.

[298]) Beskrivelsen og anførselen af sagnet passer bedst til *Salix caprea* L. (*Salix latifolia rotunda* Bauh. l. c. 474. *Salix caprea rotundifolia* Tab., Ger.)

Salix pumila angustifolia prona parte cinerea.[299]).	Salix Lapponum (v. glauca).
Salix pumila repens, aliis Siler. Smaa, Viekiær.[300]).	Salix repens (Viekiær = Virgulta salicum *ut* S. Lapp.).
Sambucus aqvatica. Germ. Schneballen *in Romeriga & Ringeriga ubique*[301]).	Viburnum Opulus.
Sanicula Alpina.[302]).	Primula scotica Kock & stricta Hornem.
Satyrium, seu Palma Christi latifolia flore purpureo.[303]).	Orchis latifolia.
Satyrium, seu Palma Christi maculata.[304]).	Orchis maculata.
Satyrium, seu Palma Christi angustifolia.[305]).	Orchis conopsea (v. Satyrium nigrum).
Saxifraga aurea, seu Chrysoplenium.[306]).	Chrysosplenium alternifolium.

---

[299]) Hermed menes rimeligvis former af *Salix glauca* & *Lapponum* L.

[300]) *Salix alpina angustifolia repens, non incana* Bauh. l. c. 474. Maaske former af foreg. *Siler arbor* Ang. = *Salix caprea* L.

[301]) *Sambucus aquatica flore simplici* Bauh. l. c. 456 *(Opulus* Ruellio).

[302]) Hermed kan neppe menes andet end en af vore vildtvoxende rødblomstrede primulaer. (*Herbasculum umbellatum alpinum minus* Bauh. l. c. 242. *(= Sanicula alpina minor sive media* Lob., Lugd.). *Sanicula alpina purpurea* Bauh. l. c. er = *Primula Auricula* L., kun dyrket).

[303]) *Orchis palmata palustris latifolia* Bauh. l. c. 86. *Satyrium Basilicum foliosum, vel* 3. Dod. *Satyr. Basil. mas latifolium 1.* Thal. *Palma Christi palustris* Tab. *Palma Christi flore purpureo Eyst.* = *Orchis latifolia* L.

[304]) *Orchis palmata montana maculata* Bauh. l. c. 86. *(Palma Christi major* Cast. *Palma Christi maculata montana* Tab.) & *Orchis pratensis palmata maculata* Bauh. l. c. 85. (*Satyrium Basilicum foemina* Ges., Lon., Dod. *Palma Christi maculata* Tab., Eystt.) = *Orchis maculata* L.

[305]) *Orchis palmata angustifolia minor* Bauh. l. c. = *Palma Christi major* Matth. *Satyrium basilicum mas* Fuchs, Dod. (*&. O. palm. minor calcaribus oblongis* Bauh.) = *Orchis conopsea* L. (*Orchis palmata angustifolia alpina nigro flore. Palma Christi minor* Matth. Lugd. *P. Chr. minor fœmina* Tab. = *Satyrium nigrum* L.).

[306]) *Saxifraga aurea, foliis pediculis longis insidentibus* Raj. = *Chrysosplenium alternifolium* L. *Saxifraga rotundifolia aurea* Bauh. l. c. 309 *(Chrysospl.* Tab.) = *Chrys. oppositifolium* L. *Sp. pl.* 569.

Scabiosa.[307]).	Scabiosa arvensis.
Scrophularia.[308]).	Scrophularia nodosa.
Sedum vermiculare flore luteo & albo Norv. Berge Knopper, *seu Sempervivum minimum.*[309]).	Sedum acre (annuum & album).
Sedum majus.[310]).	Sempervivum tectorum.
Senecio seu Erigeron.[311]).	(Erigeron acris) Senecio vulgaris.
Serpillum. Vild Thimian.[312]).	Thymus Chamædrys Fr. & Serpyllum.
Sinapi agreste, seu Erysimum[313]).	Sinapis arvensis.
Sisymbrium aqvaticum, seu Mentha aqvatica[314]).	Mentha aqvatica.
Solanum scandens, seu Amara dulcis. Germ. je lenger je lieber[315]).	Solanum Dulcamara.

---

[307]) *Scabiosa pratensis hirsuta, quæ officinarum* Bauh. l. c. 269. *(Scabiosa* Lon.).

[308]) *Scrophularia nodosa fœtida* Bauh. l. c. 235. *(Scrophularia* Matth., Dod., Cast.).

[309]) *Sempervivum minus vermiculatum acre* Bauh. l. c. 283. *(Sedum minus tertium & Vermicularis* Trag. *Sempervivum minimum sive 3.* Matth., Cast. *Sempervivum minimum sive Illecebra* Lob.) = *Sedum acre* L.

Sedum minus teretifolium album Bauh. l. c. *Serpervivum minus* Matth., Cast. = *Sedum album* L.

[310]) *Sedum majus vulgare* Bauh. *(Sedum majus* Fuchs, Tab. *Sedum seu Sempervivum vulgare majus* Ges. *Sempervivum majus alterum sive Jovis barba* Dod.).

[311]) *Erigeron acris* L. = *Erigeron tertium* Dod. = *Conyza cærulea acris* Bauh. l. c. 265.

Senecio vulgaris L. = *Senecio minor vulgaris* Bauh. l. c. 131. *(Senecio* Matth., Fuchs, Lon.) *Erigerum secundum* Dod. *Erigeron* J. Bauh.

[312]) *Serpyllum vulgare minus* Bauh. l. c. 220. (*Serpyllum* Brunf., Trag., Fuchs, Lob. *Serpyllum vulgare repens* Clus.) = *Thymus Serpyllum* L.

Thymus vulgaris folio tenuiore Bauh. l. c. 219. (*Thymus* Brunf., Trag., Fuchs. *Serpyllum hortense* Dod.) = *Thymus vulgaris* L. Dyrket timian.

[313]) *Rapistrum flore luteo* Bauh. l. c. 95. *Sinapi agreste quartum* Trag. (*Irion sive Erysimum* Cam., Cast.), cfr. n. 278 & 280.

[314]) *Mentha aquatica* L. = *Mentha rotundifolia palustris, seu aquatica major* Bauh. l. c. 227. *(Sisymbrium sylvestre* Matth., Lugd. *Sisymbrium* Fuchs, Dod. *Sisymbrium agreste aquaticum* Ges.).

Sonchus asper laciniatus flore luteo[316]).	Sonchus asper Vill.
Sonchus lævis lactescens flore luteo. Dille[317]).	Sonchus oleraceus.
Sonchus latifolius flore cæruleo. Tort.[318]).	Sonchus alpinus.
Sonchus flore purpureo foliis Hieracii non lactescens[319]).	?
Sophia Chirurgorum[320]).	Sisymbrium Sophia.
Sorbus aucuparia. Rogn, *uibique in Norvegia*[321]).	Sorbus Aucuparia.
Sorbus torminalis. Norv. Asald, *Aliis* Axelbær[322]).	Sorbus hybrida.
Spergula[323]).	Spergula arvensis.
Sphondylium, sive Branca ursina[324]).	Heracleum Sphondylium.

---

315) *Solanum Scandens seu Dulcamara* Bauh. l. c. 166. (*Dulcis amara* Trag. *Dulcamara* Dod., Lugd. *Amara dulcis* Ges., Ang., Lob., Lon., Tab., Ger.)

316) *Sonchus asper laciniatus & non lacinatus* Bauh. l. c. 124. (*Sonchus aspera* Matth., Fuchs, Ges. *Sonchus asper* Lon., Tab.).

317) *Sonchus lævis laciniatus latifolius* Bauh. l. c. 124. (*Sonchus lævis* Matth., Ges., Dod., Cast.) = *Sonchus oleraceus* L.

318) *Sonchus lævis laciniatus cæruleus vel Sonchus alpinus cæruleus* Bauh. l. c. 124.

319) Hvilken plante hermed menes, er vanskeligt at sige. Man kunde tænke paa *Hieracium aurantiacum L.* = *Hieracium hortense, floribus atro purpurascentibus & alpinum non laciniatum, flore fusco.* Bauh. l. c. 128.

320) *Sophia Chirurgorum* Ad., Lob., Dod., Ger. (*Nasturtium sylvestre tenuissime divisum* Bauh. l. c. 105).

321) *Sorbus aucuparia* Clus., Thal. (*Sorbus sylvestris foliis domesticæ similis* Bauh. l. c. 415).

322) Asal og Axelbær er alm. navne paa *Sorbus hybrida* L. fil & *Cratægus Aria* L. (cfr. Gunn. *Fl. Norv. 218).* Den sidste (= *Sorbus Aria* Cr.) findes f. ex. i urerne ved Holsfjorden paa Ringerike.

323) *Spergula* Dod. *Alsine Spergula dicta major.* Bauh. l. c. 251. (*Sagime Spergula* Ad., Lob.)

324) *Sphondylium vulgare hirsutum* Bauh l. c. 157. (*Sphondylium* Matth., Ges., Lon., Tab.. Dod.). *Branca ursina* Brunf., Trag., Cord. *Br.urs. Germanica* Dod.

Stœbe[325]).	Centaurea Scabiosa (iflg. Gunn. *Fl. Norv.* 510).
Tanacetum album[326]).	Achillea Ptarmica.
Tanacetum vulgare flore luteo[327]).	Tanacetum vulgare.
Taxus. Barlind[328]).	Taxus baccata.
Telephium, seu Crassula[329]).	Sedum Telephium.
Teucrium pratense vel Pseudo-teucrium[330]).	Veronica Chamædrys.
Thalictrum seu Ruta pratensis[331]).	Thalictrum flavum.
Thlaspi scutatum[332]).	Thaspi arvense.
Thlaspi minus, acerrimum[333]).	Lepidium sativum?
Tilia[334]).	Tilia europæa.
Tormentilla. Tepperod[335]).	Tormentilla erecta.
Tragopogon flore luteo. Gedeskæg[336]).	Tragopogon pratense.
Trichomanes ramosum[337]).	(Asplenium trichomanes ramosum?)

---

325) Hvis *Stœbe*, som Gunnerus antager, er = *Centaurea Scabiosa* L. (= *Scabiosa major squammatis capitulis* Bauh. l. c. 269), maa vel Ramus feilagtig have henført den til *Stœbe* (Bauh. *pin.* 1289), thi dertil svarer udenlandske arter af *Centaurea* L.

326) *Tanacetum album seu acutum* Trag. (& *Millefolium 3*) Tab. = *Dracunculus pratensis serrato folio* Bauh. l. c. 98.

327) *Tanacetum vulgare luteum* Bauh. l. c. 132.

328) *Taxus* Matth., Dod., Lon., Lob., Cam. etc.

329) *Telephium vulgare* Bauh. l. c. 287. (*Telephium* Matth., Lob., Tab., Cam.) *Crassula major* Dod., Cord., Thal.

330) *Teucrium pratense* Ad., Lob. (& *Teucrium spurium*) *Teucrium 3 minus* Tab. *Chamædrys spuria minor rotundifolia* Bauh. l. c. 249.

331) *Thalictrum majus siliqua angulosa aut striata* Bauh. l. c. 336. (*Thalictrum* Cord., Thal. *Thalictrum quorundam* Ges. *Thalictrum secundum sive Germanicum latifolium* Cam. *Th. magnum* Dod. *Th. pratense 1 vel 5* Clus.). *Ruta pratensis* Ges. Cfr. overskriftsn hos Bauh. l. c.: *Thalictrum sive Ruta pratensis.*

332) & 333) se n. 221 & n. 223.

334) *Tilia montana, maximo folio & T. femina folio minore* Bauh. l. c. 426. (*Tilia*, Lon., Dod.).

335) *Tormentilla sylvestris* Bauh. l. c. 326. (*Tormentilla* Brunf., Trag., Matth., Dod., Lob., Lon. *Heptaphyllum* Fuchs, Ges.).

336) *Tragopogon pratense luteum majus* Bauh. l. c. 274. (*Tragopogon* Fuchs, Matth., Dod., Lon.).

337) *Trichomanes ramosum majus & minus* Bauh. l. c. 356. (*Trichomanes*

Tridactylites Alpina Filicis genus[338]).	Asplenium Ruta muraria?
Trifolium acidum, flore albo, Alleluja. Goukesyre[339]).	Oxalis Acetosella.
Trifolium aqvaticum fibrinum[340]).	Menyanthes trifoliata.
Trifolium corniculatum, seu Lotus corniculata flore luteo. Tiritunge[341]).	Lotus corniculatus.
Trifolium hepaticum aureum flore cæruleo, seu Hepatica nobilis[342]).	Anemone Hepatica.
Trifolium pratense flore minuto albo, subseqvente lanugine, tenuifolium, vulgo Lagopus. Harefod[343]).	Trifolium arvense.
Trifolium pratense luteum floribus minoribus[344]).	(Trifolium agrarium *vel*) Medicago lupulina.
Trifolium purpureo flore, rotundifolium & longifolium. Rødkolle[345]).	Trifolium pratense & medium.

---

minor mas Tab.) = *Asplenium Trichomanes ramosum* L. *Spl. pl.* 1141, ei vildtvoxende i Norge. *Tr. s. Polytrichum* Bauh. = *Asplenium Tr.* L.

338) Man kunde her tænke paa *Aspleninm Ruta muraria* L. (*Ruta muraria* Bauh. l. c. 356, Dod., Ges. *Adiantum album* Lon., Cam., Tab.). Benævnelsen *Tridactylites alpina* har jeg ikke kunnet finde blandt de hos Bauh. l. c. anførte synonymer.

339) *Trifolium acetosum vulgare* Bauh. l. c. 330. (*T. acetosum* Brunf., Matth., Dod.) *Alleluja* Lon. (*Calabris juliola ridicule barbari corrupere in Alleluja, Scalig. in Theoph. de caus.* Bauh. l. c.).

340) *Trifolium palustre* Bauh. l. c. 327, Cord., Trag. (*T. paludosum* Lob. *Menianthes palustre* Lugd.). *Trifolium majus* & *fibrinum* Tab.

341) *Trifolium corniculatum primum* Dod., Thal. (*Trifolium siliquosum minus* Tab., Ger.). *Lotus sive Melilotus pentaphyllos minor glabra* Bauh. l. c. 332.

342) Cfr. n. 155.

343) *Trifolium arvense humile spicatum sive Lagopus* (*Lagopus sive pes leporinus* Matth., Fuchs, Dod., Lob. *Lagopus minor* Cam.).

344) *Trifolium pratense luteum capitulo lupuli vel agrarium* Bauh. l. c. 328. (*T. agrarium* Dod. *T. luteum minimum* Lob.) = *T. agrarium* L.
Trifolium pratense luteum capitulo breviore Bauh. l. c. = *Trifolium pratense luteum* Fuchs, Cam. = *Medicago lupulina* L.

345) *Trifolium pratense purpureum* Bauh. l. c. 327. (*T. prat. rubrum* Fuchs, Cam.).

Trifolium pratense odorum flore albo. Hvidkolle[346]).	Trifolium repens.
Tussilago, seu Ungula eqvina flore luteo, seu Filius ante patrem[347]).	Tussilago Farfara.
Tubera varii generis[348]).	
Valeriana major & minor sive Phu. Vendelroed[349]).	Valeriana officinalis.
Verbascum mas & fœmina candidum & nigrum. Kongelius[350]).	Verbascum Thapsus & nigrum.
Veronica major & minor. Ehrenpriis[351]).	Veronica varii generis (officinalis & serpyllifolia).
Vicia campestris minima flore albo[352]).	Ervum hirsutum (& tetraspermum).

346) *Trifolium pratense album* Bauh. l. c., Fuchs, Dod., Cam.

347) *Tussilago vulgaris* Bauh. l. c. 147. (*Tussilago* Matth., Fuchs, Lon., Lob. *Ungula caballina* Brunf., Trag. (cfr. *Filius ante patrem maximus* Ges = *Epilobium angustifolium* L.).

348) *Tubera* Matth. = *Lycoperdon Tuber* L. Trøffelen angives af Gunnerus (*Fl. Norv.* 501) at være funden i Værdalen, men da den ei ellers vides at være funden i Norge, beror angivelsen rimeligvis paa forvexlsllug, maaske med en spiselig art *Scleroderma.*

349) *Valeriana palustris major & sylvestris major* Bauh. l. c. 164. (*Valeriana vulgaris* Trag. *V. major* Dod., Tab. *Phu vulgare* Fuchs, Tab. *Phu Germanicum* Fuchs. *Phu parvum* Matth., Cast.).

Valeriana dioica L. (*V. palustris minor* Bauh. *Phu parvum* Dod., Tab.) findes ei vild i Norge. (Cfr. Bl. Norsk fl. p. 73 & Norges fl. p. 535 anm.).

350) *Verbascum mas latifolium luteum* Bauh. l. c. 238. (*Verbascum mas* Ad., Tab. *Verbascum candidum mas* Lon. *Verbascum mas* & *Candela regia* Lob. *Thapsus barbatus* Ger.) = *Verbascum Thapsus* L. *Verbascum nigrum flore ex luteo purpurascente* Bauh. (*Verbascum nigrum* Trag., Dod., Lob., Tab., Ger.) = *Verbascum nigrum* L.

351) *Veronica officinalis* L. = *V. mas supina & vulgatissima* Bauh. l. c. 246. *V. vera* & *major* Ad., Lob., Cam., Ger.

Veronica serpyllifolia L. = *V. pratensis serpillifolia* Bauh. l. c. 247. *V. minor serpillifolia* Ad., Lob. *V. minor* (& *V. m. fœmina flore albo*) Tab.

352) *Vicia segetum cum siliquis plurimis hirsutis* Bauh. l. c. 345. *Vicia minima* vel 4 Trago. *Cracca minima* Ad., Lob. = *Ervum hirsutum* L. *Vicia segetum singularibus siliquis glabris* Bauh. l. c. = *Ervum tetraspermum* L.

Vicia flore cæruleo & purpureo. Fugle-Erter[353]).	Vicia Cracca (& sepium).
Vicia sylvestris flore luteo, vilde Viker. Muus-Erter[354]).	Lathyrus pratensis.
Viola pratensis, Martia flore cæruleo & albo[355]).	Viola (odorata) collina Bess. (& mirabilis).
Viola sylvestris flore luteo[356])	Viola biflora.
Viola tricolor, seu Herba Trinitatis Stifmoders Blomster[357]).	Viola tricolor.
Virga aurea flore luteo[358]).	Solidago Virgaurea.
Ulmus. Elmetræ, Alm[359]).	Ulmus campestris.
Umbillicus Veneris caule sangvineo foliis lingvarum instar, sed asperis (quales fert Stratiotes) in circulum circa caulis pedem dispositis. In saxis Nordmøriæ[360]).	Saxifraga Cotyledon.
Urtica minor. Eiter Nesle[361])	Urtica urens.
Urtica vulgaris major[362]).	Urtica dioica.

[353]) *Vicia sylvestris spicata* Bauh. l. c. = *V. Cracca* L. *Vicia sepium folio rotundiore acuto* Bauh. l. c. = *V. sepium* L.

[354]) *Lathyrus sylvestris luteus, foliis viciæ* Bauh. l. c. 344 = *Lathyrus pratensis* L. Muserter er ellers det alm. navn paa *Vicia Cracca (& sepium).*

[355]) *Viola odorata* L. = *V. martia purpurea, flore simplici odoro* Bauh. l. c. 199 (*V. odorata* β L. = *Viola martia alba, V. odorata* γ L. = *Viola martia, multiplici flore* Bauh. l. c. 1324). er dyrket og sj. forvildet i det sydlige Norge. Ramus har snarere ment *V. collina* Bess. (alm. paa Ringerike) (eller *mirabilis* L.).

[356]) *Viola alpina rotundifolia lutea* Bauh. l. c.

[357]) *Vicola bicolor arvensis* Bauh. l. c. *Herba Trinitatis sylvestris* Trag. *V. trinitatis minor petræa* Tab.

[358]) *Virga aurea latifolia serrata* Bauh. l. c. 268. (*V. aurea* Cam. *V. aurea (vulgo dicta) serratis foliis* Tab.)

[359]) *Ulmus campestris* & *Theophrasti* Bauh. l. c. 327 (*Ulmus* Trag., Matth., Dod., Cam., Clus.)

[360]) *Saxifraga Cotyledon* L. = *Cotyledon media foliis subrotundis* Bauh. l. c. 285. *Umbilicus Veneris alter* Matth. (*Umbilicus Veneris* Matth., Lob., Tab. = *Cotyledon major* Bauh. l. c.)

[361]) *Urtica urens minor* Bauh. l. c. 232 (*U. minor* Brunf., Fuchs, Lon., Tab., Ger.)

[362]) *Urtica urens maxima* Bauh. l. c. 232. (*U. major* Brunf., Fuchs, Tab. *Urtica vulgaris urens* Trag.).

Urtica mortua, flore albo purpureo[363]).	Lamium album & purpureum (Stachys sylvatica).
Urtica Marina. Bobler eller Brendebobler[364]).	

[363]) *Urtica mortua* er et hyppig anvendt navn paa *labiater* med blade, der ligner *Urtica dioica* L. Saaledes er *Urtica mortua* Ges. = *Lamium purpureum*, cfr. n. 126. Angaaende *Galeopsis speciosa Mill.* se n. 125. *Lamium album* L. = *L. album non foetens folio oblongo* Bauh. l. c. 231. *Stachys sylvatica* L. = *Lamium maximum sylvaticum foetidum* Bauh. (*Urtica herculea* Tab.).

[364]) Hermed kan ei være ment andet end vor alm. brændemanæt (*Medusa*).

Ramus slutter sin fortegnelse med disse ord:

Urterne ere med Latinske Navne optegnede, fordi der ere kun gandske faa, som med Nordske Navne ere bekiendte. Det er og vel troligt, at der findes mange flere i saa vit begrebet Land; Men hvo kand det af egen Erfarenhed altsammen overkomme?

Ved omtalen af forfattere, der har beskrevet den norske natur, bør man ogsaa erindre to digtere, hvoraf den ene ansees for den danske, den anden for den norske digtekunsts fader.

Anders Arrebo.

Hermed sigtes til Anders Christensen Arøbo (Arrebo) og Peder Dass. Den første blev født i 1587 i Ærøkjøbing, tog 1610 magistergraden og blev allerede samme aar slotsprest; 1616 blev han sogneprest til Nikolai Kirke i Kjøbenhavn og aaret efter biskop i Throndhjem, i sit 30te aar; 1622 blev han paa rigsdagen i Bergen, hvor kongen*) selv var nærværende, fradømt sit embede. Dog blev han siden benaadet og udnævnt til sogneprest til Vordingborg, hvor han døde 1637.

*) Cfr. p. 111 (under Sperling).

Poetisk anlagt, som denne var, har vistnok den norske natur specielt i nordlandene inspireret ham, da han forfattede sit berømte verk *Hexaemeron sive de opere sex dierum et creatione mundi* (udgivet efter hans død i 1661 i Kjøbenhavn), thi skjønt dette tildels er skrevet efter fransk mønster, indeholder det dog mange originale og livlige naturskildringer, og der dvæles paa flere steder udførligt ved omtalen af pattedyr, fugle og fiske.

Peder Dass.

Den bekjendte nordlandsprest Peder Dass (f. 1647, d. 1708 som prest til Alstadhaug) har i sin berømte *Nordlands Trompet,* der blev udgiven i Kjøbenhavn 1739. leveret en poetisk beskrivelse af Nordlands amt. Ved de livlige naturskildringer har denne bog i vide kredse vakt sansen for naturen.

Der omtales her saavel forskjellige fugle som fiske, saaledes tales om lodden og dens forbindelse med fiskerierne, endvidere om hvalen, sælhundene, søormen etc.

En anden, noget ældre beskrivelse af et distrikt i Nordland bærer følgende titel:

Dietrich Brinck.

Prodromus e Norvegia, sive Descriptio Loufoudiæ) omnium Nordlandiæ Præfecturarum longe celeberrima, accuratissima, auctore* Dietrico Brinckio, *naturæ admiratore. Amstelodami* 1676. 8vo.

Bogen er inddelt i 9 kapitler, men bestaar kun af 28 sider. Af de merkværdigheder, der her berettes, skal anføres, at der i kap. 4 omtales en slags fisk, som kaldes Kaars-Trold, der kan trække med sig et helt skib eller velte det med sin ryg eller hale, som om det var en liden skaal.

I kap. 5 udtaler forfatteren den mening, at aarsagen til, at torsken helst søger mod Lofoten, er den, at dette land stikker længst ud i havet og da fisken søger ferskt vand i yngletiden, er saadant beleiligst at faa der.

I kap. 6. tales om hvalfiske og adskillige udyr i søen, som troldhvale, tuhvale, sletbager, rørhvale, langhorn.

I kap. 7 tales om søfuglene i Lofoten.

Der fortælles, at stokænderne ikke alene voxer ud af træerne,

---

*) Lofoten.

men er af den beskaffenhed, at enhver, der fører dem med sig, faar modvind, indtil han kaster dem ud i havet igjen.

I kap. 8. tales om faarene i Lofoten.

Der fortælles, at man paa Røst og Værøen opgiver navnet paa et faar eller lam til hundene, og disse gaar op i bjergene og skiller vedkommende lam ud fra de øvrige og bringer det hjem.

I kap. 9. tales om de vilde dyr, f. ex. bjørne.

Maaden at skyde en bjørn paa angiver han at være den, at man klæder ud et billede eller spøgelse og sætter dette op for bjørnen, naar den kommer for at æde rognebær af træerne. Man affyrer da et skud paa den, og bjørnen, der ser spøgelset, søger did og bliver imidlertid, medens den sønderriver dette, rammet paa ny. (Jessen l. c. 122—123).

Denne Diedrich Brinch var født i Aalborg 1631; efter at være bleven student blev han senere inspektør i Nordland og Finmarken, var en tid i Sverige hos Grev Magnus Gabriel de la Gardie, men kom siden til Norge igjen, hvor han døde i Strømsø 1685.

Af langt større betydning i geografisk og historisk henseende er rektor Gerhard Schønings i 1751 i Kjøbenhavn udgivne: *„Forsøg til de Nordiske Landes, særdeles Norges Gamle Geographie, hvormed Finmarkens og hosliggende Lapmarkens gamle Grændser og Strækning, Indbyggernes Oprindelse, Landenes Ælde, samt andre saavel geografiske som politiske Omstændigheder undersøges“*. Dette verk indeholder dog saa godt som intet af speciel naturhistorisk interesse. Gerhard Schøning.

G. Schøning udgav ogsaa en dissertation om agerdyrkning, forfattet af broderen Claus Ursin Sch. (sorenskriver i Salten, død 1768): *Tractatus œconomico physicus de habitu Norvegiæ ad agriculturam, auctore Claudio Ursin Schøning, Hafniæ 1754, 8vo.* Claus Ursin Schøning.

En chorografisk beskrivelse af Sogn leverede Ivar Leganger (f. 1629 i Lekanger i Bergens stift, hvor hans fader Erik Iversen Nordahl var prest. Han reiste som student udenlands og blev magister. 1657 blev han prest til Vik i Bergens stift og senere provst i Sogns provstie, døde 1702). Ivar Leganger.

I Torfæana pag. 150 seq. er indført to latinske epistler af ham til Torfæus *cum brevissima Sogniæ chorographia.*

Gert Henrichsen Meltzow

En beskrivelse af Voss forekommer i *Presbyteriologia Norvegica Vos-Hardangriana* af Gert Henrichsen Miltzow, *Hafniæ* 1679. Her beskrives nemlig ogsaa Voss' beliggenhed, størrelse, inddeling. agerland etc. (Forfatteren var født 1629 paa Voss, blev student 1648, reiste til Holland, Preussen og Tyskland, studerede 1654 i Wittenberg, blev 1657 magister, 1658 kapellan, 1666 sogneprest til Voss og døde 1688).

En af de ældste beskrivelser af norske byer kan ogsaa anføres her nemlig:

Christian Stephenson Bang

. . . *Descriptio civitatis Christianiensis d. e. Christianiæ Stads Beskrivelse, som er Hovedstad i Norge, og om de fornemste Cardinal Dyder, som en christelig Stads Indvaanere stedse skulle beflitte sig paa etc korteligen og eenfoldigen forfattet, og med en liden Zugabe eller ogsaa nogle ringschätzige Nyt Aars Gaver forbedret af* Christen Stephensøn Bang, *Evangelii uværdige Tiener og Sogne Præst i Ronmedals Sogn paa Hedemarken. Christiania 1651. 4.*

(Forfatteren er født 1580 i Aalborg, blev 1621 sogneprest til Romedal paa Hedemarken, opgav 1657 sit kald paa grund af alderdom og svagelighed og døde i fattigdom paa Oslo hospital 1678.)

I bogen omtales tillige Norges „Creaturer" overhovedet og dets bergverker. Om metallerne beretter han, at de koges inde i bjergene af stjernerne. Bogen er forresten ellers kun af topografisk og theologisk indhold.

Et par udtryk citerer Jessen (l. c.) som exempel paa dens stil: Pag. 67. *Superbia* er den anden Hovedlast, som udi denne Nordens sidste Grundsuppe synes at have taget overhaand.

Tilslut uddeler han visse nytaarsgaver, der skal være som sindbilleder for stænderne. Husfædrene giver han en løve, bispen en due og professorerne ved gymnasiet en høne etc.

Norsk topografisk literatur i 18. aarh. skal omtales senere i kap. 4.

En beskrivelse af Færøerne leverede:

Lucas Debes.

Lucas Debes (f. 1623 i Stubbekjøbing paa Falster, 1651 prest i Thorshavn paa Færøerne og tillige rektor ved skolen samt provst, 1673 magister, d. 1676).

Hans beskrivelse bærer titelen: *Færoa referata* o: *Færøernes og de færøiske Indbyggeres Beskrivelse.* Kbhn. 1673. 8. (paa engelsk i London 1676. 8., paa tysk Kopenh. 1757, recens. i Gött. Anz. 1757. p. 667).

Pontoppidan siger om Debes i indledningen til Norges Naturlige Historie: „Denne Mand har efter sin Tiid og Evne havt temmelig god Indsigt i Natur-Læren, og da de Norske Øer, som han skrev om, stemme meget overeens med Vester-Kysten af Norge, som de ligge lige ud for, saa have og mange af hans Observationer særdeeles om Havet, Fiske og Vand-Fugle, gjort mig større Hielp end noget andet."

Som et curiosum kan af reisebeskrivelser omtales den af Jessen (l. c. 125) anførte, af Johan Lange 1675 fra engelsk til tysk oversatte, Herm. Martiniere: *Neue Reise in die Nordischen Landschaften* etc. Bogen bestaar af 78 kapitler, men indeholder kun 80 sider. I de første kapitler taler han om sine reiser i Norge. Martiniere.

Først reiste han fra Kjøbenhavn til Christiania; i det søndenfjeldske Norge (?) har han været paa elgejagt, hvilket vilde have været en vanskelig sag, dersom ikke dyrene havde været saadan beskafne, at de fik den faldende syge, i hvilken tilstand de med Lethed kunde fældes.

Fra Christiania reiste Martiniere til Bergen og derfra til Trondhjem; fra det sidste sted kommer han til en 6 mile derfra beliggende stor by, som han kalder Stekby.

Klokken 3 om eftermiddagen overfalder natten ham og hans ledsagere, som i mørket maa ride igjennem en stor skov, fuld af bjørne, ulve og losse. Den anden dag kommer han til et bergverk, og den følgende dag til et stort sølvverk. Fra Trondhjem reiser han nordover. Skipperen kjøber vind i knuder og loste først to af dem med heldigt udfald; men da han slap den sidste vind los, blev der et forfærdeligt uveir. Endelig kom han til Varanger, hvor han fortæller, at han gav nogle af indbyggerne et stykke oksekjød og en tvebakke, men de spyttede det ud som modbydeligt. Om indbyggerne siger han, at de er sortbrune, dog ikke saa mørke som andre norske folk, og at de har svineøine. I alle huse er der en

sort kat, som de raadspørger i alle vanskelige tilfælde. Forfatteren tror, at dette maa være den skinbarlige djevel.

Man maa vistnok enten med Jessen antage, at det hele kun er opdigtning, og at forfatteren aldrig har været i Norge, eller at han i ethvert fald har villet udstyre sin reiseskildring med saa eventyrlige træk, som muligt, idet han har regnet paa tidens overtro. Men man kan i hvert fald se, hvilke urigtige forestillinger der paa den tid tildels var i udlandet om Norge og dets indbyggere.

Frid. Martens.

Fra samme tid er der en spitzbergisk reisebeskrivelse af en læge Frid. Martens: *Spitzbergische Reise-beschreibung.* Hamburg 1675. 4to. Forfatteren skal paa sin reise have opdaget nye norske fugle, fiske, smaa sødyr og fjeldplanter (Tonnings disputats p. 5).

Af geografiske arbeider fra denne Tid kan nævnes (efter Jessens Norge):

Henrik Paulsen Pflug.

Den danske Pillegrim eller en almindelig geografisk Beskrivelse over den hele bekjendte Verden, sammendraget af Henrik Paulsen Pflug*). 1707 in 4to, dediceret Fredrik IV. Dette arbeide har dog intet værd, da det blindt hen er udskrevet af andres verker uden at berigtige grove feil. Norge synes forfatteren ikke at have stort kjendskab til; han er her ganske afhængig af Berentsen, men arbeider ikke videre paa det af Peder Claussen vundne mere paalidelige Grundlag.

Johan Hübner den ældre.

Johan Hübner (f. 1668, d. 1731), rektor i Hamburg, udgav paa tysk en *Almindelig Geographie* (Leipzig 1693), der ogsaa beskriver Norge. Den blev oversat paa dansk og forsynet med en fortale af justitsraad og professer Ancherson. Denne sidste har tillige forbedret det, der angik Norges geografi, der i mange henseender tidligere havde været urigtig og utilstrækkelig behandlet i udenlandske geografiske verker, saaat man nu fik en fuldstændigere og rigtigere topografisk beskrivelse derover, end man før havde.

Johan Hübner den yngre.

Sønnen, Johan Hübner (licentiat i retsvidenskaben og advokat i Hamburg, d. 1758), fortsatte faderens arbeide, idet han

*) Efter Nyerup og Krafts litlex. skal navnet være Henrik Ovesen Pfluge (godsforvalter i Ribe stift).

udgav en „*Fuldstændig Geographie*“, 3 dele. 8vo. Hamburg 1730, der blev oversat paa dansk og trykt i Kjøbenhavn 1749.

Den anden del behandler Danmark og Norge langt udførligere, end faderen har gjort. Verket skal overhovedet være et af de bedste i sit slags, specielt for Norges vedkommende. Flere feil er ogsaa her blevne rettede i den danske oversættelse.

Anton Friedrich Büsching.

Det uden sammenligning bedste geografiske verk fra denne tid synes dog at være den af Anton Friederich Büsching udgivne: „*Neue-Erd-Beschreibung*“. Hamborg 1754—1792 — 11 vol. 8vo. Forfatteren skal ei have bygget paa gamle urigtige beretninger om landet, men paa en i det hele paalidelig maade have skildret landets beskaffenhed og natur (elve, bjerge, vækster, metaller og næringsveie. Gunnerus, der anskaffede sig dette verk*), anbefaler det i fortalen til anden del af floraen til benyttelse ved studiet af sin bog.

Forfatteren, der ansees for at have grundlagt den nyere geographi, blev født i Schaumburg Lippe 1724: Efter at have studeret theologi var han først en tid (1748) huslærer i Petersburg, dernæst i Kjøbenhavn (hos grev Lynar), 1748 extraordinær professor i filosofi i Göttingen og 1759 ordinær professor sammesteds, nedlagde siden professoratet og var 1761—1765 prest ved den protestantiske menighed i Petersburg, flyttede dernæst til Altona for at ofre sig for skribentvirksomheden, men blev det følgende aar kaldt til Berlin som oberkonsistorialraad og direktør for gymnasiet i Grauen kloster i Berlin. Her levede han til sin død 1793.

Indtil udgivelsen af hans „Erdbeschreibung“ (Th. I—XI Hamborg 1754—92), hvoraf de første dele opnaaede flere oplag, skal hverken Tyskland eller nogen anden nation have havt et geografisk verk, der kunde siges at behandle stoffet videnskabeligt og nogenlunde fuldstændigt.

Hans geografi begynder først med Norge og omtaler dettes beliggenhed, luftens beskaffenhed, kyststrækningen, elvene, bergene, jordbruget, dets vegetation, skove, metaller, næringsveie, inddeling og kommer dernæst til den specielle topografiske beskri-

*) Ifølge et af Gunnerus's breve, der er optaget i andet tillæg.

velse. Blandt forfatterens talrige skrifter skal her ogsaa mindes om hans: *Nachrichten von dem Zustande der Wissenschaften und Künste in den dänishen Reichen und Ländern* (1754—1757) (fortsat af Lork), der er et vigtigt kildeskrift til kjendskabet om den tids forhold i Danmark.

Som en af de bedste reisebeskrivelser kan fra midten af næste aarhundrede anføres:

Resa til Norra Amerika paa Kongl. svenska Vetensk Acad.
Peter Kalm. Befaling og public. Kostnad, forretted af Peter Kalm, oeconom. Professor i Aabo. 1753—1761.

Det omtales som et af de faa skrifter fra den tid, Norge kan kjendes ved, idet deri indeholdes mange paalidelige efterretninger.

Kalm (1716—1779) er bekjendt som botaniker; han havde først studeret i Aabo, siden under Linné i Upsala. Han har skrevet *Floræ Fennicæ pars* I. Aabo 1765, og efter ham er en slægt Kalmia bleven opkaldt.

Af senere norske geografiske verker skal nævnes det til nærværende afsnit benyttede: *Det Kongerige Norge, fremstillet efter*
E. J. Jessen. *dets naturlige og borgerlige Tilstand* ved Erich Johan Jessen-Schardebøll. I. 1763.

Forfatteren*), der almindelig benævnes Jessen, var født ved Rendsburg 1705, studerede ved tyske universiteter, blev 1735 assessor i hofretten i Kjøbenhavn, 1737 sekretær ved generalkirkeinspektionskollegiet, 1739 sekretær i det danske cancelli, 1746 generalkirkeinspektør, død som etatsraad 1783.

Den del, der skulde behandle naturhistorien (dyr, planter og mineralier) hindredes han ved sin død i at udgive, og hans arbeide blev ei fortsat.

Lars Hess Bing. I slutningen af aarhundredet skrev Lars Hess Bing sin: *Beskrivelse over Kongeriget Norge, Øerne Island og Færøerne samt Grønland,* Kbhvn. 1796.

Forfatteren, der var født i Norge, blev 1790 prokurator ved over- og underretten i Trondhjems stift, 1795 kirkefogd og skriver paa Læssø, 1806 sorenskriver i Østre Raabygdelaget i Christians-

*) Jessens medarbeider, eller verkets egentlige forfatter, var dog Hans Steenbuch, senere præst i Melhus.

sands stift, 1810 ligeledes i Ryfylke i Stavanger amt og 1813 i Søndhordland i søndre Bergenhus amt. Han døde 1819.

Af ren topografisk karakter er ogsaa: *Geographie til Ungdommens Brug.* Kjøbh. 1776 af Christian Sommerfeldt (født 1746 i Totens pgd., alumnus ved Valkendorfs collegium; 1776 sekretær i økonomi- og commercekollegiets norske kontor, 1779 renteskriver i rentekammeret, 1781 amtmand over Christians amt, 1811 ridder af Danebrog, død samme aar. Christian Sommerfeldt.

Blandt de forfattere, der i det 17de aarhundrede behandlede emner, der angik Norges naturhistorie, maa ogsaa anføres den berømte Ole Worm, der 1653 skrev en afhandling: *Historia animalis, quod in Norvegia quandoque e nubibus decidit et sata ac gramina magno incolarum detrimento celerrime depascitur, Hafniæ* MDCLIII — senere indlemmet i det af hans søn Willum Worm udgivne *Musæum Wormianum* (1655). Hans svoger, biskop Schelderup, i Bergen havde nemlig sendt ham nogle lemæn, og det er disse, afhandlingen dreier sig om. Worm leverer en beskrivelse over dyrets ydre og tør ikke anse den gjengse mening, at lemænet skal være opstaaet af forraadnede skyer, for ganske urimelig; men den anden mening, at dyret skulde forplante sig paa sædvanlig vis og bortføres ved vindens magt, betegner han tillige som ikke usandsynlig. Selv er han mest tilbøielig til at antage en naturlig forplantning, da dyret af naturen er udstyret med kjønsdele. Hvad deres pludselige tilsynekomst og umaadelige udbredelse angaar, paapeger han, at deres talrighed staar i nøie forbindelse med vinterens temperaturforholde. I det næstsidste kapitel af afhandlingen, taler han om dyrenes ødelæggelser, og tilslut behandler han deres nytte. Han finder, at de er ganske unyttige skabninger, og at de udsendes af Gud til straf for vore synder. Om dette dyr har før ham ogsaa Olaus Magnus, Julius Cæsar Scaliger og Peder Claussøn skrevet; til disses autoritet støtter Worm sig. Senere skrev Linné derom i Det sv. vidensk. acad. afhandl. 1740. Ole Worm.

Et lignende skrift fra næste aarhundrede er: *Disquisitio Physica vermium in Norvegia, qui nuci visi, una cum tabulis*

Georg Detharding.

Æneis quam Præses, Georgius Detharding*), facult. Med. et colleg. Med. Decanus, ulteriori eruditorum examini proponit, respondente Alberto Augusto Roggenkamp philos. Baccalaureo, ad diem. — Sept. Anni MDCCXLII Hafniæ.

Anledningen til dette skrift gav den omstændighed, at der i 1742 i Christiania omegn merkedes en stor mængde kaalorme, der ødelagde vegationen.

Forfatteren udtaler først, at disse orme, som kaalorme ellers, udvikles til sommerfugle, og hævder, at de hverken, som den almindelige mening var, regnede ned eller var et tegn paa Guds vrede. De kunde ogsaa have sin nytte, idet de kunde tjene til føde for andre skabninger.

Ingen af de efter Ramus nævnte forfattere har dog nogen særlig betydning i naturhistorisk henseende, og vi vender os derfor til omtalen af dem, der har taget specielt hensyn til landets naturalier.

Først bør da nævnes den i fortalen til Pontoppidans Naturlige Historie omtalte:

Jens Christian Spidberg.

Jens Christian Spidberg (f. 1684 i Skibtved, student 1701, 1710 kapellan hos faderen, der var prest i Skibtved, reiste nogen tid udenlands, blev 1723 magister og 1759 biskop i Christianssand, 1760 dr. theologiæ, død 1762).

Foruden skrifter vedrørende vindenes opkomst, nordlyset og jordskjælv skal han ogsaa have samlet stof til et arbeide, der skulde behandle *Norges naturlige historie*, men manuskriptet hertil ødelagdes ved en ildebrand i Christianssand 1734. Pontoppidan citerer et brev af ham til sig, dateret Christianssand d. 10de decbr. 1750, hvoraf hidsættes: „Det er at beklage, at ingen til denne Dag har paataget sig *Historiam Norvegiæ Naturalem* at udføre, da jeg dog er forsikret, at intet Land i Verden *ex triplici Naturæ Regno* kand *producere* flere *Curiosa* end Norge og for en ret *Physico* være et bekvemmere *Objectum*". Efter at have omtalt, hvilke observationer udenlandske naturforskere kunde have foretaget i Norge, og fremhævet landets merkværdigheder inden de

*) Georg Detharding, f. 1671 i Stralsund, studerede i Rostock, England, Holland, Frankrig, blev 1695 dr. med. i Altdorf, 1697 prof. med. i Rostock og 1733 i Kjøbenhavn, d. 1747. Se pag. 132.

tre naturens riger udbryder Spidberg: *„Sed quod dolendum! omnia hæc propter Incolarum negligentiam et ignorantiam adhuc in obscuro jacent.“* Han omtaler derpaa, hvad Peder Claussøn, Worm og Th. Bartholin har skrevet af naturhistorisk indhold, men finder ei de af de sidste to omtalte *Curiosa Norvegica* for tilstrækkelige. Om Jonas Ramus siger han, at han var en stor mand *in historicis et antiquitatibus Patriæ,* men ingen *Physicus.* — Derpaa fortsætter han: „For 5 a 6 Aar siden blev alle *Litteratis* meddelt en Befaling ved Græv Reuss,*) som paa den Tid var Stift-Amtmand her i Stiftet, at de skulle angive, hvad som fandtes rart i deres Egn, i Særdeleshed hvad *Oeconomien* og *Agriculturen* og Landets Forbedring angik; der blev og adskilligt derom indsendt, men af hvad Nytte det var, eller hvor det siden blev af, er mig ikke bekjendt. Det er at formode, samme er og skeet i de andre Stifter. *Mathesis* og *Studium Physicum* har været min *Delice* fra min Ungdom til denne Tiid. Jeg haver og ejet i mit forrige opbrændte *Bibliotheque* de fleste og beste *Physicos,* som vare skrevne i Italien, Frankerige, Tydskland og Engeland. Scheuchzers**) Natur-Historie over Schweitzerland opmuntrede mig at skrive ligesaadan en over Norge: jeg havde og Leylighed dertil, at samle de allerbeste *Observationer* og *Experimenta*, da jeg af Baron Løvendahl, som i forrige Kriig var vores General i Norge, havde Ordre at forfærdige et Land- og Grændse-Carte mellem Norge og Sverrig, af hvilket Carte jeg og seer, at et *Copie* skal findes i Deres *Collegio Curioso* i Kiøbenhavn; hvorved jeg fik Anledning at igiennemgaa Christianssands Stift og der at *observere* alle Floder og Vande, Bierge *et omnia ad historiam naturalem spectantia.* Men da jeg siiden her i Christianssand fandt mere Tiid og Leylighed at udføre mine *Collectanea* i en tilbørlig Orden, mistede jeg i Christianssands ulykkelige Ildebrand 1734

*) Henrik d. 6te, greve af Reuss, herre til Plauen — f. 1707, studerede i Jena og Halle, reiste siden til Holland, England og Frankrig, kom 1732 til Danmark og blev ansat i det tyske cancelli. 1742 stiftamtmand i Christianssand. 1746 oberhofmester ved det nye Soro ridderlige Akademi. 1754 amtmand i Sonderborg. Gik 1765 i preussisk tjeneste og dode 1783 (Nyerup og Krafts lex.)

**) J. J. Scheuchzer, 1672—1733, professor i Zürich.

tilligemed 6000 Bøger i alle Slags Sprog og Videnskaber, alle mine Mss.ter og Samlinger, saa jeg deraf beholdt ikke det ringeste tilbage, uden hvad Hukommelsen kunde bevare, og jeg siden har *observeret*. Forhen lod jeg dog tvende smaae *Tractater* i Trykken udgaae, den eene i Holland: *De Causa et Origine ventorum*, den anden i Tydskland til Halle: Von dem Nordlicht. Endnu er det mig en stor *Recreation* i mine Hviile-Timer at forlyste mig i en *physisk* eller *mathematisk* Bog."

Efter at gave beklaget Spidbergs manuskripters ødelæggelse og omtalt de klagemaal Joh. Møller fører — i sin: *Isagoge ad Histor. Chersonesi Cimbriæ*, kap. 11 p. 10 — og Henr. Løchstør*) i sin *Dissertatio de Medicamentis Norvegiæ sufficientibus* over „den naturlige Histories Forsømmelse eller Mangel paa det Slags Arbeide i de nordiske Lande," tilføier Pontoppidan: „Ville man søge en naturlig Aarsag hertil, da kunde samme maaske være af det Slags, som mindst var at beklage, skiønt Virkningen altid er det, nemlig: Et Land saa sundt som Norge, behøver ikkun faa *Medicos*, følgelig haver det ikke mange *rerum naturalium studiosos*." Dernæst skal omtales Erich Pontoppidans eget arbeide, fra hvis fortale citatet af Spidbergs brev er hentet.

Erik Ludvigsen Pontoppidan

Erich Ludvigsen Pontoppidan, f. 1698, student fra Fredericia 1716, 1747 biskop i bergen, 1755 prokantsler ved Kjøbenhavns universitet, død 1764). Foruden som theologisk forfatter (især bekjendt ved sin Forklaring over Luthers Katekismus (1737) og historiske arbeider, beskjæftigede Pontoppidan sig ogsaa med naturhistorie. Titelen paa hans ovenfor omtalte verk lyder: *Det første Forsøg paa Norges naturlige Historie, forestillende dette Kongeriges Luft, Grund, Fjelde, Vande, Væxter, Metaller, Mineralier, Steen-Arter, Dyr, Fugle Fiske og omsider Indbyggernes Naturel samt Sædvaner og Levemaade,* oplyst med Kobberstykker. *Den vise og almægtige Skaber til Ære, saavel som hans fornuftige Creature til videre Eftertankes Anledning* — Kjøbenhavn 1752—1753 I & II. Bogen er tilegnet Grev Johan Ludvig Holstein, og i dedicationen berømmer han dennes interesse for videnskabernes fremgang.

*) Cfr. pag 139.

I fortalen omtaler Pontoppidan „tvende Hovedpunkter," der har bevæget ham til at tage fat paa arbeidet.

1. „Den bevegende Aarsag er først og fremst Skaberens Priis ved de skabte Tings Betragtning. Naturens lærerige Bog har mange Blade, som ingen Dødelig endnu har udstuderet, skiønt vore Tider har havt den store Fordeel, at see fra dette *Seculi* Begyndelse, Natur-Lærens Fremgang befordret ved flere vigtige Opdagelser, end mange foregaaende *Secula* i Samfund betragtede." Som theolog finder han at burde forsvare sin beskjæftigelse med naturvidenskabelige sysler. I den anledning bemerker han: „Det siunes mig, at hverken jeg eller mine Medbrødre af geistlig Stand gaae uden for vort Embeds Grændser, ved at ransage og fremsette naturlige Sandheder om Guds Gierninger, hvilke, saavelsom hans Ord, ere *Magnalia Jehovæ*." Han siger dernæst, at han underskriver „den sinderige Hamborgske Poet Brockes Ord derom:

> Es ist Bedaurens wehrt, dasz auch Theologi
> (Denn viele nehm' ich aus, und spreche nicht von allen)
> Sich um des Schöpfers Werk nicht die geringste Müh'
> Zu nehmen angewöhnt. Wie kan dis GOtt gefallen,
> Dasz seine Diener so von seinen Wundern schweigen,
> Wenn sie von aller Herrlichkeit
> Macht, Majestät, Vollkommenheit
> Des Schöpfers in den Creaturen
> Uns fast nicht die geringste Spuren,
> Weil sie sie selbst nicht kennen, auch nicht zeigen."

Han fremhæver dernæst, at indsigt i naturvidenskaben er nyttig for alle videnskaber: for lovkyndigheden dertil, at man kan „lære at forkaste det Umuelige og ikke at tilskrive en foregiven Aarsag det, som kand have langt rimeligere Grund i en anden ellers ubekiendt Sag". Hvad lægekunsten angaar, finder han, at her hører naturvidenskaben mere end andensteds hjemme, da „den gandske *Materia medica* er *Res physica*, hvilket vore fortræffelige Læger, Wormius, Bartholinus og Borrichius, som tillige vare ey mindre Naturkyndige, nokſom stadfæste ved deres Exempler". Derpaa omtales naturlærens nytte for prestestanden, hvorledes man ved at studere, hvad der foregaar i naturen, opnaar en nøiere indsigt i Guds gjerninger til bevis paa hans væsen og egen-

skaber, og at saadan kundskab befordres ved bøger, der omhandler Guds aabenbarelse i naturen.

Derpaa kommer han med den karakteristiske udtalelse, der, som vi senere skal se, nok øvede sin virkning paa høiere steder: „Sandelig, jeg ønskede tilligemed den fortræffelige Hr. Carolo Linnæo, at endogsaa de af vore Studentere, som ikke just ville giøre *Profession* af Læge-Konsten, eller noget deslige, men af GUds Ords Randsagelse og Fremsettelse i et offentligt Lære-Embede anvendte en Deel af deres *academiske* Aar mere, eller dog lige saavel til *Physicam* som *Metaphysicam* og *Logicam* at studere, da den virkelige Nytte og Brug af disse sidste Videnskaber bliver dem aldrig saa vis som Nytten af den første kunde blive, særdeles for de fleste *Candidatis*, som komme til et Præste-Kald paa Landet, hvor deres Fundamenter i Natur-Læren ey allene ville udbrede sig hos hos dem selv og deres Tilhørere i mange opbyggelige Betragtninger —, men de og kunde finde, foruden en ædel *Amusement* i Eenligheden, frem for mange Lærde i Stæderne, en beqvem Leylighed, af det som Naturen hos dem frembringer, at giøre een eller anden nyttig Opdagelse, Forfaring og Forbedring, deres Fæderne-Land, i hvilket de og bør være gode Borgere, til megen Velfærd i Fremtiden". Denne udtalelse er forresten at anse for en efterklang af Grams ord i hans forestilling angaaende forelæsningerne ved universitetet (se pag. 137).

2. Det andet „Hovedstykke", som har bevæget ham til at skrive hans bog, siger Pontoppidan, er det, „at den, som har *oculos scientia plusquam vulgari armatos*, seer i de skiulte Afkroge mange Ting, som længe siden ville have givet Anledning til vigtig Eftertanke, dersom de før vare fremhentede og satte i Lyset til almindelig Prøvelse." — „De aarlige Omreyser undertiden af 100 Mile, som mit Geistlige Embede forpligter mig til at anstille i alle Egne af denne Provintz, har ladet mig møde snart saadanne troeværdige Fortællelser om naturlige Ting, snart saadanne Ting selv *in Originali*, hvis Ukyndighed hos mig har kommet mig til at spørge, om de ogsaa vare andre ubekiendte eller ey noksom bekiendte. Da jeg nu gemeenlig har fundet det sidste, saa var intet naturligere, end at ønske dets Forbedring. — Norge i Almindelighed be-

tragtet har, fremfor de fleeste andre Lande, mange *Singularia Naturæ et Providentiæ*, baade i de døde Elementer, Metaller, Mineralier og Væxter, saa og Dyr, Fugle og Fiske, ja allermeest i Henseende til de sidste, som knap nogensteds i Verden findes enten i større Adskillighed eller Overflødighed end her".

Da landets indfødte ei forstaar at bedømme disse *Singularia*, efterdi *quotidiana vilescunt*, og landet paa grund af sin beliggenhed ikke besøges af andre end kjøbmænd og sømænd, finder Pontoppidan, at den adelige og studerende ungdom i Danmark, „som anstiller kostbare Reyser for at besee fremmede Lande, først burde forpligtes til at *perlustrere* i det mindste paa et halvt Aars Tiid dette med Danmark saa nær forenede Kongerige." Han finder ogsaa, at de derved bedre vilde „*habilitere* sig til deres Konges og Fædernelands Tieneste i offentlige Embeder" naar de iforveien havde erhvervet sig et „rigtigt Begreb om det, som hører til *Idiotismum Norvegicum*, eller hvorved dette Lands Art og Egenskab aldeles viger af fra den Danske."

Dernæst gaar Pontoppidan over til at omtale sine kilder, de ovenfor nævnte naturbeskrivende verker. Han havde, som han selv siger, ikke mange ældre kilder at øse af; men „de Opdagelser, som jeg selv har kundet giøre, enten ved Siun eller Hørelse og nøye Prøvelse, maatte giøre mig den beste Bistand. Hertil har jeg havt stor Leylighed og Anledning af mine aarlige *Visitations*-Reyser næsten i enhver Krog af det vidtløftige Stift". Trondhjems stift siger han at han ei har seet; de øvrige kjender han ved gjennemreise, og han har i nogen tid opholdt sig i „Aggershuus" stift. Men de egne, han har havt bedst leilighed til at lære, er hans eget stift, Bergens. Herom siger han: „Et Par Maaneder eller 3 tilbringes undertiden med Reyser, og som disse skaffe mig flere ledige Timer end jeg ellers ønskede, saa pleyer jeg, som man siger, af Nøden at giøre en Dyd, og passerer dem til Deels i Samtale med en Hob saa kaldede Flytnings-Folk, bestemte til min Reyses Befordring. Hvad disse svare mig paa adskillige Spørsmaal, derom *consulerer* jeg siden deres Præst eller nogen anden Mand, bekiendt i samme Egn, og hvis jeg hører det samme af mange bekræftes, men af ingen tages i Tvivl, ikke heller nogen

naturlig Modsigelse deri, da pleyer jeg at indføre det i mine *Miscellan-Observationer*, samt siden ved min Hiemkomst see mig om i visse, særdeles biergagtige eller og i anden Henseende med Norge overensstemmende Landes Beskrivelser. Dernæst har jeg og ved samme aarlige Omreyser fundet Leylighed til at giøre en liden Samling i mit *Musæo* af Norske *Naturalier*, saasom Steene, Ertzer, Fossilier, Søe-Træer, Coraller, Snegle, Muslinger, særdeles Skabninger af Fugle, Fiske og deslige, hvilket for en god Deel har tient til Original af de Kaabberstykker, med hvilke jeg har stræbt at oplyse denne Beskrivelse, saavelsom at forlyste Læseren".

5te kapitel af Pontoppidans bog handler om 1: Medicinske eller andre Urter og Blomster. 2: Visse skadelige Vexter. 3: Sunde og velsmagende Bær. 4: Norske Skouge i Almindelighed. 5: Opregnelse af Norske Træer. 6: Mosser paa Træer og Steene. Som kilde nævner han fornemmelig Ramus og „visse gode Mænds skriftlige *Correspondence.*" Det bedste hjelpemiddel siger han, at han har havt i „et *Herbarium vivum*, tilhørende Monsr. Gotfr. Henr. Lange, hvilken i adskillige Ærinder, dog fornemmelig til den Ende, at han vilde kiende Norske Urter, har giennemreiset nogle Provintzer, og en Tiidlang opholdt sig i det Nordlandske Amt 100 Mile oven for Bergen.

Saa vidt jeg har kundet faae de Norske Navne at vide, ere samme tilføyede, og hvor et eller andet *Singulare* siuntes mig nogen Anmerkning værd, har jeg sat samme derhos, uden at opholde mig ved det, som er almindeligt eller desforuden bekiendt".

„Dette *Herbarium vivum*", tilføier han i en note, „har noget forud i den henseende, at alle Urter og Blomsters Farve er bedre *conserveret*, end jeg erindrer nogen Tiid at have seet. Om det kand tilskrives Luften eller Urterne selv, lader jeg staae derhen.

Derpaa lader han plantefortegnelsen følge p. 184—189. Den latinske nomenklatur ligner i det hele taget den, der anvendes i Ramus's fortegnelse. Hertil er i regelen føiet norske navne og bemerkninger om planternes anvendelse, f. ex. *Acetosa major, minor, fontana.* Syre (Rumex Acetosa et Acetosella L.). *Aconitum magnum Flore cæruleo*, Luus-Hat (Aconitum septentrionale Køll.). — *Alchemilla s. pes Leonis, item minor Mathioli, Foliis divisis*

et subtus albicantibus. Løve Fod. *Mariæ*-Kaabe (= Alchemilla vulgaris et alpina L.). Som exempler paa anvendelsen af et enkelt navn kan tjene: *Agrimonia* Katte-Rumpe, Agermone (= Agrimonia Eupaloria L.) — *Acetosella.* Gøge-Syre (= Oxalis Acetosella L.).

Om Angelica Archangelica L. siger han: *Angelica vera officinarum ser Archangelica.* Quanne, Quanne-Rod, talder i Dalene maadelig, paa høye Field ypperlig og overflødig, ligesom i Schweitzer-Land. Field-Bonden bruger den tørret ikke allene at bide paa om Morgenen, naar han gaaer til Skougs, men ogsaa til at *pulverisere* og blande i sit Nyse-Krud, eller Tobak. Biørnen æder og med stor *Appetit* af dens Stængler, indtil de bliver alt for store og seye.

Carophyllata. Fl. nutante, it. Fl. luteo, radice odorata. Nellike-Rod (= Geum rivale et urbanum L.) — *Cauda muris* Muse-Rumpe (= Myosurus minimus L.) — *Dens Leonis.* Løve-Tand, Præste-Krone, Monke-Hoved (= Taraxacum officinale L.)

Tussilago, s. ungula equina, fl. luteo, Heste-Hove. Efter D. Løchstørs Meening, har den samme Virkning som Tobak, og kunde i dens Mangel bruges, hvilket staaer derhen. Men foruden den almindelige Heste-Hove voxer her til Lands en anden Slags *Tussilago*, kaldet Heste-Skore, adskilt fra forrige ved Bladenes Figur, som næst ved Stilken ikke er breed, men gandske smal og spids nedad. Om denne sidste beretter mig Velærværdige, Hr. Morten Ruus en særdeles Kraft til at helbrede aabne Saar, da Bønderne, særdeles naar de ved Høst-Arbeyd beskadige sig paa deres Lee, bruge intet andet end den at legge paa Saaret, hvilket i en Hast og ligesom øyensynlig løber sammen. (T. Farfara & frigida L.).

Ros Solis, Soel-Dug, findes i andre Lande med et aflangt, men her med et rundt Blad, særdeles i de Nordlandske Moser (Drosera rotundifolia L.).

Af græsarter anføres ingen specielt, men kun *Gramina diversa.*

Nævnes bør ogsaa hans omtale af Linnæa borealis p. 193: *Nummularia sylvestris repens, fl. albo* — Marisle. Penge-Blad.

Til samme Classe kand maaskee henføres en Norsk Urt, hvis Navn jeg ellers ikke kand finde, men fortiener dog at nævnes, da den efter nogles Forfaring er et herligt *Pectorale*, og bruges som Thee. Dens hartad Cirkel-runde Blade, som fortil have en saare liden *Incision*, ere ikkun halv saa store som eeneste Skillinger, sidde 2 og 2 tilsammen paa en temmelig lang smal rund og haard Stængel. Blomsterne ere som smaa *Campanulæ* eller Klokker med 5 Blade, uden til hvide af *Couleur*, indentil overstrøede med røde Prikker. Forbemeldte Monsr. Lange, saasom temmelig vel kyndig og *curieux in Botanicis*, forsikrer sig ingensteds at have seet den uden i Norge, og holder den for meget sund for Brystet.

Allerede Ramus har omtalt Linnæa under det ovenfor omtalte navn (se pag. 178). Dens norske navn er ellers alm. Norisle ell. Narisle.

I Norge omtales *Linnæa* første gang af Peter Kylling 1673 (*Plantæ quædam domesticæ rariæ* i Thomæ Bartholini *Acta medica et philosophica Hafniensia anno* 1673. *Vol.* 2. *Hafniæ* 1675. Pag. 346): „*Prope Christianiam Norwegiæ, ex communicatio* Petri Flori, *Numularia rara flore purpureo*," hvortil han har føjet en tegning af planten (se Schübeler *Viridar. Norv.* II. p. 65).

Om moser og lavarter bemerkes p. 237: „Endnu bør til Landets *Vegetabilia* henregnes det, som mangen ikke anseer for andet end en Samling af ældgammelt Uhumskhed, men er dog i Sandhed, og sees særdeeles *per microscopium* at være en ordentlig Vext med Roed, Blade og Sæd, jeg meener de adskillige Arter af Mosse, som særdeeles her til Lands i stor Mængde findes, ey alleene paa Jorden, fornemmelig paa Eng-Bund, hvor den giør stor Skade, men og især paa Træerne, og efter en Regn lettelig løsnes, men ellers sidder temmelig fast. Denne er nu ved Undersøgelse meget adskillig, deels af Farve, saasom hviid, graa, brun, guul, sort og spraglet, deels af Skabning, nemlig enten indviklet som Uld, eller i lange Trevler, eller i ordentlige Blade af adskillig Skabning, og dels med smaa runde Knopper som har Sæd i sig." Han fremhæver dernæst, hvorledes disse „uanseelige, ja foragtelige Vexter" er „ey unyttige," fordi de tjener til føde for rensdyrene. Tilslut bemerker han: „Endnu bruges en vis Slags guul Mosse, som henger i Trevler paa Stammen af Fyrre-Træerne, og er me-

get forgiftig, til at mænge i Grød eller i Aadsel og sætte for Ulvene, hvilke derved dræbes."

Om soppene bemerker han:

„Af de svampagtige Vexter, som med et almindeligt Navn kaldes Skurve-Hatte, eller *Champignons*, findes her ey allene som i Danmark og andensteds adskillige, men ogsaa særdeeles de som tørres og sælges under Navn af Morkler, hvilke falde i Egnen ved Buskerud og paa Hedemarken og flere Steder, hvilke af Liebhabere søges og forsendes til andre Steder." I en note tilføies: „Under Birke-Træerne voxer her gemeenlig den Slags Skurve-Hat, som er rødagtig med smaa hviide Pletter iblandt, og af nogle kaldes Flue-Svamp, fordi man kaager den i Melk og setter den for Fluerne, naar man vil dæmpe deres Mængde, thi den Svamp er heel forgiftig.

Pag. 200—211 handler om de skadelige planter.

Her nævner han da først og fremst den efter sit bekjendte voxested, Sel i Gudbrandsdalen, benævnte Selsnæpe eller Sprengeroed. (Cicuta virosa L.). I en note fortæller han, at hans ane, den trondhjemske biskop E. Pontoppidan (1616—1678), i et brev af 13. april 1675 til Sim. Paulli skriver: „*Exsiccatam mitto tibi herbam illam, quæ* Sels-Næpe *et* Sprengeroed *appellatur.*" „Det sidste Navn," tillægger den yngre Pontoppidan, „har uden Tvivl Hensigt til dens Forgiftighed." Angaaende dens giftige egenskaber siger han: „Dens Forgiftighed er saa stor, at, dersom Creaturerne æde deraf, som de gjerne ville, da døe de strax. Deres Bug revner, og dersom Fuglene æde af det Aadsel, da falde de døde ned af Luften, saasom Ordene lyde i et Brev, skrevet til D. Simon Paulli af Hr. Oberste Reichwein, at læse *in Actis Medicis et Philosoph. Hafniens.* Th. Bartholin. vol. II pag. 128." (Videre angaaende denne plantes giftighed henvises til Schübelers *Viridarium Norvegicum* II. 213—214).

Dernæst anføres *Gramen ossifragum Norvagicum* (= Narthecium ossifragum Huds.), Sturgræs eller Storgræs. (Navnet skal efter Aasens mening komme af en sygdom i fødderne hos faarene, som man tilskrev virkningen af denne plante). Dens virkning, siger han, skal være den, „at særdeles Øxen og Køer, naar de æde deraf,

blive Been-løse, ja ligesom Been-brudne, eller saa blode og løse i Beenene, at, hvis de ikke hielpes derved, at dem indgives Been af andre Køer, hvilke de tygge med *Appetit*, da maae de snart omkomme. Beskrivelsen herom findes, ligesom om Sels-Næpen, i forbemeldte Brev fra den in *Botanicis* særdeles *curieuse* Hr. Oberste Reichwein (i Christiania) til D. Sim. Paulli." — Pontoppidan finder dog ikke, at han „med fuld Vished kan bekræfte Sim. Paullis Meening, som gaaer ud derpaa, at i Grunden, hvor denne Urt groer, skulle findes enten Quægsølv eller Bly-Ertz, og at en *mercurialsk Spiritus* igiennem denne Vext øvede sin beenbrydende eller smeltende Kraft, hvorom andre bedre end jeg ere i Stand til at dømme." — Om denne vistnok ugrundede mening, at planten skulde bevirke benskjørhed hos kvæget, se Schübeler l. c. I. 320.

Den næste skadelige vext, Pontoppidan nævner, er „Igle Græs, der er en Urt, som den Norske Bonde paa mange Steder, særdeles her i Nordfjords Fogderie, er meget bange for, og med Fliid stræber at udrydde af sin Eng, da det dræber mange Faar og Geder ved en stærk Krampe eller *Contraction*. Det har en maadelig Rod, og derpaa i Buskeviis mange, temmelig tykke Stengler eller Greene med smaa langagtige Blade fulde af *Incisioner*, og yderst paa Greenene blaae Blomster, efter hvilke setter sig mod Høsten en huul Knoppe, dobbelt saa stor som en Ert. Deri giemmes Sæden, og atter i den ofte nogle smaa Orme eller *Insecter*. — Virkningen af denne Urt bestaaer deri, at Faar og Geder, undertiden dog sielden ogsaa Køer, som æde den, faae den saakaldede Vild-Syge. Denne yttrer sig i en slags *Contraction* af af Seenerne til een Side, saa at særdeeles Hals og Hoved bøyes med Magt hen mod Bagdeelen, i hvilken *Position* Creaturet stedse løber runden omkring, indtil det endelig falder, og efter nogen Tiid døer. Undertiiden, dog ey ofte, skeer det, at nogle Faar hielpes til rette derved, at man overskiærer en Seene paa Halsen, saa at Hovedet ikke meere trækkes til Siden. Paa en Væder eller Koe borer man Hul i Hornet, da deraf udflyder endeel Vædske."

Hermed menes rimeligvis *Pedicularis palustris* ell. *silvatica* L., der rigtignok har røde blomster, medens Pontoppidan siger, at „Blomsteret er blaat"; thi disse arter benævnes i Nordfjord ifølge

I. A. Kroghs Nordfjords Beskrivelse Iglegræs (l. c. p. 245, „fordi man indbilder sig, at det er af denne Faarenes Lever bliver fyldt med Igler.")

Dernæst nævnes „en skadelig Urt ved Navn Tour-Græs (maaskee for sin Virknings skyld *quasi* Tooer eller Zauber Gras, Hexe-Græs), bestaaende af lange smale Stengler, som ligge og udbrede sig over Jorden, men har paa Enderne nogle smaa rundagtige Blade af Storhed som en eeneste Skilling, ellers lignende nogenlædes et Muse-Øre. Af denne Urt faaer Heste og Køer meget hastig en Slags usædvanlig Dorskhed og halv *Lethargie,* saa at den allermunterste Hest, som dermed befænges, straks bliver sig selv ulig, henger med Hovedet, og lader gjøre med sig alt, hvad man vil, hvorfor mangen Samvittigheds-los Heste-Pranger stieler sig til paa Markeds-Reyser, at putte noget Tour-Græs i Munden paa sin Naboes Hest, naar han frygter, at samme ellers ville gaae ham i Forkiøbet og sette hans Hest tilbage. Mod denne Tour-Syge, saavelsom adskillig anden Skade paa Heste og andre Creature, bruger Bonden her til Lands, enten Bibergel eller og et Stykke af en Snog indæltet i Dey og stoppet i Halsen. Er det ikke Hovedet, men et andet Stykke, da maa Snogen være dræbt før St. Hans Dag, og til saadan Brug bevaret."

Hvilken plante hermed menes, tør jeg ei med bestemthed sige.*)

Derpaa anføres: „Paa nogle Steder, særdeeles i Hardanger, voxer paa Fieldene i temmelig Mængde en Urt til Anseende næsten saasom Rude, dog med mindre Blade. Dens Navn er Torboe, *item* Heste-Spreng, fordi den er særdeeles Hestene en dødelig Forgift. Disse gaae den og gierne forbi, undtagen i stor Hungers-Nød. Æde de lidet deraf, da hielpes de ved en indgiven Purgantz af Bærme og andre drivende Ting, *item* ved at rides stærk, saa de faae Luft, men ellers ligge de straks med oppustet Liv ligesom en Tromme. Derimod skader denne *Herba maxime flatulenta* aldeeles ikke Køer, Faar og alt, hvad som tygger Drøv, eller skyder sit Foer op igjen, følgelig derved skaffer sig Luft."

Hermed menes rimeligvis *Osmunda crispa* L. (cfr. Krogh

*) Cfr. pag. 155 n. 49: *Auricula muris* (d: Museøre).

Nordfjords Beskr. p. 270, Schnabel: Beskrivelse over Hardanger Kbhvn 1781 p. 32, Schübeler *Viridarium* p. 234. Krogh anfører l. c., at den af Pontoppidan aftegnede Torboe, *Herba Flatulenta*, har lidt for brede blade. Afbildningen synes dog at fremstille det golde løv af Osmunda crispa L., der har omtrent ægdannede, bredere flige end det frugtbærende løv. Krogh mener, at det snarere er *Asplenium Ruta muraria* L., der er „Heste-Spræng.")

Den sidste af Pontoppidans skadelige urter er „Mariæ Haand og Fandens Haand, begge skabte nesten som en Haand med 5 Fingre, men adskilte ved deres Farve, da den sidste er sort og uduelig, men den første hvid og tienlig til at læge Hoved-Saar eller anden Udslet paa Børn." — Hermed menes Orchis maculata L.

Desuden kan anføres den „underlige Historie" han fortæller p. 177—181 (efter Oluf Bangs Samlinger 4. st. p. 508), hvorledes to brødre, studenterne Oluf og Andreas Engelbrechtsen, i 12 dage levede paa en ø i et stort vand „Refs-Søen" ml. Guldbrandsdalen og Valdris af „et slags Græs eller Urt med smaa bredagtige Blade, som her kaldes af nogle *Viola canina*," men som han ikke kjender, „samt af nogle Syre Blade."

Skjønt Pontoppidan neppe kan siges at have været andet end en dilettant i botaniken, har han dog indlagt sig stor fortjeneste derved, at han gjenoptog Ramus' arbeide og henledede opmerkheden paa den norske natur paa en tid, da sansen ellers var vakt for naturen i Norden. Hertil kommer, at hans bog, der var affattet i et selv for den almindelige mand letfattelig sprog, blev meget læst og bidrog til at give et rigtigere kjendskab til de norske forholde i det hele taget.*) Han kan i mere end en henseende betragtes som en forløber for Gunnerus. Begge var lærde biskoper, der paa sine visitationsreiser indhentede oplysninger om landets natur og samlede naturalier.

Om anden del (dediceret grev Adam Gottlob Moltke) af hans naturhistorie (hvori blandt andet Norges fauna omtales) heder det

*) Hans bog blev oversat paa engelsk (London 1755 fol.) og paa tysk (af Scheibe I del 1753). Recens. i Lærde Efterretn. 1753, Gott. Anzg. 1753 p. 753), *Relationes de libris novis. Vol. II. Fasc. IV.* 441—451. *Vol. IV. Fasc. I.* 163—178.

i det danske videnskabsselskabs protokol 7de juni 1753 (cfr. selsk. historie af Molbech p. 66): „Biskop Harboe tog den anden Deel af Biskop Pontoppidans norske *Historia naturalis* til sig for at gjennemsee den, og siden leverede han den til Justitsraad Finkenhagen (Waisenhusets Direktør eller Inspektør) for at befordres til Trykken." Heraf slutter Molbech (l. c.) „at Manuscriptet i det mindste har gaaet igjennem Selskabets Hænder, da det nedsendtes at Forfatteren (hans Fortale til anden Del er dateret Bergen 24. April 1753), dels at Bogen formodentlig er bleven trykt uden Bekostning for Forfatteren og rimeligvis paa Waisenhusboghandelens Forlag".

Ialfald har hans bog gjort ham bekjendt i Danmark, hvor han, som vi senere skal høre, blev prokantsler ved universitetet 1755.

N. M. Petersen siger om Pontoppidan i sin lith. IV. 132:

„Ved Pontoppidans naturhistoriske Arbeider er der ikke alene Samlingen, der tildrager os, skjøndt ogsaa den er en af Spirerne til Naturkyndighedens Dyrkning i Danmark, men især den Maade, hvorpaa Naturalismen i sin ædleste Betydning første Gang uden Tvivl med Klarhed gik op for Theologien, for hvilken Kristusbilledet hidtil var den hele Natur. „Altfor mange, siger han, ere de, som daglig misbruge Naturen til at vanære Gud; vel os, om vi kunde anvende dens Betragtning til noget bedre. Den aabner os Vejen til videre Indsigt i den store Skabers saa vise som kjærlige Husholdning hos os i Naturens Rige." Han vil kun nævne „*Ichthytheologien* alene eller Guds Kundskab indhentet af hans Husholdning med Fiskene". „Hvis nogen vilde undersøge den Materie grundig og tilgavns, saa vidste han ham ingen bedre Skole eller Bibliothek, end at tilbringe ett Aars Tid i det mindste ved Strandsiderne i Bergens Stift eller Nordland; sandelig hans Opdagelser skulde sætte hele Europa i Forundring, og dersom han havde Indsigt nok i Tingenes Sammenhæng til at kunne vise den og atter i den Guds underlige Raad og Hensigt, saavidt som vi usle Idioter kunne stave os til, da, siger han, tror jeg, han gjorde en priselig, ja hellig og opbyggelig Gjerning" *)

*) Af fortalen til Pontoppidans *Glossarium Norvagicum* (Bergen 1749).

Der er dvælet saa længe ved Pontoppidans bog og hans virksomhed i Norge, fordi man deraf kan se, hvordan han opfattede forholdet mellem theologi og naturvidenskab, og fordi netop disse udtalelser i forordet til en bog, der var dediceret to saa indflydelsesrige og for naturvidenskabernes fremvæxt saa varmt interesserede mænd, som J. L. Holsteinn og A. G. Moltke, utvivlsomt, som vi senere skal høre, har været medvirkende til at give naturvidenskaberne i Danmark og Norge et betydeligt stød fremad. De fremkom nemlig paa en tid, da den danske regjering indsaa, at der maatte gjøres noget for at fremme naturvidenskaberne.

Tillæg til kap. 2.

S. 141. Den fuldstændige titel paa Peder Claussøns bog er: „Norriges oc Omliggende Øers sandfærdige Bescriffuelse, Indholdendis huis vært er at vide, baade om Landsens og Indbyggernis Leilighed oc vilkor, saa vel i fordum tid, som nu i vore Dage; Korteligen tilsammen fattit Aff. H. Peder Claussøn, Sognepræst i Undal. *Cum Priv. Regiæ M.* Prentet i Kjøbenhaffn hos Melchior Martzan, Paa Jochim Moltken Bogførers bekostning. M.DC.XXXII." At Ole Worm har besørget udgivelsen, siges flere steds i Worms breve. Denne skyldes tillægget „oc omliggende Øers", medens Peder Claussøn skjelner imellem „Norriges Bescriffuelse" og det omtr. samtidig udkomne: „Om Nogle Læns og Landes Bygning, som ligger under Norriges Krone." Se prof. G. Storms indledning (LXVIII flg.) til hans udgave af: „Samlede Skrifter af Peder Claussøn Friis. Kristiania 1881."

I „Norriges Bescriffuelse" tales om fiskerierne ved Norges kyster (haafiskeriet og sildefiskeriet Storm l. c. p. 272 flg., Nordlands fiskerier p. 381 flg.). I kap. XXVI tales pag. 387 flg. om „Hvad Diur der ere i Nordland," og pag. 392 flg. handler om „Skoufue i Nordland"

(„der som Skoufue er, voxe ofuerflødige: Fure oc Gran; sommesteds: Alm, Asp, Birck, Elle, Rønne, Assel, Rønnasel*), Hulfuer ell. Hylstorn*), Iuenholt*), Enebærtræ, Hassel (dog icke norden for Alsten), Heeg, Sælie, Vietræ, Hiubetorn*), Pors, Lyng“: Træer, der icke findes mangesteds: Eeg, Ask, Løn, Lind, Bragved*), Krosved*), Piel, Hagtorn*), Slaaentorn*), Bøg, Viedvendel*), Hyld, Orbærtræ*), Kielderhalstræ*); oc ey heller nogen Træer i Haver, som ere Abeltræ, Pæretræ, Plommetræ oc Kirsebærtræ, huilcke Træer dog allesammen findis andensteds her i Landet“).

Worms udgave af P. Claussøns skrift var hele det 17de aarh. indtil Torfæus hovedkilden til kundskaben om Norge og dets bilande. De følgende forfattere som Wollf, Absalon Pedersøn, Arent Berentsen har havt det til forbillede eller endog gjort uddrag deraf. Det oversattes paa tysk af Steinkuhl (se pag. 142), og paa latin af Torfæus i hans *historia rerum Norvagicarum* 1711. Desuden bør her nævnes af Torfæus: *Grønlandia Antiqua* (1706) og *De rebus gestis Færøensium* (1695), hvori ogsaa P. Claussøns verker er benyttede. Conf. Jessen: Konger. Norge p. 104.

Blandt Claussøns kilder nævner Storm (l. c. LVII) Saxo Grammaticus og Albert Krantz (*Chronica regnorum aquilonarium Daniæ, Suetiæ, Norregiæ per Albertum Krantzium descripta MDXLVI*).

Storm har i sin udgave (side 1—138) efter et haandskrift paa det kgl. bibliothek i Kjøbenhavn udgivet en række fragmenter, der rimeligvis har tilhørt Claussøns norske naturhistorie, sammenfattede under titelen: „Om Diur, Fiske, Fugle og Trær udi Norrig,“ forfattede i aaret 1599 (se Storms indledn. LXI.) Første stykke er overskrevet: „Om alle Slags Diur, som er udj Norrigh.“ Her omtales: „Biørnen, Huide-Biørnen, Wlffuen, Biørns-Jerff eller Fellefratz, Gouben eller Lossenn, Reffuen, Mardenn, Røse-Katten eller Hermelin, Ickorn eller Egern, Greffling eller

*) Ved Rønnasel forstaaes *Sorbus hybrida* L., ved Hylstorn *Ilex Aquifolium* L., ved Iuenholt rimeligvis *Taxus baccata* L., ved Hiubetorn *Rosa canina* L., ved Bragved *Rhamnus Frangula* L., ved Krosved *Viburnum Opulus* L., ved Hagtorn *Cratægus Oxyacantha* L., ved Slaaentorn *Prunus spinosa* L., ved Viedvendel *Lonicera Periclymenum* L., ved Orbærtræ *Ribes rubrum* L., ved Kielderhalstræ *Daphne Mezereum* L.

Suinsax ell. Brock, Rotter, Muus, Lømminger ell. Leminger. Andet stykke (p. 53) er overskrevet: „Om alle wscadelig Diur“ og omhandler „Elss-diur, Hiorte och Hinde.“ Tredje stykke (p. 60) er overskrevet: „Om Fische. Om attschillige Slaugs Fische, som findes i Norrige och under Norrigis Side“ saasom: „adschillige Slaugs Huale, Siøormen, Rosmar och Sæle, Helle-Flønder, Rocker, Størren, Mackrell oc Mackrell-Størien, Sield, Torsk, Lange, Kollie eller Huitling, Lysse eller Lyrblege, Sæy, Haa, Haabrand oc Haaskierding, Brugde, Ouwer, Smellt, Quabso eller Rognkiexe, Siøkock eller Knude, Bergylte, Blaastachen och Høriaaderen, Hummer, Krabber, Skielfisch, smaa Kraber och Kuffunger.“) Fjerde stykke er overskrevet: „Om de Fische, som saa vell ere udj ferske Vande som udj dett salte Haff“ („Lax, Øredt oc Bleege, Aall“). Femte stykke (p. 122) er overskrevet: „Om Fugle, huor mange Slags Fugle udj Norrig findes, baade 1) Skouff-Fugle, 2) Haff-Fugle og 3) Husfugle.“ Der er kun bevaret et stykke om „Ørnen.“ I sjette stykke (127—138), der er overskrevet: „Om Skouffue oc Thræ i Norrige“ nævnes: „Eegh, Bøegh, Furre eller Furrethreer, Gran, Asch, Skouff-Abell, Alm, Bierch, Aspetræ.“ Hertil har rimeligvis ogsaa sluttet sig et afsnit om „Urter og Blomster,“ som mag. Michael Tyrholm, fader til den ældre i forbindelse med Gunnerus nævnte botaniker, presten Nils Henrik T., omtaler som „nichtswürdig, særdeles i disse oplyste Tider.“ (Se L. Daae i „Illustreret Nyhedsblad“ nr. 7: „Nye Bidrag til Peder Claussøns Biographi“).

Som kilder til P. Claussøns naturhistorie kan anføres: Kongespeilet (især til afsnittet om hvalerne), Olaus Magnus: *Historia de gentium Septentrionalium variis conditionibus*) og botanikeren Hieronymus Bock (se pag. 146). Mange meddelelser spec. om Nordland har han ogsaa faaet af Jon Simonssøn, lagmand i Mandal, død 1575 (se Storm l. c. LVI). Men størstedelen skyldes vistnok hans mangesidige lærddom, hans omgang med folk i alle stillinger og personlige kjendskab til store dele af landet. Fornemmelig hvilende paa hans reiser omkring i stiftet har ogsaa hans „Stavangers Stifts Beskrivelse“ været, hvoraf Storm har udgivet nogle brudstykker (l. c. 438—456). Dette arbeide har gaaet

forud for hans Norgesbeskrivelse (1608—9) og et vistnok foranlediget af biskopen Laurits Scavenius, der paa sine visitatsreiser gjorde samlinger til et kart over Stavanger stift. P. Clausson har ogsaa skrevet beskrivelser over Island og Grønland. Tyrholm siger om ham (i de ovenfor efter et haandskrift paa Christiania universitetsbibliothek af L. Daae offentliggjorte meddelelser): „Han har været en Mand, som kunde samle Materialier, at hvad han kunde opspørge og udsøge, men var selv ingen Mester til at bygge og beskrive. Den curiosité, der har været hos ham, har dog gjort ham berømmelig, og han var et Orakel i hans Cirkel."

Peder Claussøns virksomhed paa disse omraader kan jevnføres med Pontoppidans, Gunnerus's og Strøms i den senere tid, hver inden sin kreds.

Kap. 3.

Botanikens tilstand i Danmark fra Linnés tid indtil Martin Vahl (1750—1780).

„Ved Midten af dette nærværende *Seculo*", siger Rottbøll (i den oftere citerede afhandling p. 110), „fik saavel Naturhistorien som i Besynderlighed Urteleren overalt et andet Udseende: Een hos vore Naboer opgaaet og endnu skinnende Soel begyndte med sit klare og igiennemtrængende Skin at opklare alle de mørke og dunkle Vraaer i denne Videnskab og tillige saaledes at opvarme og antænde de Lærdes Hierter over hele Europa af Kierlighed til Planterne, at vi have seet og endnu see Skrifter allesteds fra at udkomme, som udvide *Floræ* Grændser og Herredømme, og opdage alt fleere og fleere af dens Undersaattere."

Hermed sigtes selvfølgelig til den store svenske botaniker

Linné. Linnés*) fremtræden (f. 1707, d. 1778). Dennes betydning for botaniken og zoologien er velkjendt: Han dannede et system, grundet paa befrugtningsorganerne (*sexualsystemet*), gjennemførte en *binær* nomenklatur med et ord til slægtsnavn og et til artsnavn (ved sit berømte *Species plantarum*, 1753.) og beskrev paa en kort og treffende maade saavel slægt som art. Den bekjendte naturforsker Julius Sachs siger herom: „Zu seinen besten Talenten gehörte ohne Zweifel die Gabe, die Species und Gattungen des Pflanzen- und Thierreichs mit wenigen Merkmalen schlagend zu charakterisiren, die Diagnosen mit einem Minimum von Worten herzustellen; in dieser Beziehung wurde er das unerreichte Vorbild aller späteren Botaniker." Men ved siden af sexualsystemet lagde han ogsaa grundvolden for inddelingen i naturlige familjer (et fragment i hans *Philosophia botanica*, omfattende 67 familjer, og i sine forelæsninger 1764—1771). Han gjennemgik hele den foregaaende tids botaniske literatur og studerede ikke blot naturaliesamlinger, men de levende planter i ind- og udland, saavel dyrkede som vilde**). Paa grund heraf kunde han i sin *Genera plantarum* beskrive de paa den tid fuldstændig kjendte slægter.

Straalerne fra dette lys begyndte at beskinne Danmark paa grund af den interesse Fredrik V (konge fra 1746) og hans ministre Moltke, Holstein og Bernstorf havde for naturvidenskaberne (se herom Rottbøll l. c. p. 421 flg., Brünnich l. c. XXII, Didrichsen l. c. 75 flg.).

J. L. Holstein. Om grev Johan Ludvig Holstein siger Rottbøll: „Der er ingen af os alle, som have kiendt denne salige Herres utrættelige Fliid og store Hengivenhed til Videnskaberne, som tvivle i mindste Maade paa det, som Eftertiden vil have ondt for at troe, at han nemlig under saa høye og vigtige Embeds Forretninger i en Alder af 66 Aar fandt Behag i Planterne, lod sig om denne Videnskabs Grunde underrette og anlagde paa sit kiære Ledreborg en Botanisk Have."

*) Cfr. den korte og treffende udredning heraf i Högrells „Botanikens Historia" p. 58 og om Linné og hans skrifter sammesteds p. 94—105.

**) Cfr. hans udtalelse i indledningen til *Spec. plant.* 1753: *Peragravi Alpes Lapponicas, totam Sueciam, partem Norvegiæ, Daniæ, Germaniæ, Belgii, Angliæ, Galliæ* etc.

Geheimeraad grev Adam Gottlob Moltke besad en meget stor naturaliesamling, der bestod af „de rigeste gediegne Metaller og Mineralier, af Steenarter, Forsteninger, Konkylier, Koraller og andre Søe-Vexter, og eier i det hele saadan Fuldkommenhed, at den fyldestgior Kienderes Øie indtil Beundring" (Brünnich l. c. XXVI). A. G. Moltke.

Ogsaa om geheimeraad grev Otto Thott siger Brünnich, at han havde stor interesse for naturvidenskaberne: „Ingen Privat Mand i Dannemark, og faa i Europa, have eiet større og prægtigere Samlinger af Bøger, Naturalier, Kunststykker, Oldsager, Mynter og Medailler. Udi en stor Bygning, som dertil er opført, har den lærde Eier indrømmet et Værelse for den meget fuldstændige Samling af alle Arter og sieldne Stykker gediegne Metaller, Mineralier, Steenarter, Konkylier, Koraller tilligemed endeel udstoppede Dyr og tørrede Insekter." En slægt *Tottea* er benævnt efter ham. Otto Thott.

Denne interesse for naturvidenskaberne var fremkaldt ved Linnés optræden. Danmark fandt, at det ikke gik an for det længere at staa tilbage for de øvrige lande, specielt naar det laa saa nær det land, hvorfra bevægelsen udgik. Under 25. apr. 1750 udstedtes der da et kongeligt reskript: „Som os elskelig Balthasar Johan von Buchwald etc. haver i Skrivelse til vores Geheimeraad — Johan Ludvig Holstein — anmeldet, hvorledes — det til Medicinens Fremme var fornødent og meget gavnligt, at en bequem Person, som forud havde appliceret sig til Medicinen og Botaniken, blev tillagt nogen Hjelp til at reise udenlands for, paa det han sig derudi udenlands videre kunde informere, forestillende derhos, at der — — — — af Communitetets oplagde 1000 Rd. — maatte udgives til 11. Juni næstkommende 200 Rd. til en Person, som kunde foretage sig en Reise til Sverrig, for at frequentere Linnæum til Upsal og udi det af hannem udgivne *Systemate Botanico* at profitere, give Vi Eder herved tilkjende, at Vi allernaadigst ville have bevilget" nævnte Summa (se Nyerups universitetsannaler 342—343, og Didrichsen p. 90, hvor reskriptet er excerperet).

Valget til denne sendelse faldt paa en alumnus ved Borchs collegium: Jørgen Tyge Georg Tychoy Holm. Denne var født Jørgen Tyge Holm.

paa Fyen 3. januar 1726 og skal tidlig have havt lyst til at sysle med naturgjenstande. Didrichsen anfører*) nogle verslinjer:

„Saa kiendte jeg din Ungdom grandt
— — — — — — — — — — —
Jeg saa din spæde Haand at plante
Hver Blomster gav Du Navn og Pind
— — — — — — — — — — —
Og skjød en Muldvarp i Haven op
Da anatomeerte Du
Den fangne Røvers Krop."

Han blev student fra Odense 1743. Efter at have taget philosophisk eksamen (1744) og theologisk eksamen (1746) med bedste karakter besluttede han at ofre sig for medicin og botanik, blev 1748 alumnus ved Borchs collegium og fandt en beskytter og velynder i prof. Buchwald. Det var ogsaa denne, der anbefalede ham til at nyde understøttelse til reisen til Linné. Den 2den mai reiste han, og efter Linnés derom udtalte ønske blev hans stipendietid forlænget — (se det af Didrichsen anførte reskript af 14. aug. 1750: — — — — — „da det af Linnæo er bleven forlanget, at bemeldte Studiosus Holm maatte forblive udi Stockholm til næste Aar, paa det han sig imidlertid desbedre kunde habiliteres — — — giver vi allernaadigst tilkjende, at Vi ville have bevilget, at meerbem. Studiosus Holm paa et Aars tiid maa forblive, uden sin plads eller stipendium af Borrichii Collegio Mediceo at tabe.")

Allerede under dette sit første ophold hos Linné vandt Holm dennes anerkjendelse som en dygtig botaniker; thi i „Egenhändiga Anteckningar af Carl Linnæus om sig sielf" s. 50 bemerkes (ifølge Didrichsen l. c.) om ham, at „han resar efter ett åhrs information tilbakas till Linnæi nöje och sin Nations heder." Linné skal endog allerede dengang have tilbudt ham doktorhatten „umsonst". Han forlod Upsala 1751 og blev da ved en „Cammer-Collegie Foranstaltning" sendt til Kongsberg for at virke som læge under en der udbredt sygdom. Samtidig har han maaske ogsaa faaet i opdrag at indhente kundskaber om Norges botaniske og økonomiske forhold; thi paa det St. kgl. bibl. i Kjøbenhavn skal der findes et

*) Efter „Rygtet om den af sit Fæderne-Land saa vel fortjente G. T. Holm." Ved H. Chr. Biering 1760.

manuskript af ham (Kalls saml. 4°. Nr. 595), der er dateret 1751 og har form af en indberetning. Den første del af dette, der er af økonomisk indhold, blev trykt 1760 i Thaarups magazin I. 85—101: *Nogle oekonomiske Optegnelser paa en Reise i Sandsværd, men meest i Nummedalens Fogderi, 1751.* Den anden del derimod, der er af botanisk indhold, er endnu utrykt.

Under sit ophold i Norge blev han i marts 1752 af det medicinske fakultet (hvoriblandt hans velynder Buchwald var) „foreslaaet til at tages i Betragtning," om der skulde blive tale om at oprette et nyt medicinsk professorat.

Da han sidst i aaret 1753 kom tilbage til Kjøbenhavn, søgte han og fik paany reisestipendium til atter at høre Linné og opholdt sig da i Sverige 1754—1757. Linné ønskede før afreisen at meddele ham doktorgraden; men Holm maatte først skrive hjem for at indhente tilladelse til at modtage denne. Hans brev til universitetspatronen Holstein er aftrykt hos Didrichsen (l. c. 94—95). Holm frygtede for, at det theologiske fakultet skulde fratage ham reisestipendiet, da det *stipendium Hopnerianum*, som var ham tilstaaet, efter fundatsen egentlig skulde tilstaaes en *„theologiæ et philosophiæ studiosus"* (se Didr. p. 92—95). Der blev dog ikke lagt ham nogen hindring i veien, og den 2den juni 1757 disputerede han under Linnés præsidium (*Disputatio inauguralis sistens Prodromum floræ Danicæ.* Upsaliæ 1757. 4 —, ogsaa optaget i Pontoppidans *Danske Atlas* og Linnés *Amœnitates Academicæ* vol. 5.).

Om hans ophold i Sverige siger Rottbøll i sin afhandling om „Urtelærens Tilstand" p. 419: „han var et opvakt Hoved, havde i fem fulde Aar været en flittig og lærbegierig Tilhører af den største og bequemmeste Lærere, hvilken fast ikke havde talt eller skrevet noget af Betydenhed, som jo af ham var opsnappet, hvorfore han og agtede ham saa høyt, at han tog ham i sit eget Huus til Lærere og Selskabsbroder for sin unge Søn, i Tanke, at han betimelig ved hans Omgang kunde opmuntres til at faae Hue for Naturhistorien". — „Linné ansaa ham saasom een af hans allerypperligste Discipler" (Pontoppidans *Danske Atlas* I. 594).

I sin doktoratafhandling havde han, som Rottbøll udtrykker sig,

„ifört P. Kyllings *Viridarium* en systematisk Klædning og føyet til hans saavel de Danske, som forefandtes i Bursers Urtesamling, som og de af ham selv i sit Fæderneland samlede." I oktober 1757 kom Holm tilbage med en rig skat af naturalier, og i det følgende aar blev der tilstaaet ham et stipendium til at undersøge Englands agerbrug og økonomi*). Dog fik han udsættelse med at tiltræde denne reise i to aar. Sommeren 1758 benyttede han da til at gjøre en reise**) omkring i Danmark (Sjælland, Fyn, Jylland indtil Skagen) og flyttede senere ind paa Charlottenborg, hvor der var tilstaaet ham bolig. Hans samlinger fra alle 3 nordiske lande maa have været meget betydelige for hin tid, da de angives at indeholde foruden modeller og haandskrifter 5000 numre. De blev grundlaget for det saakaldte „*Theatrum*" paa Charlottenborg — (Kbhvns. Adressecont. Efterr. 1765. Nr. 131: „Grunden til denne Indretning lagde Holm ved en ypperlig Samling af Svenske og Norske Mineralier, af Urter og Insecter"). Den 14de septbr. 1759 blev Holm udnævnt til *prof. Oeconomiæ* ved *Amphitheatrum Occonomico Naturale* paa Charlottenborg***). — 8 dage efter vilde han tiltræde sin stipendietur til England, men allerede den 25de i samme maaned bortreves han af en farlig blodgang.

I Linnés vidnesbyrd om ham, der er aftrykt hos Didrichsen l. c. 99—100 (efter en afskrifts afskrift, der ligger i et expl. af hans Floræ Danicæ Prodromus paa det St. kgl. bibl. i Kbhvn.) heder det om ham:

„*Talem itaque nunc remittimus virum, in omni naturæ cognitione doctissimum, qualem non facile recuperabit Patria; Animalia enim, Aues, Amphibia, Pisces, immo minutissima Insecta et Vermes ac Conchilia propriis notis distinguere et genuinis no-*

*) Først havde man bestemt, at han skulde deltage i ekspeditionen til Arabien, hvorom nedenfor.

**) Paa denne reise var han ledsaget af den unge grev Frederik Ludvig Moltke. Denne opholdt sig hos Linné 1764 (Didrichsen l. c. 97).

***) Allerede tidligere synes han at have havt offentlige botaniske hverv. I Lorks Nachrichten heder det iflg. Didrichsen, at han (januar 1759) var bestemt til at være demonstrator med en aarlig løn af 400 daler. Han afgav betænkning angaaende Oeders arbeide og blev udseet til at være dennes medudgiver af Flora Danica. Sommeren 1759 skal han have ledet botaniske ekskursioner i Kjøbenhavns omegn. (Didrichsen).

minibus indigitare potest: nec non Plantas europæas et exoticas vero ex fundamento novit: Lapides demum ex solidis principiis Mineralogiæ callet non tantum, sed et hæc omnia in usum Medicum ac Oeconomicum vertere novit; ut vix par sit, qui hæc omnia vel horum singula in Academia Patriæ publice profiteatur.

Reportat Stupendum rerum naturalium Thesaurum, collectionem Lapidum vere eximiam, et Insectorum usque minimorum tantum numerum, quantum nullus nostratum, vix exterorum ullus umquam obtinuit: ut taceam Herbaria reliquasque Naturæ gazas plures.

Spero itaque hunc ex merito Suis fore acceptissimum, utpote qui novit hæc in Patriæ suæ ornamentum et usum conferre; Sin minus eas eruditionis divitias sibi comparavit quæ in quacunque terra extera eum reddant gratissimum. Dabam Upsaliæ d. 9. Sept. 1757. Car. Linnæus Eques.

Ministeriet havde dog ikke havt stunder til at vente paa en regelmæssig udvikling af det naturhistoriske studium i Danmark, idet man følte, hvor langt universitetet stod tilbage og vilde gjerne straks overtrumfe Sverige. „Man greb da" som Nyerup (l. c. p. 315) udtrykker sig, „til at betjene sig af Drivhusvarme og indkaldte Fremmede."

Georg Christian Oeder (f. i Anspach $^3/_2$ 1728, dr. med. i Göttingen 1749) blev indkaldt 1752 og 1754 udnævnt til kongelig professor i botanik, og Kratzenstein 1753 for at foredrage experimentalphysik, og det blev en slags mode for den fornemme verden at høre deres forelæsninger (cfr. N. M. Petersen lith. Vb. 12).

En af Oeders modstandere, I. Chr. Fabricius (dengang i Kiel), revser strengt denne indstrømning af fremmede i perioden før 1772 i et skrift, udgivet paa tysk i Kiel 1781: „Von der Volksvermehrung," hvor han siger*): Diese Gelehrten lebten unter sich, bildeten einen kleinen Cirkel, aus welchem sie auf jeden Eingebohrnen, als auf halbe Grönländer wenigstens, herabsahen. Unsre Gelehrten mussten nothwendig muthlos, unsre Genies unterdrückt werden, wenn sie alle Fremde in Sonnenschein des Mini-

*) Se N. M. Petersen l. c. V. a. 44—45.

sters sich ausschliessend wärmen sahn. So musste Holm Oedern weichen, der ihm damals gewiss an botanischer Kenntniss, wenn gleich nicht an Genie, weit nachstand. Oeder ward erst in Norwegen Botanikus, und Holm ward genöthigt seine Lieblingswissenschaft, der er sein ganzes Leben gewidmet, mit einer andern zu vertauschen, von der er nichts verstand und die er erst erlernen musste; aus Ueberdruss und Unmuth ward er krank und starb als ein Märtyrer der Nation für die Fremden in der Blüthe seiner Jahre."

Holsteins forestilling til professorerne.

Paa disse tider var det ogsaa, at universitetspatronen Holstein under 27de febr. 1754 skrev til professorerne i medicin Buchwald og Friis og professorerne i mathematik Ziegenbalg og C. Horrebov og den ovenfor nævnte prof. Kratzenstein at „det var Kongens Villie, at de mathematiske og især physiske Studia skal være mere almindelige og excoleres med mere Iver i Hans Majestæts Riger og Lande, end hidtil er skeet, paa det derved kan gives Lejlighed til nyttige Opdagelser, som kunde geraade til Landets Bedste; og da man paa nærværende Tid ej finder noget bedre Middel til at gjøre disse Studia mere almindelige, end om en Del af dem, der lægge sig efter Theologien, dels bleve opmuntrede, dels imponerede til at lægge sig efter Physiken tillige, og deri lade sig examinere, ligesaavel som i alt det, der henhører til *Studium Theologicum* — saa ville de gode Herrer overlægge denne Sag, og med forderligste give mig deres Tanker og Forslag tilkjende desangaaende." — Man kan heraf se, i hvilken god jordbund Pontoppidans udtalelser i fortalen til den Holstein dedicerede „Norges naturlige Historie" faldt. —

Professorerne svarede 30te juli samme aar, at de var enige i, at de mathematiske og physiske studier var høist vigtige ikke blot for theologer, men ogsaa for jurister, og at alle burde aflægge en prøve deri, og at „det vilde blive til stor Opmuntring for Studenterne i Almindelighed, om det blev bekjendtgjort, at Hans Kongl. Majestæts allernaadigste Villie var, at *Studiosi Theologiæ et Juris* skulde lægge sig efter de forhen recenserte Videnskaber, og at de, som havde ladet sig examinere enten af alle eller nogle *Professoribus Medicinæ Matheseos et Physicæ,* og fra

dem erholdet gode Attester, skulde fremfor Andre nyde Befordring, saafremt de fandtes dygtige i deres Hovedstudio."

Der blev nu i den anledning nedsat en kommission, bestaaende af etatsraaderne Luxdorph, Hjelmstjerne, Stampe, biskop Harboe og prof. theologiæ Holm, der skulde afgive sin betænkning om sagen.

Harboe mente, at det theologiske studium var af alt for vid en omfang til, at en studiosus theologiæ tillige kunde have tid til at sysselsætte sig med physik.

Holm var enig heri og skrev en hel afhandling paa tre ark imod forslaget, navnlig mod det punkt, at de theologiske kandidater, som kunde skaffe sig attester fra de physiske eller mathematiske professorer, skulde være fortrinsvis berettigede til befordring. — Forresten havde ingen af dem noget imod, at „nogle Studentere med gode Hoveder ogsaa en lille Smule opmuntres til „at excolere disse Studia."

Hjelmstjerne var for forslaget. „Lad os" — heder det i hans betænkning — „see til vore Naboer, de Svenske; der lægger ej alene Borgere og Militaire sig efter Physiken, men Bisperne ialmindelighed ere Physici, og søge saa meget muligt at opmuntre hele Geistligheden til at lægge sig derefter."

Stampe slutter sig til Hjelmstjerne.

Han udtaler, at der findes mange dygtige geistlige embedsmænd, der tillige er „vel verserede i en eller andan smuk og nyttig Videnskab," og at man vistnok kun kan opvise faa eksempler paa prester, hvis „Ignorance i Theologien" skulde skrive sig derfra, at de havde anvendt for megen flid paa en anden videnskab. „Jeg haver i min Ungdom kjendt en 3 a 4re Præster, af hvilke een var stærk i *Philologia latina* og *antiqvitatibus Romanis*, en anden i den almindelige og Fædrelandets Historie, den tredie i Physiken, som han daglig applicerede paa Landvæsenet; men de samme holdtes tillige for de dueligste og opbyggeligste Præster i den ganske Egn. Jeg har siden kjendt en Barrhov*), som var vel verseret i Physiken og Mathematiken,

*) Lars Barrhov, f. 1707 paa Kvernæs prestegaard, 1731 kapellan til Vedøen, 1740 sogneprest til Orlandet, død 1754. Paa Orlandet forfærdigede

og skal have været en af de bedste Præster i Nordlandene, der, uden at forsømme noget af det, ham tilkom som Præst, fik Tid til at gjøre adskillige physiske Observationer.

Den nylig afdøde Hr. Jens Schov til Kippinge i Falster roses for hans Nidkjærhed i hans Embede, og Bønderne takke ham i hans Grav, da han som en god Physikus har lært dem i adskillige Tilfælde at gjøre sig deres Jord mere nyttig end tilforn. Vi kjende alle Studiosus Tødslev*), som blandt vore *Theologiæ Studiosos* nok er bedst verseret i *Physiken*, og tillige holdes for at være bedst grundet i *Theologien*."

Luxdorph mente derimod, at „i slige Ting, som angik Sjælene og det Aandelige, der var Theologerne, Harboe og Holm, de eneste competente Dommere."

Dog var der endnu en mand, der i embeds medfør skulde udtale sig, nemlig den nye prokansler. Denne var ingen anden end — den forrige bergenserbiskop Erik Pontoppidan selv. Under et ophold i Kjøbenhavn var nemlig denne 2den mai 1755 bleven udnævnt til prokansler ved universitetet. I sin vanskelige stilling finder han det nu fornuftigst at gaa en middelvei, idet han i sit votum udtaler, at „man ej bør lokke *Studiosos Theologiæ* til *Studium Physicum* med Løfte om Promotion," især da „Skolebetjenterne havde gjentagne kongelige Løfter om at være prioriterede til det nærmere Haab om Præstekald." Imidlertid var det dog godt," lægger han tilslut til, „at Sagen skete undertiden, at En *in Physicis* distingueret *Candidatus Theologiæ* blev befordret til et godt Kald, hvilket strax vilde være et Signal, som opvakte Attention." (Smlgn. hermed hans udtalelser ovenfor pag. 210).

Erik Pontoppidan.

Resultalet blev, at sagens akter henlagdes, og at der ei udstedtes nogen ny forordning i anledning deraf. Men saavel Holsteins forslag som disse vota fra nogle af Danmarks indflydelses-

---

han en smuk grotte af konkylier, der efter hans død blev nedbragt til Kjøbenhavn og skal være bleven opsat ved slottet i Hirschholm. (Erlandsens Efter. I. 252). Han skrev en afhandling om Nordlyset (*Observationes vom Nordlicht*. Frankf. u. Leipzig 1751. 8.

*) Nils Bjørn Tødslev, f. i Aalborg, alumnus paa Walkendorfs collegium, 1751 decanus paa klostret, prest paa forskjellige steder i Sjælland, d. 1769 i Mariager.

rigeste mænd paa den tid er betegnende for opfatningen af geistlighedens forhold til naturvidenskaben.

Pontoppidan var bleven revet ud af sine naturhistoriske undersøgelser i Norge. Der havde ingen prokansler været i Kjøbenhavn siden Nils Hemmingsens tid*). Da han som saadan skulde danne et mellemled mellem universitetets patron og rektor, optoges hans tid nu meget med kjævlerier med professorerne, navnlig med den ovenfor nævnte, myndige theolog Peder Holm. Hverken de nye forslag om skolcembedernes besættelse med theologer eller om de naturvidenskabelige studiers forbindelse med theologien førte til noget resultat. Pontoppidan holdt sig dog i denne „slibrige" stilling til sin død $^{20}/_{12}$ 1764 (se Nyerups universitetsannaler 322, N. M. Petersen lith. IV. 130). Ogsaa i dette sidste tidsrum af sit liv fortsatte han sin literære virksomhed (som theolog, historiker og naturkyndig). Som en følge af hans indflydelse udstedte Fredrik V. 1755 „en kongelig Indbydelse til alle, uden Hensyn til Rang eller Stand at indsende almennyttige, økonomiske og fysiske Afhandlinger til Grev Moltke, hvilke derpaa med en Belønning til Forfatteren og uden Omkostning fra hans Side, naar de dertil fandtes værdige, vilde blive udgivne i Trykken" (se N. M. Petersen lith. Va. 220).

Pontoppidan samlede alle indkomne meddelelser til et stort verk: *Danmarks og Norges œconomiske Magazin.* 8 bd. med 23 kob.tavl. Kbhvn. 1757—1764 4. (En del af de der optrædende forfattere er opregnede hos N. M. Petersen l. c.). „Iveren gik saa vidt," siger N. M. Petersen, „at de studerende, der havde nydt Kommunitetet i to Aar, bleve (1761—62) forpligtede til at høre de offentlige økonomiske Forelæsninger i Modersmaalet fire Timer om Ugen" (H. Bechman: *Communitatis reg. Havn. hist.* 94). Pontoppidan selv udgav derhos i sin „*Økonomiske Balance*"**) „det første Forsøg paa at fremstille ikke den offentlige Økonomi, men den private, at give enhver Patriot et rigtigt Begreb om Fædrelandets Producter og Afgrøde, hvad der deri ved Kunst og Flid forhværves imod det, som Landet behøver og daglig forbruger af fremmede Landes Varer".

*) Udnævnt 1572 til vicekansler, afsat 1579.

**) *Eutropii Philadelphi œconomiske Balance. Kbhvn. 1759.*

Endelig maa nævnes Pontoppidans storartede verk:

Den danske Atlas eller Konge-Riget Dannemark med dets naturlige Egenskaber, Elementer, Indbyggere, Vexter, Dyr og andre Affødninger etc. 7 bd. 1763—81 (de 4 sidste er, tildels efter Pontoppidans samlinger, udgivne af hans svoger Hans de Hofman). Heri findes (ifølge Warming i. c. 59.) fortegnelse over danske planter, forfattet efter Tycho Holms „Flora Danica", og væsentlig forøget ved capitain Teilmand og forsynet med danske navne af Jens Bang.

Om Pontoppidans korrespondance med Gunnerus, navnlig i anledning omsenden af subskriptionsindbydelse til „Den danske Atlas" skal tales i følg. kap.

Georg Christian Oeder.

Den forøgede sans for naturvidenskaberne havde jo, som vi ovenfor hørte, ledet til 1752 at indkalde tyskeren Oeder. Det var Bernstorf, der 1751 var bleven udenlandsk minister, der fik ham indkaldt til universitetet, efter anbefaling af general, grev Schmettow. Oeder havde dog ikke studeret under Linné, men under Haller i Göttingen. Som fremmed mødte Oeder adskillig modstand især fra den medicinske professor Buchwald og Chr. Fr. Rottbøll (den samme, hvis afhandling oftere er citeret); men han støttedes af Bernstorf. Dertor fandt man det raadeligst ikke at knytte ham til universitetet, men give ham ansættelse ved det nye kongelige botaniske institut, der blev oprettet i Kjøbenhavn med grev A. G. Moltke som direktør. I 1754 maatte dog det danske parti finde sig i, at han blev udnævnt til kongelig professor*). At valget ikke var faldt paa nogen uværdig, viste sig snart. Oeders navn er nemlig knyttet til udgivelsen af det berømte verk, Flora Danica, der til fremme af det botaniske studium skulde levere nøiagtige afbildninger af alle danske og norske plantearter. Ideen hertil var rimeligvis udgaaet fra Oeder, og meningen var „ved mægtige Regjeringers og kyndige Botanikeres Forening at frembringe en samlet Flora over Europa, eller saa at sige et botanisk Kort over denne Verdensdel", saaledes at hvert land ydede sit bidrag. (Se J. W. Hornemann: Histor. krit. Bemærkn. over

*) Oeder synes derimod under hele sin botaniske virksomhed at have staaet udenfor universitetet (se Didrichsen l. c. 56). Se dog N. M. Petersen (l. c. Vb. 28) og Molbech (l. c. 117).

Flora Danica i Skandinav. Liter. Selsk. Skr. 1809). For at kunne samle materiale hertil var det nødvendigt, ledsaget af en tegner, at foretage reiser, og Oeder, der blev Flora Danicas første udgiver, valgte fornemmelig at bereise Norge, der som mindst undersøgt kunde love den rigeste botaniske høst. I 1755 reiste han did, og i de 6 aar, han, understøttet af sine velyndere, Bernstorf og Moltke, foretog botaniske reiser, var det foruden en mindre del af Danmark især Norge, han undersøgte.

Sommeren 1755 botaniserede han ved Christiania og Kongsberg; derpaa reiste han den følgende sommer gjennem Gudbrandsdalen over Dovre til Trondhjem og tilbage over Røraas til Christiania. I den tredje sommer (1757) bereiste han Christianssands stift paa søsiden samt bjergstrækningen Hekfjeld og Telemarken. I den følgende sommer (1758) reiste han langs med kysten fra Stavanger gjennem Bergens stift til Trondhjem, og endelig bereiste han sommeren 1759 en del af Nordlandene. Som et eksempel paa, hvor begjerlig han var efter at undersøge fjeldfloraen, kan anføres, hvad rektor Dass engang svarede Suhm, „at Oeder var krøben saa høit op paa de norske fjelde, at han ei kunde komme ned". (Flor: Bidrag til Kundsk. om Naturvidsk. Fremskr. i Norge. 1813 p. 18—19). Han udgav i det hele 9 *fasc. af Flora Danica* (1761—1770), og allerede det første hefte indeholder 44 nordiske alpeplanter (se Hornemann i Krøyers Nath. Tidsskr. I. p. 111). Oeder var tillige bestyrer af den nye botaniske have, der 1754 anlagdes paa Amalienborg. Han beskjæftigede sig ogsaa med statsokonomiske sager, og da det nye botaniske institut ophævedes, og den botaniske have blev henlagt til universitetet 1770, gik han over i landvæsenets og finansvæsenets tjeneste*). Paa sine reiser i Norge havde han ved fortrolig omgang med folk af alle stænder samlet vigtige og paalidelige bidrag til kundskaben om dette lands politiske og økonomiske tilstand saavelsom om landets naturlige beskaffenhed, optegnelser, som han tilsendte Moltke og Bernstorf (ifølge Molbech: Vidensk. Selsk. Hist. p. 117). Han ivrede, som bekjendt, især for en forbedring i bondestandens vil-

*) 1770 blev han medlem af en landvæsenskommission, 1771 af finanskollegiet. 1772 udnævntes han til amtmand i Trondhjem, men entledigedes straks efter derfra. 1773 landfoged i Oldenborg.

kaar (*Libertatis rusticorum strenuus vindex assertorque*" Suhm) og døde 1791 som landfoged i Oldenborg.

En planteslægt *Oederia* blandt Synanthererne opkaldte De Candolle efter ham.

Oeder fik til medhjælper en prestesøn fra Tønder, Johan Zoega (f. 1742), der 1762 kom til Kjøbenhavn og 1762—1764 studerede navnlig moser under Linné samtidig med den som entomolog bekjendte Johan Christian Fabricius (1770 professor i statsøkonomi og siden professor i samme videnskab og naturhistorie i Kiel). Linné skal engang spøgende have sagt: *Quando Dominus* Fabricius *ad me venit cum insecto et D.* Zoega *cum musco, tunc ego pileum detraho et dico: magistri mei estote* (Zoegas levnet i Minerva mai 1789). Fra 1765—1770 var Zoega lektor og Oeders medhjælper ved den botaniske have. Han forlod botaniken omtrent samtidig med Oeder og blev 1771 finanssekretær og døde som deputeret i finanskollegiet 1788. Han har skrevet en *Beskrivelse af nogle Planter i Linnés Mantissa plantarum altera. Holmiæ 1771*, samt *Flora islandica* paa grundlag af arbeider af O. F. Müller og Kœnig. Han havde dog ogsaa selv foretaget botaniske reiser paa Island og desuden paa Bornholm. Linné opkaldte en planteslægt blandt Synanthererne Zoegea efter ham. Om hans efterladte herbarium se Hornemann i Krøyers Nath. Tidsskr. I. pag. 112.

Johan Zoega.

Christen Friis Rottbøll.

Ved siden af disse bør nævnes Oeders modstander Christen Friis Rottbøll (f. 1727). Han reiste til Sverige for at høre Linné og siden til Tyskland, Frankrig og Italien, fra hvilken reise han kom hjem 1761. Allerede 1756 var han bleven professor medicinæ, men først 1776 blev han professor ordinarius deri og bestyrer af universitetets botaniske have*). Da det nye botaniske institut 1770 var bleven nedlagt, og Oeder bavde opgivet botaniken, var han nu eneraadende paa dette omraade og holdt i den botaniske have forelæsninger over *Botanikens udstrakte Nytte* 1771. Dog havde han allerede tidligere gjort sig bekjendt ved sin afhandling i Kjøbenhavnske Vidensk. Selsk.**) Skr., bind X (1766—1767) p.

*) 1778 flyttedes denne til Charlottenborg, hvor slotshaven indrettedes dertil.
**) hvoraf han blev medlem 1763.

393—468: „om en Deel enten ganske nye eller vel forhen bekiendte, men dog for os *rare Planter,* som i *Island* og *Grønland* ere fundne. tilligemed *en kort Indledning om Urtelærens Tilstand i Dannemark,*“ en afhandling, der indeholder mange vigtige oplysninger angaaende botanikens historie. Af hans mange skrifter, der anføres i Warmings Oversigt over den botaniske literatur (p. 68—69) kan nævnes: *Descriptionum et iconum rariores et pro maxima parte novas plantas illustrantium liber I. Hafn. 1773.* Prof. Schouw siger om ham (anført i Molbech: Vidsk. Selsk. Hist. p. 119: „Beskrivelserne“ (i hans afhandling om „Urtelærens Tilstand“) ere gode, Synonymerne behandlede med Kritik, Afbildningerne for den Tid gode, og forsynede med bedre Analyser af Plantedelene, end man finder i mange nyere Skrifter. Hans Fortienester bestaae fornemmelig i, at han med Nøiagtighed har undersøgt og beskrevet endeel sieldnere Planter, som var ham tilsendt bl. a. fra Indien (navnlig fra I. G. Koenig). De nye Slægter og Arter, han har opstillet, have for største Deel holdt sig.“ Linné opkaldte efter ham en slægt (*Rottboellia*) af græsarterne paa grund af hans store fortjenester af denne familie. Cfr. Hornemann. l. c. p. 118, 566—567.) Han døde i Kjøbenhavn 1797.

Otto Friederich Müller.

Den, der efterfulgte Oeder som udgiver af *Flora Danica,* var Otto Friederich Müller. Han er født i Kjøbenhavn 1730, student fra Ribe 1748, studerede først theologi, senere jura og naturhistorie, reiste udenlands til Tyskland, Schweitz, Italien, Frankrig, Holland med grev Schulin, hvorfra han kom hjem 1767. 1771 blev han arkivar i det norske kammer, levede som privatmand fra 1782 med titel af konferensraad og døde 1784 (cfr. Molbech: Vidsk. Selsk. Hist. p. 113). Mest bekjendt er han som zoolog, især ved sine arbeider om infusionsdyrene. (*Animalcula infusoria* 1786). Tyge Rothe siger om ham, at „det oplyste Europa kaldte ham med Ærbødighed Linnéen i Kundskab om Ormene, ligesom den Kielske Fabricius Linnéen i Videnskaben om Insekterne.“ Han omtales som den berømteste nordiske zoolog efter Linné og var en af de første, der beskjæftigede sig med mikroskopiske undersøgelser (cfr. Krøyers karakteristik af ham i Molbech: Vidsk. Selsk. Hist. p. 115—116). Som botaniker havde han ogsaa

specielt sin opmerksomhed henvendt paa de lavere planter, men udgav dog en *Flora Friderichsdalina etc. Argentorati 1767*, hvori han ikke blot giver en fortegnelse og beskrivelse af de i Fridriksdalsegnen voksende planter, men ogsaa af det øvrige Danmarks flora, et arbeide, der staar fuldstændig paa høiden af sin tid og langt overgaar de tidligere planteopregninger. Som udgiver af *Flora Danica 1771—1782* leverede han 6 hefter (Fasc. 10—15) og gjorde i den anledning et par reiser til Norge, saaledes til Christianiafjorden (ved Drøbak) og til Telemarken.*) Han fandt dog ikke saa meget som Oeder, hvilket Hornemann dels tilskriver hans mangel paa udholdenhed til at taale en alpinsk reises besværligheder dels den omstændighed, at Oeder havde botaniseret i Norge i forveien. Hornemann, der ved Müllers eftermand Vahls død blev udgiver af Flora Danica, er maaske for ubillig i sin bedømmelse af ham som botaniker (cfr. Krøy. Nath. Tidsskr. p. 121.) Han stod i botanisk bytteforbindelse med den norske botaniker, biskop Gunnerus (cfr. min Oversigt over Det kgl. norske vidsk. bot. samlinger p. 78)**). Hans skrifter anføres hos Warming l. c. 65—67.

Den yngre Linné benævnte en slægt *Müllera* blandt *Leguminosæ* efter ham.

Af andre danske botanikere paa disse tider skal her blot nævnes:

Theod. Holm

Theodor Holm (f. 1732, professor i medicin, naturhistorie og botanik i Sorø 1762, døde som geheimeraad 1793; han blev adlet 1781 under navnet Holmskjold; især bekjendt ved sit verk *Beata ruris otia fungis danicis impensa s. Coryphæi Clavarias Ramariasque complectentes. Hafn.* 1790—1794), som Hornemann (l. c. pag. 569) anser for „det brillianteste botaniske verk, som til den tid var udkommet". Foruden dette verk har han ogsaa udgivet en „*Afhandling om nogle Cryptogamer* (Vidsk. Selsk. Skr. Ny Saml. 1789. I. 279—302). En planteslægt *Holmskioldia* blandt *Verbeneæ* er af Retzius benævnt efter ham.

---

*) Se hans „Rejse igjennem Øvre-Tellemarken og tilbage 1775." Kbhvn. 1778.

**) Her bør ogsaa nævnes Johan Pauli (f. i Nykjøbing paa Falster, tog 1763 den medicinske doktorgrad i Büzow, levede som læge i Kjøbenhavn), der udgav: *Dansk ækonomisk Urtebog, hvori endeel vilde Væxter og Urter beskrives, og deres Nytte vises.* Kbhvn. 1761. 8. 510 p. Denne bog citeres hyppig af Gunnerus i hans flora.

Morten Thrane Brünnich (f. i Kjøbenhavn 1737, 1769 professor i Historia naturalis ved Kjøbenhavns universitet, reiste 1784 til Norge, hvor han var ansat ved bergvæsenet 1789—1814 (berghauptmand paa Kongsberg). 1814—1827 opholdt han sig i Kjøbenhavn. Foruden som zoolog er han navnlig bekjendt ved sin: *Historisk Afhandling om Naturvidenskabernes Fremgang under de danske Konger siden Universitetets Stiftelse* Kbhvn. 1782 Fol. (cfr. Nyerups „M. T. Brünnich, Naturvidenskabens Senior i Danmark" (Hesperus 1819 p. 193). En planteslægt *Brynnichia* blandt *Polygoneæ* er af Banks benævnt efter ham. Morten Thrane Brünnich.

(I denne forbindelse bør ogsaa nævnes Peter Ascanius (f. 1723 i Aure i Nordmør, hvor faderen var prest), der havde studeret under Linné i Upsala og 1759 blev professor i naturhistorie og mineralogi ved Amphitheatrum oeconomicum paa Charlottenborg. Han bereiste Norges kyster for at samle materialer til sit verk: *Icones rerum naturalium*, der er af betydning for den nordiske ichtyologi. 1776 blev han berghauptmand i Norge (Brünnechs forgjænger). 1778—1803 opholdt han sig i Kjøbenhavn).

Nils Tønder Lund (født i Trondhjem 1749, student 1765, blev deputeret i generaltoldkamret, omkom 1809 ved det skibs forlis, der skulde føre ham til Norge som medlem af den interimistiske regjeringskommission). Nils Tønder Lund.

Af hans botaniske skrifter skal anføres:

Noget om den botaniske Have i Anledning Gartner Baches: Et Par Ord til Publikum etc. Kbh. 1788. 4.

Videre om den botaniske Have i Anledning af Svaret for Gartner Bache om det tilforn om Haven udgivne. Kbh. 1788. 4*).

Hornemann siger om ham: „Han var Naturhistoriens og især Insectologiens ivrige Dyrker og beskjeftigede sig ligeledes med Botaniken. Han havde stor Deel i Organisationen af det første her oprettede Selskab for Naturhistorien, som paa en mærkværdig Maade blev til, udvidede sig og fik en gavnlig Indflydelse paa Naturhistoriens Fremme i Danmark, men ved Vahls, Abildgaards og Lunds Død atter opløste sig." (Smlgn. nedenfor under Abildgaard).

*) Om denne strid se Steffens l. c. 361. Sammenlign ogsaa Warming l. c. 76, under Niels Bache.

En planteslægt *Lundia* er af Vahl benævnt efter ham (= *Analectis* Jussieu).

Johan Christian Fabricius.

Johan Christian Fabricius (f. i Tønder 1745, blev 1770 professor i økonomi i Kjøbenhavn, 1775 prof. i økonomi, kammeralvidenskaberne og naturhistorie i Kiel, hvor han døde 1807).

Han er berømt som entomolog og har skrevet en reisebeskrivelse: *Reise nach Norwegen mit Bemerkungen aus der Naturhistorie und Økonomie.* Hamburg 1779. 8.

samt: *Forsøg til en Afhandling om Planternes Sygdomme.* (Norske Vidsk. Selsk. Skr. V. 431—92).

Fabricius havde studeret specielt entomologi i Upsala under Linné (se pag. 235).

Peder Christian Abildgaard.

Peder Christian Abildgaard (født i Kjøbenhavn 1740 student 1760, studerede 1763—66 udenlands veterinærvidenskab, dr. med. 1768, oprettede veterinærskolen 1770. Professor ved denne fra 1773. Død 1801).

Han udkastede planen til Naturhistorieselskabet 1789: Indbydelse til et Selskabs og en Nationalstiftelses Oprettelse for Naturhistorien. Kbhvn. 1789.

Forresten har han af botaniske arbeider kun skrevet en afhandling „*Om Meeldrøier*“ (Naturh. Selsk. Skr. I bd. 2 h. s. 52—67). Han skal dog have været Rottbøll behjælpelig med undersøgelsen af de af ham beskrevne græsarter (*Descriptiones plantarum rariorum* — i fortalen), hvorfor Vahl har opkaldt en planteslægt *Abildgaardia* blandt Cyperaceerne efter ham.

Erik Nissen Viborg.

Martin Vahl.

Til denne noget senere tid hører ogsaa den mere praktiske botaniker Erik Nissen Viborg (1759—1822, 1783 lektor ved Kjøbenhavns botaniske have, 1797 professor i botanik ved universitetet), samt Danmarks berømteste botaniker Martin Vahl (f. i Bergen 1749, studerede under Linné i Upsala 1769—75, 1779 lektor i botanik ved Kjøbenhavns universitets botaniske have og 1801 professor i samme videnskab ved universitetet, d. 1804).

Tyge Rothe.

Esaias Fleischer.

Af forfattere, der skrev mere populært for det hele folk, kan nævnes den som philosophisk forfatter bekjendte Tyge Rothe (1731—1795), der (1791—1794) skrev: „*Naturen betragtet efter Bonnets methode*“ og Esaias Fleischer (1732—1804): „Om

Naturhistoriens Nytte" (se N. M. Petersens lith. V b. p. 21 flg.) samt „Forsøg til en Natur-Historie, indeholdende vor Klodes Udvikling ved Adams Skabelse og den derved ved Syndfloden forgangne Forandring, samt den historiske Astronomi (10 dele. Kbhvn. 1786—1804).

I forbindelse hermed kan ogsaa mindes om Ulrik Green (f. i Skien 1720), der havde faaet sin uddannelse under Snedorf i Soro, hvor han senere lagde sig efter naturvidenskab og mathematik. Efter først at have taget theologisk attestats var han i nogen tid klokker og skolelærer ved Næs jernverk. Derpaa tog han juridisk eksamen, men da han ingen ansættelse opnaaede, drog han 1760 til London, hvor han yderligere studerede naturvidenskaberne. Efter sin hjemkomst til Sorø holdt han forelæsninger for den menige mand og bidrog ved det mundtlige foredrag til naturkundskabens udbredelse især blandt den lavere klasse (se N. M. Petersens lith. l. c. p. 23 flg.) — Han døde 1773. Ulrik Green.

Hvad Danmarks bilande*) angaar, havde allerede den bekjendte Hans Egede (f. 1686 i Trondenes pstgd., fra 1721—1736 missionær paa Grønland, død i Stubbekjøbing 1758) skrevet: *Det gamle Grønlands nye Perlustration eller Naturalhistorie.* Kbhvn. 1729 (og 1741). Hans Egede.

Saavel dette skrift som sønnens Paul Egedes (f. i Norge 1708, 1734—1741 missionær paa Grønland, titulær prof. theol. 1761, titulær biskop 1779, død 1789) *herbarium vivum samlet i Grønland ved Colonierne Christianshaab og Godthaab* (1739. 4) benyttede Rottbøll til sin afhandling om „en Del rare Planter etc." Til denne benyttede han ogsaa tilsendte planter og meddelelser fra Johan Gerhard Koenig. Denne var født 1728 i polsk Lifland, kom 1748 til Danmark, hvor han en tid var paa apothek i Sorø og Viborg, men studerede senere i Upsala under Linné. Han var tillige en elev af Rottbøll og reiste efter hans anbefaling 1764 med kongelig understøttelse til Island for at studere dettes flora. I 1767 blev han ansat som læge ved den danske mission i Indien. Herfra Paul Egede. Johan Gerhard Koenig.

*) Angaaende Lucas Debes: „Beskrivelse over Færoerne" se pag. 200—201.

korresponderede han med Rottbøll, samt med den svenske prof. Retzius i Lund (1742—1821) og Joseph Banks (1743—1820 præsident i det kongelige videnskabsselskab i London, deltog i Cooks jordomseiling, forresten mest bekjendt som mæcenat). Han døde i Tranquebar 1785. Linné opkaldte efter ham den planteslægt Koenigia (hørende til familien *Polygoneæ*), som Koenig opdagede paa Island. Hans „*Enumeratio stirpium in Islandia sponte crescentium*" er optaget i *Nova Act. Acad. Nat. Curios. IV.* 203—215 samt som tillæg i andet bind af Olafsens og Paulsens reise i Island.

Nils Horrebov.

Bjarne Paulsens & Eggert Olafsens Islandsr.

Island*) var forresten ogsaa bleven undersøgt af Nils Horrebov (1747—1751) og af Bjarne Paulsen (f. 1719 paa Island, deponerede 1746, alumnus paa collegium regium, landphysikus paa Island 1760, d. 1779 og af Eggert Olafsen (født paa Island 1726, deponerede 1745, 1767 vicelagmand paa Island, død 1768). Disse bereiste 1752—1757 Island i naturhistorisk-økonomisk hensigt paa kongelig bekostning. De indsendte fra Island planter til det danske videnskabsselskab 1753 (se p. 135 og Didrichsens afhdl. i Nath. Tidsskr. 3 r. 6 b. p. 67).

Paulsen udgav: *Observationes de plantis quibusdam maris islandici speciatim de alga saccharifera. Disp. Havniae* 1749. 4. og Olafsen: *Enarrationes historicæ de Islandiæ natura et constitutione. Hafn.* 1749. 8, samt *Disputatutiones duæ de ortu et progressu superstitionis circa ignem Islandiæ subterraneum. Havniæ* 1751.

Deres *reisebeskrivelse* blev udgivet og forsynet med fortale af Gerhard Schøning (*Reise gjennem Island.* II dele), Sorø 1772. 4. (ogsaa oversat paa tysk: *Reise durch Island. Kopenhagen* 1774—75. 4, og paa fransk ved Gauthier de Lapeyronie. Paris 1802. 8.

Olaf Olavius.

Desuden blev Island noget senere, 1775—1777, paa kongelig befaling bereist af Olaf Olavius (f. 1741 paa Island, deponerede 1765, 1779 tolder i Skagen, 1788 i Mariager, død samme aar).

Af den sidstes skrifter skal nævnes: *Islandsk Urtegaardsbog*

*) Om disse Islandsreiser se Molbech. Vidsk. Selsk. Hist. 59—63, 66 anm.

søfnad og samanteken Bøndum og Alþydu aa Islande til reynstu og nota. Kaupmannahøfn. 1. 1770. 8.

Termini botanici, som Grunden til Plantelæren, paa nye i en alphabetisk Orden udgivne. Kbh. 1772. 8.

Oeconomisk Reise igjennem de nordvestlige, nordlige og nordostlige Kanter af Island. 1, 2, Kbh. 1780. 4.

Nogle Islandske Urte-, Fiske- og Fugle-Navne med hosføiede latinske Navngivelser efter vore Tiders Brug. (Islandske Literaturselsk. Skrift. 1 bd.)

Græs og Foderarter i Island (sammesteds 8 bd.)

Ja endog til Arabien udsendte den danske regjering en ekspedition i aaret 1761 for at indsamle naturalier. Som botaniker blev udsendt Peder Forskal (f. i Upland 1736 — havde studeret naturhistorie under Linné i Upsala), der før sin afreise blev udnævnt til professor, og som geograf Carsten Niebuhr (f. i Lüdingworth 1733 — d. 1815). Desuden medfulgte ogsaa prof. von Haven, doct. Cramer og som maler Baurenfeind. De samlede mange naturalier, hvoraf de sendte en del hjem, men saavel Cramer som Forskål døde i Arabien (den sidste i Yemen 1763). Niebuhr drog dog omsorg for at faa de øvrige samlinger hjemsendte og udgav Forskåls optegnelser (*Flora ægyptiaco—arabica* etc. *Hafniæ* 1775., se Warming l. c. 72). Samlingen paa Charlottenborg modtog ved denne anledning et betydeligt forraad af konkylier, koraller, urter, samt fiske, slanger og insekter (Brunnich. l. c. XXVII). *Forskalea* en slægt blandt *Urticeæ* er af Linné benævnt efter Forskål. Peder Forskål og Carsten Niebuhr.

Slægten *Niebuhria* blandt *Synantheræ* er af De Candolle benævnt efter Niebuhr.

Man kan heraf se, hvorledes den danske regjering med en næsten febrilsk iver søgte at gjenhente det forsømte. Det gjaldt ei at staa tilbage for Sverige; naturvidenskabelige og økonomiske undersøgelser blev tidens løsen; det prægtfulde illustrerede kongelige verk „Flora Danica“ skulde overstraale „Linnés simple oktavbind“. (Se Didrichsen l. c. 52).

Men hvordan forholdt det sig nu med det med Danmark forenede Norge? Skulde det vente paa, at de danske botanikere fra dets fjelde hentede stof til Flora Danica eller lade sig nøje med,

at den store svenske archiater Linné og hans disciple undersøgte Finmarken (*Flora lapponica 1732 & 1737*)? Var der ingen i landet selv boende botaniker, der vovede at optage konkurrencen og beskrive dets flora og fauna overensstemmende med de nye tiders krav?

Jo samtidig, noget over midten af det 18de aarhundrede, fik Norge to saadanne, der uden selv at have studeret under Linné i Upsala eller uddannet sig i læge- og naturvidenskab i Danmark eller udlandet som autodidakter undersøgte hver sin del af landets fauna og flora og opnaaede ry blandt Nordens naturforskere.

Disse mænd var biskop Johan Ernst Gunnerus i Trondhjem og presten Hans Strøm paa Søndmøre. Begge var geistlige embedsmænd, der ei helt kunde ofre sig for naturvidenskaberne og først i en senere alder begyndte at sysle dermed, vistnok væsentlig paa grund af den stærke interesse for naturvidenskaberne, der var vakt i denne oplysningens tidsalder.

Tilføielser og rettelser.

Pag. 86. Da den her som samleren betegnede Joachim Halling ifølge Bruun (l. c.) døde 1737, kan han ei være den samme som den, der nævnes i Worms leksikon. Efter at have gjennemgaaet herbariet, anser jeg det nu for at være sandsynligt, at det ikke er samlet af ovennævnte Joachim Halling, men at samleren har forsynet det med et indledningsdigt, hentet fra et andet herbarium, samlet af Joachim Halling, medens denne var lærer for Oligerus Jacobæus's børn. I bogen er der 170 sider med fastklæbede planter, 4—5 paa hver side. Nomenclaturen stemmer med Kyllings *Viridarium Danicum*, og planterne følger som i dette verk efter hinanden i alfabetisk orden. Af de faa tilføielser, naar og hvor planterne er samlede, fremgaar, at de er fundne 1695—1738 i forskjellige dele af Danmark (Sjælland, Fyn, Jylland).

Pag. 113 l. 12 fra oven. Angaaende de ældste apothekere i Bergen se J. Flood: „Norges Apothekere" — Kristiania 1889 — pag. 12 flg. De ældste apothekere i Bergen var kjøbmænd, der efter anmodning af lægerne tog med sig hjem apothekervarer og fik privilegium til at sælge dem for konkurrencens skyld. Det ældste apothek i Trondhjem, Svaneapotheket, oprettedes 1661.

Pag. 117 l. 1 fra neden. Efter: Viridar. Norveg. II 351) er udfaldt: = *Viola tricolor* L.

Pag. 121 l. 2 fra neden. *Lilium silvestre* anvendes hos Dodonæus og Camerarius som navn paa *Lilium Martagon* L. (cfr. Simon Paulli: Fl. Dan. 76), men da denne rimeligvis betegnes ved *Martagon* nedenfor, menes maaske snarere en anden (forvildet?) art af *Liliaceæ*.

Pag. 124 l. 9 fra oven: *Verbascus Thapsus* er trykfeil for *Verbascum Thapsus*.

Pag. 126 l. 9 fra oven. I Simon Paullis *Flora Danica* afbildes 397 planter. Plantenavnene er i regelen korte, udtrykte ved et eller to ord (f. ex. *Euphrasia* = *E. officinalis* L., *Sempervivum* = *S. tectorum* L., *Filipendula* = *Spiræa Filipendula* L., *Illecebra* = *Sedum acre* L., *Dulcamara* = *Solanum Dulcamara* L., *Hepatica alba* = *Parnassia palustris* L., *Lysimachia galericulata* = *Scutellaria galericulata* L., *Chrysanthemum segetum* & *Veratrum album* = samme navn hos Linné, *Rhodia Radix* = *Rhodiola rosea* L., *Ros solis* = *Drosera rotundifolia* L. I teksten anføres dog altid tillige C. Bauhins navne, og ved afbildningerne ogsaa de mere bekjendte botanikeres benævnelser paa planterne.

Pag. 129 l. 5 fra oven. I Kyllings *Viridarium Danicum* nævnes i alfabetisk orden 1103 planter. Navnene svarer i regelen til Caspar Bauhins *Pinax*. Ofte anføres dog ogsaa et par navne fra andre botanikeres verker. Som eksempel paa anordningen kan tjene (pag. 3):

Lat.	Dan.	Germ.	Loc. & Temp.
Aconitum racemosum, C. B. Christophoriana, Dod. Clus. etc. Napellus racemosus, Lugd.	Drue-Munke | Christophers-Urt | Faare-Lorte.	Wolffswurtzel | Christophels-Kraut | Eysen-hütlein mit Traublicher Frucht.	ved Frideriksborg | Soer | Charise | Birkerød | etc. *Mai.*
Acorus verus sive Calamus Aromaticus officinarum C. B.	Calmus | vellugtendis flæe.	Calmus | Ackerwurtz.	Ved Assens i Fyen | udi Falster. *Julius.*

Med den første menes *Actæa spicata* L., med den anden *Acorus Calamus* L.

Pag. 129 l. 19. De fuldstændigste efterretninger om Kylling skal (ifølge Didrichsen i Nath. Tidsskr. 3. r. 6 b. pag. 102[3]) findes i L. P. Næraaes udgave af Blochs Den fynske Geistligheds Historie (II. 1. Pag. 191—199).

Denne Laurids Næraae, der havde været huslærer for den bekjendte botaniker Jørgen Tyge Holm (se pag. 225), synes at have

havt stor interesse for naturhistorien*) og har vel øvet indflydelse paa Holms udvikling. Af hans efterretninger om Kylling, som han indskyder efter prester og rektorer i Kyllings fødeby, Assens, skal anføres følgende ligvers:

Den Danske Flora og Urte-Gudinde sørgelig fremstillet udi et ringe Begrafvelses Vers ofver den Vitterömte Hans Majest. Botanico, Hæderlig og Vell-erfarne nu Sal. hos Gud Peder Lauridsen Kylling, da hans Lig med Hæderlig og Hoyanseelig Følge blef fra Collegio Valkendorphiano til sit Hvilested i vor Frue Kirke ledsaget Aar 1696 den 23de October.

Til Amindelse og sidste Æris Beviisning af hans Pligtskyldigste

Imprimatur Friderich Andersøn

Caspar Bartholin. Klyne.

Ach! hvor hastig blegned dog Narcissens faure Blade!
Ach! hvor falmed Valdrian, Pionen og Natskade.
Der Amager, Gyldenlund udspurgde Kyllings Død
Hver Kleurblad i Vartous Eng krøb udi Jordens Skiød.
Danners Flora stoed i Floer saalænge Kylling lefde;
Simons Pauli Floram hand med Fliid og Kunst handhefde.
Mens nu kaster hun sit Frøe, sit Blomster, Stilk og Blad.
Fordi hendes Mester er henfulden til en Rad,
Hun ei mere venter sig Herbatum at skal komme
En sort lyndet Clercke-Flock, naar Vinteren er omme;
Thi borte er Borrichius, Kyllingius er Muld,
Derfor lar hun sin Græsrod oppløie udi Smuld.
Inden Stadens Porte see, hvad? os møde fire Sorte
Hver med sit forandret Skilt, som klage, borte, borte,
Peder Kylling borte er fra voris Apothec,
Som med Engeblomme tit har fyldt vor Urte-Sæk.

1. Elephanten Snablen har bedækt med Sørgeklæder
Og for sin Botanico sit huule Øie væder,
Færdig snart at kaste Taare, og tar mod Kyllings Baar
Var hans Ryg ei ubeqvem og skrubbet uden Haar.

2. Salomon i ald sin Pragt reef af sin gylden Kaabe,
Der han spurgde, denne Død, og raabte: Jeg en Taabe
Blifver effter denne Dag, hvis jeg ei Urter faar,
Tar mig hid et svertet Floer, i Sørgedragt jeg gaar.

*) Han har skrevet: Om Enge, Torvemoser og Skove (Økon. Magaz. VI 375—86). Om Spurvers Skadelighed (smstds. VII. 367–74). Om Biers Behandling. Kbhvn. 1761. Han blev 1762 sogneprest i Svendborg og døde 1794.

3. Svanen var tilforne hvid; men nu er alle Feire
Dypte udi Sverten, see! hand hænger som en Heire
Paa sit Skuur med Vingerne, fordi hand ikke meer
Kylling Hiem fra Marcken her med Cannabinis seer.

4. Esaiæ dobbelt Vacht, som hidtil pleier vaage
For hans Dør og Apothec med luckte Øinelaage
Støttede staar op til Muur af Harm, Fortred og Væ,
Jeg spaar, at de blefne er til Steene eller Træ.

Bartskiernis*) Sophia sig nu ned i Mulden lukker,
Men mod Vaarens deilig Tiid med Ære dog opdukker,
Naar altingist blomstris skal efter Guds viise Raad,
Da skal komme frem, det vi mod Vinter har nedsaad.

Herefter anfører Næraae følgende:

Af de tvende skiemtsomme Gravskrivter, som Hr. Dr. C. F. Rottbøll (smlgn. citatet pag. 129) har havt og meldt om, er maaske een af dem, som jeg for mange Aar siden er kommen over og her vil anføre; da jeg ei seer at den giør nogen Skaar i Kyllings Fortienester, men allene viser Forfatterens lunefulde Indfald:

Posthuma Kyllingio Sacra.

Gravskrivt over Peder Kylling.

En moersom Knart
Her sover hart
Fra Kyllingsorg og Møde,

Som voxte snart
Men uden Art
En gammel Kylling døde.

Han bar ei Duun,
Men hans Fasuun
Var baldet, lang og maver.

Hos Han og Hun
Som en Kapuun
Han stampet om i Haver

Og Marken med;
Han var ei ræd
For Hønsetyv og Falke,

Slog Ørnen ned,
Og Mikkel beed,
Han skogred ad de Skalke

Gik for sin Flok,
Som modig Kok,
Den Hand og kunde vende,

Hvor Ærteskok
Og Padderok
Og Urter var at kiende;

Thi han var klog
I Urtebog
Som Mester Fix at sige;

Men døde dog
O Graven tog
Hans Konst og ham tillige.

Det skrev jeg kort
Paa Hvidt med Sort
Lad Læser Dig det tækkes.

Trods nogen Ort
Et Æg er giort,
Hvoraf slig Kylling klækkes.

*) *Sophia Chirurgorum*, dansk: Barberer-Forstand (Kyllings *virid.* p. 154 = *Sisymbrium Sophia* L.

Næraae anfører ogsaa Kyllings bestallingsbrev som botanicus regius, da dette i original er i hans eie.

Pag. 130. I margen ret ud for l. 4 fra oven er Oligenes trykfeil for Oligerus.

Pag. 130. I margen ret ud for l. 18 fra oven er Jacobi Jacobæi trykfeil for Jacobus Jacobæus,

Pag. 130 l. 21 fra oven: herbarum er trykfeil for herbarium.

„ 139 l. 9 „ „ *Illustri* „ „ „ *Illustris.*

„ 140 l. 16 fra neden er det sidste bogstav udfaldt i ordet Kongespeil.

Pag. 141 l. 15 fra oven. *Physica Norvegia* (norsk Naturhistorie), læs: *Physica Norvegica* (norsk naturhistorie).

Pag. 146. Blandt de her nævnte forfattere burde ogsaa være anført:

Fabius Columna (1576—1648, italiensk adelsmand og jurist: *Phytobasanos* 1592, *Ekfrasis* 1616).

Gajus Galenus (131—200 e. Chr., græsk læge fra Lilleasien, der skrev om medicinske planter).

Pag. 147 burde ligeledes være anført:

Johan Christian Buxbaum (1694—1730, professor i Petersburg: *Buxbaumii Plantarum minus cognitarum Cent. V. Petropol.* 1728. 4to).

Pag. 147 l. 12 fra neden. *Veridarium* trykfeil for *Viridarium.*

„ 150[13]) l. 2—1 fra neden udgaar: (alm. i det sydlige Norge). Den anførte *A. arenarium* L. er *A. Scorodoprasum* L. *β minus* Hartm.

Pag. 151 l. 3 fra oven. Euphrusiæ er trykfeil for Euphrasiæ.

„ „[22]) l. 3 „ „ *ædhærentibus* „ „ „ *adhærentibus.*

„ 153 l. 1 „ „ Athusa „ „ „ Æthusa.

„ 155[49]) l. 14 & 18 fra neden *augustifolia* er trykfeil for *angustifolia.*

Pag. 156[53]) l. 3 fra oven. *Ophris ovata* L. læs *Ophrys ovata* L.

„ 157[61]) l. 1 „ „ *foliso* „ *folioso.*

„ 158[63]) l. 2 „ „ *arperior* „ *asperior.*

„ 161 l. 13—16 fra oven. Corallina etc. Søkoraller regnedes af de ældste botanikere med til planteriget.

Pag. 162[95]) l. 3 fra oven. *agretis* læs *agrestis.*

Pag. 166 l. 10 fra oven bør bovinus rettes til edulis.

„ „[124]) l. 2 „ „ „ *Phallus esculentus* L. rettes til *Boletus edulis* L.

Pag. 172 l. 16 fra oven: *album* læs: *albus*

„ 192 l. 10 „ „ uibique læs: ubique.

„ 201 l. 1 „ „ *referata* „ *reserata.*

„ 201—202: Et stykke af Martinieres reisebeskrivelse er i oversættelse indtaget i Pontoppidans Norges nat. Historie I. p. 320 flg.

Pag. 208 l. 9 fra oven: gave trykfeil for have.

„ „ l. 22 „ „ bergen „ „ Bergen.

„ 212 l. 3 fra neden er efter Acetosella udfaldt et digynus.

Pag. 213 l. 4 fra oven. Eupaloria er trykfeil for Eupatoria.

Pag. 218 l. 12 fra oven. Blandt „Adskillige Bær" (§ 3) omtales: Kirsebær, Hægebær, Ribs, Soelbær, Hindbær, Stikkelsbær, Brambær eller Biørnebær, Hyben (Klunger), Blaabær. Blaakebær, Krækebær, Jordbær, Øxel- eller Asald-Bær, Tegebær eller Teye-Bær, Trane-Bær, Krykke-Bær, Aaker-Bær, Tyltebær og Meelbær, Molte-Bær. (Blommer, Æbler, Pærer).

Af norske trær opregnes § 5: Alm, Asald eller Øxel, Ask, Barlind, Beenved, Birk, Bøg, Eeg, Elle, Enebær-Træe, Esp, Fyr, Gran, Hage-Torn, Hassel, Hyld, Ivenholt, Lind, Løn, Piil, Rosen-Træe, Rønne, Tindveed.

Pag. 220. I „Tillæg til kap. 2" kunde ogsaa være omtalt nogle af de af N. Nicolaysen i Norske Magasin I—III. udgivne skrifter, nemlig:

Absalon Pedersøns *Norges Beskrivelse.* 1567—1670 (I. 71—141, tidligere aftrykt 1781 af Sandvig i Suhms Nye Saml. t. Danske Historie II. 1. 33 flg.), hvor der p. 110—11 tales om Norges naturalier, særlig med hensyn til den nytte, man kan have af produkter fra dyre- og planteriget. Eksempelvis skal her blot anføres: Dernæst [er Norige] begavet med allehaande slags skove, ek, furu, gran, hasseltræ, barlind, ask og lind og andre saadanne gode skove. — Her vokser og gode urter, angelica, gentian og mange andre, som ofte nævnes udi lægekonst, og føres af riget

og sælges; her faar man og det slags mosse, som i fordum tid førtes af Norige og endnu dagligen bruges, af hvilke kongerne have en stor told, og man gjorde purpur af, hvilket vi efter græsk kalder korch.

Den norske So. 1584. (II. 1—50, tidligere trykt af Sandvig i Suhms Saml. til Danske Hist. II. 1). I første del sammenlignes her Norge med en hønsekurv. Landets beskaffenhed skildres i kap. III. (forskrækkelige vildnisser og skove, som har overflod paa vilde dyr og fugle, elger, rener, hjorter, bjørne, gauper, ræve, harer, hermelin; aarhaner, tiur, raphøns og deslige). Som kilde nævnes Olaus Magnus (*De gentibus Septentrionalibus.* 1555). I kap. VI. sammenlignes Nordmændenes indtægtskilder med hønsenes æg, og der nævnes særlig de produkter fra dyreriget, indbyggerne af Nordland og Finmarken kan erhverve sig.

Braems *Reise i Norge.* 1673—1674 (II. 464—488 efter Corfitz Braems Reisebog; forfatteren var født i Danmark 1639 af hollandske forældre og foretog i det hele 6 reiser 1659—1674, hvoraf kun den sidste gjelder Norge). Han beskriver særlig Bergen.

Edvardsens *Bergens Beskrivelse.* 1674—1694 (II. 493 flg.), hvor der i II. kap. 4—5 (Nicolaysen l. c. 650 flg.) nævnes, hvad slags fisk der fanges ved Bergen og det vildt, der bringes til byens torv.

Claus Fastings *Bergens Beskrivelse.* 1772. (III. 1—102).

B. C. de Fines *Beskrivelse over Stavanger Amt.* 1745. (III. 107—243).

De to sidste skrifter vil forøvrigt nærmere blive omtalt i slutningen af næste kap.

Pag. 230 l. 9 fra oven: Naar man betænker, hvorledes Holm var bleven understøttet til sin uddannelse, og hvad der anføres 228***, har man vel neppe ret til at tale om noget martyrium. Oeder havde som den ældre utvivlsomt mere praktisk indsigt, og en fordeling af arbeidet kunde vel heller ikke være til nogen skade.

Pag. 234 f): Didrichsens afhandling, der særlig skulde behandle dette spørgsmaal, naaede ei saa langt. N. M. Petersen og Molbech lader Oeder 1754 blive udnævnt til professor ved universitetet.

Indhold:

Indledning. Kilder . . . . . p. 102 flg.
Kap. I. Botanikens tilstand i Danmark og Norge indtil 1750 . . . . . - 106 flg.
Henrik Harpestreng. Kristjern Pedersen. Henrik Smith . . . . . - 106
Claus Urne. Europas ældste botaniske haver. Johan Fransen. Peder Sørensen. Peder Oxe. Tyge Brahe . . . . . - 107
Henrik Rantzau. Johan Domitzier. Henrik Hoyer. Petiver og Dillen faar sig tilsendt norske naturalier. Christian IV skjænker plads til en botanisk have og forordner undervisning i urtevidenskab - 108
Ole Worm. Musæum Wormianum . . . . . - 109
Joachim Burser. Jørgen Fuiren . . . . . - 110
Otto Sperling . . . . . - 111 flg.
Plantarum quæ circa Nidrosiam reperiuntur nomina . . . . . - 118 flg.
Caspar Bartholin. Thomas Finke. Henrik Fuiren. Thomas Fuiren - 124
Simon Paulli . . . . . - 125 flg. (og 246)
Thomas Bartholin. Ole Borch . . . . . - 127
Andreas Borch. Peder Kylling . . . . . - 128 flg. (og 246—49)
Nils Stensen. Caspar Bartholin . . . . . p. 129
Oligerus Jacobæus. Johan Adolph Jacobæus. Jacobus Jacobæus. Joachim Halling (smlgn. 245) . . . . . - 130 flg.
Magnus Halling. Willum Worm. G. F. Frankenau. Georg Detharding. Frans Mygind . . . . . - 132
Johannes de Buchwald. Balthazar de Buchwald . . . . . - 133 flg.
Jens Gram . . . . . - 136 flg.
Botaniske forfattere i Norge 1700—1750: Kristian Gartner. J. F. Marschalck. Joachim Irgens. Henrich Løchstør. R. S. Henrici - 139
Kap. 2. Topografisk literatur indeholdende meddelelser om norske naturalier indtil 1750: . . . . . - 140 flg.
Kongespeilet. Others Reise . . . . . - 140
Peder Claussøn . . . . . - 141 (og 220—23)
Christopher Steinkuhl. Martin Zeiler. Rutgerus Hermannides. Jens Lauridsen Wolff . . . . . p. 142
Arent Berentsen. Jonas Ramus . . . . . - 143 ffg.
Ramus' plantefortegnelse . . . . . - 148 flg.
Anders Arrebo . . . . . - 197
Peder Dass. Dietrich Brinck . . . . . - 198

Gerhard Schøning. Claus Ursin Schøning. Ivar Leganger . . . . p. 199
Gert Henrichsen Miltzow. Christen Stephenson Bang. Lucas Debes - 200
Martiniere . . . . . - 201
Friederich Martens. Henrik Paulsen Pflug. Johan Hübner den ældre & yngre . . . . . - 202
Anton Friederich Büsching . . . . . - 203
Peter Kalm. E. J. Jessen. Lars Hess Bing . . . . . - 204
Christian Sommerfeldt. Ole Worm . . . . . - 205
Georg Detharding. Jens Christian Spidberg . . . . . - 206
Erich Ludvigsen Pontoppidan og dennes Norges nat. Historie . . . - 208 flg. (og 250)
Tillæg til kap. 2 (P. Claussons skrifter) . . . . . - 220—23
Tilføielser til kap. 2: Absalon Pedersøn. Den norske So. Braem. Edvardsen. Claus Fasting. B. C. de Fine . . . . . - 250—51
Kap. 3. Botanikens tilstand i Danmark fra Linnés tid indtil Martin Vahl - 223 flg.
Linnés fremtræden . . . . . - 223
Johan Ludvig Holstein . . . . . - 224
Adam Gottlob Moltke. Otto Thott . . . . . - 225
Jørgen Tyge Holm . . . . . - 226 flg.
Oeders og Kratzensteins indkaldelse . . . . . - 229
Holsteins forestilling 27. febr. 1754 til professorerne . . . . . - 230 flg.
Erik Pontoppidans virksomhed i Danmark . . . . . - 232 flg.
Georg Christian Oeder . . . . . - 234 flg.
Johan Zoega. Christen Friis Rottbøll . . . . . - 236
Otto Friedrich Müller . . . . . - 237
Theodor Holm. Johan Pauli . . . . . - 238
Morten Thrane Brünnich. Peter Ascanius. Nils Tønder Lund . . - 239
Joh. Chr. Fabricius. Peder Chr. Abildgaard. Erik Nissen Viborg. Martin Vahl. Tyge Rothe. Esaias Fleischer . . . . . - 240
Ulrik Green. Hans Egede. Paul Egede. Johan Gerhard Koenig - 241
Nils Horrebov. Bjarne Paulsens & Eggert Olafsens Islandsreise. Olaf Olavius . . . . . - 242
Peder Forskål og Carsten Niebuhr . . . . . - 243
Tilføielser og rettelser . . . . . - 245 flg.

Reiseberetning fra Adjunkt K. Lossius.

Til

direktionen for det kgl. norske videnskabers selskab i Trondhjem.

Med bidrag af videnskabsselskabets stipendium for arkæologiske undersøgelser foretog jeg i sommer en befaring af Akerø, Frænen og Bud præstegjelde i Romsdalen, hvorom jeg herved ærbødigst tillader mig at afgive beretning.

Det lykkedes mig kun at opspore meget faa oldsager, som jeg kunde indkjøbe for selskabets samling. De fleste fund, som nutildags gjøres, bliver nemlig strax opkjøbte af omreisende handelskarle, hvoraf en ikke ringe mængde driver antikvitetshandel som mere eller mindre udelukkende geschæft. Paa adskillige steder berettedes der om saaledes afhændede fund fra de senere aar; men naar undtages et, der maaske er bleven indsendt gjennem øvrigheden til universitetet (se nedenfor under Eikrem i Akerø pgd.), har jeg ikke af de trykte fundfortegnelser fra vore samlinger kunnet se, at et eneste er indkommet til noget museum, og det uagtet kjøberne pleiede at sige, at de reiste for et saadant. Naar vil bønderne lære at gjøre sig den ringe umag at sende jordfundne oldsager ind til museerne?

Akerø prestegjeld. Oterøen. Paa gaarden Misund erhvervede jeg en spydspids af flint, der sagdes funden i en stenhaug sammen med en lignende, der var solgt til en opkjøber. Her ligger muligens et par langhauger strax nedenfor veien n. for husene, og paa Misundbakken er nogle runde hauger, maaske gamle grave.

Raknes. I en røs skal der for ca. en menneskealder siden være fundet en lerurne med aske. Ogsaa her var en spydod af flint solgt.

Rakvaag. Paa pladsen Døften var for nogle aar siden et flintspyd fundet ved torvtagning og antoges at være afhændet; i ethvert fald fandtes det ikke længere paa stedet.

Paa søndre Sundsbø var fundet en pilespids af graa skifer, som antoges at være i behold, skjønt den ikke kunde gjenfindes ved min nærværelse.

Paa Aukratangen paa øen **Gossen,** hvor Akerø hovedkirke ligger, skulde ligeledes en flintod være funden og solgt.

Eikrem. Her findes nogle gravhauger, i en af hvilke det i aarsberetning fra foreningen til norske fortidsmindesmerkers bevaring for 1879 p. 201 omtalte yngre jernalders fund blev gjort.

Krognes. For ca. 20 aar siden blev her udkastet en røs, hvori havde staaet en sten 2 al. over og 1 al. nede i jorden; men intet fund var gjort.

Frænen prestegjeld. Paa gaarden Gjendem opbevares en kaarde fra nyere tid med krummet parerstang og tung jernknap i enden af haandtaget.

Hesta. En stor kniv af jern var funden i jorden, 35 cm. lang; den var tveegget ved spidsen og havde tange; fra nyere tid. — Et mindre og et større, rundt stykke flint var fundet ude i marken.

Aure. En jernøx var funden ved brydning af nyland, men senere tabt.

Dale. En kantet flintklump skulde være funden i auren.

Foken. Her sagdes en spydspids, sandsynligvis af skifer, at være funden; men dens senere skjæbne kjendtes ikke. — Der antoges at være en gravhaug ved stranden.

Kjørsvik. I en torvmyr skal være fundet en spydspids af flint, der er solgt.

Thornes. For omtrent 5 aar siden fandtes i en myr en ligkiste, hvori endel ben samt en tollekniv, beltebeslag &c.; sandsynligvis er her en selvmorder bleven begravet (i 1732 vilde sagnet vide). Kisten blev nedsat paa kirkegaarden.

Bud prestegjeld. Vesta. Runde og kantede flintstykker er fundne i en myr. — Paa bunden af en saadan har man ogsaa fundet en sko af læder, der skulde have været anderledes sømmet end nu brugeligt. Den er bleven tilintetgjort.

Nedre Gule. I et af store heller opført gravkammer var fundet et brudstykke af et sverd af jern fra yngre jernalder, som jeg erhvervede.

Kalsvik. I en myr findes her afhugne og tilspidsede træpæle af den saa hyppig i myrer paatrufne slags. For ca. 80 aar siden skal her være fundet et par armringe (af guld?), som blev bragte til Bergen for at undersøges, uden at man senere har hørt noget om dem.

Mellem Bud og Fagerviken, ca. 2 km. nordenfor Bud kirke, er der i det flade berg, hvorover veien gaar, og tildels i selve hjulsporet, indhugget en indskrift, hvori der synes at kunne skjelnes et par runer (**R** og **X**?); men den er adskillig utydelig og delvis meget slidt af færdselen, ligesom der er flere naturlige streger i fjeldet, saa at det i ethvert fald er vanskeligt at afgjøre, hvad der skyldes naturen, og hvad menneskehaand.

Husstad. Dybt i en myr er fundet en „hugstabbe" og fliser af træ, muligens af lignende pæle som ovenfor under Kalsvik omtalt. — En spydspids af jern skal være funden for en tid siden, uden at nærmere fundomstændigheder vidstes. — Et godt stykke fra søen paa en slette, kaldet „Reitan," hvor skytterlaget har sin skydebane, er der en samling græsgroede røser, i en af hvilke skal være fundet en „kjæde," uvist af hvad slags metal. — Om borganlægget paa Aslakssteinen (norske fornlevn. p. 547 og aarsb. 1877 p. 235) blev det fortalt, at det skrev sig fra kong Eystein, hvilket sagn dog ikke behøver at tillægges nogen vægt, da det jo er tilbøieligt til at henføre alt til en notorisk berømt personlighed paa et sted, selv om tingen eller begivenheden tilhører en ganske anden tid.

Bendalen. I en grue var indmuret en sten, som skulde være funden paa en grav og senere i mange aar være bleven brugt til trappesten paa en af Husstadgaardene. Da den antoges at være en runesten, lod jeg den rive ud af muren, hvortil eieren var me-

get villig, da den antoges ikke at være uden skyld i den megen sygdom, som i den senere tid havde hersket paa gaarden. Den befandtes da at være en middelaldersk gravsten med gothiske ornamenter, der dog var saagodtsom afslidte med undtagelse af endel af en spidsbue i den ene ende. Nogen inskription saaes der nu ikke spor af. Muligens dette er den samme sten, som Klüwer omtaler (norske Mindesmærker p. 127): „Udenfor døren paa gaarden Husstad ligger en graa ligsten, hvorpaa har været en munkeinskription, som nu er ulæselig."

Malefeten. Et stykke rund flint med kalkhylster skal være fundet i en stenrøs; ligesaa en beltespende, som er tabt. — Af den store samling røser lod jeg her udgrave 10, som indeholdt oldsager næsten udelukkende fra yngre jernalder, mest jernsager samt endel glasperler; de er overleverede til selskabets oldsagsamling, og nærmere redegjørelse for udgravningen er afgiven til den trondhjemske filialafdeling af foreningen til norske fortidsmindesmerkers bevaring, for hvis regning den foretoges.

Male. I den myr, hvör de til oldsagsamlingen tidligere indsendte flintøxer er fundne, har man ogsaa stødt paa andre (ubearbeidede) flintstykker samt rester af træstør. — En mindre spydspids af flint troedes at være i behold.

Nerland. Der fortaltes om fund af en messinggjenstand i den sydligste af de herværende 4 store stenrøser (omtalte af Bendixen i aarsb. 1878 p. 89); men det viste sig at være et af de almindelige laasbeslag med boile fra dette aarhundrede til en løslomme; det var fundet nede ved jorden i den yderste rand af røsen. Denne røs var nylig delvis bleven udkastet; den viste sig at have havt gravkammer, muret af kuppelsten og dækket oventil af en helle, medens bunden var bedækket med smaasten. Intet fund blev dog gjort. En lignende flad helle sees ogsaa nede i toppen af den nordligste røs.

Sluttelig tillader jeg mig at aflægge min ærbødige tak for det erholdte stipendium.

Trondhjem den 15de januar 1891.

Ærbødigst

K. Lossius.

Bemærkninger til Kortet.

Det slutter sig til Notitser til Throndhj. Omegns Flora af V. Storm (Selsk. Skrifter 1885—88). Med Hensyn til Valg af Arter, som ere betegnede på Kortet, er at bemærke, at der fortrinsvis er valgt sådanne, som have en mere bestemt Voksekreds, det vil sige, som forekomme i Mængde i visse Trakter, men mangle i andre, hvilket især er Tilfældet dels med subalpine, dels med de boreale Arter, som i Egnen ere sin Nordgrændse nær.

Hvor Pladsen har tilladt det, er også medtaget nogle andre, der have en større Udbredelse end på Kortet angivet, såsom *Pteris*, *Calluna*, *Betula nana*.

Farvestregerne følge, såvidt muligt, Kurverne, hvorved betegnes Artens Forekomst indenfor Krumningen. En større, enkelt Ring betyder således, at Plantens Forekomst indenfor samme ikke kan betegnes nøjagtigt, medens på andre Steder speciellere Voksesteder ere antydede ved mindre Ringe eller Krumninger indenfor en større; flere concentriske Ringe eller Buer betegne derfor Artens Forekomst i Masse. Paa nogle Steder som langs Elvebredder eller Bergvægge bliver selvfølgelig Buens Krumning ofte ringe.

Foruden flere mindre Fejl ved dette første Forsøg er under Litograferingen også en mere væsentlig indkommet, den nemlig, at den øverste grønne Kurve i Nordvest (på Bynesmyren) mangler Punkter (*Betula nana*).

MBL WHOI Library - Serials
5 WHSE 04078